

**Gerosios patirties
vadovas**

*pagal 1980 m. spalio 25 d.
Hagos konvenciją dėl
tarptautinio vaikų
grobimo civilinių aspektų*

Taikinamasis tarpininkavimas

Gerosios patirties vadovas
*pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos
konvenciją dėl tarptautinio vaikų
grobimo civilinių aspektų*

Taikinamasis tarpininkavimas

Paskelbė

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos

Nuolatinis biuras

6, Scheveningseweg

2517 KT Haga

Nyderlandai

Telefonas (+31) 70 363 3303

Faksas (+31) 70 360 4867

E. paštas secretariat@hcch.net

Interneto svetainė www.hcch.net

© Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencija, 2012 m.

Visos teisės saugomos. Be raštiško autorių teisių turėtojo sutikimo draudžiama bet kuriuo būdu ar priemonėmis atgaminti, saugoti paieškos sistemose ar platinti, taip pat kopijuoti ar įrašyti bet kokią šio leidinio informaciją.

Galimybę sumaketuoti ir išversti (išskyrus į anglų, prancūzų ir ispanų k.) bei išplatinti leidinį „Gerosios patirties vadovas pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų. Taikinamasis tarpininkavimas“ visomis oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis ir arabų kalba suteikė dosni Europos Komisijos ir Teisingumo generalinio direktorato parama.

Oficialią šio leidinio versiją anglų, prancūzų ir ispanų kalbomis galima rasti Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos interneto svetainėje (<www.hcch.net>). Leidinio vertimo į kitas kalbas Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Nuolatinis biuras netikrino.

ISBN 978-92-79-32402-4

Atspausdinta Belgijoje

Struktūra

Struktūra 3

Terminija 7

Tikslai ir taikymo sritis 12

Įvadas 14

- A Hagos konferencijos darbo, susijusio su tarptautiniu taikinamuoju tarpininkavimu šeimos bylose ir panašiais taikaus ginčų sprendimo mechanizmais, istorija 14
- B Kitų organizacijų darbas 17
- C Vadovo struktūra 19
- D Kontekstas. Kai kurios tipinės bylos 19

Vadovas 20

- 1 Priežastys, dėl kurių apskritai svarbu skatinti susitarti tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl globos ir bendravimo 20
- 2 Taikinamojo tarpininkavimo taikymas pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. Konkrečių problemų apžvalga 25
- 3 Specializuoti taikinamojo tarpininkavimo tarptautinėse vaikų grobimo bylose mokymai. Taikinamojo tarpininkavimo kokybės užtikrinimas 34
- 4 Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas 38
- 5 Taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritis tarptautinio vaikų grobimo bylose 51
- 6 Taikinamojo tarpininkavimo principai, modeliai ir metodai 53
- 7 Vaiko dalyvavimas 63
- 8 Galimas trečiųjų asmenų dalyvavimas 67
- 9 Be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimo užtikrinimas vykstant taikinamajam tarpininkavimui 68
- 10 Taikinamasis tarpininkavimas ir kaltinimai smurtu šeimoje 69
- 11 Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo sąlygos. Tikrovė 74
- 12 Susitarimo padarymas teisiškai privalomo ir vykdytino 75
- 13 Jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklių klausimai 79
- 14 Taikinamojo tarpininkavimo pasitelkimas siekiant užkirsti kelią vaikų grobimui 82
- 15 Kiti taikaus ginčų sprendimo mechanizmai 83
- 16 Taikinamojo tarpininkavimo ir panašių taikaus ginčų sprendimo mechanizmų taikymas bylose, kurioms 1980 m. Hagos konvencija netaikoma 85

Priedai 87

Turinys

Terminija 7

Tikslai ir taikymo sritis 12

Įvadas 14

- A Hagos konferencijos darbo, susijusio su tarptautiniu taikinamuoju tarpininkavimu šeimos bylose ir panašiais taikaus ginčų sprendimo mechanizmais, istorija** 14
- B Kitų organizacijų darbas** 17
- C Vadovo struktūra** 19
- D Kontekstas. Kai kurios tipinės bylos** 19

Vadovas 20

- 1 Priežastys, dėl kurių apskritai svarbu skatinti susitarti tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl globos ir bendravimo** 20
 - 1.1 Taikaus ginčų sprendimo pranašumai 20
 - 1.2 Ribos, grėsmės ir apsaugos priemonės 22
 - 1.3 Bendrosios priežastys, dėl kurių yra svarbus ryšys su atitinkamomis teisinėmis procedūromis 24
- 2 Taikinamojo tarpininkavimo taikymas pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. Konkrečių problemų apžvalga** 25
 - 2.1 Terminai ir pagreitinotos procedūros 26
 - 2.2 Glaudus bendradarbiavimas su administracinėmis ir (arba) teismo institucijomis 29
 - 2.3 Daugiau negu viena teisinė sistema; susitarimo vykdytinumas abiejose (visose) atitinkamose valstybėse 29
 - 2.4 Skirtingos kultūrinės ir religinės aplinkybės 30
 - 2.5 Kalbos sunkumai 31
 - 2.6 Atstumas 31
 - 2.7 Vizų ir imigracijos klausimai 32
 - 2.8 Baudžiamoji byla, iškelta vaiką paėmusiam vienam iš tėvų 33
- 3 Specializuoti taikinamojo tarpininkavimo tarptautinėse vaikų grobimo bylose mokymai. Taikinamojo tarpininkavimo kokybės užtikrinimas** 34
 - 3.1 Taikinimo tarpininkų rengimas. Dabartinės taisyklės ir standartai 34
 - 3.2 Specialieji taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose mokymai 36
 - 3.3 Taikinimo tarpininkų sąrašų sudarymas 37
 - 3.4 Taikinamojo tarpininkavimo kokybės užtikrinimas 37
- 4 Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas** 38
 - 4.1 Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Grąžinimo pagal Hagos konvenciją etapas; nukreipimas taikinamajam tarpininkavimui teismo arba šalių iniciatyva 39
 - 4.1.1 Centrinės įstaigos vaidmuo 40
 - 4.1.2 Teisėjo (-ų) ir (arba) teismų vaidmuo 42
 - 4.1.3 Advokatų ir kitų specialistų vaidmuo 44
 - 4.2 Tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui vertinimas 45
 - 4.3 Taikinamojo tarpininkavimo išlaidos 46
 - 4.4 Taikinamojo tarpininkavimo vieta 48
 - 4.5 Sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo. Informacija pagrįstas sutikimas dėl taikinamojo tarpininkavimo 50

5	Taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritis tarptautinio vaikų grobimo bylose	51
5.1	Pirmenybė skubiems klausimams	51
5.2	Jurisdikcijos ir taikytinos teisės, susijusios su tėvų pareigomis, ir kitų taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytame susitarime aptariamų dalykų svarba	52
6	Taikinamojo tarpininkavimo principai, modeliai ir metodai	53
6.1	Taikinamojo tarpininkavimo principai. Tarptautiniai standartai	53
6.1.1	Taikinamojo tarpininkavimo savanoriškas pobūdis	53
6.1.2	Informacija pagrįstas sutikimas	54
6.1.3	Tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui vertinimas	55
6.1.4	Neutralumas, nepriklausomumas, nešališkumas ir teisingumas	55
6.1.5	Konfidencialumas	55
6.1.6	Atsižvelgimas į vaiko interesus ir gerovę	58
6.1.7	Informacija pagrįstų sprendimų priėmimas ir tinkama galimybė gauti teises konsultacijas	58
6.1.8	Kultūrų kompetencija	59
6.1.9	Taikinimo tarpininkų arba taikinamojo tarpininkavimo subjektų kvalifikacija. būtinieji mokymo standartai	59
6.2	Taikinamojo tarpininkavimo modeliai ir metodai	59
6.2.1	Tiesioginis arba netiesioginis taikinamasis tarpininkavimas	60
6.2.2	Taikinamasis tarpininkavimas, vykdomas vieno arba kelių taikinimo tarpininkų	60
6.2.3	Dvikultūrio, dvikalbio taikinamojo tarpininkavimo samprata	61
7	Vaiko dalyvavimas	63
7.1	Vaiko dalyvavimas grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją ir šeimos teisės procese	63
7.2	Vaiko nuomonė vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą	65
8	Galimas trečiųjų asmenų dalyvavimas	67
9	Be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimo užtikrinimas vykstant taikinamajam tarpininkavimui	68
9.1	Apsaugos priemonės ir (arba) pakartotinio pagrobimo išvengimas	68
9.2	Glaudus bendradarbiavimas su centrinėmis įstaigomis bei administracinėmis ir teismo institucijomis	68
10	Taikinamasis tarpininkavimas ir kaltinimai smurtu šeimoje	69
10.1	Smurto šeimoje vertinimas grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją	70
10.2	Apsaugos priemonės vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą. Pažeidžiamos šalies apsauga	72
10.3	Informacija apie apsaugos priemones	74
11	Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo sąlygos. Tikrovė	74
12	Susitarimo padarymas teisiškai privalomo ir vykdytino	75
13	Jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklių klausimai	79
14	Taikinamojo tarpininkavimo pasitelkimas siekiant užkirsti kelią vaikų grobimui	82
15	Kiti taikaus ginčų sprendimo mechanizmai	83
16	Taikinamojo tarpininkavimo ir panašių taikaus ginčų sprendimo mechanizmų taikymas bylose, kurioms 1980 m. Hagos konvencija netaikoma	85

Terminija

Toliau sąvokos pateikiamos ne abėcėlės tvarka, o pagal temą.

Taikinamasis tarpininkavimas

Šiame vadove reikia skirti sąvokas „taikinamasis tarpininkavimas“ ir panašius mechanizmus, pasitelkiamus siekiant padėti taikiai išspręsti ginčus.

Sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ apibrėžtys, pateikiamos teisės aktuose ir teisiniuose leidiniuose, labai skiriasi ir neretai atspindi tam tikrus būtinuosius reikalavimus, taikomus taikinamojo tarpininkavimo procesui ir pačiam taikinimo tarpininkui atitinkamose valstybėse. Atsižvelgiant į bendrąsias šių skirtingų apibrėžčių ypatybes, taikinamąjį tarpininkavimą galima būtų apibrėžti kaip savanorišką, struktūrizuotą procesą, kai „taikinimo tarpininkas“¹ padeda konflikto šalims bendrauti ir suteikia joms galimybę priimti atsakomybę už jų konflikto išsprendimą². Šiame vadove taikinamasis tarpininkavimas būtų taip plačiai ir suprantamas, taip pat šis supratimas neturi poveikio taikomam modeliui ir metodui. Kiti principai, kurių paprastai reikalaujama ir kurie kartais įtraukiami į taikinamojo tarpininkavimo apibrėžtį, tačiau kurie nėra taikomi vienodai, kaip antai konfidencialumas, neutralumas arba nešališkumas, bus aptarti šio vadovo 6 skyriuje.

Taikinimo tarpininkas

Daugelis nacionalinės arba regioninės teisės aktuose pateiktų sąvokos „taikinimo tarpininkas“ apibrėžčių atspindi būtinuosius (teisinius) reikalavimus, kuriuos asmuo turi įvykdyti, kad galėtų būti „taikinimo tarpininku“, ir kaip taikinamasis tarpininkavimas turi būti vykdomas. Kalbant apie bendrąsias ypatybes, šiame vadove „taikinimo tarpininku“ laikomas nešališkas trečiasis asmuo, vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą. Ši sąvoka vartojama neatsižvelgiant į taikinimo tarpininko profesinę patirtį ir konkrečius reikalavimus, kuriuos asmeniui gali reikėti įvykdyti, kad jis galėtų save vadinti „taikinimo tarpininku“ konkrečioje teisinėje sistemoje, nebent būtų nurodyta kitaip.

Šiame vadove sąvoka „taikinimo tarpininkas“ vartojama nepaisant to, ar taikinamasis tarpininkavimas vykdomas dalyvaujant vienam, ar keliems taikinimo tarpininkams, t. y. jeigu nenurodyta kitaip, šiame vadove vienaskaita vartojama sąvoka „taikinimo tarpininkas“ gali reikšti ir daugiskaitą, t. y. daugiau negu vieno taikinimo tarpininko vykdomą taikinamąjį tarpininkavimą.

1 Taikinamąjį tarpininkavimą gali vykdyti ir daugiau negu vienas taikinimo tarpininkas, taip pat žr. toliau pateiktą sąvokos „taikinimo tarpininkas“ apibrėžtį ir 6.2.2 skirsnį, kuriame kalbama apie taikinamąjį tarpininkavimą dalyvaujant keliems taikinimo tarpininkams.

2 Dėl glaudtos lyginamosios skirtingose šalyse vartojamų taikinamojo tarpininkavimo apibrėžčių apžvalgos žr. K. J. Hopt ir F. Steffek „Mediation – Rechtstatsachen, Rechtsvergleich, Regelungen“, Mohr Siebeck, Tiubingenas, 2008, p. 12 ir toliau.

Taikinimas

Sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ ir „taikinimas“ kartais gali būti vartojamos sinonimiškai³, ir todėl gali kilti painiavos. Dabar manoma, kad paprastai taikinimas daugiau grindžiamas nurodymais nei taikinamasis tarpininkavimas. Todėl šiame vadove taikinimas suprantamas kaip ginčų sprendimo mechanizmas, kai nešališkas trečiasis asmuo imasi aktyvaus ir nurodomojo pobūdžio vaidmens, kad padėtų šalims taikiai išspręsti ginčą. Taikinamasis tarpininkavimas gali būti iniciatyvus, tačiau negali būti grindžiamas nurodymais. Taikinamojo tarpininkavimo atveju reikia pabrėžti tai, kad pats taikinimo tarpininkas negali priimti sprendimo už šalis ir tik padeda surasti joms tinkamą sprendimą, o taikintojas gali nurodyti šalims konkretų sprendimą⁴. Štai konkretus pavyzdys. Teisėjas, parengtas būti taikinimo tarpininku, gali vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą, tačiau tik jeigu jis nenagrinėja šio ginčo kaip teisėjas ir jeigu jis nepaveikia šalių konflikto sprendimo proceso rezultato. Bylą nagrinėjantis teisėjas niekada negali būti taikinimo tarpininku byloje, kurią jis pats nagrinėja, t. y. kai šalys žino, kad teisėjas bus sprendimą priimantis asmuo, jeigu joms nepavyktų susitarti taikiai⁵. Taigi procesas, kai teisėjas byloje, kurią jis pats nagrinėja, imasi padėti šalims taikiai išspręsti ginčą ir padaryti tai teisme, veikiausiai reikštų taikinimą, kaip jis suprantamas šiame vadove⁶.

Konsultavimas (*Counseling*)

Taikinamąjį tarpininkavimą reikėtų skirti nuo konsultavimo, t. y. proceso, kuris gali būti taikomas siekiant padėti poroms arba šeimoms išspręsti kilusias santykių problemas. Priešingai negu taikinamasis tarpininkavimas, konsultavimas paprastai nesiejamas su konkrečiu ginčo išsprendimu.

Arbitražas

Taikinamasis tarpininkavimas ir taikinimas nuo arbitražo skiriasi tuo, kad pirmais dviem būdais siekiama surasti šalių suderintą sprendimą, o arbitraže nešališkas trečiasis asmuo (arbitras) išsprendžia ginčą, priimdamas sprendimą. Nors šalys turi susitarti dėl arbitražo ir rezultatas joms yra privalomas, arbitražo proceso tikslas nėra taikiai išspręsti ginčą⁷.

-
- 3 Žr., pvz., UNCITRAL tarptautinio komercinio taikinimo pavyzdinio įstatymo, kurį UNCITRAL priėmė 2002 m., 1 straipsnio 3 dalį:
„Šiame įstatyme „taikinimas“ reiškia procesą, kuriam apibūdinti vartojama taikinimo, taikinamojo tarpininkavimo arba panaši sąvoka, kai šalys prašo trečiojo asmens arba trečiųjų asmenų (taikintojo (-ų)) padėti joms pamėginti taikiai išspręsti dėl sutartinių ar kitų teisinių santykių kilusį arba su jais susijusį ginčą.“
Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/ml-conc/03-90954_Ebook.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).
 - 4 Dėl taikinamojo tarpininkavimo ir taikinimo skirtumų taip pat žr. „A fair say – A Guide to Managing Differences in Mediation and Conciliation“ (1999 m. rugpjūčio mėn.), kurį parengė Australijos nacionalinė alternatyvaus ginčų sprendimo patariamoji taryba (angl. *Australian National Alternative Dispute Resolution Advisory Council – NADRAC*), p. 1, prieiga per internetą:
<<http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/AFairSay.aspx>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).
 - 5 Šio principo plačiai laikomasi; žr. skirtingose šalyse vartojamų taikinamojo tarpininkavimo apibrėžčių lyginamąją apžvalgą K. J. Hopt ir F. Steffek (*op. cit.* 2 išnaša), p. 12; taip pat žr. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, *OL L 136, 2008 5 24* (toliau – Direktyva dėl mediacijos) 3 straipsnį, prieiga per internetą:
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0052:FR:NOT>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).
 - 6 Tačiau taikinimo apibrėžtis skiriasi, pvz., žr. UNCITRAL tarptautinio komercinio taikinimo pavyzdinio įstatymo (*supra* 3 išnaša) 1 straipsnio 3 dalį.
 - 7 Daugiau informacijos apie skirtumą tarp taikinamojo tarpininkavimo ir arbitražo žr., be kita ko, N. Alexander „International and Comparative Mediation“, Austin – Boston – Chicago – New York – the Netherlands, Wolters Kluwer, 2008, p. 26, 27.

Išankstinis neutralus įvertinimas

Išankstinio neutralaus įvertinimo atveju šalių teisinę padėtį neprivalomai įvertina ekspertas ir paskui šalims suteikiama galimybė susitarti taikiai⁸.

Teisinis bendradarbiavimas

Pagal „teisinio bendradarbiavimo“ modelį šalims padeda „teisinio bendradarbiavimo advokatai“, taikantys interesus grindžiamus problemų sprendimo būdus, kad išspręstų ginčą nesikreipiant į teismą⁹. Jeigu susitarimas nepasiekiamas ir klausimą tenka spręsti teisme, „teisinio bendradarbiavimo advokatai“ toliau nebegali atstovauti savo klientams.

Teisinė kooperacija

„Teisinės kooperacijos“ modelis grindžiamas „teisinio bendradarbiavimo“ modelio principais, išskyrus tai, kad šalių atstovai gali ir vėliau atstovauti šalims, jeigu klausimą reikia perduoti teismui¹⁰.

Tiesioginis arba netiesioginis taikinamasis tarpininkavimas

Šiame vadove vartojama sąvoka „tiesioginis taikinamasis tarpininkavimas“ reiškia taikinamąjį tarpininkavimą, kai abi šalys tiesiogiai ir vienu metu dalyvauja taikinamojo tarpininkavimo sesijose kartu su taikinimo tarpininku, susitikusios su juo asmeniškai arba nuotoliniu būdu, naudodamos vaizdo ir (arba) telekonferencijos įrangą arba bendraudamos internetu¹¹.

Ir priešingai – „netiesioginis taikinamasis tarpininkavimas“ reiškia taikinamąjį tarpininkavimą, kai šalys tiesiogiai nesusitinka viena su kita vykstant taikinamajam tarpininkavimui, o kiekviena šalis susitinka su taikinimo tarpininku atskirai. Atskiri susitikimai su taikinimo tarpininku gali vykti dviejose skirtingose valstybėse arba toje pačioje valstybėje skirtingu laiku arba tuo pačiu metu, tik skirtingose patalpose¹².

Aišku, taikinamojo tarpininkavimo procesas gali apimti ir netiesioginį, ir tiesioginį taikinamąjį tarpininkavimą. Pavyzdžiui, tiesioginis taikinamasis tarpininkavimas gali būti vykdomas kartu su parengiamaisiais (angl. *caucus*) susitikimais arba jie gali vykti prieš taikinamąjį tarpininkavimą, kai taikinimo tarpininkas susitinka su kiekviena šalimi atskirai.

8 Daugiau žr., be kita ko, N. ver Steegh, „Family Court Reform and ADR: Shifting Values and Expectations Transform the Divorce Process“, 42 *Fam. LQ* (2008–2009), p. 659, p. 663.

9 Ten pat, p. 667.

10 Ten pat, p. 668.

11 Žr. Pranešimas apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių, kuriomis siekiama padėti taikiai išspręsti tarptautinius šeimos ginčus dėl vaikų, visų pirma pagal 1980 m. Hagos konvenciją, raidą, kuri parengė buvusi Nuolatinio biuro teisininkė S. Vigers, 2006 m. spalio 5 d. dok. Nr. 5, pateiktas Specialiosios komisijos penktajam posėdžiui, skirtam apsvaistyti 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų veikimą (Haga, 2006 m. spalio 30–lapkričio 9 d.) (toliau – Pranešimas apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą, skelbiamas Hagos konferencijos interneto svetainėje www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), 4.1 skyrius, p. 14.

12 Žr. ten pat, 4.1 skyrius, p. 15.

Teisminis, arba su teismu susietas, taikinamasis tarpininkavimas

Šiame vadove sąvokos „teisminis taikinamasis tarpininkavimas“ arba „su teismu susietas taikinamasis tarpininkavimas“ vartojamos siekiant apibrėžti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, kurias teikia pats teismas arba kurios teikiamos per teismą. Tada taikinamojo tarpininkavimo paslaugas siūlo teismui dirbantys taikinimo tarpininkai arba teisėjai, parengti būti taikinimo tarpininkais, kurie, aišku, gali būti taikinimo tarpininkai tik tose bylose, kurių nenagrinėja kaip teisėjai. Paprastai taikinamasis tarpininkavimas vyksta pačiame teismo pastate.

Neteisminis taikinamasis tarpininkavimas

Šiame vadove sąvoka „neteisminis taikinamasis tarpininkavimas“ reiškia taikinamąjį tarpininkavimą, kurį vykdo su teismu tiesiogiai nesusijęs subjektas. Tai gali būti valstybės valdoma arba valstybės patvirtinta įstaiga ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugas teikiantys fiziniai asmenys bei privačios taikinamojo tarpininkavimo organizacijos¹³.

Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas

Šiame vadove sąvoka „taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas“ reiškia taikinamojo tarpininkavimo rezultatą, t. y. vykdant taikinamąjį tarpininkavimą šalių priimtą taikų sprendimą. Pažymėtina, kad kai kuriose valstybėse tiesioginį taikinamojo tarpininkavimo rezultatą linkstama vadinti susitarimo memorandumu, kad būtų išvengta bet kokių prielaidų dėl taikinamojo tarpininkavimo rezultato teisinio pobūdžio (išsamiau apie tai rašoma šio vadovo 12 skyriuje).

Kad būtų išvengta painiavos, reikėtų pažymėti, kad vadove taip pat vartojama sąvoka „sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo“ reiškia sutartį, kurią taikinimo tarpininkas ir ginčo šalys sudaro prieš pradėdant taikinamąjį tarpininkavimą ir kurioje gali būti apibrėžti tokie dalykai kaip taikinamojo tarpininkavimo proceso specifika bei išlaidos ir kiti klausimai¹⁴.

Tėvų pareigos

Kaip apibrėžta 1996 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų apsaugos, sąvoka „tėvų pareigos“ reiškia „tėvų valdžią arba bet kokią analogišką valdžios santykį, nustatantį tėvų, globėjų ar kitų teisėtų atstovų teises, galias ir pareigas vaiko asmens ar turto atžvilgiu“¹⁵. Kitaip tariant, „tėvų pareigos“ apima visas įstatymuose įtvirtintas teises ir pareigas, kurias tėvai, globėjai ar kiti teisėti atstovai turi vaiko atžvilgiu, augindami vaiką ir užtikrindami jo raidą. Sąvoka „tėvų pareigos“ apima „globos teisę“ ir „bendravimo teisę“, tačiau yra gerokai platesnė už šias dvi sąvokas. Kalbant apie tėvų teises ir pareigas apskritai, daugelyje teisinių sistemų bei regioninių ir tarptautinių dokumentų dabar vartojama sąvoka „tėvų pareigos“. Taip šioje teisės srityje siekiama nepabrėžti tėvų teisių terminologiniu požiūriu ir pripažinti, kad vienodai svarbios yra tėvų pareigos ir vaikų teisės bei gerovė.

Kalbant apie sąvoką „teisė lankyti“, vadove teikiama pirmenybė sąvokai „teisė bendrauti“, atspindinčiai į vaiką orientuotą požiūrį, atitinkantį šiuolaikinę sąvoką „tėvų pareigos“¹⁶. Sąvoka „sutartis“ vartojama plačiaja prasme ir apima įvairius būdus, kuriais vienas iš tėvų, su kuriuo vaikas negyvena (o kartais – kitas giminaitis arba su vaiku ilgai santykius palaikantis draugas), palaiko asmeninius santykius su vaiku, periodiškai jį lankydamas arba bendraudamas nuotolinėmis ryšio priemonėmis arba kitais

13 Išsamiau apie teisminį ir su teismu susietą taikinamąjį tarpininkavimą taip pat žr. „Tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose galimybių studija“, kurią parengė Nuolatinis biuras, dok. Nr. 20, 2007 m. kovo mėn., pateikta 2007 m. balandžio mėn. konferencijos Bendrųjų reikalų ir politikos tarybai (skelbiama www.hchc.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), 2.4 skyrius, p. 6.

14 Žr. šio vadovo 3.5 skirsnį.

15 1996 m. Konvencijos 1 straipsnio 2 dalis.

16 Ši terminija atitinka terminiją, vartojamą leidinyje „Tarptautinio bendravimo, susijusio su vaikais, bendrieji principai ir gerosios patirties vadovas“ (Jordan Publishing, 2008), toliau – Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovas (taip pat skelbiamas Hagos konferencijos interneto svetainėje www.hchc.net, rubrikose „Vaikų grobimo klausimai“ ir „Gerosios patirties vadovai“), žr. p. xxvi.

būdais¹⁷. Šiame vadove sąvoka „globos teisė“ vartojama laikantis 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo terminijos.

Be vaiko likęs vienas iš tėvų ir vaiką paėmęs vienas iš tėvų

Vienas iš tėvų, teigiantis, kad, neteisėtai išvežus arba sulaikius vaiką, buvo pažeistos jo globos teisės, šiame vadove vadinamas „be vaiko likusiu vienu iš tėvų“. Pagal 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 3 straipsnį išvežimas arba sulaikymas laikomas neteisėtu, jeigu juo pažeidžiamos faktiškai įgyvendinamos globos teisės, kurias asmuo, institucija arba kita įstaiga bendrai arba atskirai turi pagal valstybės, kurioje buvo vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, teisę prieš pat išvežant arba sulaikant vaiką. Tam tikrais retais atvejais, patenkančiais į 1980 m. Konvencijos taikymo sritį, tai yra kitas asmuo, o ne vienas iš vaiko tėvų (senelis ar močiutė arba įtėvis ar įmotė arba bet kuris kitas giminystės ryšiais su vaiku susijęs ar nesusijęs asmuo) arba institucija ar kita įstaiga, kurių globos teisės yra pažeidžiamos neteisėtai išvežus arba sulaikius vaiką. Kad būtų išvengta ilgų aprašymų, šiame vadove sąvoka „be vaiko likęs vienas iš tėvų“ bus suprantama kaip apimanti bet kurį kitą asmenį ar organizaciją¹⁸, kurių globos teisės tariamai pažeidžiamos dėl neteisėto išvežimo ar laikymo, jeigu šiame vadove nenurodyta kitaip.

Vienas iš tėvų, kuris tariamai neteisėtai išvežė vaiką iš jo įprastinės gyvenamosios vietos į kitą valstybę arba neteisėtai laikė vaiką kitoje valstybėje, šiame vadove vadinamas „vaiką paėmusiu vienu iš tėvų“. Lygiagrečiai sąvokai „be vaiko likęs vienas iš tėvų“, šiame vadove sąvoka „vaiką paėmęs vienas iš tėvų“ apima bet kurį asmenį, instituciją ar kitą organizaciją¹⁹, kurie įtariamai neteisėtai išvežė arba sulaikė vaiką, jeigu nenurodyta kitaip.

Smurtas šeimoje ir prievarta prieš vaiką

Sąvoka „smurtas šeimoje“, atsižvelgiant į vartojamą apibrėžtį, gali apimti daug įvairių prievartos šeimoje atvejų. Prievarta gali būti fizinė arba psichologinė; ji gali būti nukreipta prieš vaiką („prievarta prieš vaiką“) ir (arba) prieš partnerį (kartais vadinama „prievarta prieš sutuoktinį“) ir (arba) kitus šeimos narius.

Šiame vadove sąvoka „smurtas šeimoje“ vartojama pirmiau nurodyta plačiąja prasme, jeigu nenurodyta kitaip. Kalbant apie smurtą šeimoje prieš vaiką, vadove skiriamas netiesioginis ir tiesioginis smurtas. Šiame vadove tik tiesioginis smurtas vadinamas „prievarta prieš vaiką“²⁰.

17 Ši terminija atitinka terminiją, vartojamą Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadove (žr. ten pat).

18 Aišku, jeigu kalbama apie instituciją arba kitą organizaciją, taikinamojo tarpininkavimo klausimas negali kilti, o jeigu jis kiltų, tai jis gali smarkiai skirtis nuo taikinamojo tarpininkavimo tarp fizinių asmenų.

19 Aišku, jeigu kalbama apie instituciją arba kitą organizaciją, taikinamojo tarpininkavimo klausimas negali kilti, o jeigu jis kiltų, tai jis gali smarkiai skirtis nuo taikinamojo tarpininkavimo tarp fizinių asmenų.

20 Žr. 10 skyrių dėl smurto šeimoje.

Tikslai ir taikymo sritis

Šiame vadove skatinama gera taikinamojo tarpininkavimo ir kitų tarptautinių šeimos ginčų dėl vaikų, patenkančių į 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų (toliau – 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo) taikymo sritį, taikaus sprendimo mechanizmų patirtis. Vadovaujantis kitomis šiuolaikinėmis Hagos šeimos konvencijomis, 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo skatinama taikiai spręsti šeimos ginčus. 1980 m. Konvencijos 7 straipsnyje nurodyta, kad centrinės įstaigos „imasi visų reikiamų priemonių <...> užtikrinti savanorišką vaiko grąžinimą arba pasirūpinti, kad klausimas būtų taikiai išspręstas“. Naujausiose iš šiuolaikinių Hagos šeimos konvencijų aiškiai paminėtas taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių mechanizmų naudojimas²¹.

Tarp skirtingų taikaus ginčų sprendimo mechanizmų šiame vadove pirmiausia kalbama apie „taikinamąjį tarpininkavimą“ kaip apie vieną iš skatinamiausių alternatyvių ginčų sprendimo būdų šeimos teisėje. Tačiau šiame vadove taip pat kalbama apie gerą patirtį, įgytą taikant kitus taikaus ginčų sprendimo mechanizmus, kaip antai taikinimą. Šiems kitiems mechanizms skirtas atskiras skyrius²², kuriame atsižvelgiama į jų konkretų pobūdį. Tačiau kai kuri šiame vadove rekomenduojama geroji taikinamojo tarpininkavimo patirtis taikytina arba pritaikytina įvairiems kitiems minėtiems mechanizms.

Šiame vadove pabrėžiami taikaus ginčų sprendimo vaikų grobimo srityje ir ginčų dėl bendravimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo ypatumai, tačiau jame taip pat nurodomi principai ir geroji patirtis, kuri, tikimasi, bus vertinga taikant taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius mechanizmus tarptautiniuose šeimos ginčiuose apskritai. Šis vadovas skirtas padėti valstybėms – 1980 m. Konvencijos šalims, taip pat valstybėms, kitų Hagos konvencijų, kuriomis skatinama taikyti taikinamąjį tarpininkavimą, taikinimą ar panašias priemones, kuriomis siekiama padėti taikiai išspręsti tarptautinius šeiminius ginčus, šalims. Tarp šių konvencijų paminėtinos 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje (toliau – 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos), 2000 m. sausio 13 d. Hagos konvencija dėl tarptautinės suaugusiųjų apsaugos ir 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencija dėl vaiko išlaikymo tarptautinio išieškojimo ir kitų šeimos išlaikymo priemonių. Šiuo vadovu taip pat siekiama padėti valstybėms, kurios nėra minėtų Hagos konvencijų šalys, tačiau svarsto, kaip geriausiai plėtoti veiksmingas tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose struktūras. Šis vadovas skirtas vyriausybėms ir centrinėms įstaigoms, paskirtoms pagal 1980 m. Hagos konvenciją ir kitas atitinkamas Hagos konvencijas, taip pat teisėjams, teisininkams, taikinimo tarpininkams, tarptautinių šeimos ginčų šalims ir kitiems suinteresuotiesiems asmenims.

21 Žr. 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje 31 straipsnio b punktą, 2000 m. sausio 13 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinės suaugusiųjų apsaugos 31 straipsnį ir 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos konvencijos dėl vaiko išlaikymo tarptautinio išieškojimo ir kitų šeimos išlaikymo priemonių 6 straipsnio 2 dalies d punktą bei 34 straipsnio 2 dalies i punktą.

22 Žr. 15 skyrių.

Šis vadovas – tai penktasis gerosios patirties vadovas, parengtas siekiant padėti, kad 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo praktiškai veiktų. Keturi anksčiau paskelbti vadovai: I dalis „Centrinių įstaigų patirtis“; II dalis „Įgyvendinimo priemonės“; III dalis „Prevencinės priemonės“ ir IV dalis „Vykdymas“²³.

Be to, *Tarptautinio bendravimo, susijusio su vaikais, bendrieji principai ir gerosios patirties vadovas*²⁴ yra susijęs ir su 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, ir su 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos.

Nė viena šio vadovo nuostata negali būti aiškinama kaip įpareigojanti valstybes, kurios yra 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ar kitų Hagos šeimos konvencijų šalys. Šiame vadove išdėstyti bendrieji principai yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Visos valstybės šalys, visų pirma pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo paskirtos centrinės įstaigos, skatinamos persvarstyti savo pačių patirtį ir, jeigu reikia ir yra įmanoma, ją gerinti. Įsteigtoms ir plėtojamoms centrinėms įstaigoms 1980 m. Konvencijos įgyvendinimas turėtų būti laikomas nuolatinio arba laipsnišku nuolatinio tobulinimo procesu.

♦♦♦♦

Nuolatinis biuras reiškia padėką daugeliui ekspertų, įskaitant nevyriausybinų organizacijų ekspertus, kurių žinios ir išmintis bei sukaupta patirtis svariai padėjo parengti šį vadovą²⁵. Ypač nuoširdžiai dėkojame buvusiai Nuolatinio biuro vyriausiajai teisininkei Juliane Hirsch už didžiausią indėlį rengiant šį vadovą ir buvusiai Nuolatinio biuro teisininkei Sarah Vigers, kuri 2006 m. atliko lyginamąjį tyrimą dėl taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidos pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, kuriame pateikta informacija remtasi rengiant šį vadovą.

23 *Gerosios patirties pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų vadovas. I dalis. Centrinių įstaigų patirtis* (Jordan Publishing, 2003), toliau – „Gerosios patirties vadovas. Centrinių įstaigų patirtis“; *Gerosios patirties pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų vadovas. II dalis. Įgyvendinimo priemonės* (Jordan Publishing, 2003); *Gerosios patirties pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų vadovas. III dalis. Prevencinės priemonės* (Jordan Publishing, 2005), toliau – „Prevenčių priemonių gerosios patirties vadovas“; *Gerosios patirties pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų vadovas. IV dalis. Vykdymas* (Jordan Publishing, 2010), toliau – „Vykdymo gerosios patirties vadovas“. Šie vadovai taip pat skelbiami Hagos konferencijos interneto svetainėje www.hcch.net, rubrikose „Vaikų grobimo klausimai“ ir „Gerosios patirties vadovai“.

24 Minėtas 16 išnašoje.

25 Rengti šį vadovą ekspertų grupei padėjo: Gladys Alvarez (**Argentina**), gerb. teisėjas Peter F. Boshier (**Naujoji Zelandija**), Cilgia Caratsch (**Šveicarija**), M. Eberhard Carl (**Vokietija**), Denise Carter (**Jungtinė Karalystė**), Sandra Fenn (**Jungtinė Karalystė**), Lorraine Fillion (**Kanada**), Danièle Ganancia (**Prancūzija**), Barbara Gayse (**Belgija**), Ankeara Kaly (**Prancūzija**), Robine G. de Lange-Tegelaar (**Nyderlandai**), teisėjas Wilney Magno de Azevedo Silva (**Brazilija**), Lisa Parkinson (**Jungtinė Karalystė**), M. Christoph C. Paul (**Vokietija**), Toni Pirani (**Australija**), Els Prins (**Nyderlandai**), Kathleen S. Ruckman (**Jungtinės Amerikos Valstijos**), M. Craig T. Schneider (**Pietų Afrikos Respublika**), Andrea Schulz (**Vokietija**), M. Peretz Segal (**Izraelis**), Sarah Vigers (**Jungtinė Karalystė**), Lisa Vogel (**Jungtinės Amerikos Valstijos**) ir Jennifer H. Zawid (**Jungtinės Amerikos Valstijos**).

Įvadas

A Hagos konferencijos darbo, susijusio su tarptautiniu taikinamuoju tarpininkavimu šeimos bylose ir panašiais taikaus ginčų sprendimo mechanizmais, istorija

- 1 Pastarųjų dešimtmečių Hagos konferencijos darbas rodo didėjančią taikinamojo tarpininkavimo ir kitų taikaus ginčų sprendimo metodų svarbą tarptautinėje šeimos teisėje. Daugelyje šiuolaikinių Hagos šeimos konvencijų aiškiai skatinamas taikinamasis tarpininkavimas ir panašūs tinkamo tarptautinių šeimos ginčų išsprendimo mechanizmai. Keliuose gerosios patirties vadovuose, parengtuose siekiant padėti ne tik veiksmingai įgyvendinti 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvenciją dėl vaikų apsaugos, bet ir šioms konvencijoms veiksmingai veikti, atkreipiamas dėmesys į svarbą skatinti šalis taikiai spręsti ginčus²⁶.
- 2 Be to, jau ilgą laiką taikinamasis tarpininkavimas tarptautiniuose šeimos ginčiuose apskritai buvo aptarinėjamas kaip viena iš Hagos konferencijos būsimo darbo temų. 2006 m. balandžio mėn. Hagos konferencijos nariai įgaliavo Nuolatinį biurą:

„parengti tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose galimybių studiją, įskaitant galimą dokumento šia tema parengimą“²⁷.
- 3 Tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose galimybių studija²⁸, kurioje nagrinėtos galimos Hagos konferencijos būsimo darbo taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose kryptys, 2007 m. balandžio mėn. pristatytos Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybai (toliau – Taryba). Taryba nusprendė pakviesti Hagos konferencijos narius:

„iki 2007 m. pabaigos pateikti pastabas dėl tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose galimybių studijos <...> siekiant toliau diskutuoti šia tema 2008 m. pavasarį įvyksiančiame Tarybos posėdyje“²⁹.
- 4 2008 m. balandžio mėn. Taryba:

„pakvietė Nuolatinį biurą toliau stebėti pokyčius, susijusius su tarptautiniu taikinamuoju tarpininkavimu šeimos bylose, ir informuoti apie juos narius“³⁰.
- 5 Be to, Nuolatinio biuro pirmiausia buvo paprašyta pradėti darbą dėl:

„Taikinamojo tarpininkavimo naudojimo pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų gerosios patirties vadovo <...>, kuris 2011 m. turėjo būti pateiktas svarstyti kitame Specialiosios komisijos, kuri persvarstytų praktinį minėtos Konvencijos veikimą, posėdyje“³¹.
- 6 2009 m. Tarybos posėdyje pateiktose išvadose ir rekomendacijose patvirtintas minėtas sprendimas:

„Taryba dar kartą patvirtino 2008 m. balandžio mėn. vykusiame posėdyje priimtą sprendimą dėl tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose. Ji patvirtino Nuolatinio biuro pasiūlymą, kad taikinamojo tarpininkavimo gerosios patirties pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų vadovas būtų pateiktas konsultacijoms su nariais iki

26 Žr., pvz., Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 2 skyrių, p. 6 ir toliau; Centrinų įstaigų praktikos gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 4.12 skirsnį, Savanoriško grąžinimo p. 49 ir toliau, Prevencinių priemonių gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 2.1.1 skyrių, Savanoriško susitarimo ir taikinamojo tarpininkavimo p. 15–16.

27 2006 m. balandžio 3–5 d. konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos specialiosios komisijos išvados (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), rekomendacija Nr. 3.

28 Minėtas 13 išnašoje.

29 Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybos priimtose rekomendacijose ir išvadose (2007 m. balandžio 2–4 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), rekomendacija Nr. 3.

30 Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybos priimtose rekomendacijose ir išvadose (2008 m. balandžio 1–2 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), p. 1, 3 punktas („Tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose“).

31 Ten pat.

- 2010 m. pradžios ir paskui perduotas tvirtinti kitame 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje specialiosios komisijos posėdyje, vykstančiame 2011 metais³².“
- 7 Pabrėžtina, kad diskusija dėl taikinamojo tarpininkavimo ir panašių mechanizmų naudojimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo irgi vyksta jau ilgą laiką. Ši tema nagrinėta daugelyje Specialiosios komisijos posėdžių, siekiant patikrinti, kaip praktiškai veikia 1980 m. Konvencija. 2006 m. spalio mėn. Nuolatinis biuras paskelbė lyginamąjį tyrimą³³, kuriame daugiausia dėmesio skirta taikinamojo tarpininkavimo schemoms pagal 1980 m. Hagos konvenciją, kurios būtų aptartos 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo praktinio veikimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos įgyvendinimo apžvalgos specialiojoje komisijoje (2006 m. spalio–lapkričio mėn.).
- 8 2006 m. Specialiosios komisijos posėdyje dar kartą patvirtintos Specialiosios komisijos 2001 m. posėdyje priimtos rekomendacijos Nr. 1.10 ir 1.11:
- „1.10 Susitariančiosios valstybės turėtų skatinti savanorišką vaiko grąžinimą, jeigu tai įmanoma. Siūloma, kad centrinės įstaigos siektų savanoriško vaiko grąžinimo, kaip tai nurodyta (1980) Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies c punkte, jeigu įmanoma ir tinkama, dėl to duoda nurodymus susijusiems teisininkams, ar jie būtų valstybės samdomi advokatai, ar privačiai dirbantys teisininkai, arba nusiunčia šalis į specializuotą organizaciją, teikiančią atitinkamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Taip pat pripažįstamas teismų šiuo atžvilgiu atliekamas vaidmuo.
- 1.11 Priemonės, skirtos padėti užtikrinti savanorišką vaiko grąžinimą arba taikiai išspręsti ginčą, neturėtų nulemti bet kokio nepagrįsto grąžinimo proceso vilkinimo³⁴.“
- 9 Kalbant apie patį taikinamąjį tarpininkavimą, 2006 m. Specialioji komisija padarė išvadą:
- „1.3.2 Specialioji komisija palankiai vertina taikinamojo tarpininkavimo iniciatyvas ir projektus, vykdomus susitariančiose valstybėse pagal 1980 m. Hagos konvenciją; daugelis jų aprašyti Preliminarijame dokumente Nr. 5 (Pranešimas apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą).
- 1.3.3 Specialioji komisija ragina Nuolatinį biurą toliau informuoti valstybes apie taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose ginčiuose, susijusiuose su bendravimu ir grobimu, raidą. Specialioji komisija pažymi, kad Nuolatinis biuras toliau tęsia darbą dėl bendresnės galimybių studijos dėl tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose, įskaitant galimą dokumento parengimą šia tema, įgaliojus 2006 m. balandžio mėn. Bendrųjų reikalų ir politikos specialiajai komisijai³⁵.“
- 10 Darbas dėl taikinamojo tarpininkavimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo gerosios patirties vadovo buvo pradėtas 2009 metais. Įvairių susitariančiųjų valstybių nepriklausomų ekspertų grupė³⁶ buvo pakviesta padėti rengti vadovą. Vadovo projektas³⁷ buvo išplatintas 1980 m. Konvencijos susitariančiosioms valstybėms ir Hagos konferencijos narėms prieš prasidedant 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo praktinio veikimo ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos įgyvendinimo apžvalgos specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I daliai. Specialioji komisija „palankiai įvertino taikinamojo tarpininkavimo pagal 1980 m. Hagos konvenciją gerosios patirties vadovo projektą“ ir paprašė, kad Nuolatinis biuras pataisytų vadovą, atsižvelgdamas į Specialiosios komisijos diskusijas ir ekspertų rekomendacijas, ir išplatintų pataisytą vadovo versiją narėms ir

32 Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybos priimtos rekomendacijos ir išvados (2009 m. kovo 31–balandžio 2 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), p. 1–2 („Tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose“).

33 S. Vigers pranešimas apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (nurodytas 11 išnašoje).

34 Žr. 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų praktinio veikimo ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje įgyvendinimo apžvalgos specialiosios komisijos (2001 m. kovo 22–28 d.) 2001 m. balandžio mėn. ketvirtojo posėdžio išvadas ir rekomendacijas, patvirtintas 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų praktinio veikimo ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje įgyvendinimo apžvalgos specialiosios komisijos penktojo posėdžio išvadose ir rekomendacijose (2006 m. spalio 30 d. lapkričio 9 d.), 2006 m. lapkričio mėn., rekomendacija Nr. 1.3.1, abu dokumentai skelbiami www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“.

35 Žr. Specialiosios komisijos penktojo posėdžio išvadas ir rekomendacijas (ten pat).

36 Dėl nepriklausomų ekspertų grupės narių, padedančių rengti vadovą, sąrašo žr. 25 išnašą.

37 „Gerosios patirties vadovo pagal 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvenciją dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų projektas. V dalis. Taikinamasis tarpininkavimas“, parengė Nuolatinis biuras, 2011 m. gegužės mėn. preliminarusis dokumentas Nr. 5, skirtas 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo praktinio veikimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos įgyvendinimo apžvalgos 2011 m. birželio mėn. specialiajai komisijai (skelbiamas www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“).

susitariančiosioms valstybėms galutinėms konsultacijoms³⁸. 2012 m. gegužės mėn. gerosios patirties vadovo pataisyta versija buvo išplatinta Hagos konferencijos narėms ir susitariančiosioms valstybėms, kad šios pateiktų galutines pastabas, į kurias vėliau atsižvelgta.

- 11 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio veikimo apžvalgos specialiosios komisijos šeštajam posėdžiui pateikus rekomendaciją, kurioje šiek tiek išsamiau aptarta tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdytinumo problema, 2012 m. Taryba įgaliavo Hagos konferenciją :
- „sudaryti ekspertų grupę, kuri atliktų tolesnius tyrimus dėl susitarimų, sudarytų vykstant tarptautiniams ginčams dėl vaikų, tarptautinio pripažinimo ir vykdymo, įskaitant susitarimus, sudarytus vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, atsižvelgiantį 1996 m. Konvencijos įgyvendinimą ir naudojimą“;
- nurodant, kad:
- „toks darbas turi apimti teisinių ir praktinių problemų pobūdžio ir masto nustatymą, įskaitant jurisdikcijos klausimus, ir naujojo dokumento šioje srityje naudos įvertinimą, nepaisant to, ar jis būtų privalomas, ar ne³⁹“.
- 12 Be to, atkreiptinas dėmesys į Hagos konferencijos veiklą skatinant taikinamąjį tarpininkavimą ir taikinamojo tarpininkavimo struktūrų tarptautiniuose šeimos ginčiuose plėtrą pagal Maltos procesą.
- 13 Maltos procesu, t. y. teisėjų ir vyriausiųjų valdžios pareigūnų iš kai kurių „Hagos konvencijos valstybių“ ir kai kurių „Hagos konvencijos šalimis nesančių valstybių“, kurių įstatymai yra arba buvo paveikti Šariato teisės, dialogu, daugiausia dėmesio buvo skirta klausimui, kaip išspręsti tarptautinius su vaikų globa, bendravimu su vaikais ir vaikų grobimu susijusius ginčus, kurie yra itin sudėtingi dėl atitinkamų tarptautinių teisinių dokumentų netaikytinumo. Siekiant pažangos šiuo klausimu, 2004, 2006 ir 2009 m. Maltoje buvo surengtos trys konferencijos.
- 14 Trečiajai Maltos konferencijai priėmus rekomendaciją⁴⁰, 2009 m. Taryba vykstant Maltos procesui rekomendavo sudaryti:
- „darbo grupę taikinamojo tarpininkavimo struktūrų, kurios padėtų išspręsti tarptautinius ginčus dėl vaikų globos ar bendravimo su vaikais, plėtrai skatinti. Darbo grupę sudarytų ekspertai iš įvairių Maltos procese dalyvaujančių valstybių, įskaitant valstybes 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo šalis ir šios Konvencijos šalimis nesančias valstybes⁴¹“.
- 15 Darbo grupė buvo sudaryta 2009 m., ją sudarė nedaug nepriklausomų taikinamojo tarpininkavimo ekspertų bei ekspertai iš Australijos, Kanados, Egipto, Prancūzijos, Vokietijos, Indijos, Jordanijos, Malaizijos, Maroko, Pakistano, Jungtinės Karalystės ir Jungtinių Amerikos Valstijų. Į šį sąrašą įeina ir valstybės, kurios yra 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo šalys, ir šios Konvencijos šalimis nesančios valstybės. 2009 m. liepos 30 d. ir spalio 29 d. darbo grupė surengė du telekonferencinius posėdžius, taip pat vieną posėdį 2010 m. gegužės 11–13 d. Otavoje (Kanada). Rengiantis darbo grupės telekonferenciniams posėdžiams, buvo išplatinti du klausimynai, vienas – apie esamas taikinamojo tarpininkavimo struktūras, o kitas – apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdytinumą, o atsakymai į juos paskelbti Hagos konferencijos interneto svetainėje⁴². Po antrojo telekonferencinio posėdžio buvo parengtas taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principų projektas, kurį vėliau aptarė ir papildė Otavoje posėdžiavusi darbo grupė. Principai baigti rengti 2010 m. rudenį kartu su aiškinamuoju memorandumu, abu jie paskelbti Hagos konferencijos interneto svetainėje anglų, prancūzų ir arabų kalbomis⁴³.

38 Žr. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo praktinio veikimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos įgyvendinimo apžvalgos specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies patvirtintas išvadas ir rekomendacijas (2011 m. birželio 1–10 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), rekomendacija Nr. 58.

39 Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybos patvirtintos išvados ir rekomendacijos (2012 m. balandžio 17–20 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), rekomendacija Nr. 7.

40 Daugiau informacijos apie Maltos procesą ir Maltos konferencijas žr. Maltos deklaracijas (skelbiamos www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“); taip pat žr. *Teisėjų naujienlaiškį dėl tarptautinės vaikų apsaugos*, XVI tomas (2010 m. pavasaris), dėl trečiosios Maltos teisėjų konferencijos dėl tarptautinių šeimos teisės klausimų (2009 m. kovo 23–26 d.) (skelbiamas www.hcch.net, rubrikoje „Leidiniai“).

41 2009 m. Tarybos patvirtintos išvados ir rekomendacijos (*minėtos* 32 išnašoje), p. 2.

42 Skelbiama www.hcch.net, rubrikos „Vaikų grobimo klausimai“ skiltyje „Tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose“ („I klausimynas“ ir „II klausimynas“).

43 „Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principai pagal Maltos procesą“, kuriuos parengė Taikinamojo tarpininkavimo darbo grupė pagal Maltos procesą, padedant Nuolatiniam biurui, 2010 m. lapkričio mėn. (toliau – Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principai), pateikti šio vadovo I priede (taip pat skelbiami www.hcch.net, rubrikos „Vaikų grobimo klausimai“ skiltyje „Tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose“).

- 16 2011 m. pradžioje kai kurios valstybės ėmėsi įgyvendinti principus savo jurisdikcijose ir paskyrė taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinę ryšių punktą⁴⁴. 2011 m. balandžio mėn. Taryba „palankiai įvertino taikinamojo tarpininkavimo struktūrą pagal Maltos procesą sudarymo principus <...> ir sutarė, kad principus reikėtų pateikti aptarti Specialiosios komisijos šeštajame posėdyje“⁴⁵. Kartu Taryba įgaliojo darbo grupę toliau tęsti darbą dėl taikinamojo tarpininkavimo struktūrų įgyvendinimo pagal Maltos procesą⁴⁶.
- 17 2011 m. birželio mėn. posėdyje 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio veikimo apžvalgos specialioji komisija pažymėjo „pastangas, jau padarytas kai kuriose valstybėse siekiant pagal principus įsteigti centrinę ryšių punktą“ ir paragino valstybes „apsvarstyti galimybę įkurti tokį centrinę ryšių punktą arba paskirti savo centrinę įstaigą centriniu ryšių punktu“⁴⁷.
- 18 Kitus veiksmus veiksmingam taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose struktūrų įsteigimo principų įgyvendinimui darbo grupė aptarė 2012 m. balandžio 16 d. Hagoje vykusiame posėdyje ir dėl to 2012 m. pateikė ataskaitą Tarybai. Taryba palankiai įvertino ataskaitą ir „apibrėžtas būsimo darbo kryptis“ ir „sutiko, kad darbo grupė toliau tęstų darbą dėl taikinamojo tarpininkavimo struktūrų įgyvendinimo, tikintis, kad 2013 m. Tarybai bus pateikta pažangos ataskaita“⁴⁸.

B Kitų organizacijų darbas

- 19 Taikinamasis tarpininkavimas ir kitos alternatyvaus ginčų sprendimo priemonės taip pat skatinamos kitais tarptautiniais dokumentais ir iniciatyvomis.
- 20 Regioninio dokumento, kuriuo skatinama taikyti taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius procesus, pavyzdys yra Europos Tarybos parengta Europos konvencija dėl vaiko teisių įgyvendinimo, priimta 1996 m. sausio 25 d.⁴⁹
- 21 Dar vienas pavyzdys yra 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (toliau – Reglamentas „Briuselis II“)⁵⁰.
- 22 Kartu dėl vis aktyvesnio taikinamojo tarpininkavimo taikymo nacionalinėje ir tarptautinėje komercinėje ir civilinėje teisėje imtasi kelių tarptautinių ir regioninių iniciatyvų paties taikinamojo tarpininkavimo proceso taisyklėms ir būtiniesiems standartams parengti⁵¹.

44 Tarp šių valstybių yra **Australija, Prancūzija, Vokietija, Pakistanas ir Jungtinės Amerikos Valstijos**. Daugiau informacijos apie centrinius ryšių punktus galima rasti www.hcch.net rubrikos „Vaikų grobimo klausimai“ skiltyje „Tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose“.

45 Konferencijos bendrųjų reikalų ir politikos tarybos patvirtintos išvados ir rekomendacijos (2011 m. balandžio 5–7 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikos „Einamieji darbai“ skiltyje „Bendrieji reikalai“), rekomendacija Nr. 8.

46 Ten pat.

47 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 61.

48 Žr. 2012 m. Tarybos patvirtintas išvadas ir rekomendacijas (minėtos 39 išnašoje), rekomendacija Nr. 9.

49 Europos Taryba, ETS Nr. 160, 13 straipsnyje („Taikinamasis tarpininkavimas ir kiti ginčų sprendimo būdai“) nustatyta:

„Kad užkirstų kelią ginčams arba juos išspręstų, arba išvengtų su vaikais susijusių teismo procesų, Šalys turi skatinti taikinamąjį tarpininkavimą arba kitus ginčų sprendimo būdus, taip pat taikyti šiuos būdus siekiant susitarimo tais atvejais, kuriuos numato pačios Šalys.“ Prieiga per internetą:

<<http://conventions.coe.int/treaty/fr/treaties/html/160.htm>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

50 Žr. Reglamento „Briuselis II“ 25 konstatuojamąją dalį:

„Centrinės institucijos turėtų bendradarbiauti apskritai ir konkrečiais atvejais, įskaitant tikslus siekti draugiškai spręsti šeimos ginčus, su tėvų pareigomis susijusiose bylose. Todėl centrinės institucijos dalyvauja Europos teisminiame tinkle civilinėse ir komercinėse bylose, sukurtame 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos sprendimu 2001/470/EB, sukuriančiu Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose“.

Taip pat žr. 55 straipsnio e punktą:

„Centrinės institucijos kitos valstybės narės centrinės institucijos arba tėvų pareigų turėtojo prašymu bendradarbiauja konkrečiose bylose siekdamos šio reglamento tikslų. Dėl to jos, veikdamos tiesiogiai arba per valdžios institucijas ar kitas įstaigas, imasi tam tikrų priemonių pagal tos valstybės narės teisę asmens duomenų apsaugos reikaluose <...> e) padėti tėvų pareigų turėtojams susitarti tarpininkaujant ar kitomis priemonėmis ir taip palengvinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą.“

51 Daugelis šių regioninių ir tarptautinių dokumentų daugiausia skirti alternatyviam ginčų sprendimui komercinėse bylose, žr., pvz., UNCITRAL pavyzdinį įstatymą dėl tarptautinio komercinio taikinimo (minėtas 3 išnašoje) ir UNCITRAL taikinimo reglamentą, priimtą 1980 m., prieiga per internetą <<http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-f.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

- 23 1998 m. sausio 21 d. Europos Taryba priėmė rekomendaciją Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose⁵², kuria paragino valstybes taikyti ir skatinti taikinamąjį tarpininkavimą arba stiprinti dabar taikomą taikinamąjį tarpininkavimą šeimos bylose ir kartu paprašė laikytis principų taikinamojo tarpininkavimo kokybei užtikrinti ir paveiktiems pažeidžiamiesiems asmenims apsaugoti. Šie principai taikomi nacionaliniam ir tarptautiniam taikinamajam tarpininkavimui šeimos bylose.
- 24 2002 m. rugsėjo 18 d. Europos Taryba priėmė rekomendaciją Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose⁵³, kurios taikymo sritis yra platesnė ir kurioje aprašyti papildomi principai, svarbūs atsakingam taikinamojo tarpininkavimo skatinimui.
- 25 2001 m. Nacionalinė Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymų vienodinimo komisarų konferencija (angl. *National Conference of Commissioners of Uniform State Laws*) parengė Bendrąjį taikinamojo tarpininkavimo įstatymą (angl. *Uniform Mediation Act*)⁵⁴ kaip pavyzdinį įstatymą, kuriuo būtų skatinama veiksmingai taikyti taikinamąjį tarpininkavimą ir užtikrinti viso bendravimo, vykstančio vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, konfidencialumą. Kelios JAV valstijos įgyvendino šias nuostatas savo jurisdikcijoje⁵⁵. 2005 m. Amerikos arbitražo asociacija (angl. *American Arbitration Association*), Amerikos advokatų asociacijos (angl. *American Bar Association*) Ginčų sprendimo skyrius ir Ginčų sprendimo asociacija (angl. *Association for Conflict Resolution*) priėmė Pavyzdinius taikinimo tarpininkų elgesio standartus (angl. *Model Standards of Conduct for Mediators*), kuriais pataisyti senesni 1994 m. redakcijos standartai⁵⁶. Šiais pavyzdiniais standartais siekiama pateikti taikinimo tarpininkams rekomendacijas, tačiau jie skirti taikinamojo tarpininkavimo šalims informuoti ir visuomenės pasitikėjimui taikinamuoju tarpininkavimu skatinti⁵⁷.
- 26 Padedant Europos Komisijai, suinteresuotųjų subjektų grupė parengė Europos taikinimo tarpininkų elgesio kodeksą⁵⁸, kurį paskelbė 2004 m. liepos 2 d. Šiame Europos elgesio kodekse nustatyti įvairūs principai, dėl kurių atskiri taikinimo tarpininkai, vykdantys taikinamąjį tarpininkavimą civilinėse ir komercinėse bylose, gali patys savanoriškai įsipareigoti.
- 27 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamentas ir Europos Sąjungos Taryba priėmė Europos direktyvą dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų⁵⁹. Šios direktyvos 12 straipsnyje ES valstybės narės įpareigos priimti „įstatymus, reglamentus ir administracines nuostatas, kurie, įsigalioję iki 2011 m. gegužės 21 d., įgyvendina šią direktyvą, išskyrus 10 straipsnį kurio įgyvendinimo data (buvo) 2010 m. lapkričio 21 d. <...>“⁶⁰. Šiomis aplinkybėmis derėtų paminėti dar vieną Europos Sąjungos iniciatyvą – po Europos Sąjungai pirmininkavusios Belgijos 2010 m. spalio 14 d. surengto ministrų seminaro Europos teisminiame tinkle civilinėse ir komercinėse bylose sudaryta šeimų taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose darbo grupė⁶¹, siekiant suburti skirtingas, tačiau susijusias iniciatyvas ir darbus bei pasiūlyti, kaip skatinti ir gerinti taikinamojo tarpininkavimo taikymą šioje srityje.

52 Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R (98) 1 valstybėms narėms dėl šeimų taikinamojo tarpininkavimo, kurią Ministrų komitetas priėmė 1998 m. sausio 21 d., prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&SecMode=1&DocId=450792&Usage=2>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

53 Ministrų komiteto rekomendacija Rec (2002)10 valstybėms narėms dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose, kurią Ministrų komitetas priėmė 2002 m. rugsėjo 18 d., prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=306391&Site=CM>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

54 Bendrojo taikinamojo tarpininkavimo įstatymo (toliau JAV bendrojo taikinamojo tarpininkavimo įstatymas) su 2003 m. rugpjūčio mėn. pakeitimais skelbiamas Teisės vienodinimo komisijos (angl. *Uniform Law Commission*) interneto svetainėje <http://www.uniformlaws.org>.

55 Žr. informaciją, pateikiamą Teisės vienodinimo komisijos interneto svetainėje <http://www.uniformlaws.org>.

56 *Model Standards of Conduct for Mediators* (toliau – JAV elgesio standartai), prieiga per internetą: <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/2011_build/dispute_resolution/model_standards_conduct_april2007.authcheckdam.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

57 Žr. JAV elgesio standartų preambulę, ten pat.

58 Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_fr.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

59 Europos direktyva dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) (nurodyta 5 išnašoje).

60 Dėl priemonių, kurių imtasi Europos Sąjungos valstybėse narėse siekiant įvykdyti direktyvą žr. Europos teismų atlasą, prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/index_lt.htm>, rubriką „Taikinamasis tarpininkavimas (Direktyva 2008/52/EB)“ (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

61 Daugiau informacijos apie Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose pateikiama Europos Komisijos interneto svetainėje, prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/index_lt.htm> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

- 28 Be to, keliais dvišaliais susitarimais, kuriais reglamentuoti tarptautinio šeiminių ginčų dėl vaikų sprendimo klausimai, skatinama juos spręsti taikiai⁶².

C Vadovo struktūra

- 29 Principai ir geroji patirtis šiame vadove nagrinėjami tokia tvarka:
- 1 skyriuje bendrai apžvelgiami taikinamojo tarpininkavimo taikymo tarptautiniuose šeimos ginčiuose pranašumai ir grėsmės.
 - 2 skyriuje nagrinėjamos konkrečios problemos, kylančios dėl taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo.
 - 3 skyriuje nagrinėjamas taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose būtinos specialios kvalifikacijos klausimas.
 - 4–13 skyriuose chronologiškai aprašytas taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose procesas, pradedant galimybe gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir baigiant taikinamojo tarpininkavimo baigtimi bei teisiniais padariniais.
 - Paskutiniai skyriai skirti taikinamojo tarpininkavimo taikymui vaikų grobimo prevencijai (žr. 14 skyrių), alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmų naudojimui siekiant taikaus ginčų sprendimo tarptautinio vaikų grobimo bylose (žr. 15 skyrių) ir galiausiai specialiesiems klausimams, susijusiems su taikinamojo tarpininkavimo naudojimu Konvencijoje nenumatytais atvejais (žr. 16 skyrių).

D Kontekstas. Kai kurios tipinės bylos

- 30 Kai kurie tipiniai faktiniai atvejai gali parodyti taikinamojo tarpininkavimo naudą tarptautiniuose šeimos ginčiuose, kylančiuose dėl vaikų, pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo:
- a Tarptautinio vaikų grobimo atvejais taikinamasis tarpininkavimas tarp be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiką paėmusio vieno iš tėvų gali padėti savanoriškai grąžinti vaiką arba susitarti dėl kitokios baigties. Be to, taikinamasis tarpininkavimas gali padėti priimant sprendimą dėl grąžinimo šalių sutikimu arba kokio nors kito susitarimo teisme sudarymo.
 - b Taikinamasis tarpininkavimas taip pat gali padėti tais atvejais, kai tarptautinio vaiko grobimo atveju be vaiko likęs vienas iš tėvų iš esmės nori sutikti su vaiko perkėlimu, jeigu tik tinkamai užtikrinamos jo bendravimo su vaiku teisės. Šiuo atveju taikiai išsprendus ginčą galima išvengti vaiko grąžinimo į jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę prieš galimą paskesnę perkėlimą.
 - c Vykstant grąžinimo procesui pagal Hagos konvenciją taikinamasis tarpininkavimas gali būti pasitelkiamas siekiant ne taip konfliktiškai išspręsti ginčą ir labiau palengvinti be vaiko likusio vieno iš tėvų bendravimą su vaiku vykstant procesui⁶³.
 - d Priėmus sprendimą dėl grąžinimo taikinamasis tarpininkavimas tarp tėvų gali padėti greičiau ir saugiau grąžinti vaiką⁶⁴.
 - e Itin ankstyvuojų šeimos ginčo dėl vaiko etapu taikinamasis tarpininkavimas gali padėti užkirsti kelią jo pagrobimui. Jeigu tėvų santykiai nutrūksta ir vienas iš tėvų nori išvykti iš šalies su vaiku, taikinamasis tarpininkavimas gali padėti tėvams apsvarstyti persikėlimą ir jo alternatyvas bei padėti jiems surasti taikų sprendimą⁶⁵.

62 Žr., pvz., Australijos vyriausybės ir Egipto Arabų Respublikos vyriausybės susitarimo dėl bendradarbiavimo vaikų gerovės apsaugos srityje (angl. *Agreement between the Government of Australia and the Government of the Arab Republic of Egypt regarding cooperation on protecting the welfare of children*) 6 straipsnį, Kairas, 2000 m. spalio 22 d.; *Convention entre le gouvernement de la République française et le gouvernement de la République algérienne démocratique et populaire relative aux enfants issus de couples mixtes séparés franco-algériens* 2 straipsnį, Alžyras, 1988 m. birželio 21 d.; *Protocole d'accord instituant une commission consultative belgo-marocaine en matière civile* 2 straipsnį, Rabatas, 1981 m. balandžio 29 d.; šių dvišalių susitarimų tekstai skelbiami www.incadat.com, rubrikos „Teisės aktai“ skiltyje „Dvišaliai susitarimai“.

63 Ši tema taip pat nagrinėjama Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadove (minėtas 16 išnašoje).

64 Ši tema taip pat nagrinėjama Vykdyto gerosios patirties vadove (minėtas 23 išnašoje).

65 Ši tema taip pat nagrinėjama Prevencinių priemonių gerosios patirties vadove (minėtas 23 išnašoje).

Vadovas

1 Priežastys, dėl kurių apskritai svarbu skatinti susitarti tarptautiniuose šeimose ginčiuose dėl globos ir bendravimo

- 31 Taikinamasis tarpininkavimas ir panašūs mechanizmai vis dažniau naudojami daugelyje šalių siekiant taikiai išspręsti šeimos teisės ginčus. Vis daugiau valstybių suteikia šalims daugiau autonomijos sprendžiant šeimos ginčus ir kartu apsaugo trečiųjų asmenų, visų pirma vaikų, teises.

1.1 Taikaus ginčų sprendimo pranašumai

→ **Būtina imtis visų tinkamų priemonių skatinti tarptautinio šeimos ginčo dėl vaiko šalis taikiai išspręsti ginčą.**

- 32 Taikaus ginčų sprendimo skatinimas pasitvirtino kaip ypač naudinga priemonė šeimos ginčams dėl vaikų spręsti, kai ginčo šalims tenka nuolat bendradarbiauti tarpusavyje. Todėl po tėvų išsiskyrimo kilus ginčui, taikus jo išsprendimas gali labai padėti užtikrinti „vaiko teisę nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem tėvais“, kaip tai užtikrinama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (JT VTK)⁶⁶.
- 33 Taikus ginčų sprendimas yra patikimesnis būdas, nes labiau tikėtina, kad šalys tokio sprendimo laikysis. Kartu „taip nustatoma ne tokia konfliktiška globos ir bendravimo įgyvendinimo sistema ir todėl ypač atitinka vaiko interesus“⁶⁷. Be to, teigiama, kad taikus ginčų sprendimas labiau patenkina šalį – kiekviena šalis gali paveikti rezultatą ir surasti sprendimą, kurį abi šalys laiko teisingu. Taikiai išsprendus ginčą išvengiama suvokimo, kad galiausiai viena šalis „laimi“, o kita „pralaimi“. Priešingai, teismo procese dėl globos ir bendravimo tėvų santykiai gali pablogėti, todėl vaikai gali nukentėti psichologiškai⁶⁸.
- 34 Tarp įvairių taikaus šeimos ginčų sprendimo būdų taikinamojo tarpininkavimo procesas turi ypatingų pranašumų – jis padeda šalims bendrauti neformalioje aplinkoje ir leidžia surasti konflikto išsprendimo būdą. Taikinamasis tarpininkavimas yra struktūrizuotas, tačiau lankstus procesas, kurį galima nesunkiai pritaikyti prie kiekvienos bylos poreikių. Dėl jo galima vienu metu aptarti teisinius ir neteisinius motyvus bei jame gali neformaliai dalyvauti (tretieji) asmenys, kuriems byloje nėra suteiktas joks teisinis statusas⁶⁹. Kitas labai svarbus taikinamojo tarpininkavimo pranašumas tas, kad dėl jo šalys gali konstruktyviau spręsti būsimus ginčus⁷⁰. Be to, kadangi taikinamąjį tarpininkavimą paprastai pradėti lengviau negu teismo procesą, taikinamasis tarpininkavimas gali padėti ankstyvuojau ginčo etapu, prieš jį išplėtojant. Pasitelkusius taikinamąjį tarpininkavimą šalys gali išvengti sunkaus teismo proceso. Tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl vaikų, kai po teismo proceso vienoje šalyje gali vykti kitas teismo procesas arba šie du procesai gali vykti lygiagrečiai dėl skirtingų to paties ginčo aspektų, taikus ginčo išsprendimas gali turėti labai didelių pranašumų.

66 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, žr. jos 10 straipsnio 2 dalį, prieiga per internetą: <<http://www2.ohchr.org/french/law/crc.htm>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

67 W. Duncan „Tarptautinis bendravimas ir 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų. Galutinė ataskaita“, 2002 m. liepos 5 d. prel. dok. Nr. 5, parengta 2002 m. rugsėjo–spalio mėn. Specialiajai komisijai (skelbiama www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), 89 punktas; taip pat žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 2.1 skyrių, p. 6.

68 Žr., pvz., **Vokietijos** federalinės teisingumo ministerijos užsakytos vertinamosios išvados, kurioje lyginamas taikinamasis tarpininkavimas ir teismo procesas nagrinėjant nacionalinius šeimos ginčus dėl globos ir bendravimo, išvadas dėl **Vokietijos**, parengė R. Greger „Mediation und Gerichtsverfahren in Sorge- und Umgangsrechtskonflikten“, 2010 m. sausio mėn., p. 118, prieiga per internetą: <<http://www.reinhard-greger.de/ikv3.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

69 Žr. N. Alexander (minėtas 7 išnašoje), p. 48.

70 Taip pat žr. K. J. Hopt ir F. Steffek (minėtas 2 išnašoje), p. 10.

- 35 Tai įrodo dar vieną galimą taikinamojo tarpininkavimo pranašumą – ekonomiškumą. Taikant taikinamąjį tarpininkavimą galima išvengti brangaus teismo proceso, nes jis brangiai kainuoja ir šio proceso šalims, ir valstybei⁷¹. Tačiau kadangi taikinamojo tarpininkavimo kaina skirtingose valstybėse labai skiriasi ir kai kuriose šalyse teisinė pagalba gali būti siūloma tik teismo bylose, tačiau ne taikinamajam tarpininkavimui, negalima teigti, kad taikinamasis tarpininkavimas šalims visada kainuos pigiau negu teismo procesas. Tačiau, lyginant atskiros bylos išlaidas, reikia atsižvelgti į tikimybę, kad pasitelkus taikinamąjį tarpininkavimą sprendimas kainuos mažiau ir labiau tikėtina, kad ateityje tos pačios šalys išvengs galimo teismo proceso. Tačiau, apskaičiuojant taikinamojo tarpininkavimo išlaidas, reikia įtraukti ir būtinas išlaidas dėl to, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas taptų privalomas ir vykdytinas abiejose atitinkamose valstybėse⁷².
- 36 Toliau aprašytas pavyzdys parodo kai kuriuos galimus taikinamojo tarpininkavimo pranašumus tarptautinio vaiko grobimo byloje:

- 2005 m. susituokę A valstybės piliečiai T. ir M. persikelia iš A valstybės į tolimą Z valstybę kartu su 2 metų dukterimi, kurios bendra globa jiems priklauso ir pagal A valstybės, ir pagal Z valstybės įstatymus. Jie persikelia, nes tėvas (T.) gavo darbą Z valstybės įmonėje. Kitais metais šeima apsigyvena Z valstybėje, nors motinai (M.) dėl kalbos ir kultūrų skirtumų sunku prisitaikyti prie naujos aplinkos. Kadangi A valstybė yra už keleto tūkstančių kilometrų, šeima joje apsilanko retai; todėl seneliai iš motinos pusės daro M. spaudimą, kad ši sugrįžtų į A valstybę. Dėl santykių problemų 2010 m. M. galutinai apsisprendžia grįžti į A valstybę. Ji slapta susiruošia ir po 2010 m. Kalėdų atostogų, kurias kartu su vaiku praleidžia savo tėvų namuose A valstybėje, praneša savo vyrui, kad ji ir vaikas negrįš į Z valstybę. T. yra šokiruotas ir, sužinojęs apie 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, galiojančią tarp A ir Z valstybių, pateikia prašymą dėl grąžinimo ir A valstybėje pradedama byla dėl grąžinimo. Kartu T. kreipiasi į Z valstybės teismus, kad šie jam vienam paskirtų laikinąją dukters globą.

Nepaisant akivaizdžios taikaus sprendimo naudos vaikui, atsitikus tokiam atvejui, kalbant apie asmeninių santykių išlaikymą ir tiesioginį bendravimą su abiem tėvais, šalys, taikiai išsprendusios ginčą, gali išvengti sunkaus ir ilgai trunkančio ginčo sprendimo abiejų atitinkamų valstybių teismuose. T. y. 1) dėl grąžinimo proceso A valstybėje, po kurio, jeigu grąžinimui nebūs taikomos jokios ribotos išimtys, vaikas bus skubiai grąžintas į Z valstybę; 2) Z valstybėje bus nagrinėjama byla dėl globos, o ją išnagrinėjus galima baigtis yra tokia: 3) bus pradėta nagrinėti motinos iškelta byla dėl vaiko perkėlimo iš Z valstybės į A valstybę. Dėl ilgai trunkančio tėvų ginčo sprendimo teisme šalys ne tik neteks lėšų, bet ir tikriausiai paaštrės jų konfliktas. Be to, jeigu išnagrinėjus grąžinimo bylą A valstybėje vaiką bus atsisakyta grąžinti ir tėvai neišspręs tarpusavio ginčo, gali būti iškelta kita byla (t. y. dėl globos ir bendravimo).

Jeigu tėvams pavyktų susitarti taikiai, jie galėtų „gyventi toliau“ ir sutelkti dėmesį į taikų savo, kaip tėvų, pareigų įgyvendinimą.

Taikinamasis tarpininkavimas yra lankstus procesas, ir jį galima pritaikyti prie konkrečios bylos. Pavyzdžiui, vykstant taikinamojo tarpininkavimo procesui, jeigu abi šalys sutiktų ir tai būtų laikoma tinkama bei įmanoma, būtų galima įtraukti pasitarimus su vaiko seneliais iš motinos pusės, kurie neturi teisinio statuso teismo procese⁷³, tačiau daro didelį poveikį vienai iš šalių. Užtikrinus jų pagalbą sprendžiant ginčą gali būti priimtas tvaresnis sprendimas. Be to, taikinamasis tarpininkavimas gali būti naudingas organizaciniu požiūriu, nes jis gali būti rengiamas kitoje šalyje, o taikinamojo tarpininkavimo sesijos gali vykti naudojant vaizdo ryšį, pvz., jeigu šalys negali asmeniškai dalyvauti susitikime. ■

71 Žr., pvz., Vokietijos federalinės teisingumo ministerijos užsakytos vertinamosios išvados, kurioje lyginamas taikinamasis tarpininkavimas ir teismo procesas nagrinėjant nacionalinius šeimos ginčus dėl globos ir bendravimo, išvadas dėl Vokietijos, parengė R. Greger (minėta 68 išnašoje), p. 115; taip pat žr. *National Audit Office* ataskaitą „Legal aid and mediation for people involved in family breakdown“ dėl Jungtinės Karalystės (Anglijos ir Velso), 2007 m. kovo mėn., p. 8, 10, prieiga per internetą: <http://www.nao.org.uk/publications/0607/legal_aid_for_family_breakdown.aspx> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

72 Dėl taikinamojo tarpininkavimo išlaidų taip pat žr. 4.3 skyrių.

73 Kai kuriose valstybėse seneliai gali turėti atskirą teisę bendrauti su vaikais ir todėl galėtų būti teismo proceso dėl bendravimo su vaiku šalys.

1.2 Ribos, grėsmės ir apsaugos priemonės

→ Turėtų būti įgyvendintos apsaugos priemonės ir garantijos, kad taikinamojo tarpininkavimo pasirinkimas šalims būtų naudingas.

- 37 Apribojimai ir grėsmės, galintys būti susiję su taikiais sprendimais, priimtais taikinamojo tarpininkavimo metu arba pritaikius panašų ginčų sprendimo mechanizmą, paprastai neturėtų būti laikomi priežastimi vengti taikyti tokius mechanizmus apskritai, tačiau turėtų būti žinoma, kad gali reikėti nustatyti būtinas apsaugos priemones.
- 38 Ne visus šeimos ginčus galima išspręsti taikiai. Tai yra akivaizdu, tačiau to nederėtų pernelyg sureikšminti. Kai kuriose bylose būtinas teismo įsikišimas. Tai gali būti susiję su konflikto pobūdžiu, konkrečiais šalių poreikiais arba konkrečiomis bylos aplinkybėmis, taip pat su konkrečiais teisiniais reikalavimais. Šalims, kurioms būtinas teismo sprendimas, turėtų būti leista kreiptis į teismą. Mėginant pritaikyti taikinamąjį tarpininkavimą tais atvejais, kai viena iš šalių akivaizdžiai nenori dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo procese arba kitais taikinamajam tarpininkavimui aiškiai netinkamais atvejais galima prarasti daug brangaus laiko⁷⁴.
- 39 Net jeigu abi šalys sutinka su taikinamuoju tarpininkavimu, reikia atkreipti dėmesį į konkrečias aplinkybes, pvz., galimus smurto šeimoje požymius⁷⁵. Vien dėl to, kad šalys bendrai susitinka vykstant taikinamojo tarpininkavimo sesijai, gali kilti pavojus vienos iš šalių ir netgi taikinimo tarpininko fiziniam arba psichiniam neliečiamumui. Be to, gali tekti atsižvelgti į tikimybę, kad viena iš šalių dėl piktnaudžiavimo narkotikais arba alkoholiu negalės ginti savo interesų.
- 40 Vertinimas, ar byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui, yra pagrindinė priemonė nustatant ypatingos grėsmės bylas⁷⁶. Galimas taikinamojo tarpininkavimo bylas reikėtų patikrinti dėl smurto šeimoje buvimo, taip pat dėl piktnaudžiavimo narkotikais, alkoholiu ir kitų aplinkybių, galinčių daryti poveikį bylos tinkamumui taikinamajam tarpininkavimui. Nors taikinamasis tarpininkavimas smurto šeimoje atveju dar laikomas įmanomu⁷⁷, būtina imtis reikalingų apsaugos priemonių paveiktų asmenų saugumui užtikrinti. Be to, reikia atkreipti dėmesį į galimybių derėtis skirtumus, atsirandančius dėl smurto šeimoje, kitų aplinkybių ar paprasčiausiai dėl asmeninių šalių savybių.
- 41 Be to, gali būti, kad taikus sprendimas neturės teisinės galios, todėl negalės būti užtikrintos šalių teisės, jeigu kiltų dar vienas ginčas. Tai gali lemti įvairios priežastys. Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas arba jo dalis gali prieštarauti taikytinai teisei arba jis gali būti teisiškai neprivalomas ir nevykdytinas, nes yra neįregistruotas, nepatvirtintas teismo arba neįtrauktas į teismo nutartį, kai to reikalaujama. Šiomis aplinkybėmis reikia pabrėžti, kad kai kuriose šalyse šalių autonomija kai kuriais šeimos teisės aspektais yra ribojama⁷⁸. Pavyzdžiui, kai kuriose sistemose susitarimai dėl tėvų pareigų gali neturėti teisinės galios, jeigu jų nepatvirtino teismas. Be to, daugelyje teisinių sistemų ribojama tėvų galimybė susitarimu apriboti mokėtiną vaiko išlaikymo sumą.
- 42 Visų pirma tarptautiniuose šeimos ginčiuose yra sudėtinga teisinė padėtis. Būtina atsižvelgti į dviejų ar daugiau teisinių sistemų sąveiką. Svarbu, kad tėvai būtų gerai susipažinę su tuo, kokia teisė taikytina ir taikinamojo tarpininkavimo dalykams, ir pačiam taikinamojo tarpininkavimo procesui, įskaitant konfidencialumą, ir kaip padaryti jų susitarimus teisiškai galiojančius abiejose (visose) atitinkamose teisėse sistemose⁷⁹.
- 43 Jeigu susitarimai sudaromi neatsižvelgus į visus būtinus teisinės padėties aspektus, aptartus 36 punkte pateikto pavyzdžio variantuose, gali kilti kai kurių grėsmių.

74 Tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui klausimas išsamiai nagrinėjamas 4.2 skyriuje.

75 Žr. 10 skyrių dėl smurto šeimoje.

76 Daugiau informacijos pateikta 4.2 skyriuje.

77 Žr. 10 skyrių dėl smurto šeimoje.

78 Daugiau informacijos pateikta 12 skyriuje.

79 Žr. 6.17 skyrių dėl informacija pagrįstų sprendimų priėmimo ir 12 bei 13 skyrius.

1 VARIANTAS

Motinai (M.) neteisėtai išvežus vaiką iš Z valstybės į A valstybę, tėvai susitaria, kad M. grįš į Z valstybę su vaiku, jeigu tėvas (T.), kol Z valstybėje bus baigta nagrinėti globos byla, užtikrins būtiną išlaikymą, kad grįžtantis vienas iš tėvų galėtų likti Z valstybėje su vaiku ir naudotis šeimos būstu, o T. pasižada gyventi kitoje vietoje, kad išvengtų papildomų ginčų. M., remdamasi susitarimu, grįžta su vaiku į Z valstybę, tačiau T. atsisako palikti šeimos būstą ir finansiškai remti M. Kadangi tėvų susitarimas prieš jį įgyvendinant nebuvo padarytas vykdytinas nei A valstybėje, nei Z valstybėje, ir nė vienoje iš valstybių tėvų susitarimas nelaikomas turinčiu teisinę galią be teismo patvirtinimo, vienas iš tėvų gali jo nesunkiai nesilaikyti kito iš tėvų nenaudai.

2 VARIANTAS

Motinai (M.) neteisėtai išvežus vaiką iš Z valstybės į A valstybę, tėvai susitaria, kad vaikas liks su M. A valstybėje ir dalį mokyklos atostogų kasmet praleis su tėvu (T.) Z valstybėje. Praėjus trims mėnesiams nuo neteisėto išvežimo vaikas keliauja į Z valstybę, kad kartu su T. praleistų Velykų atostogas. Pasibaigus atostogoms T. atsisako išsiųsti vaiką į A valstybę. Jis teigia, kad neteisėtai nesulaiko vaiko, nes dabar vaikas yra grįžęs į įprastinę gyvenamąją vietą, iš kurios buvo išvykęs tik dėl to, kad M. jį iš ten neteisėtai išvežė, ir remiasi Z valstybės kompetentingo teismo nutartimi jam vienam suteikta laikinąja globa, kuri jam buvo suteikta iš karto po to, kai M. neteisėtai išvežė vaiką. Vėlgį tose bylose, kai taikinamojo tarpininkavimo metu priimtas sprendimas nėra padaromas teisiškai privalomas atitinkamose šalyse prieš jį įgyvendinant, vienas iš tėvų gali jo nesunkiai nesilaikyti.

3 VARIANTAS

Vaikas neteisėtai išvežamas iš Z valstybės į trečiąją valstybę T, į kurią motina (M.) nori persikelti dėl darbo. Nors be vaiko likęs nesusituokęs tėvas (T.) pagal A ir Z valstybės įstatymus turi ex lege globos teises, pagal T valstybės įstatymus globos teisė jam nepriklauso. Tarp šių valstybių 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos negalioja. Nesuprasdamas tikrosios savo padėties, T. sutinka dėl motinos ir vaiko persikėlimo į T valstybę su sąlyga, kad jis galės reguliariai asmeniškai bendrauti su vaiku. Neatsižvelgus į teisinę padėtį taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas neužregistruojamas ir niekaip kitaip oficialiai neįforminamas; pagal Z ar T valstybių teisę jis neturi teisinės galios. Po metų M. nutraukia vaiko bendravimą su tėvu. Pagal T valstybės teisę, kuri šiuo atveju dabar taikytina globos ir bendravimo teisėms, nes pasikeitė vaiko įprastinė gyvenamoji vieta, nesusituokęs tėvas neturi tėvo teisių į vaiką⁸⁰.

- 44 Kitas sudėtingas klausimas, susijęs su taikinamuoju tarpininkavimu tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl globos ir bendravimo, yra tas, kaip geriausiai užtikrinti konkrečių vaikų teises. Teismas, priimdamas sprendimą dėl globos ar bendravimo pagal daugelio valstybių teisę, atsižvelgs į vaiko interesus ir daugelyje valstybių šiomis aplinkybėmis tiesiogiai arba netiesiogiai išklausys vaiko nuomonę, jeigu vaikas yra tinkamo amžiaus ir brandos. Taikinamasis tarpininkavimas iš esmės skiriasi nuo teismo proceso, kalbant apie vaiko nuomonės išklausymą procese. Teisėjas, atsižvelgdamas į vaiko amžių ir brandą, gali išklausyti vaiką asmeniškai arba nurodyti, kad jį apklaustų specialistas ir kad būtų taikomos atitinkamos vaiko psichologinio neliečiamumo apsaugos priemonės. Taigi teisėjas gali tiesiogiai atsižvelgti į vaiko nuomonę. Tačiau taikinimo tarpininko procedūriniai įgaliojimai yra riboti. Jis neturi teisės apklausti, todėl, skirtingai negu kai kurių šalių teisėjai, jis negali pakviesti vaiko į posėdį arba nurodyti ekspertui apklausti vaiką⁸¹. Taikinamojo tarpininkavimo procese būtina taikyti vaiko teisių ir gerovės apsaugos garantijas⁸².

80 Jeigu tarp T ir Z valstybių galioja 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, tėvo pareigos ex lege išliks; žr. šios Konvencijos 16 straipsnio 3 dalį. Taip pat žr. P. Lagarde „1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos aiškinamasis pranešimas“, Aštuonioliktosios sesijos dokumentai (1996), II tomas, *Vaikų apsauga*, Haga, SDU, 1998, p. 534–604, p. 579, 581 (taip pat skelbiama www.hcch.net, rubrikoje „Leidiniai“).

81 Taip pat žr. skyriuje „Terminija“ pateiktą sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ apibrėžtį.

82 Žr. 6.1.6 skirsnį dėl atsižvelgimo į vaiko interesus ir gerovę vykdant taikinamąjį tarpininkavimą ir 7 skyrių dėl vaiko dalyvavimo.

1.3 Bendrosios priežastys, dėl kurių yra svarbus ryšys su atitinkamomis teisinėmis procedūromis

- Paprastai taikinamąjį tarpininkavimą ir kitus taikaus ginčų sprendimo mechanizmus derėtų laikyti papildančiais teisinės procedūras, o ne jas pakeičiančiais.
- Galimybė kreiptis į teismą neturėtų būti ribojama.
- Vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose reikia atsižvelgti į atitinkamus nacionalinius ir tarptautinius įstatymus, kad būtų pasirengta sudaryti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytiną susitarimą, atitinkantį taikytinus įstatymus.
- Turi būti prieinamos teisinės procedūros, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytam susitarimui būtų suteikta teisinė galia.

- 45 Pažymėtina, kad taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius taikiai išspręsti ginčą padedančius mechanizmus reikėtų laikyti ne visiškais teisminių procedūrų pakaitalais, o tik jų papildiniais⁸³. Daugeliu atvejų yra itin svarbus glaudus šių procesų tarpusavio ryšys, be to, jis gali padėti pašalinti tam tikrus ir teismo proceso, ir taikaus ginčų sprendimo mechanizmus, kaip antai taikinamojo tarpininkavimo, trūkumus⁸⁴. Pabrėžtina, kad net jeigu dėl taikinamojo tarpininkavimo, taikomo ankstyvuju tarptautinio šeimos ginčo etapu, galima išvengti bylinėjimosi, dažnai bus reikalingi papildomi „teismo procesai“, kad sutartas sprendimas taptų teisiškai galiojantis ir vykdytinas visose atitinkamose teisinėse sistemose⁸⁵.
- 46 Jeigu tarptautinio šeimos ginčo šalims siūlomas taikinamasis tarpininkavimas, jas reikia informuoti, kad taikinamasis tarpininkavimas nėra vienintelė priemonė, kurios jos gali imtis. Turi būti prieinama ir galimybė kreiptis į teismą⁸⁶.
- 47 Teisinė padėtis tarptautiniuose šeimos ginčiuose dažnai yra sudėtinga. Svarbu, kad šalys galėtų gauti naudingą teisinę informaciją⁸⁷.

83 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose (minėta 53 išnašoje) preambulę:

„Pažymėtina, kad nors taikinamasis tarpininkavimas gali padėti sumažinti konfliktų skaičių ir teismų darbo krūvį, jis negali būti veiksmingos, teisingos ir nesunkiai prieinamos teismų sistemos pakaitalas“;

ir III principo 5 dalį („Taikinamojo tarpininkavimo organizavimas“):

„Nors šalys ir naudojasi taikinamuoju tarpininkavimu, turėtų būti prieinama galimybė kreiptis į teismą, nes tai yra svarbiausia šalių teisių apsaugos garantija.“

84 Reikėtų pridurti, kad jeigu taikaus ginčų sprendimo priemonės numatoma taikyti tarptautinėje vaiko grobimo byloje, glaudus ryšys su teismo procesu yra ne tik naudingas, bet ir beveik neišvengiamas, žr. toliau, visų pirma 2.2 skirsnį.

85 Teisinės galios suteikimo taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytam susitarimui ir jo pripažinimo vykdytinu procesas įvairiose teisinėse sistemose skiriasi. Daugiau informacijos šiuo klausimu pateikiama 12 ir 13 skyriuose.

86 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose (minėta 53 išnašoje) III principo 5 dalį („Taikinamojo tarpininkavimo organizavimas“):

„Nors šalys ir naudojasi taikinamuoju tarpininkavimu, turėtų būti prieinama galimybė kreiptis į teismą, nes tai yra svarbiausia šalių teisių apsaugos garantija.“ Taip pat žr. S. Vigers pranešimo apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 33 išnašoje) 5.1 skyrių, p. 17.

87 Žr. šio vadovo 6.17 skirsnį ir 12 bei 13 skyrius; dėl centrinių įstaigų ir kitų organizacijų vaidmens padedant teikti šią informaciją, taip pat dėl šalių atstovų vaidmens žr. šio vadovo 1.4 skirsnį.

- 48 Tarptautiniuose šeimos ginčiuose ypač svarbu užtikrinti, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas turėtų teisinę galią atitinkamose valstybėse dar prieš pradėdant jį įgyvendinti⁸⁸. Turėtų būti prieinamos atitinkamos procedūros, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryti susitarimai įgytų teisinę galią, juos galėtų tvirtinti teismas, jie galėtų būti registruojami teisme arba pasitelkiamos kitos priemonės⁸⁹. Šiuo atžvilgiu vėlgi labai svarbus gali būti taikinimo tarpininkų ir šalių teisinių atstovų glaudus bendradarbiavimas, taip pat centrinių įstaigų arba centrinių ryšių punktu taikinimo tarpininkams tarptautiniuose šeimos ginčiuose teikiama aktuali informacija⁹⁰.

2 Taikinamojo tarpininkavimo taikymas pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. Konkrečių problemų apžvalga

- 49 1980 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo skatinama ieškoti taikaus ginčų sprendimo būdų. Konvencijos 7 straipsnyje nurodyta, kad centrinės įstaigos imtūsi „reikiamų priemonių <...>: c) užtikrinti savanorišką vaiko grąžinimą arba pasirūpinti, kad klausimas būtų taikiai išspręstas“, ir tai iš dalies pakartota 10 straipsnyje: „Valstybės, kurioje yra vaikas, centrinė įstaiga imasi arba pasirūpina, kad būtų imtasi visų reikiamų priemonių, kad vaikas būtų savanoriškai grąžintas.“
- 50 Šio vadovo 2 skyriuje siekiama atkreipti dėmesį į konkrečias taikinamojo tarpininkavimo taikymo tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo problemas.
- 51 Negalima tiesiog teigti, kad nacionalinis taikinamasis tarpininkavimas ir tarptautinis taikinamasis tarpininkavimas šeimos bylose skiriasi. Taikinamasis tarpininkavimas tarptautiniuose šeimos ginčiuose yra gerokai sudėtingesnis, todėl būtina, kad taikinimo tarpininkai būtų papildomai parengti. Dėl dviejų skirtingų teisinių sistemų sąveikos, skirtingų kultūrų ir kalbos taikinamasis tarpininkavimas tokiose bylose yra gerokai sudėtingesnis. Kartu yra ir kur kas daugiau grėsmių, kylančių šalims, kurios remiasi taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytais susitarimais, kuriais neatsižvelgiama į teisinę padėtį ir kurie neturi teisinės galios atitinkamose valstybėse. Šalys gali nežinoti, kad dėl tarptautinio asmenų arba prekių judėjimo, dėl kurio jos susitarė, pasikeis jų teisinė padėtis. Pavyzdžiui, kalbant apie globos arba bendravimo teises, įprastinė gyvenamoji vieta yra plačiai naudojamas jungiamasis veiksnys privatinėje tarptautinėje teisėje. Todėl vaiko įprastinės gyvenamosios vietos pasikeitimas įgyvendinus tėvų susitarimą gali turėti įtaką jurisdikcijai ir taikytinai teisei, susijusiai su globa ir bendravimu, ir tai gali paveikti teisinį šalių teisių bei pareigų vertinimą⁹¹.
- 52 Paprastai tarptautinėse vaikų grobimo bylose tarp šalių yra daugiau įtampos. Be vaiko likęs vienas iš tėvų dažniausiai yra sukrėstas staigios vaiko netekties, gali baimintis niekada daugiau jo nebepamatyti, o vaiką paėmęs vienas iš tėvų, suvokęs visus savo veiksmų padarinius, gali baimintis teismo proceso, priverstinio grąžinimo ir galimo neigiamo poveikio globos procesui. Nepaisant praktinių tėvų įtraukimo į konstruktyvų taikinamojo tarpininkavimo procesą sunkumų, visokeriopai būtina imtis skubių veiksmų. Papildomų sunkumų gali kilti dėl baudžiamosios bylos, iškeltos vaiką paėmusiam vienam iš tėvų vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje, taip pat dėl vizų ir imigracijos klausimų.

88 Taip pat žr. Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principus, pateikiamus šio vadovo I priede; žr. šio vadovo 11, 12 ir 13 skyrius.

89 Taip pat žr. Europos direktyvos dėl taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) (minėta 5 išnašoje) 6 straipsnį („Mediacijos būdu pasiektų susitarimų privalomas vykdymas“):

- „1. Valstybės narės užtikrina, kad ginčo šalys arba viena ginčo šalis, gavusi aiškų kitų šalių sutikimą, turėtų galimybę prašyti mediacijos būdu pasiektą rašytinio susitarimo turinį pripažinti privalomai vykdomu. Tokio susitarimo turinys tampa privalomai vykdomas, išskyrus tam tikrus atvejus, kai susitarimo turinys prieštarauja valstybės narės, kurioje pateikiamas prašymas, teisei arba tos valstybės narės teisėje nenumatytas jo privalomas vykdymas.
2. Susitarimo turinį teismas ar kita kompetentinga institucija gali pripažinti privalomai vykdomu nutartimi ar sprendimu arba autentišku dokumentu pagal valstybės narės, kurioje pateikiamas prašymas, teisę.
3. Valstybės narės praneša Komisijai, kurie teismai arba kitos valdžios institucijos yra kompetentingi priimti prašymus pagal 1 ir 2 dalis.
4. Nė viena šio straipsnio nuostata nedaro poveikio taisyklėms, taikomoms susitarimo, tapusio privalomai vykdomo pagal šio straipsnio 1 dalį, pripažinimui ir privalomam vykdymui kitoje valstybėje narėje.“

90 Dėl centrinių įstaigų ir kitų organizacijų vaidmens padedant teikti šią informaciją, taip pat dėl šalių atstovų vaidmens žr. šio vadovo 1.4 skirsnį.

91 Žr. šio vadovo 12 ir 13 skyrius.

2.1 Terminai ir pagreitinatos procedūros

- Taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose turi būti vykdomas skubiai.
- Dėl taikinamojo tarpininkavimo neturi vėluoti grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją.
- Šalims reikėtų kuo anksčiau pranešti apie taikinamojo tarpininkavimo galimybę.
- Taikinamojo tarpininkavimo tinkamumą reikėtų vertinti pagal kiekvieną konkrečią bylą.
- Teikiant taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose būtina užtikrinti, kad taikinamojo tarpininkavimo sesijos būtų rengiamos apie jas pranešus prieš nedaug laiko.
- Reikėtų apsvarstyti galimybę prieš pradėdant taikinamąjį tarpininkavimą pradėti grąžinimo procedūrą.

- 53 Tarptautinio vaikų grobimo bylose laikas turi esminę reikšmę. 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo siekiama užtikrinti skubų vaiko grąžinimą į jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę⁹². 1980 m. Konvencijos tikslas – kuo skubiau atkurti padėtį, buvusią prieš pagrobimą, siekiant sumažinti žalingus neteisėto išvežimo arba laikymo padarinius vaikui. 1980 m. Konvencija ginami vaiko interesai, neleidžiant kuriam nors iš tėvų įgyti pranašumo, sukūrus „dirbtinius juridikinius ryšius tarptautiniu lygmeniu, siekiant, kad vaiko globa atitektų tik vienam iš tėvų“⁹³.
- 54 Pabrėžtina, kad grobimo bylose laikas yra naudingas „vaiką paėmusiam vienam iš tėvų“; kuo ilgiau vaikas yra pagrobimo valstybėje ir pagrindinis šeimos ginčas nesprenžiamas, tuo sunkiau tampa atkurti vaiko ir be vaiko palikto vieno iš tėvų santykius. Delsimas gali paveikti be vaiko likusio vieno iš tėvų teises, tačiau dar svarbiau tai, kad tai kenkia paties vaiko teisei, įtvirtintai JT VTK, – išlaikyti nuolatinį ryšį su abiem tėvais⁹⁴.
- 55 Jeigu grąžinimo byla teisme pradėdama praėjus daugiau negu vieneriems metams po pagrobimo, 1980 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo teismui suteikiama diskrecija atsisakyti grąžinti vaiką, jeigu tik įrodyta, kad vaikas jau prisitaikė prie naujos aplinkos (12 straipsnio 2 dalis).
- 56 Taikinamasis tarpininkavimas vaikų grobimo bylose turi būti vykdomas sparčiai, nepaisant jo pradėjimo etapo. Vengimas taikyti 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo atitinkamų vaikų nenaudai yra viena iš svarbiausių problemų, dėl kurių turėtų būti nustatytos taikinamojo tarpininkavimo taikymo apsaugos priemonės⁹⁵. Kadangi visi asmenys yra suinteresuoti tuo, kad tarptautinis šeimos ginčas būtų mėginamas išspręsti taikiai, reikia neleisti, kad kuris nors iš tėvų piktnaudžiautų taikinamuoju tarpininkavimu vilkinimo sumetimais.
- 57 Gavusios prašymą dėl grąžinimo, centrinės įstaigos, vos sužinojusios apie vaiko buvimo vietą, pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo paprastai stengiasi, kad vaikas būtų grąžintas savanoriškai (7 straipsnio 2 dalies c punktas ir 10 straipsnis). Taikinamasis tarpininkavimas turėtų būti siūlomas jau šiuo ankstyvuju etapu, jeigu galima pasitelkti atitinkamas vaikų grobimo bylose dalyvaujančias tarnybas. Taip pat žr. šio vadovo 4 skyrių („Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas“).
- 58 Taikinamojo tarpininkavimo tinkamumas konkrečioje vaiko grobimo byloje turėtų būti įvertintas prieš mėginant jį taikyti, siekiant išvengti bereikalingo delsimo⁹⁶.

92 Žr. 1980 m. Hagos konvencijos preambulę.

93 Žr. E. Pérez-Vera „1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo aiškinamoji ataskaita“, *Actes et documents de la Quatorzième session (1980)*, II tomas, *Vaikų grobimas*, Haga, Imprimerie Nationale, 1998, p. 425–476, p. 428, 11 punktas (skelbiama ir www.hcch.net, rubrikoje „Leidiniai“).

94 Žr. JT VTK 10 straipsnio 2 dalį.

95 Taip pat žr. S. Vigers „Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention“, *Hart Publishing*, Oksfordas, 2011, p. 42 ir toliau.

96 Daugiau informacijos apie pradinę patikrą, visų pirma apie tai, kokie klausimai gali turėti įtakos tinkamumui taikinamajam tarpininkavimui ir kas gali atlikti tokią patikrą, pateikta 4.2 skirsnyje.

- 59 Taikinamojo tarpininkavimo tarnybos, siūlomos vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, turi per trumpą laikotarpį suplanuoti taikinamojo tarpininkavimo sesijas. Dėl to reikia, kad dalyvaujantys taikinimo tarpininkai būtų labai lankstūs. Tačiau našta galima sumažinti pasitelkus kvalifikuotų taikinimo tarpininkų grupę, įsipareigojusią veikti pagal sistemą, kuria užtikrinama galimybė dalyvauti, apie tai pranešus prieš nedaug laiko.
- 60 Kai kuriose valstybėse tokios paslaugos jau sėkmingai teikiamos pagal taikinamojo tarpininkavimo programas, sukurtas būtent tarptautinio vaikų grobimo byloms⁹⁷. Paprastai jos gali pasiūlyti dvi arba tris taikinamojo tarpininkavimo sesijas per bent dvi dienas (iš eilės), o kiekviena sesija gali trukti iki trijų valandų⁹⁸.

97 Pavyzdžiui, **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)** nevyriausybinių organizacijų Tarptautinis vaikų grobimo centras „Reunite“ (angl. *International Child Abduction Centre*) (toliau – „Reunite“) jau daugiau negu 10 metų teikia specializuotas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose, žr. „Reunite“ interneto svetainę www.reunite.org; taip pat žr. 2006 m. spalio mėn. ataskaitą „Taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo atveju. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomoji programa“ (toliau – 2006 m. „Reunite“ bandomosios taikinamojo tarpininkavimo programos ataskaita), prieiga per internetą: <http://www.reunite.org/edit/files/Library%20-%20reunite%20Publications/Mediation%20Report.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.). **Vokietijoje** 2008 m. **Vokietijos** asociacijų BAFM ir BM įsteigta ne pelno organizacija „MiKK e.V.“ tęsia šių asociacijų darbą taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose ginčuose, kuriuose dalyvauja tėvai ir vaikai, srityje, įskaitant specializuotas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas vaikų grobimo bylose pagal Hagos konvenciją. Taikinamojo tarpininkavimo paslaugos šiuo metu prieinamos pagal keturias dviejų šalių bendros veiklos taikinamojo tarpininkavimo srityje programas: **Vokietijos ir Lenkijos** projektą (pradėtas 2007 m.), **Vokietijos ir Amerikos** projektą (pradėtas 2004 m.), **Vokietijos ir Didžiosios Britanijos** programą bendradarbiaujant su „Reunite“ (pradėta 2003–2004 m.) ir **Vokietijos ir Prancūzijos** projektą, pagal kurį tęsiami **Prancūzijos** ir **Vokietijos** taikinamojo tarpininkavimo programos, kurią parengė ir finansavo **Prancūzijos** ir **Vokietijos** teisingumo ministerijos, darbai (2003–2006 m.). Rengiama penktoji taikinamojo tarpininkavimo programa, kurioje dalyvauja **Vokietijos ir Ispanijos** taikinimo tarpininkai, žr. www.mikk-ev.de. **Nyderlanduose** nevyriausybinių organizacijų *Centrum Internationale Kinderontvoering* (IKO) siūlo specializuotas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas vaikų grobimo bylose pagal Hagos konvenciją, kurios teikiamos per jos Taikinamojo tarpininkavimo biurą nuo 2009 m. lapkričio 1 d., žr. www.kinderontvoering.org; taip pat žr. R. G. de Lange-Tegelaar „Regiezittingen en mediation in internationale kinderontvoeringszaken“, *Trema Special*, Nr. 33, 2010, p. 486, 487.

98 Žr., pvz., **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)** „Reunite“ (www.reunite.org) siūlomas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą (minėta 97 išnašoje), p. 11. Taip pat žr. **Vokietijoje** asociacijos „MiKK e. V.“ siūlomas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir S. Kiesewetter ir C. C. Paul „Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines“, C. C. Paul ir S. Kiesewetter (red.) „*Cross-Border Family Mediation - International Parental Child Abduction, Custody and Access Cases*“, Wolfgang Metzner Verlag, 2011, p. 39 ir toliau. **Nyderlanduose** taip pat žr. Nyderlandų taikinamojo tarpininkavimo bandomąjį projektą, žr. I. Bakker, R. Verwijs ir kt. „Evaluatie Pilot Internationale Kinderontvoering“, 2010 m. liepos mėn., p. 77.

- 61 Prieš pradėdant taikinamąjį tarpininkavimą reikėtų apsvaistyti grąžinimo procedūros pagal Hagos konvenciją pradėjimą. Kelių šalių patirtis parodė, kad, iš karto pradėjus grąžinimo procedūrą, prireikus⁹⁹ ši procedūra buvo sustabdoma, nes sklandžiai vyko taikinamasis tarpininkavimas¹⁰⁰. Šis metodas turi keletą pranašumų¹⁰¹:
- a Jis gali teigiamai paveikti vaiką paėmusio vieno iš tėvų motyvaciją mėginti surasti taikų sprendimą negu kitu atveju žinant, kad yra konkreti teismo bylos iškėlimo galimybė;
 - b teismas gali nustatyti aiškų laikotarpį, per kurį turi būti vykdomos taikinamojo tarpininkavimo sesijos. Taip išvengiama piktnaudžiavimo taikinamuoju tarpininkavimu kaip delsimo taktika, o vaiką paėmęs vienas iš tėvų negali įgyti jokio pranašumo dėl 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 12 straipsnio 2 dalies taikymo.
 - c Teismas gali imtis būtinų apsaugos priemonių, kad neleistų vaiką paėmusiam vienam iš tėvų išvežti vaiko į trečiąją valstybę arba pasislėpti.
 - d Be vaiko palikto vieno iš tėvų galimu buvimu šalyje, į kurią vaikas buvo išvežtas, siekiant dalyvauti teismo posėdyje pagal Hagos konvenciją, gali būti pasinaudota siekiant surengti viena paskui kitą einančias asmenines taikinamojo tarpininkavimo sesijas, be vaiko likusiam vienam iš tėvų nepatiriant papildomų kelionės išlaidų.
 - e Bylą nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į savo kompetenciją šiuo klausimu, gali nuspręsti nustatyti laikiną be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimo tvarką ir taip neleisti vienam iš tėvų ir vaikui susvetimėti, be to, tai gali turėti teigiamą poveikį pačiam taikinamojo tarpininkavimo procesui.
 - f Gali būti prieinamas teismo inicijuoto taikinamojo tarpininkavimo finansavimas.
 - g Be to, tai, kad šalims šiuo etapu tikriausiai atstovaus specialistai, jau padeda užtikrinti, kad šalys vykstant taikinamajam tarpininkavimui galėtų gauti atitinkamą teisinę informaciją.
 - h Galiausiai teismas gali atsižvelgti į taikinamojo tarpininkavimo rezultatą ir užtikrinti, kad susitarimas turėtų teisinę galią teisinėje sistemoje, į kurią buvo pagrobtas vaikas, paversdamas susitarimą teismo nutartimi arba ėmęsis kitų priemonių¹⁰². Teismas taip pat gali padėti užtikrinti, kad susitarimas turėtų teisinę galią kitoje atitinkamoje valstybėje.
- 62 Tačiau į klausimą, kada pradėti grąžinimo procedūrą, jeigu yra įmanomas taikinamasis tarpininkavimas, galima atsakyti įvairiai. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir į tai, kaip atitinkamoje teisinėje sistemoje yra organizuojama grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją, taikinamąjį tarpininkavimą gali būti įmanoma pradėti prieš pradėdant grąžinimo procedūrą. Pavyzdžiui, Šveicarijos teisės aktuose, kuriais įgyvendinama 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, apibrėžta aiški centrinės įstaigos galimybė prieš pradėdant grąžinimo procedūrą pradėti taikinimo arba taikinamojo tarpininkavimo procedūras¹⁰³. Be to, Šveicarijos įgyvendinimo teisės aktuose pabrėžiama, kad svarbu mėginti taikiai išspręsti ginčą, reikalaujant, kad teismas, kuriame pradėta grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją, inicijuotų taikinamojo tarpininkavimo arba taikinimo procedūras, jeigu centrinė įstaiga to dar nepadarė¹⁰⁴.
-
- 99 Valstybės, kurios dėl taikinamojo tarpininkavimo nesustabdo grąžinimo procedūros, yra, pvz., **Vokietija, Prancūzija ir Nyderlandai**. **Vokietijoje ir Nyderlanduose** tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo byloje įtrauktas į teismo bylų grafiką, t. y. tarpininkavimas vyksta per trumpą dviejų savaitių laikotarpį iki (kito) teismo posėdžio. Todėl tose valstybėse procedūros stabdyti nebūtina. **Prancūzijoje** taikinamasis tarpininkavimas vyksta lygiagrečiai su grąžinimo procesu pagal Hagos konvenciją ir nepriklauso nuo šio proceso, t. y. grąžinimo procedūra vyksta pagal įprastą grafiką, nepaisant to, ar dar vyksta taikinamasis tarpininkavimas. Taikus sprendimas, pasiektas lygiagrečioje taikinamojo tarpininkavimo procedūroje, gali būti bet kada įtrauktas į grąžinimo procedūrą.
- 100 Pavyzdžiui, **Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje**; taip pat žr. S. Vigers „Taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo byloje. Hagos konvencija“ (minėta 95 išnašoje), p. 45 ir toliau.
- 101 Taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 2.4 skirsnis, p. 10.
- 102 Dėl susitarimo padarymo vykdytino ir jurisdikcijos klausimo žr. šio vadovo 12 ir 13 skyrius.
- 103 Žr. 2007 m. gruodžio 21 d. **Šveicarijos** federalinio įstatymo dėl tarptautinio vaikų grobimo ir Hagos konvencijų dėl vaikų ir suaugusiųjų apsaugos, įsigaliojusio 2009 m. liepos 1 d. (vok. *Bundesgesetz über internationale Kindesentführung und die Haager Übereinkommen zum Schutz von Kindern und Erwachsenen (BG-KKE) vom 21 Dezember 2007*) 4 straipsnį, prieiga per internetą: <<http://www.admin.ch/ch/f/rs/2/211.222.32.fr.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); neoficialus vertimas į anglų kalbą pateikiamas internete, prieiga per internetą: <<http://www.admin.ch/ch/e/rs/2/211.222.32.en.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); taip pat žr. A. Bucher „The new Swiss Federal Act on International Child Abduction“, *Journal of PIL*, 2008, p. 139 ir toliau, p. 147.
- 104 2007 m. gruodžio 21 d. **Šveicarijos** federalinio įstatymo 8 straipsnis.

- 63 Nepaisant to, ar taikinamasis tarpininkavimas, ar kitos panašios procedūros tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo pradedamos prieš pradedant gražinimo procedūrą arba jau jai prasidėjus, labai svarbu, kad susitariančiosios valstybės imtųsi atsargumo priemonių užtikrinti, kad taikinamasis tarpininkavimas ir panašios procedūros vyktų pagal labai aiškų ir tikslų grafiką.
- 64 Kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritį, reikia užtikrinti pusiausvyrą tarp to, kad šalių bendravimo procesui būtų suteikta užtektinai laiko, ir to, kad nebūtų vilkinama galima gražinimo procedūra¹⁰⁵.

2.2 Glaudus bendradarbiavimas su administracinėmis ir (arba) teismo institucijomis

→ **Taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose siūlančios įstaigos turėtų glaudžiai bendradarbiauti su centrinėmis įstaigomis ir teismais.**

- 65 Taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose siūlančios organizacijos turėtų glaudžiai bendradarbiauti su centrinėmis įstaigomis ir teismais organizaciniu lygmeniu, siekdami užtikrinti greitą ir veiksmingą ginčo išsprendimą. Taikinimo tarpininkai turėtų daryti viską, ką gali, kad organizaciniai taikinamojo tarpininkavimo procedūrų aspektai būtų kuo skaidresni, ir kartu užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumą. Pavyzdžiui, centrinei įstaigai ir bylą nagrinėjančiam teismui turėtų būti pranešta apie tai, ar byloje bus vykdomas taikinamasis tarpininkavimas. Tas pats pasakytina apie tuos atvejus, kai taikinamasis tarpininkavimas nutraukiamas arba sustabdomas. Ši informacija turėtų būti skubiai pateikiama centrinei įstaigai ir bylą nagrinėjančiam teismui. Todėl tarptautinio vaikų grobimo bylose rekomenduotina, kad centrinė įstaiga ir (arba) atitinkamas teismas organizaciniu lygmeniu palaikytų glaudžius ryšius su specializuotomis taikinamojo tarpininkavimo tarnybomis¹⁰⁶.

2.3 Daugiau negu viena teisinė sistema; susitarimo vykdytinumas abiejose (visose) atitinkamose valstybėse

→ **Taikinimo tarpininkams dera žinoti, kad taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose turi vykti sąveikaujant dviem arba daugiau teisinių sistemų ir pagal taikytinus teisės aktus.**

→ **Šalims turi būti prieinama atitinkama teisinė informacija.**

- 66 Konkrečių taikinamojo tarpininkavimo proceso sunkumų gali kilti dėl to, kad jis yra susijęs su daugiau negu viena teisine sistema. Todėl siekiant surasti šalims tvarų sprendimą, kuris turėtų teisinę galią, svarbu atsižvelgti į abiejų (visų) atitinkamų teisinių sistemų įstatymus bei byloje taikytiną regioninę ir tarptautinę teisę.
- 67 Šio vadovo 1.2 skirsnyje jau buvo aptarta, koks pavojus gali kilti, jeigu šalys remiasi taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytais susitarimais, neturinčiais teisinės galios tam tikrose valstybėse. Taikinimo tarpininkai, vykdydami taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl vaikų, yra atsakingi, kad šalys atkreiptų dėmesį tai, kad yra svarbu gauti reikiamą teisinę informaciją ir specializuotas teisines konsultacijas. Šiomis aplinkybėmis derėtų pabrėžti, kad nors taikinimo tarpininkai ir yra įgiję specialų teisinį išsilavinimą, jie negali šalims teikti teisinių konsultacijų.
- 68 Teisinė informacija tampa ypač svarbi dviem aspektais: pirma, taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo turinys turi atitikti teisinius reikalavimus ir, antra, klausimas, kaip padaryti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą teisiškai galiojantį dviejose arba daugiau atitinkamų teisinių sistemų. Šie du aspektai yra glaudžiai tarpusavyje susiję.

105 Žr. šio vadovo 5 skyrių; taip pat žr. Specialiosios komisijos ketvirtojo posėdžio išvadas ir rekomendacijas (minėtos 34 išnašoje), rekomendacija Nr. 1.11 „Priemonės, kurių imamasi siekiant padėti užtikrinti savanorišką vaiko gražinimą arba taikiai išspręsti ginčus, neturėtų būti nepagrįstai vilkinamos vykstant gražinimo procedūrai“, pakartotos Specialiosios komisijos penktojo posėdžio išvados ir rekomendacijose (žr. ten pat), rekomendacija Nr. 1.3.1.

106 Pavyzdžiui, **Vokietijoje** centrinė įstaiga sudarė su specializuota taikinamojo tarpininkavimo organizacija „MiKK e.V.“ bendradarbiavimo susitarimą, apimančią, be kita ko, ir greito keitimosi informacija organizaciniu lygmeniu sąlygas.

- 69 Šalis reikia informuoti apie tai, kad gali prireikti specializuotų teisinių konsultacijų dėl to, kaip atitinkamose teisinėse sistemose vertinama taikinamojo tarpininkavimo metu aptariamoms klausimams taikytina teisė. Tėvų autonomija dėl susitarimo dėl globos ir bendravimo su vaiku gali būti ribojama, nes įstatymuose gali būti nustatyta, kad teismas turi privalomai patvirtinti tokį susitarimą, siekdamas užtikrinti, kad jis atitiktų vaiko interesus¹⁰⁷. Kartu tėvai turėtų suprasti, kad susitarimui teisiškai įsigaliojus vienoje valstybėje, gali reikėti imtis papildomų veiksmų, kad jų byloje jis įsigaliotų ir kitose atitinkamose teisinėse sistemose¹⁰⁸.
- 70 Būtų geriausia, jeigu šalys galėtų svarbią teisinę informaciją gauti vykstant taikinamojo tarpininkavimo procesui. Todėl dauguma taikinimo tarpininkų, dirbančių tarptautinio vaikų grobimo srityje, ragina šalį per visą taikinamojo tarpininkavimo procedūrą išlaikyti teisinius atstovus specialistus. Reikiamą informaciją taip pat gali pateikti centrinės įstaigos arba tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose centriniai ryšių punktai¹⁰⁹.

2.4 Skirtingos kultūrinės ir religinės aplinkybės

→ **Vykdam taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose būtina tinkamai atsižvelgti į galimas skirtingas kultūrinės ir religinės šalių aplinkybes.**

- 71 Vienas iš svarbiausių tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose uždavinių apskritai yra tas, kad dažniausiai skiriasi kultūrinės ir religinės šalių aplinkybės. Gali labai skirtis šalių vertybės ir lūkesčiai dėl daugelio tėvų pareigų įgyvendinimo aspektų, pvz., vaikų lavinimo¹¹⁰. Kultūrinės ir religinės šalių aplinkybės gali paveikti ir jų bendravimo vienos su kita ir su taikinimo tarpininku būdą¹¹¹. Taikinimo tarpininkas turi suprasti, kad šeimos ginčo dalis gali būti nulemta nesusipratimų, atsiradusių dėl kitos šalies kultūrinių skirtumų nepripažinimo¹¹².
- 72 Taikinamąjį tarpininkavimą tokiose bylose vykstantys taikinimo tarpininkai turi gerai suvokti kultūrinės ir religinės šalių aplinkybes¹¹³. Šiuo atžvilgiu būtinas specialus mokymas¹¹⁴. Jeigu šalys gali pasirinkti tinkamus taikinimo tarpininkus specialistus, gali būti naudinga pasitelkti taikinimo tarpininkus, gerai išmanančius kultūrinės ir religinės šalių aplinkybes arba tokios pat kilmės kaip ir viena iš šalių taikinimo tarpininkus, išmanančius kitos šalies kultūrą ir religiją.
- 73 Kai kuriose taikinamojo tarpininkavimo sistemose sėkmingai vadovaujamosi „dvišaliu“ modeliu, specialiai parengtu tarptautinio vaikų grobimo atvejams, kai dalyvauja iš skirtingų valstybių kilę tėvai¹¹⁵. Taikant tokį modelį, reikalavimas, kad taikinimo tarpininkai gerai išmanytų kultūrinės šalių aplinkybes, yra tenkinamas taikinamajam tarpininkavimui iš atitinkamų valstybių pasitelkus du taikinimo tarpininkus, iš kurių kiekvienas išmano apie kitos valstybės kultūrą. Šiomis aplinkybėmis „dvišalį“ modelį būtų galima vadinti ir „dviejų kultūrų“ modeliu. Svarbu pabrėžti, kad taikinimo tarpininkai yra neutralūs ir nešališki ir neatstovauja nė vienai iš šalių¹¹⁶.

107 Žr. šio vadovo 12 skyrių.

108 Žr. šio vadovo 12 ir 13 skyrius.

109 Dėl centrinių įstaigų ir kitų organizacijų vaidmens padedant teikti šią informaciją bei šalių atstovų vaidmens žr. šio vadovo 4.1 skirsnį.

110 Žr., pvz., K. K. Kovach „Mediation in a nutshell“, St. Paul, 2003, p. 55, 56; D. Ganancia, „La médiation familiale internationale“, Èrès, Ramonville-Saint-Agne, 2007, p. 132 ir toliau; R. Chouchani Hatem „La différence culturelle vécue au quotidien dans les couples mixtes franco-libanais“, *Revue Scientifique de LAIFI*, Vol. 1, No 2, *automne* 2007, p. 43–71; K. Kriegel „Interkulturelle Aspekte und ihre Bedeutung in der Mediation“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.), „Mediation bei internationalen Kindschaftskonflikten - Rechtliche Grundlagen, Interkulturelle Aspekte, Handwerkszeug für Mediatoren, Einbindung ins gerichtliche Verfahren, Muster und Arbeitshilfen“, Verlag C. H. Beck, 2009, p. 91–104; M. A. Kucinski, „Culture in International Parental Kidnapping Mediations“, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 2009, p. 555–582, p. 558 ir toliau.

111 Žr., pvz., K. K. Kovach (minėtas 110 išnašoje), pabrėžiantis, kad kai kuriose kultūrose akių kontaktas gali būti laikomas įžeidžiančiu arba rodančiu nepagarbą, nors daugelyje Vakarų kultūrų priešingai – tai aktyvaus klausymo ženklas. D. Ganancia „La médiation familiale internationale“ (ten pat), p. 132 ir toliau.

112 Žr. K.K. Kovach (minėtas 110 išnašoje), p. 56.

113 Taip pat žr. šio vadovo 6.1.8 skirsnį.

114 Žr. 3 skyrių dėl taikinimo tarpininkų rengimo.

115 **Prancūzų ir vokiečių** „dviejų šalių“ profesionalaus taikinamojo tarpininkavimo projektas „Projet germano-français de médiation professionnelle binationale“ (2003–2006); **JAV ir vokiečių** „dviejų šalių“ taikinamojo tarpininkavimo projektas; **lenkų ir vokiečių** „dviejų šalių“ taikinamojo tarpininkavimo projektas; taip pat žr. šio vadovo 6.2.3 skirsnį.

116 Žr. šio vadovo 6 skyriaus 6.2.3 skirsnį.

2.5 Kalbos sunkumai

→ **Vykdam taikinamąjį tarpininkavimą, kiekvienai šaliai, kiek tai įmanoma, turėtų būti suteikta galimybė kalbėti ta kalba, kuria jai patogiau kalbėti.**

- 74 Dar viena taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose problema susijusi su tuo, kad ginčo šalių gimtoji kalba yra ne ta pati. Jeigu skiriasi šalių gimtoji kalba, vykstant taikinamajam tarpininkavimui jos gali pageidauti bent laikinai kalbėti savąja kalba. Taip gali būti net ir tada, jeigu viena iš šalių moka ir kitos šalies kalbą arba jeigu kasdieniauose šalių santykiuose jai patogiau vartoti ne gimtąją, o kitą kalbą. Emociškai sunkiomis šalių ginčo aptarimo aplinkybėmis šalys gali tiesiog pageidauti kalbėti savo gimtąja kalba, kad galėtų pajusti, jog joms sudaromos vienodos sąlygos.
- 75 Kita vertus, jeigu šalių gimtoji kalba ir skiriasi, jos gali pageidauti vykstant taikinamajam tarpininkavimui kalbėti kita kalba, t. y. kalba, kuri nėra vienai iš šalių gimtoji, arba viena iš šalių gali norėti kalbėti kitos šalies gimtąja kalba. Bet kuriuo atveju taikinimo tarpininkas turi žinoti apie papildomą nesupratimą, atsirandančių dėl kalbinių sunkumų, grėsmę.
- 76 Reikėtų kuo labiau paisyti šalių norų, susijusių su kalba (-omis), vartotina (-omis) vykstant taikinamajam tarpininkavimui. Būtų geriausia, jeigu pats taikinimo tarpininkas suprastų tas kalbas ir jomis kalbėtų¹¹⁷. Bendrasis taikinamasis tarpininkavimas leidžia dalyvauti taikinimo tarpininkams, kalbantiems ta pačia gimtąja kalba kaip ir šalys ir labai gerai arba gerai mokantiems kitą svarbią kalbą (dar vadinamas dvikalbiu taikinamuoju tarpininkavimu)¹¹⁸. Vykstant bendrajam taikinamajam tarpininkavimui vienas taikinimo tarpininkas gali kalbėti vienos šalies gimtąja kalba, o kitas – labai gerai kalbėti dviem atitinkamomis kalbomis. Tačiau tokiu atveju dviem kalbomis kalbančiam taikinimo tarpininkui iš dalies teks vertėjo vaidmuo.
- 77 Aišku, geriausia pasiūlyti šalims galimybę per taikinamojo tarpininkavimo procedūrą tiesiogiai bendrauti jų pageidaujama kalba; tačiau gali būti atvejų, kai tai yra neįmanoma. Palengvinti bendravimą pageidaujama kalba galima ir pasitelkus vertėjus. Jeigu manoma, kad reikia pasinaudoti vertėjo pagalba, vertėją derėtų rinktis labai atidžiai, be to, vertėjas turi būti gerai parengtas ir žinoti apie keblų pokalbio pobūdį bei emocinę taikinamojo tarpininkavimo aplinką, kad nesukeltų papildomų nesupratimų ir nepakenktų taikiam ginčo išsprendimui. Be to, į bendravimo vykstant taikinamajam tarpininkavimui garantijas reikėtų įtraukti ir vertėją (-us)¹¹⁹.

2.6 Atstumas

→ **Organizuojant taikinamojo tarpininkavimo susitikimą ir tariantis dėl taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytino susitarimo nuostatų, reikia atsižvelgti į geografinį atstumą tarp ginčo šalių.**

- 78 Dar viena taikinamojo tarpininkavimo vaikų grobimo byloje problema įvairiose šalyse kyla dėl geografinio atstumo tarp šalių. Atstumas tarp vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės, kurioje gyvena be vaiko likęs vienas iš tėvų, ir valstybės, į kurią išvežtas vaikas, gali būti labai didelis.
- 79 Viena vertus, atstumas gali daryti poveikį praktiniam taikinamojo tarpininkavimo sesijų organizavimui. Kita vertus, atstumas gali turėti įtaką taikinamojo tarpininkavimo metu priimtinau sprendimui, kurį priimant gali tekti atsižvelgti į tikimybę, kad tarp tėvų ateityje išliks didelis geografinis atstumas. Taip būtų, jeigu tarkime, be vaiko likęs vienas iš tėvų sutiktų su tuo, kad vaikas persikeltų gyventi su kitu iš tėvų, paėmusiu vaiką, arba jeigu vaikas grąžinamas į įprastinės gyvenamosios vietos valstybę, tačiau vaiką paėmęs kitas iš tėvų nusprendžia likti užsienyje.
- 80 Kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo sesijų organizavimą, atstumas tarp šalių ir galimos didelės kelionės išlaidos turės įtaką tinkamai taikinamojo tarpininkavimo vietai nustatyti ir sprendžiant klausimą, ar reikėtų taikyti tiesioginį, ar netiesioginį taikinamąjį tarpininkavimą. Abu klausimai nagrinėjami toliau šiame vadove (apie taikinamojo tarpininkavimo vietą aptariama 4.4 skirsnyje, o tiesioginį ir netiesioginį taikinamąjį tarpininkavimą – 6.2 skirsnyje). Aišku, vykdam taikinamąjį tarpininkavimą gali padėti šiuolaikinės ryšio priemonės, kaip antai vaizdo arba interneto ryšys¹²⁰.

117 Taip pat žr. 3.3 skirsnį dėl taikinimo tarpininkų sąrašų.

118 Visos 115 išnašoje nurodytos „dviejų šalių“ programos yra dvikalbio taikinamojo tarpininkavimo programos.

119 Dėl konfidencialumo žr. šio vadovo 6.1.5 skirsnį.

120 Daugiau informacijos pateikiama šio vadovo 4.4 skirsnyje.

- 81 Kalbant apie galimą susitarimo, pagal kurį leidžiama įgyvendinti tarptautinę globą ir (arba) bendravimo teises, turinį, t. y. jeigu tėvai nusprendžia gyventi skirtingose šalyse, reikia tinkamai atsižvelgti į geografinį atstumą ir susijusias kelionės išlaidas. Bet kokie sudaryti susitarimai turi būti realūs ir įgyvendinami laiko ir išlaidų požiūriu. Šis klausimas dar nagrinėjamas šio vadovo 11 skyriuje („Tikrovė“).

2.7 Vizų ir imigracijos klausimai

- **Būtina imtis visų reikiamų priemonių padėti vienam iš tėvų, pageidaujančiam asmeniškai dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo susitikime kitoje valstybėje, gauti būtinus kelionės dokumentus, pvz., vizą.**
 - **Reikia imtis visų reikiamų priemonių siekiant padėti vienam iš tėvų, kuriam reikia atvykti į kitą šalį savo globos arba bendravimo su vaiku teisėms įgyvendinti, gauti būtinus kelionės dokumentus, pvz., vizą.**
 - **Centrinė įstaiga turėtų imtis visų reikiamų veiksmų, kad padėtų tėvams gauti būtinus dokumentus, teikdama informaciją ir konsultacijas arba padėdama gauti konkrečias paslaugas.**
- 82 Tarptautinių šeimos ginčų atveju vizų ir imigracijos klausimai neretai pasunkina bylų nagrinėjimą. Siekdamas skatinti tarptautinius šeimos ginčus išspręsti taikiai, valstybės turėtų imtis priemonių užtikrinti, kad be vaiko likęs vienas iš tėvų galėtų gauti būtinus kelionės dokumentus ir dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo sesijoje šalyje, į kurią pateko pagrobtas vaikas, arba dalyvauti teismo procese¹²¹. Kartu valstybės turėtų imtis priemonių padėti vaiką paėmusiam vienam iš tėvų gauti būtinus kelionės dokumentus, kad jis galėtų grįžti į įprastinės vaiko gyvenamosios vietos valstybę dėl taikinamojo tarpininkavimo sesijos ir (arba) teismo proceso¹²².
- 83 Kelionės dokumentų parūpinimas gali turėti svarbią reikšmę teismo proceso arba taikinamojo tarpininkavimo vykstant tarptautiniam tėvų ginčui baigčiai. Pavyzdžiui, jeigu grąžinimo procese pagal Hagos konvenciją nurodoma vaiką grąžinti, vaiką paėmusiam vienam iš tėvų gali reikėti kelionės dokumentų sugrįžti į vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybę kartu su vaiku. Tokiais atvejais valstybės turėtų padėti gauti būtinus kelionės dokumentus. Tas pats taikytina byloms, kuriose vaiką paėmęs vienas iš tėvų nusprendžia savanoriškai grąžinti vaiką, įskaitant atvejus, kai dėl vaiko ir vieno iš tėvų grąžimo susitariama pasitelkus taikinamąjį tarpininkavimą. Be to, vizų ir imigracijos klausimai neturėtų kliudyti tarptautiniam bendravimo teisių įgyvendinimui; būtina užtikrinti vaiko teisę bendrauti su abiem tėvais, įtvirtintą JT VTK¹²³.
- 84 Centrinė įstaiga turėtų padėti tėvams greitai gauti būtinus kelionės dokumentus, teikdama informaciją ir konsultacijas arba pagalbą teikiant prašymą išduoti reikiamą vizą¹²⁴.

121 Dėl informacijos apie galimą pagalbą vizų ir imigracijos klausimais žr. valstybių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, kuriuos parengė Nuolatinis biuras (informacija baigta rengti 2011 m.) (skelbiamas www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), 10.3 skirsnio j punktą ir 10.7 skirsnio l punktą.

122 Taip pat žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 31.

123 Taip pat žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 4.4 skirsnį, p. 21, 22.

124 Ten pat. Taip pat žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 31:

„Jeigu tam tikri požymiai rodo imigracijos sunkumus, galinčius turėti poveikį (ne piliečio) vaiko arba vaiką paėmusio vieno iš tėvų galimybei grįžti į prašančiąją valstybę arba asmeniui įgyvendinti bendravimo su vaiku teisę, centrinė įstaiga turėtų skubiai reaguoti į prašymus pateikti informaciją, kaip padėti asmeniui iš atitinkamų jos jurisdikcijoje esančių institucijų nedelsiant gauti tokius leidimus (vizas), kokių reikia. Valstybės turėtų veikti kuo skubiau, tam išduodamos leidimus arba visas, ir turėtų įtikinti savo nacionalines imigracijos institucijas dėl esminio jų atliekamo vaidmens įgyvendinant 1980 m. Hagos konvencijos tikslus.“

2.8 Baudžiamoji byla, iškelta vaiką paėmusiam vienam iš tėvų

- **Vykdam taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo byloje reikia atsižvelgti į tai, kad vaiką paėmusiam vienam iš tėvų šalyje, iš kurios buvo pagrobtas vaikas, gali būti iškelta baudžiamoji byla.**
- **Iškėlus baudžiamąją bylą, vykdam taikinamąjį tarpininkavimą šį klausimą būtina išspręsti. Siekiant užtikrinti, kad bet koks susitarimas, pasiektas vykdam taikinamąjį tarpininkavimą, dėl nagrinėjamos baudžiamosios bylos netaptų beprasmiš, reikalingas glaudus atitinkamų teismo ir administracinių institucijų bendradarbiavimas.**

- 85 Nors 1980 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo reglamentuojami tik civiliniai tarptautinio vaikų grobimo aspektai, baudžiamoji byla, iškelta vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybėje vaiką paėmusiam vienam iš tėvų, gali paveikti grąžinimo procesą pagal 1980 m. Hagos konvenciją. Baudžiamieji kaltinimai gali apimti vaiko grobimą, nepagarbą teismui ir su pasais susijusius pažeidimus¹²⁵. Dėl baudžiamosios bylos, iškeltos vaiko įprastinės gyvenamosios vietos (iki pagrobimo) valstybėje, tam tikromis aplinkybėmis teismas, nagrinėjantis prašymą dėl vaiko grąžinimo pagal Hagos konvenciją, gali atsisakyti grąžinti vaiką. Taip pirmiausia gali nutikti tais atvejais, kai vaiką pagrobė jį faktiškai globojęs vienas iš tėvų ir dėl nurodymo grąžinti vaiką jį faktiškai prižiūrintį vieną iš tėvų reikėtų atskirti nuo vaiko¹²⁶, o toks atskyrimas dėl vaiko amžiaus ar kitų aplinkybių pagal 1980 m. Konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punktą keltų didelę fizinės arba psichologinės žalos grėsmę¹²⁷.
- 86 Nuo atitinkamos teisinės sistemos ir bylos aplinkybių priklausys taikytinos priemonės, kuriomis vaiką paėmusiam vienam iš tėvų gali būti pateikti baudžiamieji kaltinimai, ir tai, ar be vaiko likęs vienas iš tėvų galės paveikti baudžiamosios bylos, susijusios su vaiko grobimu, iškėlimą ir kiek galės tai paveikti. Pažymėtina, kad net tais atvejais, kai baudžiamoji byla iškeliama be vaiko likusio vieno iš tėvų iniciatyva arba sutikimu, gali būti, kad tik prokuroras arba teismas spręs, ar galima nutraukti baudžiamąją bylą. Tai reiškia, kad jeigu paaiškėtų, kad baudžiamoji byla vaiką paėmusiam vienam iš tėvų gali būti vaiko grąžinimo kliūtis, be vaiko likęs vienas iš tėvų gali turėti nedaug įtakos šiai kliūčiai pašalinti, nepaisant to, ar baudžiamieji kaltinimai buvo pareikšti jo iniciatyva, ar jam sutikus.
- 87 Vykstant taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo byloje svarbu atsižvelgti į tai, kad gali būti iškelta baudžiamoji byla, visų pirma jeigu dėl jos vaiką paėmusiam vienam iš tėvų gresia laisvės atėmimo bausmė, ar kad gali kilti tokios baudžiamosios bylos iškėlimo ateityje grėsmė, net susitarus dėl to, kad vaiką paėmęs vienas iš tėvų ir vaikas sugrįžtų. Atsižvelgiant į galimą tokios baudžiamosios bylos poveikį, svarbu atsižvelgti į šį klausimą vykstant taikinamajam tarpininkavimui.
- 88 Dalyvaujančios centrinės įstaigos ir teismai turėtų kuo labiau padėti šalims gauti būtiną bendrą informaciją apie įstatymus, kuriais reglamentuojamas baudžiamosios bylos pradėjimas ir nutraukimas, ir apie konkrečią baudžiamosios bylos būklę. Siekiant užtikrinti, kad baudžiamoji byla nebūtų nagrinėjama prieš įgyvendinant taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą, kuriame būtų nustatyta, kad vaiką paėmęs vienas iš tėvų arba vaikas iškelia į vaiko gyvenamosios vietos iki pagrobimo valstybę ar kad tokia byla negali būti iškelta vaiką paėmusiam vienam iš tėvų ir vaikui

125 Atsakymai į 2006 m. klausimą parodė, kad paprastai (tačiau nebūtinai) baudžiamosios bylos laikomos turinčiomis neigiamą poveikį, žr. Klausimyno dėl 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų praktinio veikimo (įskaitant klausimus dėl 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje įgyvendinimo), kurį parengė Nuolatinis biuras, 2006 m. balandžio mėn. pareng. dok. Nr. 1, ir pateikė Tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų specialiosios komisijos penktajam posėdžiui, vykusiam 2006 m. spalio–lapkričio mėn.; taip pat žr. 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų veikimo ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje praktinio įgyvendinimo apžvalgos specialiosios komisijos penktojo posėdžio ataskaitą (2006 m. spalio 30 d.–lapkričio 9 d.), kurią parengė Nuolatinis biuras, 2007 m. kovo mėn., p. 56; abu dokumentai skelbiami www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“.

126 Kadangi vienintelis vieno iš tėvų pasirinkimas buvo arba negrįžti su vaiku, arba grįžus būti įkalintam.

127 „Ši problema kartais sprendžiama sustabdant nutarties dėl grąžinimo vykdymą, kol bus panaikinti kaltinimai vaiką pagrobiam vienam iš tėvų“, žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 4.4 skirsnį, p. 23, 24 ir 118 išnašą.

grįžus. Kalbant apie atitinkamų teismo institucijų bendradarbiavimą, ypač naudingas gali būti Hagos tarptautinis teisėjų tinklas¹²⁸.

- 89 Bendrą informaciją apie tarptautinio vaikų grobimo baudžiamosios teisės aspektus skirtingose valstybėse narėse, įskaitant informaciją apie tai, kas gali iškelti, nutraukti arba sustabdyti baudžiamąją bylą, susijusią su neteisėtu vaiko išvežimu arba laikymu, galima rasti šalių profiliuose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo¹²⁹.

3 Specializuoti taikinamojo tarpininkavimo tarptautinėse vaikų grobimo bylose mokymai. Taikinamojo tarpininkavimo kokybės užtikrinimas

3.1 Taikinimo tarpininkų rengimas. Dabartinės taisyklės ir standartai

- 90 Siekiant užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo kokybę, būtina, kad taikinimo tarpininkai būtų tinkamai parengti. Kai kurios valstybės yra priėmusios teisės aktus, kuriais reglamentuojamas taikinimo tarpininkų parengimas, kvalifikacija arba patirtis¹³⁰, kurią privaloma turėti prieš einant tam tikras pareigas, būti įregistruotam taikinimo tarpininku arba turėti leidimą vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą arba tam tikras jo formas (pvz., valstybės finansuojamą taikinamąjį tarpininkavimą).
- 91 Pavyzdžiui, 2004 m. Austrija įsteigė valstybinį taikinimo tarpininkų registrą. Kad tarpininkas galėtų būti įtrauktas į šį registrą, jis privalo laikytis reguliuojamų mokymo reikalavimų¹³¹. Registracija galioja tik penkerius metus; norint atnaujinti registraciją, būtina pateikti įstatyme reikalaujamo nuolatinio mokymosi įrodymus¹³².
- 92 Prancūzija irgi yra priėmusi teisės aktus dėl taikinimo tarpininkų rengimo šeimos ir baudžiamosioms byloms¹³³. 2004 m. pradėti teikti valstybiniai taikinimo tarpininko šeimos bylose diplomai¹³⁴. Tarpininkais gali tapti tik turintys profesinės patirties ir (arba) išduotą nacionalinį diplomą socialinėje arba sveikatos srityje kandidatai¹³⁵; be to, jie turi sėkmingai pereiti atrankos procedūrą¹³⁶. Mokymo turinys yra išsamiai reglamentuotas ir apima 560 mokymo valandų, be kitų dalykų, mokoma teisės,

128 Daugiau informacijos apie Hagos tarptautinį teisėjų tinklą ir tiesioginio teismų bendravimo veikimą žr. „Atsirandančios taisyklės, susijusios su Hagos tarptautinio teisėjų tinklo plėtra ir teismų bendravimo bendrųjų principų projektu, įskaitant bendrai pripažįstamas tiesioginio teismų bendravimo garantijas konkrečiose bylose Hagos tarptautiniame teisėjų tinkle“, parengė Nuolatinis biuras, 2011 m. kovo mėn. pareng. dok. Nr. 3, ir P. Lortie „Teismų bendravimo dėl tarptautinio vaikų grobimo ataskaita“, 2011 m. balandžio mėn. pareng. dok. Nr. 3 B, abu dokumentai pateikti 2011 m. birželio mėn. Specialiajai komisijai ir skelbiami www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“.

129 Žr. Šalių profilių pagal 1980 m. Konvenciją 11.3 skirsnį (žr. 121 išnašą).

130 Valstybių profiliuose pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėta 121 išnašoje) toliau paminėtos valstybės nurodė, kad teisės aktuose dėl taikinamojo tarpininkavimo (o kai kurių valstybių atveju – specialiuosiuose teisės aktuose dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčuose) reglamentuojami būtinos taikinimo tarpininkų kvalifikacijos ir patirties klausimai: **Argentina, Belgija, Graikija, Ispanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Lenkija, Norvegija, Panama, Paragvajus, Prancūzija, Slovėnija, Suomija, Šveicarija ir Vengrija.**

131 Žr. 2003 m. birželio 6 d. *Bundesgesetz über die Mediation in Zivilrechtssachen (ZivMediatG)*, prieiga per internetą: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/2003_29_1/2003_29_1.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.) ir 2004 m. sausio 22 d. *Zivilrechts-Mediations-Ausbildungsverordnung (ZivMediatAV)*, prieiga per internetą: <http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2004_II_47/BGBLA_2004_II_47.html> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

132 Žr. 2003 m. birželio 6 d. *Bundesgesetz über die Mediation in Zivilrechtssachen (ZivMediatG)* 13 ir 20 straipsnius (minėtas 131 išnašoje).

133 Žr. K. Deckert „Mediation in Frankreich – Rechtlicher Rahmen und praktische Erfahrungen“, K. J. Hopt ir F. Steffek (minėtas 2 išnašoje), p. 183–258, p. 242, 243.

134 Žr. *Décret No 2003-1166 du 2 décembre 2003 portant création du diplôme d'État de médiateur familial et Arrêté du 12 février 2004 relatif au diplôme d'État de médiateur familial – Version consolidée au 28 juillet 2007*, prieiga per internetą: <<http://www.legifrance.gouv.fr>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 33 išnašoje), 7 skyrius, p. 22.

135 Daugiau informacijos žr. *Arrêté du 12 février 2004 relatif au diplôme d'État de médiateur familial – Version consolidée au 28 juillet 2007* (minėtas 134 išnašoje), 2 straipsnis.

136 Ten pat, 3 straipsnis.

- psichologijos ir sociologijos, o iš jų 70 valandų turi būti skirta praktinei veiklai¹³⁷. Kitas būdas gauti diplomą – tai pripažinti turimą profesinę patirtį¹³⁸.
- 93 Daugelyje teisinių sistemų, kuriose taikinimo tarpininkų rengimas nereglementuotas teisės aktuose, taikinamojo tarpininkavimo organizacijos ir asociacijos, siekdamos užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo kokybę, yra nustačiusios būtinuosius taikinimo tarpininkų rengimo reikalavimus, ir reikalauja, kad prie tinklo prisijungiantys taikinimo tarpininkai juos atitiktų. Tačiau dažnai teisinėje sistemoje dėl taikinimo tarpininkų rengimo reikalavimams taikomo pagrindinio kriterijaus stokos vienodo požiūrio į rengimo standartus nėra.
- 94 Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse pagrindiniai mokymų reikalavimai susiformavo tiesiogiai dėl savireguliacijos, nes ten taikinimo tarpininkai gali imtis valstybės finansuojamo taikinamojo tarpininkavimo, tik baigę Teisinių paslaugų komisijos (angl. *Legal Services Commission*) pripažintus mokymus ir gavę šios komisijos atliekamą kompetencijos įvertinimą dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose¹³⁹.
- 95 Be to, taikinimo tarpininkų mokymo klausimas aptariamas keliuose nacionaliniuose¹⁴⁰ ir regioniniuose neprivalomuose dokumentuose, kaip antai taikinamojo tarpininkavimo standartuose ir elgesio kodeksuose¹⁴¹ arba rekomendacijose¹⁴². Tačiau įvairios organizacijos, skatinančios taikinimo tarpininkų mokymą, nebūtinai sutaria dėl mokymo standartų. Taip pat daugelyje standartų ir taisyklių taikinimo tarpininkų mokymas aptariamas tik apskritai ir neskiriama dėmesio tinkamam tarpininkų parengimui būtent taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčams, o juo labiau tarptautiniams šeimos ginčams, spręsti.
- 96 Iš taikinimo tarpininkų mokymo tarpininkauti šeimos ginčiuose regioninio skatinimo iniciatyvų paminėtina AIFI¹⁴³, tarpdalykinė nevyriausybinė organizacija, turinti narių Europoje ir Kanadoje. AIFI taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose gerosios patirties vadove, parengtame 2008 m., reglamentuojamas specializuotas mokymas būti taikinimo tarpininku tarptautiniuose šeimos ginčiuose ir jo akreditacija¹⁴⁴. Kita šioje taikinamojo tarpininkavimo srityje veikianti organizacija yra Europos teisėjų taikinamajam tarpininkavimui asociacija (pranc. *Groupement européen des magistrats pour la médiation* – GEMME)¹⁴⁵, kurią sudaro keli nacionaliniai skyriai. Organizacijoje dalyvauja įvairių Europos valstybių teisėjai, skatinantys taikyti taikaus ginčų sprendimo būdus, ypač taikinamąjį tarpininkavimą. 2006 m. Prancūzijos GEMME paskelbė teismo taikinamojo tarpininkavimo naudojimo praktinį vadovą, kuriame taip pat reglamentuojami taikinimo tarpininkų rengimo ir profesinės etikos klausimai¹⁴⁶.

137 Ten pat, 4 ir kt. straipsniai.

138 Norint pripažinti profesinę kvalifikaciją reikalingi du etapai: viešosios valdžios institucijos pirmiausia įvertina pareiškėjo tinkamumą, o paskui egzaminų komisija vertina per patirtį įgytus įgūdžius, taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 33 išnašoje), 7 skyrius, p. 22.

139 Žr. Teisinių paslaugų komisijos (angl. *Legal Services Commission*) „Mediation Quality Mark Standard“, 2 leid. 2009 m. rugsėjo mėn., prieiga per internetą: <http://www.legalservices.gov.uk/docs/cls_main/MQM_Standard_Sep09_with_cover.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

140 Pavyzdžiui, dėl mokymo modelio, kurį parengė **Izraelio** teisingumo ministerijos Nacionalinis taikinamojo tarpininkavimo ir ginčų sprendimo centras, žr. E. Liebermann, Y. Foux-Levy ir P. Segal „Beyond Basic Training – A Model for Developing Mediator Competence“, *Conflict Resolution Quarterly* 23 (2005), p. 237–257.

141 Pavyzdžiui, Europos taikinimo tarpininkų elgesio kodeksas (minėtas 58 išnašoje), kuriame nustatyti įvairūs principai, dėl kurių atskiri taikinimo tarpininkai gali įsipareigoti savanoriškai, nustatyta: „Taikinimo tarpininkai turi būti kompetentingi ir išmanyti taikinamojo tarpininkavimo procesą“, be to, pabrėžiama, kad „atitinkami veiksniai apima tinkamą mokymą ir nuolatinį švietimą bei taikinamojo tarpininkavimo įgūdžių praktinį prikaitymą <...>“, žr. 1.1 punktą.

142 Taip pat žr. „Legislating for Alternative Dispute Resolution – A Guide for Government Policy-Makers and Legal Drafters“, 2006 m. lapkričio mėn., p. 49 ir toliau, parengta Australijos nacionalinės alternatyvaus ginčų sprendimo patariamiosios tarybos (angl. *Australian National Alternative Dispute Resolution Advisory Council* – NADRAC), prieiga per internetą: <<http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/LegislatingforAlternativeDisputeResolution.aspx>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

143 *Association internationale francophone des intervenants auprès des familles séparées*.

144 Pavadinimas originalo kalba – „Guide de bonnes pratiques en médiation familiale a distance et internationale“, žr. 5 straipsnį.

145 GEMME interneto svetainė www.gemme.eu/fr.

146 Vadovas skelbiamas GEMME interneto svetainėje, prieiga per internetą: <<http://www.gemme.eu/nation/france/article/le-guide>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

- 97 Kai kuriuose neprivalomuose regioniniuose taikinamojo tarpininkavimo dokumentuose valstybės skatinamos kurti atitinkamas struktūras taikinamojo tarpininkavimo kokybei užtikrinti. Pavyzdžiui, Europos Tarybos rekomendacijoje Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose valstybės skatinamos užtikrinti, kad būtų naudojamos „taikinimo tarpininkų atrankos, mokymo ir kvalifikacijos procedūros“ ir pabrėžiama, kad „atsižvelgiant į ypatingą tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo pobūdį, turėtų būti reikalaujama, kad tarptautinių ginčų taikinimo tarpininkai būtų specialiai parengti“¹⁴⁷. Be to, Europos Tarybos rekomendacijoje Rec 2002(10) dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose valstybių prašoma „apsvarstyti galimybę imtis priemonių skatinti patvirtinti atitinkamus taikinimo tarpininkų atrankos, atsakomybės, mokymo ir kvalifikacijos standartus, įskaitant taikinimo tarpininkus, vykdančius taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose ginčiuose“¹⁴⁸. Be to, Europos direktyvoje dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo), kuri yra privalomas regioninis dokumentas, Europos Sąjungos valstybių narių prašoma skatinti „mediatorių ir mediacijos paslaugas teikiančių organizacijų savanoriškų elgesio kodeksų rengimą ir jų laikymąsi bei kitus veiksmingus mediacijos paslaugų teikimo kokybės kontrolės mechanizmus“¹⁴⁹.

3.2 Specialieji taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose mokymai

- **Taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose turėtų vykdyti tik patyrę šeimos taikinimo tarpininkai, pageidautina, specialiai parengti dirbti taikinimo tarpininkais tarptautinio vaikų grobimo bylose.**
 - **Šioje srityje dirbantiems taikinimo tarpininkams reikia nuolat mokytis, siekiant išlaikyti profesinę kompetenciją.**
 - **Valstybės turėtų remti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose bei tarptautinio vaikų grobimo bylose mokymo programų ir standartų kūrimą.**
- 98 Atsižvelgiant į ypatingą taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose pobūdį, taikinamąjį tarpininkavimą jose turėtų vykdyti tik patyrę taikinimo tarpininkai, pageidautina, specialiai parengti vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose, o konkrečiai – dirbti tarptautinio vaikų grobimo bylose¹⁵⁰. Geriausia būtų, kad mažiau patyrę taikinimo tarpininkai vykdytų taikinamąjį tarpininkavimą tokiose bylose kartu su labiau patyrusiais kolegomis.
- 99 Mokant taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose taikinimo tarpininkai turėtų būti rengiami spręsti konkrečias tarptautinio vaikų grobimo bylų problemas, nurodytas pirmiau, remiantis įprastais taikinimo tarpininkų mokymo pagrindais¹⁵¹.
- 100 Apskritai taikinimo tarpininkas turi turėti sociologinių, psichologinių ir teisinių žinių, kad galėtų vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą itin konfliktiškose šeimos bylose. Taikinimo tarpininkas turi būti tinkamai parengtas vertinti atskiro atvejo tinkamumą taikinamajam tarpininkavimui. Taikinimo tarpininkas turi gebėti įvertinti šalių gebėjimą dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo procedūroje, t. y. atpažinti psichikos sutrikimus ir suprasti kalbos sunkumus, be to, nustatyti smurto šeimoje ir smurto prieš vaikus pobūdį bei padaryti reikiamas išvadas.
- 101 Be to, taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose mokymas turėtų apimti būtinos kultūrų kompetencijos ugdymą arba gerinimą ir būtinų kalbinių įgūdžių įgijimą.
- 102 Mokant taip pat būtina suteikti žinių ir supratimą apie tam tikrus regioninius ir tarptautinius teisinius dokumentus bei taikytiną nacionalinę teisę. Nors taikinimo tarpininkui ir nereikia teikti teisinių konsultacijų, pagrindinės teisinės žinios turi esminę reikšmę tarptautiniam taikinamajam

147 Minėtas 52 išnašoje, žr. II dalies c punktą ir VIII dalies e punktą.

148 Minėtas 53 išnašoje, žr. V principą.

149 Žr. Europos direktyvos dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) (minėta 5 išnašoje) 4 straipsnį.

150 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose (minėta 52 išnašoje) VIII dalį („Tarptautiniai klausimai“): „e. Atsižvelgiant į ypatingą tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo pobūdį, turėtų būti reikalaujama, kad tarptautiniai taikinimo tarpininkai būtų specialiai parengti.“

151 Specializuotos mokymo programos pavyzdys – ES bendrai finansuojamas projektas TIM (angl. *Training in international family mediation*), kuriuo siekiama sukurti tarptautinių taikinimo tarpininkų tinklą Europoje, žr. tinklo interneto svetainę <http://www.crossbordermediator.eu>. Daugiau informacijos apie TIM projektą, kurį bendradarbiaudama su Leveno katalikiškuoju universitetu ir Vokietijos specializuoto taikinamojo tarpininkavimo organizacija „MiKK e.V.“, remiant Nyderlandų tarptautinio vaikų grobimo centru, vykdo Belgijos NVO *Child Focus*, prieiga per internetą: <http://www.mikk-ev.de/english/eu-training-project-tim/> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

tarpininkavimui šeimos byloje. Taip taikinimo tarpininkas gali geriau viską perprasti ir atsakingai vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą.

- 103 Atsakingas taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo byloje apima tėvų skatinimą kuo labiau atsižvelgti į vaikų poreikius ir jiems priminti, kad svarbiausia jų pareiga – užtikrinti savo vaikų gerovę. Pabrėžiama, kad jie turi informuoti savo vaikus ir su jais tartis, be to, atkreipiamas šalių dėmesys į tai, kad jų suderintas sprendimas gali būti tvarus tik tada, jeigu atitinka abi (visas) susijusias teisinės sistemas ir yra jose padaromas teisiškai privalomas, o tam reikės specialistų teisinių konsultacijų. Specializuotas mokymas yra būtinas, jeigu į taikinamąjį tarpininkavimą įtraukiami vaikai ir atsižvelgiama į vaiko nuomonę, taip pat ir vaikų grobimo byloje.
- 104 Tarptautinio vaikų grobimo srityje dirbantys taikinimo tarpininkai turi būti nuolat mokomi, kad išlaikytų profesinę kompetenciją.
- 105 Valstybės turėtų remti taikinamojo tarpininkavimo mokymo programų kūrimą ir tolesnį tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose bei tarptautinio vaikų grobimo byloje standartų rengimą.

3.3 Taikinimo tarpininkų sąrašų sudarymas

→ Valstybės turėtų apsvarstyti, ar nevertėtų sudaryti viešai skelbiamų šeimos taikinimo tarpininkų sąrašų, kuriais remiantis būtų galima rasti taikinimo tarpininkus.

- 106 Siekdamas skatinti, kad būtų kuriamos taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose struktūros, valstybės turėtų raginti sudaryti nacionalinio arba viršnacionalinio lygmens viešus šeimos taikinimo tarpininkų sąrašus¹⁵². Geriausia būtų, jeigu į šiuos sąrašus būtų įtraukti ir taikinimo tarpininkų kontaktiniai duomenys, informacija apie jų specializacijos sritis, mokymą, kalbų mokėjimą, kultūrų kompetenciją ir patirtį.
- 107 Be to, valstybės per taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą gali padėti teikti informaciją apie jų jurisdikcijoje teikiamas specializuotas tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose paslaugas¹⁵³.

3.4 Taikinamojo tarpininkavimo kokybės užtikrinimas

→ Taikinamojo tarpininkavimo paslaugos, kuriomis naudojamosi tarptautiniuose šeimos ginčiuose, turėtų būti stebimos ir vertinamos, pageidautina, kad tai darytų neutrali organizacija.

→ Valstybės raginamos skatinti taikinamojo tarpininkavimo paslaugų bendrųjų vertinimo standartų rengimą.

- 108 Siekiant užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose kokybę, taikinamojo tarpininkavimo paslaugas derėtų stebėti ir vertinti, geriausia, jeigu tai darytų neutrali organizacija. Tačiau jeigu tokios organizacijos nėra, taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo organizacijos turėtų patys nustatyti skaidrias teikiamų paslaugų stebėjimo ir vertinimo taisykles. Visų pirma šalys turėtų galėti pateikti atsiliepimus apie taikinamąjį tarpininkavimą, taip pat turėtų būti nustatyta skundų pateikimo tvarka.
- 109 Taikinimo tarpininkai ir taikinamojo tarpininkavimo organizacijos, dirbančios tarptautinio vaikų grobimo srityje, turėtų laikytis organizuoto ir profesionalaus požiūrio į administravimą, dokumentų registravimą ir paslaugų vertinimą, be to, turėtų gauti reikiamą administracinę ir specialistų teikiamą pagalbą¹⁵⁴.

152 Pavyzdžiui, **Prancūzija**, kuri viena iš pirmųjų įsteigė taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą, rengia pagrindinį specializuotų taikinimo tarpininkų sąrašą; 2004 m. **Austrija** sukūrė centrinį taikinimo tarpininkų registrą (daugiau informacijos žr. šio vadovo 91 punkte), prieiga per internetą: <<http://www.mediatoren.justiz.gv.at/mediatoren/mediatorenliste.nsf/contentByKey/VSTR-7DXPU8-DE-p>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.). Be to, Valstybių profiliuose pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) skelbiama apie taikinimo tarpininkų sąrašų prieinamumą (nors nebūtinai tai yra pagrindinis sąrašas) tokiose teisinėse sistemose, nurodant, kokiose organizacijose šiuos sąrašus galima gauti: **Airija, Argentina, Belgija, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė (Anglija ir Velsas, Šiaurės Airija), Kinija (Hong Kongo specialusis administracinis regionas (SAR)), Lenkija, Norvegija, Panama, Paragvajus, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Šveicarija ir Vengrija.**

153 Dėl taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinio ryšių punkto žr. šio vadovo 4.1 skyrių.

154 Dėl taikinamojo tarpininkavimo steigimo struktūrų principų žr. šio vadovo I priedą.

- 110 Valstybės turėtų stengtis parengti bendruosius taikinamojo tarpininkavimo paslaugų vertinimo standartus.

4 Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas

- Informacija apie prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose ir kita susijusi informacija, pvz., apie taikinamojo tarpininkavimo išlaidas, turėtų būti teikiama per centrinę įstaigą arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą.
- 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo ir kitas atitinkamas Hagos konvencijas¹⁵⁵ pasirašiusios valstybės raginamos įsteigti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą, kad jis padėtų gauti informaciją apie prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir susijusius tarptautinių šeimos ginčų dėl vaikų klausimus arba patikėti šį uždavinį savo centrinėms įstaigoms.

- 111 Svarbu padėti gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Pirmiausia reikėtų suteikti šalims, norinčioms apsvarstyti taikinamojo tarpininkavimo galimybę, informaciją apie atitinkamoje valstybėje prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir kitą susijusią informaciją.
- 112 Pažymėtina, kad Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principuose¹⁵⁶, kuriuos pagal Maltos procesą parengė Taikinamojo tarpininkavimo darbo grupė ir kuriais siekiama įsteigti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose struktūras, valstybių, sutinkančių įgyvendinti šiuos principus, prašoma įsteigti „taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą“, kuris, be kita ko, turėtų „teikti informaciją apie toje šalyje prieinamas taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose paslaugas“, kaip antai taikinimo tarpininkų ir taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautiniuose šeimos ginčiuose teikiančių organizacijų sąrašą, informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo išlaidas ir kitus duomenis. Be to, principuose nurodyta, kad centrinis ryšių punktas „teiktų informaciją apie tai, kur gauti šeimos teisės ir teisinių procedūrų konsultacijas <...>, kaip suteikti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytam susitarimui privalomą galią (ir) apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo vykdymą“.
- 113 Remiantis minėtais principais, „informacija turėtų būti teikiama oficialiaja tos valstybės kalba ir anglų arba prancūzų kalbomis“. Be to, principuose reikalaujama, kad „Hagos konferencijos nuolatiniame biurui turėtų būti pranešami atitinkami centrinių ryšių punktų kontaktiniai duomenys, įskaitant pašto adresą ir atsakingo (-ų) asmens (-ų) vardą (-us) ir pavardę (-es), bei informaciją apie kalbas, kuriomis jis (jie) kalba“, ir kad „centriniam ryšių punktui skirtas prašymas pateikti informaciją arba suteikti pagalbą turėtų būti išnagrinėtas kuo skubiau“.
- 114 Nors šie principai buvo parengti taikyti taikinamojo tarpininkavimo struktūroms steigti Hagos konvencijoje nenumatytais atvejais, jie yra svarbūs ir Hagos konvencijoje numatytiems atvejams. Kadangi pastaraisiais metais taikinamasis tarpininkavimas šeimos ginčiuose įvairiai ir sparčiai vystėsi, sunku apžvelgti siūlomas paslaugas arba spręsti, kurios iš jų galėtų būti tinkamos taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose. Todėl būtų labai gerai, jeigu 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir (arba) kitų atitinkamų Hagos konvencijų susitariančiosios valstybės rinktų ir teiktų informaciją apie jų jurisdikcijoje tarptautiniuose šeimos ginčiuose prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir kitą susijusią informaciją, kuri galėtų turėti reikšmės taikinamajam tarpininkavimui tarptautiniuose šeimos ginčiuose, o konkrečiau – tarptautinio vaikų grobimo bylose.
- 115 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo susitariančiose valstybėse pagal Konvenciją centrinę įstaigą galėtų puikiai prisieinti minėtą vaidmenį¹⁵⁷. Tačiau kai kurios 1980 m. Hagos konvencijos

155 Dėl taikinamojo tarpininkavimo skatinimo kitomis Hagos konvencijomis dėl vaikų žr. šio vadovo skyrių „Tikslai ir taikymo sritis“.

156 Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principai (žr. šio vadovo I priedą). Taip pat žr. aiškinamąjį memorandumą dėl taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principų pagal Maltos procesą, pateiktą šio vadovo 2 priede (taip pat skelbiamas www.hcch.net, rubrikos „Vaikų grobimo klausimai“ skiltyje „Taikinamasis tarpininkavimas tarptautiniuose šeimos ginčiuose“).

157 2011 m. birželio mėn. posėdyje 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo praktinio veikimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos įgyvendinimo apžvalgos specialioji komisija ragino valstybes „apsvarstyti galimybę įsteigti tokią centrinį ryšių punktą arba paskirti savo centrinę įstaigą centriniu ryšių punktu“, žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 61.

susitariančiosios valstybės gali pageidauti įsteigti atskirą taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinių ryšių punktą reikiamai informacijai teikti. Tokiu atveju centrinė įstaiga galėtų nukreipti suinteresuotuosius asmenis į šį taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinių ryšių punktą, jeigu tik centrinės įstaigos ir centrinio ryšių punkto bendradarbiavimas yra reguliuojamas organizaciniu lygmeniu taip, kad šalis nukreipus į šį punktą nebus uždelstas grąžinimo prašymo nagrinėjimas.

- 116 Jeigu nepriklausoma įstaiga paskiriama taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centriniu ryšių punktu, derėtų imtis priemonių išvengti bet kokio interesų konflikto, visų pirma jeigu ši įstaiga pati siūlo taikinamojo tarpininkavimo paslaugas.
- 117 Pažymėtina, kad ir šalių profiliai pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, parengti Nuolatinio biuro, užbaigti 2011 m. ir paskui užpildyti susitariančiųjų valstybių, galėtų būti naudingas informacijos apie tose valstybėse prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas šaltinis¹⁵⁸.

4.1 Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Grąžinimo pagal Hagos konvenciją etapas; nukreipimas taikinamajam tarpininkavimui teismo arba šalių iniciatyva

- Galimybė tarptautinio šeimos ginčo dėl vaikų šalims pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą arba kitus taikaus ginčų sprendimo mechanizmus turėtų būti numatyta kuo anksčiau.
- Galimybė gauti taikinamojo tarpininkavimo ir kitų taikaus ginčų sprendimo mechanizmų paslaugas neturėtų būti suteikiama tik ikiteisminiu etapu, ji turėtų būti prieinama ir vykstant teismo procesui, įskaitant vykdymo etapą.

- 118 Galimybė pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą arba kitas taikaus ginčų sprendimo priemones turėtų būti numatyta kuo anksčiau. Taikinamasis tarpininkavimas galėtų būti siūlomas kaip prevencinė priemonė ankstyvuju šeimos ginčo etapu, siekiant paskui išvengti grobimo¹⁵⁹. Tai ypač svarbu bylose, kuriose porai išsiskyrus vienas iš tėvų svarsto galimybę persikelti į kitą valstybę. Nors reikia daugiau informuoti apie tai, kad paprastai vienas iš tėvų negali išvykti iš šalies be kito (faktiškai įgyvendinamų) globos teisių turėtojo arba kompetentingos institucijos leidimo¹⁶⁰, taikinamasis tarpininkavimas gali labai padėti surasti būdų taikiai išspręsti ginčą.
- 119 Pabrėžtina, kad labai reikšmingas yra pasirinktas būdas, kuriuo „tėvai skatinami apsvarstyti taikinamojo tarpininkavimo galimybę“¹⁶¹ ir gali „turėti esminę reikšmę jo sėkmės perspektyvoms“¹⁶². Kadangi taikinamasis tarpininkavimas daugelyje valstybių yra dar gana nauja priemonė, „tėvams reikia išsamiai ir sąžiningai išaiškinti, ką duoda taikinamasis tarpininkavimas ir ko jis negali suteikti, kad jie galėtų jo imtis turėdami atitinkamus lūkesčius“¹⁶³.

158 Žr. valstybių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją V dalį (minėta 121 išnašoje).

159 Žr. Prevencinių priemonių gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 2.1 skyrių, p. 15 ir 16; taip pat žr. šio vadovo 14 skyrių.

160 Žr. Vašingtono deklaraciją dėl tarptautinio šeimos persikėlimo, tarptautinė teisėjų konferenciją dėl tarptautinio šeimos persikėlimo, Washington, D. C., **Jungtinės Amerikos Valstijos**, 2010 m. kovo 23–25 d., bendrai surengta Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos ir Tarptautinio dingusių ir išnaudojamų vaikų centro (angl. *International Centre for Missing and Exploited Children – ICMEC*), remiant JAV valstybės departamentui:
„Valstybės turėtų užtikrinti, kad būtų taikomos teisinės procedūros kreiptis į kompetentingą instituciją dėl teisės persikelti su vaiku. Šalys turėtų būti aktyviai raginamos taikyti teisinės procedūras ir neveikti vienašališkai.“ Vašingtono deklaracija skelbiama www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“.

161 Žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 5.1 skirsnis, p. 17.

162 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaita (minėta 97 išnašoje), p. 8.

163 Žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 5.1 skirsnis, p. 18.

- 120 Vaiko pagrobimo atveju tėvams reikėtų kuo anksčiau pranešti apie taikinamojo tarpininkavimo galimybę, jeigu tokiose bylose prieinamos specialios taikinamojo tarpininkavimo paslaugos. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad taikinamasis tarpininkavimas „nėra vienintelė priemonė tėvams ir kad taikinamojo tarpininkavimo prieinamumas neturi poveikio tėvų teisei bylinėtis, jeigu jie to pageidautų“¹⁶⁴.
- 121 Siekiant padidinti taikaus ginčo išsprendimo tikimybę, taikinamasis tarpininkavimas arba panašios priemonės turėtų būti prieinamos ne tik ikiteisminiu etapu, bet ir vykstant teismo procesui, įskaitant vykdymo etapą¹⁶⁵. Koks mechanizmas, kuriuo padedama taikiai susitarti konkrečiu teismo proceso etapu, yra tinkamiausias, priklausys nuo aplinkybių.
- 122 Kaip išsamiai aptarta 2.1 skyriuje (Terminai ir pagreitintos procedūros), labai svarbu, kad būtų imtasi apsaugos priemonių užtikrinti, kad vaiką paėmęs vienas iš tėvų negalėtų naudoti taikinamojo tarpininkavimo kaip vilkinimo taktikos. Šiuo atžvilgiu taikinamojo tarpininkavimo trukmei galėtų padėti grąžinimo procedūros pradėjimas ir prireikus šios procedūros sustabdymas¹⁶⁶.

4.1.1 CENTRINĖS ĮSTAIGOS VAIDMUO

- Centrinės įstaigos tiesiogiai arba per tarpininką turi imtis visų tinkamų priemonių, kad padėtų taikiai išspręsti ginčą.
 - Gavusi grąžinimo prašymą, prašomosios valstybės centrinė įstaiga turėtų padėti teikti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, tinkamas tarptautinio vaikų grobimo byloms pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, jeigu jos yra prieinamos toje valstybėje.
 - Valstybės turėtų įtraukti į savo centrinės įstaigos darbuotojų mokymus informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius mechanizmus bei galimą jų derinį.
- 123 Centrinės įstaigos pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvenciją dėl vaikų apsaugos atlieka esminį vaidmenį, ragindamos taikiai spręsti tarptautinius šeimos ginčus dėl vaikų. Ir 1980 m., ir 1996 m. Hagos konvencijose pripažįstamas poreikis skatinti taikų ginčų sprendimą ir reikalaujama, kad centrinės įstaigos atliktų aktyvų vaidmenį siekiant šio tikslo. 1980 m. Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies c punkte reikalaujama, kad centrinės įstaigos imtųsi visų tinkamų priemonių „užtikrinti savanorišką vaiko grąžinimą arba pasirūpinti, kad klausimas būtų taikiai išspręstas“. Be to, 1996 m. Konvencijos 31 straipsnio b punkte reikalaujama, kad centrinės įstaigos imtųsi visų tinkamų priemonių, kad „[taikinamojo] tarpininkavimo, [taikinimo] ar panašiomis priemonėmis [padėtų] susitarti dėl vaiko asmens ar turto apsaugos tais atvejais, kuriems taikoma ši Konvencija“.
- 124 Todėl centrinės įstaigos pagal bet kurią konvenciją turėtų kuo anksčiau padėti teikti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ar panašias priemones, kurias pasitelkus būtų galima padėti taikiai išspręsti ginčą, jeigu šalys prašo centrinės įstaigos pagalbos vykstant tarptautiniam šeimos ginčui¹⁶⁷. Tačiau tokia informacija neturėtų būti teikiama vietoj informacijos apie procedūras pagal Hagos konvencijas ir kitos susijusios informacijos, o veikia turėtų tokią informaciją papildyti.

164 Žr. ten pat, 5.1 skirsnis, p. 17.

165 Taip pat žr. Vykdyto gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 5.1 ir 5.2 skirsnius, p. 25.

166 Žr. šio vadovo 2.1 skirsnį.

167 Šiuo atžvilgiu centrinė įstaiga galėtų būti centrinis ryšių punktas, kaip jis aprašytas Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principuose (žr. šio vadovo I priedą); daugiau informacijos apie principus žr. šio vadovo 4 skyriaus įvadą. Taip pat žr. šio vadovo 4.14 skirsnį.

- 125 Pavyzdžiui, tarptautinio vaikų grobimo byloje prašomosios valstybės centrinė įstaiga, kai su ja susisiečia (tiesiogiai arba per prašančiosios valstybės centrinę įstaigą) be vaiko likęs vienas iš tėvų, turėtų pateikti jam informaciją apie šioje šalyje prieinamas taikinamojo tarpininkavimo ir kitas panašias paslaugas, bei informaciją apie procedūras pagal Hagos konvenciją. Kartu centrinė įstaiga, kreipdamasi į vaiką paėmusį vieną iš tėvų, kad paragintų jį savanoriškai grąžinti¹⁶⁸ vaiką, galėtų pranešti šiam tėvui ar motinai apie taikinamojo tarpininkavimo ir panašių priemonių, padedančių taikiai išspręsti ginčus, galimybes. Be to, prašančiosios valstybės centrinė įstaiga, teikdama informaciją apie grąžinimo procedūrą pagal Hagos konvenciją, gali teikti be vaiko likusiam vienam iš tėvų informaciją apie taikaus ginčų sprendimo būdus. Užduotį teikti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas galima perduoti ir kitai įstaigai¹⁶⁹.
- 126 Tačiau centrinės įstaigos pareigai sparčiai nagrinėti grąžinimo prašymus neturi būti pakenkta. Centrinėms įstaigoms tenka ypatinga pareiga pabrėžti, kad vaikų grobimo bylos yra keblios laiko požiūriu. Jeigu centrinė įstaiga perduotų informacijos apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas teikimo funkciją kitai įstaigai, centrinė įstaiga turėtų užtikrinti, kad, nusiuntus šalis į tą įstaigą, nebus uždelsta. Be to, šalims nusprendus pamėginti pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą, joms reikėtų pranešti, kad taikinamasis tarpininkavimas ir grąžinimo procedūra gali vykti vienu metu¹⁷⁰.
- 127 2006 m. taikinamojo tarpininkavimo sistemų pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo lyginamajame tyrime¹⁷¹ nustatytos kai kurios centrinės įstaigos, kurios aktyviai skatina taikinamąjį tarpininkavimą, tam tikrose bylose pasiūlydamos jį pačios arba pasitelkdamos vietos taikinimo tarpininko paslaugas. Dabar, kaip ir nurodyta šalių profiliuose pagal 1980 m. Konvenciją¹⁷², vis daugiau centrinių įstaigų aktyviai ragina šalis mėginti pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą arba panašius taikaus jų ginčo išsprendimo mechanizmus¹⁷³.
- 128 Valstybės raginamos į centrinės įstaigos darbuotojų mokymus įtraukti bendrą informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius mechanizmus, taip pat specialią informaciją apie tarptautinio vaikų grobimo bylose prieinamas taikinamojo tarpininkavimo ir panašias paslaugas.

168 Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 7 straipsnio 2 dalies c punktas ir 10 straipsnis.

169 Pavyzdžiui, prašomoji valstybė taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centriniu ryšių punktu gali būti paskyrusi ne centrinę, o kitą įstaigą (žr. šio vadovo III ir paskesnius punktus) ir pavedusi centriniam ryšių punktui ne tik teikti informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą Hagos konvencijoje nenumatytose bylose, bet ir informaciją apie specializuotas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautinio vaikų grobimo bylose, kurioms taikoma 1980 m. Konvencija.

170 Dėl procedūros pagal Hagos konvenciją pradėjimo pranašumų prieš prasidedant taikinamajam tarpininkavimui žr. šio vadovo 2.1 skirsnį.

171 Žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (*minėtas* 11 išnašoje), 2.4 skirsnis, p. 10.

172 *Minėtas* 121 išnašoje.

173 Pavyzdžiui, 2007 m. balandžio mėn. **Prancūzijoje** centrinė įstaiga perėmė funkcijas, kurias anksčiau vykdė Tarptautinio šeimų taikinamojo tarpininkavimo pagalbos tarnyba (pranc. *Mission d'aide à la médiation internationale pour les familles* – MAMIF), įsteigta taikinamajam tarpininkavimui tarptautiniuose šeimos ginčiuose skatinti ir dalyvavusi sėkmingoje **prancūzų** ir **vokiečių** dvišalėje taikinamojo tarpininkavimo programoje; daugiau informacijos apie pagalbą vykdant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose (pranc. *aide à la médiation familiale internationale* – AMIF), kurią dabar teikia **Prancūzijos** centrinė įstaiga, prieiga per internetą: <<http://www.justice.gouv.fr/justice-civile-11861/enlevement-parental-12063/la-mediation-21106.html>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.). 2007 m. gruodžio 21 d. **Šveicarijoje** pagal Federalinį įstatymą dėl tarptautinio vaikų grobimo ir Hagos konvencijų dėl vaikų ir suaugusiųjų apsaugos, įsigaliojusį 2009 m. liepos 1 d., įgyvendinti konkretūs Šveicarijos centrinės įstaigos įsipareigojimai dėl taikinimo ir taikinamojo tarpininkavimo procedūrų skatinimo, žr. 3 ir 4 straipsnius (vok. *Bundesgesetz über internationale Kindesentführung und die Haager Übereinkommen zum Schutz von Kindern und Erwachsenen (BG-KKE) vom 21 Dezember 2007*) (*minėtas* 103 išnašoje). **Vokietijoje** centrinė įstaiga praneša tėvams apie taikinamojo tarpininkavimo galimybę. Be to, toliau nurodytos kitos valstybės šalių profiliuose pagal 1980 m. Hagos konvenciją (*minėta* 121 išnašoje) nurodė, kad jų centrinės įstaigos teikia informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą: **Belgija, Čekija, Estija, Graikija, Ispanija, Jungtinė Karalystė (Anglija ir Velsas, Šiaurės Airija), Jungtinės Amerikos Valstijos, Kinija (Hong Kongo specialusis administracinis regionas (SAR)), Lenkija (tik pareiškėjui), Paragvajus, Slovėnija, Rumunija, Vengrija ir Venesuela. Argentinoje** ir **Čekijoje** centrinė įstaiga siūlo taikinamąjį tarpininkavimą, žr. šalių profilių 19.3 skirsnį (ten pat).

4.1.2 TEISĖJO (-Ų) IR (ARBA) TEISMŲ VAIDMUO

- 129 Pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje teisinių sistemų teismų vaidmuo šeimos ginčiuose smarkiai pakito. Paprastai civilinėse bylose, o ypač šeimos teisės bylose, skatinimas ginčus spręsti taikiai daugelyje valstybių yra įtvirtintas įstatyme¹⁷⁴. Dabar teisėjai dažnai privalo mėginti taikiai išspręsti ginčą. Kai kuriose teisinėse sistemose šeimos ginčiuose dėl vaikų dalyvavimas informaciniame susitikime dėl taikinamojo tarpininkavimo arba mėginimas pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą arba kitus taikius ginčų sprendimo būdus tam tikromis aplinkybėmis šalims gali būti netgi privalomas¹⁷⁵.
- **Tarptautinio vaiko grobimo bylą nagrinėjantis (-ys) teisėjas (-ai) turėtų apsvarstyti, ar taikinamojo tarpininkavimo taikymas jo nagrinėjamoje byloje yra galimas, jeigu tik toje valstybėje yra prieinamos taikinamojo tarpininkavimo paslaugos, tinkamos tarptautinio vaikų grobimo byloms pagal 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo taikymo sritį. Tas pats taikytina kitiems prieinamiems taikau ginčų sprendimo procesams.**
 - **Valstybės raginamos įtraukti į teisėjų mokymus informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius procesus bei galimą jų derinimą su teismo procesu.**
- 130 Tarptautinio vaikų grobimo bylose teismai atlieka svarbų vaidmenį skatindami taikiai spręsti ginčus. Nepaisant to, ar kompetentinga centrinė įstaiga jau pasiūlė taikinamąjį tarpininkavimą, bylą pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas turėtų apsvarstyti galimybę pasiūlyti šalims taikinamojo tarpininkavimo ar panašias paslaugas, jeigu jos prieinamos ir laikomos tinkamomis. Tarp kelių veiksnių, galinčių daryti poveikį šiam pasirinkimui, yra veiksniai, turintys įtakos tam, ar atskira byla apskritai yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui¹⁷⁶, ir klausimas, ar prieinamos atitinkamos taikinamojo tarpininkavimo paslaugos, t. y. paslaugos, atitinkančios griežtą grafiką ir kitus ypatingus taikinamojo tarpininkavimo reikalavimus tarptautinio vaikų grobimo bylose. Jeigu prieš pradėdant gražinimo procedūrą pagal Hagos konvenciją jau buvo mėginta pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą ir šis bandymas buvo nesėkmingas, gali būti netinkama antrą kartą pasirinkti taikinamąjį tarpininkavimą.

174 Pavyzdžiui, **Izraelyje** civilinę bylą nagrinėjantys valstybės teismai bet kuriuo proceso etapu gali pasiūlyti šalims visą bylą arba jos dalį perduoti taikinamajam tarpininkavimui, žr. 1993 m. rugpjūčio 10 d. **Izraelio** valstybės reglamento Nr. 5539 3 skirsnį. Pavyzdžiui, žr. **Australijos** 1975 m. Šeimos teisės įstatymo (angl. *Family Law Act*) (paskutinį kartą pakeistas 2010 m. Įstatymu Nr. 147) 13 C ir paskesnius straipsnius, pagal kuriuos „a) jurisdikciją byloje pagal šį Įstatymą turintis teismas gali bet kuriuo proceso etapu priimti vieną arba kelias tokias nutartis: <...> b) kad bylos šalys dalyvautų šeimos ginčo sprendimo procedūroje“, apimančioje taikinamąjį tarpininkavimą; visas įstatymo tekstas skelbiamas internete, prieiga per internetą: <<http://www.comlaw.gov.au/Details/C2010C00870>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.). Apskritai apie alternatyvaus ginčų sprendimo būdų skatinimą **Australijoje** žr. Nacionalinės alternatyvaus ginčų sprendimo patariamiosios tarybos (angl. *National Alternative Dispute Resolution Advisory Council – NADRAC*) interneto svetainę (NADRAC) <http://www.nadrac.gov.au/>; NADRAC – tai 1995 m. įsteigta savarankiška įstaiga, teikianti politikos kūrėjų rekomendacijas Australijos generaliniam prokurorui dėl alternatyvaus ginčų sprendimo būdų. **Pietų Afrikoje** 2005 m. Vaikų įstatymo (angl. *Children's Act*) Nr. 38 (paskutinį kartą pakeistas 2008 m.), prieiga per internetą: <<http://www.justice.gov.za/legislation/acts/2005-038%20childrensact.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.), irgi skatinama taikiai spręsti šeimos ginčus, o teisėjams leidžiama tam tikrus klausimus perduoti taikinamajam tarpininkavimui arba panašioms procesams.

175 Žr., pvz., **Jungtinės Karalystės (Anglijos ir Velso)** praktinius nurodymus *Practice Direction 3A – Pre-Application Protocol for Mediation Information and Assessment – Guidance for HMCS*, kurie įsigaliojo 2011 m. balandžio 6 d. ir kuriuose dėl šeimos bylų nurodyta (nebent būtų taikoma viena iš Protokole nurodytų išimčių):

„Prieš pareiškėjui kreipiantis į teismą dėl nutarties atitinkamoje šeimos byloje priėmimo, pareiškėjas (arba jo advokatas) turėtų susisiekti su šeimos taikinimo tarpininku, kad susitartų dėl pareiškėjo dalyvavimo informaciniame susitikime dėl šeimos taikinamojo tarpininkavimo ir kitų alternatyvaus ginčų sprendimo formų (šiuo protokole – Informavimo apie taikinamąjį tarpininkavimą ir vertinimo susitikimas).

Prieiga per internetą: <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/practice_directions/pd_part_03a> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

176 Žr. šio vadovo 4.2 skirsnį.

- 131 Jeigu teisėjas pasiūlo bylos šalims taikinamąjį tarpininkavimą, jam reikia griežtai kontroliuoti šio proceso terminus. Atsižvelgiant į taikytiną proceso teisę, teisėjas gali nuspręsti trumpai atidėti bylos nagrinėjimą¹⁷⁷, t. y. tiek, kiek truks taikinamasis tarpininkavimas, o jeigu bylos nagrinėjimo atidėti nebūtina, paskirti kitą teismo posėdį, prieš kurį per pagrįstai trumpą laikotarpį, pvz., dvi keturias savaites, turi būti baigtas taikinamasis tarpininkavimas¹⁷⁸.
- 132 Be to, jeigu teisėjas pasiūlo bylos šalims taikinamąjį tarpininkavimą, pageidautina, kad tęstinumo sumetimais tik jis vienas tvarkytų šią bylą.
- 133 Kalbant apie taikinamąjį tarpininkavimą teismo proceso metu, galima išskirti dvi taikinamojo tarpininkavimo rūšis: „teisminį taikinamąjį tarpininkavimą arba su teismu susietą taikinamąjį tarpininkavimą“ ir „neteisminį taikinamąjį tarpininkavimą“¹⁷⁹.
- 134 Ginčams civilinėse bylose, įskaitant šeimos bylas, sukurtos kelios „teisminio, arba su teismu susijusio, taikinamojo tarpininkavimo sistemos“¹⁸⁰. Tokiose sistemose taikinamąjį tarpininkavimą siūlo teismui dirbantis taikinimo tarpininkas arba taikinimo tarpininku parengtas būti teisėjas, kuris nėra bylą nagrinėjantis teisėjas¹⁸¹. Tačiau daugelyje valstybių šios „teisminės, arba su teismu susietos, taikinamojo tarpininkavimo paslaugos“ buvo pradėtos teikti akivaizdžiai jas skiriant tik nacionaliniams ginčams, t. y. ginčams, neturintiems tarptautinių sąsajų, nagrinėti. Todėl reikia atidžiai apsvarstyti galimybę pritaikyti esamas „teismines, arba su teismu susietas, taikinamojo tarpininkavimo sistemas“ prie specialių tarptautinių šeimos ginčų poreikių ir ypač ginčų pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo. Galimybė nusiųsti ginčo šalis į tokią tarnybą nagrinėjant bylą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją svarstyti tik tada, jeigu esama „teisminio, arba su teismu susieto, taikinamojo tarpininkavimo paslauga“ atitinka pagrindinius šio vadovo kriterijus, kurie yra esminiai, atsižvelgiant į taikinamojo tarpininkavimo vaikų grobimo byloms sukurtas sistemas.
- 135 Vykstant teismo procesui, šalims galima pasiūlyti taikyti ir „neteisminį“ taikinamąjį tarpininkavimą, t. y. taikinamąjį tarpininkavimą, kurį vykdo taikinimo tarpininkai arba taikinamojo tarpininkavimo organizacijos, kurios nėra tiesiogiai susietos su teismu¹⁸². Kaip ir „teisminio, arba su teismu susieto, taikinamojo tarpininkavimo paslaugų“ atveju, derėtų atidžiai apsvarstyti, ar esamą „neteisminį“ taikinamąjį tarpininkavimą galima pritaikyti specialiems tarptautinių šeimos ginčų poreikiams.

177 Pavyzdžiui, **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)** bylą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas gali nukreipti šalis taikinamajam tarpininkavimui, kuris vyktų, kol bylos nagrinėjimas atidedamas, žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (*minėtas* 11 išnašoje), 5.2 skirsnis, p. 18, kuriame nurodomas **Jungtinės Karalystės** ir „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomasis projektas (*minėtas* 97 išnašoje). Dėl bylos iškėlimo pagal Hagos konvenciją prieš prasidedant taikinamajam tarpininkavimui pranašumų žr. šio vadovo 2.1 skirsnį. Dėl privalomų taikinamojo tarpininkavimo sesijų žr. šio vadovo 6.1.1 skirsnį.

178 Žr., pvz., **Naujosios Zelandijos** šeimos teismo praktinius nurodymus „Hague Convention Cases: Mediation Process – Removal, Retention And Access“, kuriuose nustatytas 7–14 dienų laikotarpis, per kurį turėtų įvykti taikinamasis tarpininkavimas bylose dėl vaikų grobimo pagal Hagos konvenciją, prieiga per internetą: <<http://www.justice.govt.nz/courts/family-court/practice-and-procedure/practice-notes/>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

179 Žr. šio vadovo skyrių „Terminija“; taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose (*minėta* 53 išnašoje) III principą („Taikinamojo tarpininkavimo organizavimas“): „4. Taikinamasis tarpininkavimas gali vykti nagrinėjant bylą teisme arba nevykstant teismo procesui.“

180 Tarp daugelio valstybių, kuriose šiuo metu yra su teismu susietos taikinamojo tarpininkavimo sistemos, yra šios: **Argentina** *Ley 26.589 - Mediación y Conciliación of 03.05.2010, Boletín Oficial de 06.05.2010*, kuriuo pakeisti ankstesni 1995 m. teisės aktai; dalyvavimas taikinamojo tarpininkavimo procedūroje yra privalomas daugelyje civilinių bylų, išskyrus kai kurias išimtines bylas, kaip antai dėl globos, žr. *minėto įstatymo 1 ir 5 straipsnius*); **Vokietija** (su teismu susietos taikinamojo tarpininkavimo sistemos veikia keliuose *Bundesländer* civilinėse bylose, žr., be kita ko, Žemutinės Saksonijos taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą, kurią užsakė parengti Žemutinės Saksonijos teisingumo, ekonomikos ir kultūros ministerija ir kurią parengė G. Sprindler „Gerichtsnähe Mediation in Niedersachsen“, Getingenas, 2006); ir **Meksika** (žr. 2008 m. sausio 8 d. *Ley de Justicia Alternativa del Tribunal Superior de Justicia para el Distrito Federal*, paskutinį kartą pakeistą 2011 m. vasario 8 d. įstatymu, skelbiamą *Gaceta Oficial del Distrito Federal el 08 de enero de 2008*, Nr. 248 ir *Gaceta Oficial del Distrito Federal el 08 de febrero de 2011*, Nr. 1028; vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą padeda Alternatyvus ginčų sprendimo centras (isp. *Centro de Justicia Alternativa*) prie Federalinės apylinkės aukštesniojo teisingumo teismo (isp. *Tribunal Superior de Justicia del Distrito Federal*); centras administruoja taikinamojo tarpininkavimo procesus, įskaitant taikinimo tarpininko paskyrimą iš registruotų taikinimo tarpininkų sąrašo.

181 Žr. šio vadovo skirsnį „Terminija“ dėl skirtumo tarp teisėjo vykdomo taikinamojo tarpininkavimo ir taikinimo.

182 Žr. šio vadovo skirsnį „Terminija“; taip pat žr. Tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose galimybių studiją (*minėta* 13 išnašoje), 2.4 skirsnis, p. 6.

- 136 Daug taikinamojo tarpininkavimo sistemų, specialiai sukurtų vaikų grobimo byloms pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, dabar įgyvendinamos kaip „neteisminis taikinamasis tarpininkavimas“¹⁸³.
- 137 Šalims susitarus pagal taikinamojo tarpininkavimo ar panašią procedūrą, bylą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į susitarimo turinį ir teismo jurisdikciją¹⁸⁴ šiuo atžvilgiu, gali būti paprašytas paversti susitarimą teismo nutartimi.
- 138 Labai svarbu, kad tarptautinius šeimos ginčus nagrinėjantys teisėjai būtų gerai informuoti apie taikinamojo tarpininkavimo ir panašių procedūrų, kuriomis padedama taikiai išspręsti ginčus, veikimą ir galimą jų derinimą su teismo procesu. Todėl valstybės raginamos bendrą informaciją apie tokius klausimus įtraukti į teisėjų mokymus.
- 139 Visų pirma teisėjų, nagrinėsiančių bylas dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją, mokymai turėtų apimti išsamią informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo sistemas ir panašius procesus, kuriuos tiktų taikyti tarptautinio vaikų grobimo bylose.

4.1.3 ADVOKATŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ VAIDMUO

- 140 Pastaraisiais metais daugelyje valstybių advokatų, kaip ir teismų, vaidmuo šeimos ginčiuose pakito, ir dabar daugiau dėmesio skiriama taikiam ginčų sprendimui. Pripažindami pastovumo ir taikumo svarbą nuolatiniais šeimos santykiams palaikyti, dabar advokatai labiau linkę skatinti šalis susitarti taikiai, o ne laikytis kraštutinio požiūrio savo klientų vardu¹⁸⁵. Šią tendenciją atspindi tokie pokyčiai kaip teisinis bendradarbiavimas ir teisinė kooperacija¹⁸⁶ ir tai, kad daugėja advokatų, parengtų būti taikinimo tarpininkais.
- Informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius procesus derėtų įtraukti į advokatų mokymus.
 - Advokatai ir kiti kompetentingi specialistai, bendraujantys su tarptautinio šeimos ginčo šalimis, turėtų kuo labiau skatinti taikiai išspręsti ginčą.
 - Jeigu tarptautinio šeimos ginčo šalys nusprendžia mėginti taikyti taikinamąjį tarpininkavimą, teisiniai atstovai turėtų palaikyti šalis, teikdami joms reikiamą teisinę informaciją, kad jos priimtų informacija pagrįstą sprendimą. Be to, teisiniai atstovai turi padėti šalims suteikti susitarimui, sudarytam pasitelkus taikinamąjį tarpininkavimą, teisinę galią abiejose (visose) su byla susijusiose teisinėse sistemose.
- 141 Kaip buvo pabrėžta pirmiau dėl teisėjų mokymo, svarbu, kad valstybės didintų teisininkų informuotumą apie taikų ginčų sprendimą. Informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius procesus reikėtų įtraukti į advokatų gyvenimo aprašymus (CV).
- 142 Atstovaudami tarptautinio šeimos ginčo dėl vaikų šaliai, advokatai turėtų žinoti, kad jų atsakomybę klientui apima tam tikrą atsakomybę už atitinkamų vaikų interesus ir gerovę. Kadangi paprastai susitarimas atitinka vaiko interesus, jeigu tėvai nori mėginti pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą, teisinis atstovas turėtų juos palaikyti ir, kiek leidžia jo įgaliojimai, glaudžiai bendradarbiauti su kitos šalies teisiniu atstovu.
- 143 Šalims nusprendus pradėti taikinamąjį tarpininkavimą, teisiniai atstovai atliks svarbų vaidmenį teikiant teisinę informaciją, būtiną, kad šalys priimtų informacija pagrįstus sprendimus, ir užtikrinant, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas turėtų teisinę galią abiejose (visose) atitinkamose teisinėse sistemose. Pabrėžtina, kad dėl teisinės padėties tarptautiniuose šeimos ginčiuose sudėtingumo advokatai turėtų sutikti atstovauti tokio ginčo šaliai tik tada, jeigu jie turi būtinų specialiųjų žinių. Šioje srityje nesispecializuojančio advokato dalyvavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose gali turėti neigiamų padarinių ir gali sudaryti papildomų kliūčių draugiškai išspręsti ginčą. Taikinamojo tarpininkavimo atveju gali nevienodai pasiskirstyti šalių galimybės.
- 144 Atsižvelgiant į taikinamojo tarpininkavimo proceso organizavimo būdą ir tai, kaip nori elgtis taikinimo tarpininkas (-ai) ir šalys, teisiniai atstovai gali dalyvauti visose taikinamojo tarpininkavimo

183 Pavyzdžiui, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse), daugiau informacijos pateikta 97 išnašoje.

184 Žr. šio vadovo 12 ir 13 skyrius.

185 Žr. N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 666 ir toliau, taip pat kitas nuorodas.

186 Taip pat žr. 15 skyrių dėl kitų taikaus ginčų sprendimo priemonių ir jų tinkamumo tarptautinio vaikų grobimo byloms tyrimo.

- sesijose arba jų dalyje. Tačiau svarbu, kad taikinamojo tarpininkavimo sesijoje kartu su savo klientais dalyvaujantys advokatai suprastų labai skirtingą savo vaidmenį, kuris yra tik papildomas.
- 145 Glaudus bendradarbiavimas su specializuotais teisiniais atstovais ypač svarbus, jeigu kalbama apie įvertinimą, ar sprendimas, kurį šalys nori priimti, atitiks abiejų atitinkamų valstybių teisinius reikalavimus ir nustatymą, kokių papildomų veiksmų gali reikėti, kad sutartas sprendimas būtų teisiškai privalomas ir vykdytinas.
- 146 Aišku, advokatas ir pats gali būti taikinimo tarpininku, jeigu atitinka savo valstybėje galiojančius taikinimo tarpininkui keliamus reikalavimus. Tačiau dėl interesų konflikto advokatas negali būti taikinimo tarpininku byloje, kurioje atstovauja šaliai¹⁸⁷.
- 147 Advokatas taip pat gali kitaip dalyvauti taikiai sprendžiant šeimos ginčą. Žr. šio vadovo 15 skyrių dėl kitų taikaus ginčų sprendimo skatinimo mechanizmų, pvz., teisinio bendradarbiavimo.

4.2 Tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui vertinimas

→ Iš pradžių reikėtų įvertinti, ar atskira byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui.

- 148 Prieš imantis taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose, iš pradžių reikėtų įvertinti, ar atskira byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui¹⁸⁸. Taip galima išvengti vilkinimo, kurį lemia mėginimas vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą tam nepritaikytose bylose. Kartu pradinė patikra padeda nustatyti ypatingų grėsmių keliančius atvejus, pvz., bylas, susijusias su smurtu šeimoje arba piktnaudžiavimu alkoholiu ar narkotikais, kai reikia imtis ypatingų atsargumo priemonių arba kai taikinamasis tarpininkavimas visiškai netinkamas¹⁸⁹.
- 149 Šiomis aplinkybėmis kyla du svarbūs klausimai: 1) kokius dalykus reikia nagrinėti vertinant tinkamumą taikinamajam tarpininkavimui; 2) kas šį vertinimą turėtų (galėtų) atlikti.
- 150 Kiekvienu konkrečiu atveju reikia nuspręsti, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui. Pažymėtina, kad šiuo klausimu viskam tinkamų taisyklių nėra. Bylos tinkamumas taikinamajam tarpininkavimui priklausys nuo konkrečios bylos aplinkybių ir šiek tiek nuo prieinamų taikinamojo tarpininkavimo paslaugų bei standartų, kuriuos tokioms byloms taiko taikinimo tarpininkas arba taikinamojo tarpininkavimo organizacija, priemonių ir ypatybių.
- 151 Tarp daugelio klausimų, galinčių daryti poveikį tarptautinio vaikų grobimo bylos tinkamumui taikinamajam tarpininkavimui, yra tokie klausimai:
- šalių noras dalyvauti taikinamajame tarpininkavime¹⁹⁰;
 - ar vienos arba abiejų šalių nuomonės per daug skiriasi, kad būtų vykdomas taikinamasis tarpininkavimas;
 - smurto šeimoje ir jo lygio požymiai¹⁹¹;
 - neveiksnumas dėl alkoholio arba piktnaudžiavimo narkotikais¹⁹²;
 - kiti didelės galimybių derėtis nelygybės požymiai;
 - smurto prieš vaiką požymiai.
- 152 Vertinant, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui, reikėtų atskirai su kiekviena šalimi konfidencialiai apsikeisti informacija, kad kiekviena šalis galėtų laisvai išreikšti, kokius nuogąstavimus jai kelia taikinamasis tarpininkavimas.

187 Advokatas negali būti neutralus ir nešališkas trečiasis asmuo ir kartu laikytis profesinės pareigos ginti savo kliento interesus.

188 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 19.4 skirsnio c ir d punktus dėl informacijos apie tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui vertinimo įvairiose valstybėse 1980 m. Hagos konvencijos susitariančiose šalyse.

189 Taip pat žr. šio vadovo 10 skyrių dėl taikinamojo tarpininkavimo ir kaltinimų smurtu šeimoje.

190 Aišku, jeigu šalis, kuri nieko nežino apie taikinamojo tarpininkavimo procesą, nesutinka su taikinamuoju tarpininkavimu, išsamesnės informacijos suteikimas apie tai, kaip taikinamasis tarpininkavimas veikia, gali teigiamai paveikti šios šalies norą mėginti taikyti taikinamąjį tarpininkavimą. Žr. šio vadovo 6.1 skirsnį dėl taikinamojo tarpininkavimo savanoriškumo principo.

191 Bylose, susijusiose, pavyzdžiui, su kaltinimais smurtu šeimoje, kai kurie taikinimo tarpininkai paprastai atsisako vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą. Kiti gali manyti, kad byla, kurioje kaltinama smurtu šeimoje, gali būti tinkama taikinamajam tarpininkavimui, atsižvelgiant į įtariamo smurto laipsnį ir prieinamas apsaugos priemones, skirtas išvengti bet kokios grėsmės, susijusios su taikinamojo tarpininkavimo procesu, žr. 10 skyrių.

192 Jeigu atskira byla vis dėlto laikoma tinkama taikinamajam tarpininkavimui, gali tekti taikyti apsaugos priemones, siekiant išvengti, kad atitinkama šalis neatsidurtų nepalankioje padėtyje.

- 153 Iš pradžių pasikeitus su šalimis informacija, siekiant įvertinti, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui, galima išspręsti įvairius logistinius klausimus, pavyzdžiui, vienos iš šalių neįgalumo klausimą, į kurį gali tekti atsižvelgti, rengiantis taikinamojo tarpininkavimo sesijai. Be to, pradiniu keitimosi informacija etapu galima išspręsti klausimą, kokia kalba (-omis) reikėtų vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą. Kartu galima įvertinti, ar reikėtų susitarti dėl laikino bendravimo su vaiku tvarkos ir ar tas vaikas jau yra tokio amžiaus ar brandos, kad reikėtų išklausti jo nuomonę. Žr. šio vadovo 7 skyrių dėl vaiko išklausymo vykstant taikinamajam tarpininkavimui.
- 154 Pradinis įvertinimo pokalbis taip pat yra puiki proga informuoti šalis apie taikinamojo tarpininkavimo detales ir apie tai, kaip taikinamasis tarpininkavimas ir grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją veikia vienas kitą¹⁹³.
- 155 Vertinimą, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui, reikėtų patikėti taikinimo tarpininkui arba kitam patyrusiam specialistui, turinčiam žinių apie tai, kaip veikia taikinamasis tarpininkavimas tarptautiniuose šeimos ginčuose. Būtinai tinkamas mokymas, siekiant atpažinti ypatingos grėsmės bylas ir skirtingų galimybių derėtis požymius. Nuo taikinamojo tarpininkavimo organizavimo būdo tam tikroje valstybėje priklausys, ar vertinimą turėtų atlikti asmuo, susijęs su atitinkama taikinamojo tarpininkavimo tarnyba arba centrinei įstaigai dirbantis asmuo, kita centrinė įstaiga ar teismas. Kai kurie taikinimo tarpininkai pabrėžia, jog svarbu, kad vertinimą atliktų taikinimo tarpininkas (-ai), kurio (-ių) prašoma tarpininkauti byloje¹⁹⁴. Kiti taikinimo tarpininkai pageidauja, kad vertinimą atliktų jų kolega taikinimo tarpininkas, nusimanantis apie šalims siūlomas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas.
- 156 Jeigu bylos tinkamumo taikinamajam tarpininkavimui vertinimą atlieka asmuo, nieko neišmanantis apie nagrinėjamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, kyla grėsmė, kad prireiks antrojo vertinimo, kurį atliktų apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas nusimanantis asmuo arba taikinimo tarpininkas (-ai), kurio (-ių) prašoma tarpininkauti byloje, ir todėl gali būti bereikalingai vilkinama byla ir galbūt patiriama papildomų išlaidų.
- 157 Pradinio vertinimo metodas sėkmingai taikomas teikiant daugelį taikinamojo tarpininkavimo paslaugų, pritaikytų tarptautinio vaikų grobimo byloms¹⁹⁵. Kai kuriose programose bylos tinkamumas taikinamajam tarpininkavimui vertinamas pagal rašytinį klausimyną, derinant jį su pokalbiu telefonu.

4.3 Taikinamojo tarpininkavimo išlaidos

- Reikėtų dėti visas įmanomas pastangas, siekiant išvengti atvejo, kai taikinamojo tarpininkavimo išlaidos tampa kliūtimi taikinamajam tarpininkavimui pasitelkti arba nuo jo atgraso.
 - Valstybės turėtų apsvarstyti, ar nevertėtų teikti teisinės pagalbos taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo byloje.
 - Turėtų būti skaidriai pateikiama informacija apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugų kainą ir galimą tolesnį poveikį išlaidoms, taip pat sąveiką su išlaidomis grąžinimo procese pagal Hagos konvenciją.
- 158 Tikėtina, kad šalių norą mėginti imtis taikinamojo tarpininkavimo paveiks bendros su taikinamuoju tarpininkavimu susijusios išlaidos. Šios išlaidos gali apimti išlaidas, patiriamas atliekant pradinį vertinimą, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui, užmokestį taikinimo tarpininkui, kelionės išlaidas, patalpų, kuriose vyktų taikinamasis tarpininkavimas, rezervavimo išlaidas, galimas vertėjo arba kitų ekspertų dalyvavimo išlaidas, taip pat galimas teisinio atstovavimo išlaidas. Taikinimo tarpininko užmokestis, kuris gali būti valandinis arba dienos, įvairiose šalyse ir pagal skirtingas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas gali labai skirtis.

193 Taip pat žr. šio vadovo 6.1.2 skirsnį dėl informacija pagrįsto sutikimo.

194 Šiomis aplinkybėmis reikėtų pabrėžti, kad klausimą, ar taikinimo tarpininkas nori tarpininkauti atskiroje byloje, reikia skirti nuo klausimo, ar taikinamasis tarpininkavimas yra tinkamas bylai. Nustačius, kad taikinamasis tarpininkavimas yra tinkamas bylai, taikinamasis tarpininkas, į kurį šalys kreipiasi, dar gali laisvai apsispręsti, ar imtis taikinamojo tarpininkavimo byloje.

195 Pavyzdžiui, **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)** „Reunite“ projektas, žr. „Mediation Leaflet“, prieiga per internetą: <<http://www.reunite.org/edit/files/Downloadable%20forms/Mediation%20Leaflet.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); taip pat žr. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomosios programos ataskaitą (minėta 97 išnašoje), p. 10, 13, kurioje bylos dėl vaikų grobimo netinkamumas taikinamajam tarpininkavimui nustatomas, jeigu: 1) vienas iš tėvų nenori dalyvauti taikinamajame tarpininkavime; 2) per daug skiriasi tėvų nuomonės; 3) kyla susirūpinimas dėl smurto šeimoje arba įtariamo jo laipsnio; 4) įtariama smurtu prieš vaiką.

- 159 Kai kuriuose bandomuosiuose projektuose, specialiai skirtuose taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose, taikinamasis tarpininkavimas šalims pasiūlytas nemokamai¹⁹⁶. Tačiau daugelyje valstybių paaiškėjo, jog sunku užtikrinti tokių paslaugų finansavimą, kad jos šalims būtų nemokamai teikiamos ilgą laiką.
- 160 Daugelyje valstybių taikinimo tarpininkų atlyginimas teisiškai neribojamas; šis klausimas paliktas rinkos savireguliacijai¹⁹⁷. Tačiau įstudami į taikinimo tarpininkų asociaciją, dauguma taikinimo tarpininkų sutinka dalyvauti įkainių sistemoje arba laikytis nustatytą elgesio kodeksą, pagal kuriuos reikalaujama, kad jie „taikytų pagrįstus įkainius, atsižvelgdami į bylos pobūdį ir sudėtingumą, numatomą taikinamojo tarpininkavimo trukmę ir susijusią taikinimo tarpininko patirtį“¹⁹⁸. Kartu keliuose elgesio kodeksuose pabrėžiama, kad „taikinimo tarpininko taikomi įkainiai neturėtų priklausyti nuo taikinamojo tarpininkavimo rezultato“¹⁹⁹. Kai kuriose kitose valstybėse taikinamojo tarpininkavimo įkainiai yra nustatyti įstatyme arba apibrėžiami teismo ir paskirstomi šalims²⁰⁰.
- 161 Būtina stengtis visaip užtikrinti, kad taikinamojo tarpininkavimo išlaidos netaptų kliūtimi jam ar nuo jo neatgrasytų. Pripažindamos taikinamojo tarpininkavimo skatinimo tarptautinio vaikų grobimo bylose pranašumus, kai kurios valstybės siūlo nemokamą taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose arba į savo teisinės pagalbos sistemas yra įtraukusios taikinamąjį tarpininkavimą²⁰¹. To dar nepadariusios valstybės turėtų apsvarstyti, ar norėtų taikinamojo tarpininkavimo atveju teikti teisinę pagalbą arba kitaip užtikrinti, kad taikinamojo tarpininkavimo paslaugos būtų prieinamos nemokamai arba būtų nustatyta protinga kaina šalims, turinčioms ribotas lėšas²⁰².
- 162 Derėtų pabrėžti, kad didelis 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo laimėjimas yra tas, kad gražinimo procedūra vienam iš tėvų, kuris yra pareiškėjas, kai kuriose valstybėse yra visiškai

196 Pavyzdžiui, dvišalio **Prancūzijos ir Vokietijos** taikinamojo tarpininkavimo projektas ir žr. 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą (minėta 97 išnašoje). Taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje); dėl „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto žr. 5.3 skirsnį, p. 19:

„Kad galėtų įgyvendinti bandomąjį projektą, „Reunite“ gavo „Nuffield“ fondo mokslinių tyrimų dotaciją. Visos su taikinamuoju tarpininkavimu susijusios išlaidos, įskaitant kelionių į **Jungtinę Karalystę** ir iš jos išlaidas, pareiškėjui vienam iš tėvų buvo visiškai finansuojamos iki tam tikros viršutinės ribos. Buvo apmokėtos apgyvendinimo viešbutyje ir papildomos kelionės bei pragyvenimo išlaidos. Iš dotacijos lėšų buvo sumokėti ir taikinimo tarpininkų atlyginimai, atlygintos administracinės išlaidos bei išlaidos vertėjams. **Jungtinėje Karalystėje** esančiam vienam iš tėvų taip pat buvo atlygintos visos kelionės ir pragyvenimo išlaidos ir prireikus suteiktas apgyvendinimas.“

197 Žr. K.J. Hopt ir F. Steffek (minėta 2 išnašoje), p. 33.

198 Žr. Taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčuose galimybių studiją (minėta 13 išnašoje), 2.7.3 skirsnis, p. 12.

199 Ten pat, 2.7.3 skirsnis, p. 12, 13, ir kitos nuorodos.

200 Žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje) 5.3 skirsnį, p. 19, jame, be kitų, nurodoma **Prancūzija**, kurioje teismui pavesta kontroliuoti su teismu susieto taikinamojo tarpininkavimo įkainius; taip pat žr. K. J. Hopt ir F. Steffek (minėta 2), p. 34, kur pateikta daugiau pavyzdžių.

201 Nemokamas taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, pavyzdžiui, numatytas **Danijoje, Prancūzijoje** (centrinės įstaigos organizuojamas taikinamasis tarpininkavimas), **Izraelyje** (taikinamasis tarpininkavimas taikomas per teismo pagalbinį skyrių), **Norvegijoje** ir **Švedijoje** (jeigu teismas paskiria taikinimo tarpininką), taip pat žr. šalių profilius pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 19.3 skyriaus d punktą. Teisinė pagalba tarptautinio vaikų grobimo bylose prieinama tam tikromis sąlygomis, pavyzdžiui, **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)**, kur taikinimo tarpininkai arba taikinamojo tarpininkavimo organizacijos, turintys teisę į viešąjį finansavimą, kurį suteikia Teisinių paslaugų komisija (angl. *Legal Services Commission*), gali pasiūlyti valstybės finansuojamą taikinamąjį tarpininkavimą klientams, atitinkantiems teisinės pagalbos teikimo kriterijus, prieiga per internetą:

<<http://www.legalservices.gov.uk>>. Be to, **Nyderlanduose** teisinė pagalba teikiama ir taikinamojo tarpininkavimo išlaidoms, jeigu tik taikinamąjį tarpininkavimą vykdo **Nyderlandų** teisinės pagalbos taryboje įregistruoti taikinimo tarpininkai (oficiali interneto svetainė www.rvr.org), Žr. **Nyderlandų** teisinės pagalbos įstatymą (ol. *Wet op de rechtsbijstand*). Be to, remiantis šalių profiliais pagal 1980 m. Hagos konvenciją (žr. ten pat), teisinė pagalba gali apimti taikinamojo tarpininkavimo išlaidas tarptautinio vaikų grobimo bylose, pavyzdžiui, tokiose šalyse: **Argentinoje, Izraelyje, Jungtinėje Karalystėje (Šiaurės Airijoje), Slovėnijoje ir Šveicarijoje**.

202 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose (minėta 53 išnašoje) III principą („Taikinamojo tarpininkavimo organizavimas“):

„9. Valstybės turėtų apsvarstyti galimybę įsteigti ir teikti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas visiškai arba beveik nemokamai, arba taikinamojo tarpininkavimo atveju teikti teisinę pagalbą, ypač jeigu vienos iš šalių interesams reikalinga ypatinga apsauga.

10. Jeigu dėl taikinamojo tarpininkavimo atsiranda išlaidų, jos turėtų būti pagrįstos ir proporcingos nagrinėjamo klausimo svarbai bei taikinimo tarpininko atliekamo darbo kiekiui.“

nemokama²⁰³; kitose valstybėse procedūroms, kurioms taikoma Hagos konvencija, galima pasinaudoti nacionalinėmis teisinės pagalbos sistemomis²⁰⁴. Būtų didelis paskatinimas, jeigu panaši parama galėtų būti prieinama taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo byloje pagal 1980 m. Hagos konvenciją.

- 163 Su taikinamuoju tarpininkavimu susijusios išlaidos yra esminė galimybės praktiškai gauti taikinamojo tarpininkavimo paslaugas aspekto dalis. Informacija apie taikinamojo tarpininkavimo įkainius ir kitas galimas susijusias išlaidas, pvz., išlaidas, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas įsigaliojūt dviejose (visose) atitinkamose teisinėse sistemose, šalims svarbu nuspręsti, ar mėginti imtis taikinamojo tarpininkavimo, ar ne.
- 164 Todėl tėvams turėtų būti pateikta išsami ir aiški informacija apie visas galimas išlaidas, susijusias su taikinamuoju tarpininkavimu, kad jie galėtų tinkamai apskaičiuoti tikėtiną finansinę našta²⁰⁵.
- 165 „Dažnai rekomenduojama, kad tokia informacija būtų pateikta raštu prieš taikinamąjį tarpininkavimą“²⁰⁶; ji gali būti sutarties dėl taikinamojo tarpininkavimo, kurią prieš prasidedant taikinamajam tarpininkavimui dažnai sudaro taikinimo tarpininkas ir šalys, dalis²⁰⁷.

4.4 Taikinamojo tarpininkavimo vieta

- 166 Kaip nurodyta šio vadovo 2.6 skirsnyje, geografinis atstumas kelia ypatingų sunkumų taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo byloje. Asmenų susitikimo surengimas vienai ar kelioms taikinamojo tarpininkavimo sesijoms gali būti brangus ir užimti daug laiko. Vis dėlto daug patyrusių taikinimo tarpininkų rekomenduoja, jeigu yra įmanoma, rengti asmeniškus susitikimus.

- **Sprendžiant, kurioje valstybėje reikėtų surengti taikinamojo tarpininkavimo sesiją, kurioje asmenys dalyvautų tiesiogiai, reikia atsižvelgti į abiejų tėvų nuomonę ir tuos klausimus, kurie verčia juos nuogaštauti.**
- **Asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijoms pasirinkta vieta turi būti neutrali ir tinkama taikinamajam tarpininkavimui atskiroje byloje.**
- **Jeigu neįmanoma arba netikslinga užtikrinti fizinio abiejų šalių dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijoje, reikėtų apsvarstyti nuotolinio ir netiesioginio taikinamojo tarpininkavimo galimybę.**

- 167 Taikinimo tarpininkai, kurių prašoma tarpininkauti tarptautinio vaikų grobimo byloje, turės aptarti su šalimis asmenišką dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijų tikslingumą ir tinkamą tokių sesijų vietą, ir visa tai priklausys nuo atskiros bylos aplinkybių.
- 168 Labai dažnai taikinamojo tarpininkavimo sesijos tarptautinio vaikų grobimo byloje rengiamos šalyje, į kurią pagrobtas vaikas. Vienas tokios tvarkos pranašumų yra galimybė užtikrinti laikiną be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimą, kol be vaiko likęs vienas iš tėvų yra toje šalyje; tai gali turėti teigiamą poveikį taikinamajam tarpininkavimui²⁰⁸. Kitas pranašumas yra tas, kad taip paprasčiau taikinamojo tarpininkavimo procesą susieti su teismo procesu pagal Hagos konvenciją. Tačiau valstybės, į kurią buvo išvežtas vaikas, pasirinkimą kaip taikinamojo tarpininkavimo sesijos vietos be vaiko likęs vienas iš tėvų gali aiškinti kaip papildomą kliūtį, nes jis jau gali laikyti savo sutikimą mėginti vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą (užuot tiesiog rėmusis grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją) tam tikra nuolaida. Be praktinių kliūčių, kaip antai kelionės išlaidų, be vaiko likęs vienas

203 1980 m. Konvencijos 26 straipsnio 2 dalyje susitariančiųjų valstybių prašoma nenustatyti „jokių mokesčių, susijusių su pagal šią Konvenciją teikiama prašymais“, tačiau daug susitariančiųjų valstybių pasinaudojo galimybe pareikšti išlygą dėl 26 straipsnio ir taip nustatė, kad procedūroms pagal Hagos konvenciją jų jurisdikcijoje būtų taikomos įprastos teisinės pagalbos taisyklės; daugiau informacijos taip pat žr. šalių profiliuose pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje).

204 Taip pat žr. tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose galimybių studijos (minėta 13 išnašoje) 2.7.3 skirsnį, p. 12; daugiau informacijos taip pat žr. šalių profilius pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje).

205 Taip pat žr. Europos taikinimo tarpininkų elgesio kodekso (minėtas 58 išnašoje) 1.3 skirsnį („Įkainiai“): „Jeigu informacija dar nepateikta, taikinimo tarpininkai visada turi pateikti šalims išsamią informaciją apie jų ketinamą taikyti atlyginimo būdą. Jie privalo nesutikti tarpininkauti, kol visos susijusios šalys nėra pripažinusios jų atlyginimo principų.“

206 Žr. tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose galimybių studijos (minėta 13 išnašoje) 2.7 skirsnį, p. 12.

207 Žr. šio vadovo 4.5 skirsnį dėl taikinamojo tarpininkavimo sutarties.

208 S. Kiesewetter ir C. C. Paul „Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (minėti 98 išnašoje), p. 40, 41.

- iš tėvų gali turėti ir teisinių sunkumų, susijusių su vizų ir imigracijos klausimais (žr. šio vadovo 2.7 skirsnį) atvykti į valstybę, į kurią vaikas buvo pagrobtas. Tačiau galimu be vaiko likusio vieno iš tėvų buvimu valstybėje, į kurią vaikas buvo išvežtas, siekiant dalyvauti grąžinimo procese pagal Hagos konvenciją (tam irgi turėtų būti išduota viza, žr. šio vadovo 2.7 skirsnį), irgi galima pasinaudoti kaip galimybe pamėginti toje valstybėje vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą. Tokiu atveju be vaiko likusiam vienam iš tėvų bent nereikės turėti papildomų kelionės išlaidų.
- 169 Tačiau asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijos rengimas šalyje, iš kurios vaikas buvo neteisėtai išvežtas, gali kelti tam tikrų papildomų sunkumų. Vaiką paėmusiam vienam iš tėvų toje šalyje gali būti iškelta baudžiamoji byla (žr. šio vadovo 2.8 skirsnį) arba jis gali nenorėti palikti vaiko prižiūrėti trečiajam asmeniui, kol bus išvykęs.
- 170 Išimtinėmis aplinkybėmis galima apsvarstyti galimybę surengti asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesiją trečiojoje neutralioje šalyje. Tačiau tam gali kliudyti kelionės išlaidų ir vizų klausimai.
- 171 Kalbant apie faktinę asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijos vietą, akivaizdu, kad susitikimą reikėtų rengti neutraliose patalpose, pvz., teismo rūmų kambaryje arba nepriklausomos organizacijos, siūlančios taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, patalpose. Religinės arba bendruomeninės paskirties pastatą šalis irgi gali laikyti neutralia vieta. Taikinamojo tarpininkavimo susitikimo vieta turi būti tinkama atskirai bylai, pavyzdžiui, prirėkus turi būti užtikrinamas dalyvaujančių asmenų saugumas²⁰⁹.
- 172 Nors paprastai taikinimo tarpininkai asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo susitikimo aplinką laiko palankia taikiam ginčo išsprendimui, atskiros bylos aplinkybės nulems, kuri alternatyva yra pagrįsčiausia ir tinkamiausia. Jeigu asmeniško dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesija nėra tinkama ar įmanoma, galima būtų pasirinkti nuotolinį taikinamąjį tarpininkavimą. Pasitelkus šiuolaikines technologijas, gali būti nesunku surengti virtualius asmeniško dalyvavimo susitikimus²¹⁰. Kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, Australijoje, dėl didelės geografinės teritorijos pastaraisiais metais labai išpopuliarėjo nuotolinio taikinamojo tarpininkavimo paslaugos, teikiamos telefonu, vaizdo ryšiu arba internetu (dar vadinama ginčų sprendimu internetu (angl. *Online Dispute Resolution* – ODR)²¹¹.
- 173 Tačiau nuotolinis taikinamasis tarpininkavimas kelia tam tikrų ypatingų sunkumų²¹², vienas iš jų yra klausimas, kaip užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo sesijos konfidencialumą. Kartu reikia atidžiai apsvarstyti taikinamojo tarpininkavimo sesijos praktinius aspektus. Pavyzdžiui, siekiant išvengti bet kokių abejonių taikinamojo tarpininkavimo sąžiningumu ir neutralumu, jeigu taikinamąjį tarpininką vykdo vienas taikinimo tarpininkas, jam būtų naudinga nedalyvauti transliuojant vaizdo ryšį kartu su viena iš šalių (t. y. nebūti toje pačioje patalpoje kaip ir toji šalis).
- 174 Nuotolinis taikinamasis tarpininkavimas gali būti alternatyva ir tais atvejais, kai yra kaltinama smurtu šeimoje ir viena iš šalių nurodo, kad nors ir norėtų pasitelkti taikinamąjį tarpininkavimą, tačiau būtų labai sunku išbūti vienoje patalpoje su kita šalimi²¹³.

209 Žr., pvz., šio vadovo 10 skyrių dėl konkrečių poreikių bylose, susijusiose su smurtu šeimoje.

210 Dėl technologijų naudojimo taikinamajam tarpininkavimui tarptautiniuose šeimos ginčiuose žr., pvz., M. Kucinski „The Pitfalls and Possibilities of Using Technology in Mediating Cross-Border Child Custody Cases“, *Journal of Dispute Resolution*, 2010, p. 297 ir toliau, p. 312 ir toliau.

211 Dėl šeimos ginčų sprendimo paslaugos teikimo internetu raidos **Australijoje** žr., pvz., T. Casey, E. Wilson-Evered ir S. Aldridge „The Proof is in the Pudding: The Value of Research in the Establishment of a National Online Family Dispute Resolution Service“, 11-osios Australijos šeimos tyrimų instituto konferencijos dokumentai, prieiga per internetą: <<http://www.aifs.gov.au/conferences/aifs11/>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

212 Dėl ypatingų nuotolinio taikinamojo tarpininkavimo keliamų sunkumų žr. „Draft Principles for Good Practice on „Dispute Resolution and Information Technology“, kuriuos parengė Australijos nacionalinė alternatyvaus ginčų sprendimo patariamoji taryba (angl. *Australian National Alternative Dispute Resolution Advisory Council* – NADRAC), 2002, prieiga per internetą: <<http://www.nadrac.gov.au/publications/PublicationsByDate/Pages/PrinciplesonTechnologyandADR.aspx>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

213 Žr. šio vadovo 10 skyrių dėl taikinamojo tarpininkavimo ir kaltinimų smurtu šeimoje.

4.5 Sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo. Informacija pagrįstas sutikimas dėl taikinamojo tarpininkavimo

- Siekiant užtikrinti, kad šalys būtų gerai informuotos apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugos sąlygas, taikinimo tarpininkui ir šalims patartina sudaryti sutartį (sutartį dėl taikinamojo tarpininkavimo).
- Sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo turėtų būti aiški ir joje turėtų būti numatyta būtina informacija, teikiama per taikinamojo tarpininkavimo procesą, įskaitant išsamią informaciją apie galimas išlaidas.
- Jeigu sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo nesudaroma, būtina užtikrinti, kad prieš taikinamojo tarpininkavimo procesą šalys būtų kitaip tinkamai informuotos apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugos sąlygas.

- 175 Siekiant užtikrinti informacija pagrįstą šalių sutikimą dėl taikinamojo tarpininkavimo, reikėtų apsvarstyti galimybę sudaryti taikinimo tarpininko ir šalių rašytinę sutartį dėl taikinamojo tarpininkavimo paslaugos sąlygų, nebent atitinkamoje teisinėje sistemoje taikomas kitoks reglamentavimas²¹⁴. Tokia sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo turėtų būti aiški ir joje turėtų būti būtina informacija apie taikinamojo tarpininkavimo procesą.
- 176 Sutartyje turėtų būti paaiškintas taikinimo tarpininko kaip neutralaus ir nešališko trečiojo asmens vaidmuo. Derėtų pabrėžti, kad taikinimo tarpininkas tik padeda šalims bendrauti ir joms neatstovauja. Tai ypač svarbu, jeigu taikinamasis tarpininkavimas vykdomas kaip dvišalis, dvikalbis bendras taikinamasis tarpininkavimas esant tarptautiniam šeimos ginčui, kai šalys galbūt jaučia glaudesnę ryšį su taikinimo tarpininku, kalbančiu ta pačia kalba ir kilusiu iš tos pačios kultūrinės aplinkos²¹⁵.
- 177 Sutartyje dėl taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniame šeimos ginče reikėtų atkreipti dėmesį į svarbą gauti reikiamą teisinę informaciją ir (arba) konsultacijas apie tėvų susitarimus ir jų įgyvendinimą atitinkamose skirtingose teisinėse sistemose, kartu pažymint, kad nors pats taikinimo tarpininkas remsis teisine informacija, jis neteiks teisinių konsultacijų²¹⁶. Šiuo atveju gali padėti glaudus bendradarbiavimas su specializuotais šalių teisiniais atstovais ir (arba) šalys gali būti nusiųstos pas nepriklausomus specializuotus teisinius konsultantus.
- 178 Sutartyje dėl taikinamojo tarpininkavimo reikėtų pabrėžti taikinamojo tarpininkavimo proceso konfidencialumo svarbą ir atkreipti dėmesį į taikytinas teises nuostatas²¹⁷. Be to, į sutartį galima įtraukti sąlygas, pagal kurias šalys būtų įpareigosotos nešaukti taikinimo tarpininko į teismą liudyti²¹⁸.
- 179 Sutartyje reikėtų nurodyti taikomus taikinamojo tarpininkavimo metodus ir (arba) modelius ir taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritį²¹⁹.
- 180 Be to, sutartyje reikėtų pateikti išsamią informaciją apie galimas taikinamojo tarpininkavimo išlaidas²²⁰.
- 181 Jeigu sutartis dėl taikinamojo tarpininkavimo nesudaroma, minėtą informaciją šalims vis tiek derėtų pateikti raštu, pavyzdžiui, informaciniuose lankstinukuose, asmeniniuose laiškuose arba bendrosiose sąlygose, skelbiamose interneto svetainėje, į kurią prieš prasidedant taikinamajam tarpininkavimui pateikiama nuoroda.

214 Taip pat žr. šio vadovo 6.1.2 skirsnį.

215 Taip pat žr. šio vadovo 6.2.3 skirsnį dėl dvikultūrio, dvikalbio taikinamojo tarpininkavimo.

216 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti tinkamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas būtų vykdomas pagal tokius principus: <...>

x. Taikinimo tarpininkas gali teikti teisinę informaciją, tačiau jis neturėtų teikti teisinių konsultacijų. Tam tikrais atvejais taikinimo tarpininkas turėtų pranešti šalims apie galimybę pasikonsultuoti su advokatu arba kitu reikiamu kompetentingu specialistu.“

217 Daugiau apie konfidencialumą žr. šio vadovo 6.1.5 skirsnyje.

218 Pavyzdžiui, galima įtraukti atgrasymo nuostatą, „kad šalis privalo atlyginti taikinimo tarpininko advokato išlaidas, jeigu šalis prašo taikinimo tarpininko duoti parodymus, tačiau jam neprivaloma jų duoti“, jeigu taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumas neginamas įstatymu, žr. K. K. Kovach (minėtas 110 išnašoje), p. 197, 198.

219 Dėl taikinamojo tarpininkavimo taikymo srities žr. šio vadovo 5 skyrių.

220 Taip pat žr. *American Bar Association, American Arbitration Association ir Association for Conflict Resolution* 1994 m. parengtų ir 2005 m. persvarstytų JAV elgesio standartų (minėti 56 išnašoje) VIII standartą.

5 Taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritis tarptautinio vaikų grobimo bylose

182 Taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritis yra tas aspektas, kuris visada pabrėžiamas kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo pranašumus, palyginti su teismo procesu. Teigiama, kad taikinamuoju tarpininkavimu galima geriau išspręsti visus ginčo aspektus, nes jis gali apimti ir tokias temas, kurios nėra teisiškai svarbios ir todėl teismo posėdyje nebūtų nagrinėjamos. Nagrinėjant šeimos ginčą, taikinamasis tarpininkavimas gali padėti išspręsti senus, ilgalaikius šeiminius nesutarimus, nes esamas ginčas gali būti tik jų požymis. Tačiau tai gali reikšti ir ilgai trunkantį procesą.

5.1 Pirmenybė skubiems klausimams

- **Taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją turi atitikti labai griežtus laiko reikalavimus ir todėl jo taikymo sritis gali būti ribota.**
- **Reikia užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp klausimų, būtinų tam, kad būtų pasiektas tvarus suderintas sprendimas, įtraukimo ir griežtų laiko reikalavimų laikymosi.**

- 183 Taikinamasis tarpininkavimas ypatingomis tarptautinio vaikų grobimo aplinkybėmis turi būti vykdomas pagal taikytinus tarptautinės teisės aktus. Kad taikinamasis tarpininkavimas atitiktų 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, jis turi atitikti labai griežtus laiko reikalavimus ir todėl gali būti ribotos taikymo sritys. 1980 m. Konvencijoje galima rasti papildomos informacijos apie taikinamojo tarpininkavimo metu sprendžiamus klausimus.
- 184 Akivaizdu, kad pirmasis sprendinys klausimas yra vaiko grąžinimas. Kaip šiuo atžvilgiu buvo pabrėžta 2006 m. Specialiajai komisijai atliktame lyginamajame tyrime:
„Paraiška pagal (1980) Konvenciją visų pirma siekiama, kad būtų grąžintas vienoje Susitariančiojoje Valstybėje įprastai gyvenantis vaikas, neteisėtai išvežtas į kitą Susitariančiąją Valstybę arba joje laikomas. <...> Pagrindinis Konvencijos principas yra tas, kad vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybė išlaiko jurisdikciją spręsti globos ir (arba) bendravimo klausimus ir kad skubiai grąžinus vaiką į šią valstybę bus galima greitai priimti tokius sprendimus atsižvelgiant į vaiko interesus ir nesuteikus vaikui laiko prisitaikyti kitoje valstybėje²²¹.“
- 185 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo siekiama skubiai atkurti padėtį, buvusią iki pagrobimo, paliekant ilgalaikius sprendimus dėl globos ir bendravimo, įskaitant galimą vaiko perkėlimą, priimti kompetentingam teismui, kuris pagal 1996 m. Hagos konvenciją dėl vaikų apsaugos ir kitus atitinkamus dokumentus, kuriais šis principas palaikomas, yra vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės teismas. Jeigu netaikoma nė viena iš numatytų išimčių, teisėjas, nagrinėjantis prašymą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją, privalo įpareigoti grąžinti vaiką.
- 186 Todėl gali kilti klausimas, ar vykdant taikinamąjį tarpininkavimą vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo reikėtų aptarti tik nedelsiamo vaiko grąžinimo į kompetentingą valstybę klausimus. Aiškus atsakymas – ne. Vykstant taikinamajam tarpininkavimui pagal 1980 m. Konvenciją galima aptarti ir negrąžinimo galimybę, jos sąlygas, ypatumus ir susijusius klausimus, t. y. ilgalaikį sprendimą dėl vaiko perkėlimo. Jeigu šie klausimai būtų sprendžiami vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, tai iš esmės neprieštarautų 1980 m. Konvencijai ar kitiems atitinkamiems dokumentams, nors teisės aktai paprastai turi poveikį tam, dėl ko konkrečiai gali būti susitarta²²².
- 187 Pažymėtina, kad taikinamajam tarpininkavimui netaikomi tokie patys jurisdikcijos apribojimai kaip teismo procesui. Nors teismo procese galima nagrinėti tik tuos klausimus, kuriuos spręsti teismas turi (tarptautinę) jurisdikciją, taikinamajam tarpininkavimui tokie patys apribojimai netaikomi, nors jurisdikcijos klausimai turės įtakos, kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo pripažinimą teisiškai galiojančiu skirtingose atitinkamose teisinėse sistemose. Todėl plačiai pripažįstama, kad vykdant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose gali būti sprendžiama ne tik dėl vaiko grąžinimo arba negrąžinimo sąlygų ir ypatumų, bet ir dėl labiau ilgalaikį

221 Žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 3.1 skirsnis, p. 10, 11.

222 Taip pat žr. S. Vigers „Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention“ (minėta 95 išnašoje), p. 39 ir toliau; be to, žr. E. Carl ir M. Erb-Klünemann „Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (minėti 98 išnašoje), p. 59–76.

pobūdį turinčių klausimų, turinčių poveikį šalių, kaip tėvų, pareigoms, įskaitant globą, bendravimą ar net vaiko išlaikymo tvarką.

- 188 Tačiau grąžinimo procese pagal Hagos konvenciją globos klausimo esmė paprastai negali būti svarstoma. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 16 straipsnyje nurodyta, kad „gavusi pranešimą apie neteisėtą išvežimą arba laikymą <...> Susitariančiosios Valstybės, į kurią vaikas yra išvežtas arba kurioje jis laikomas, teismo arba administracinė institucija nesprendžia dėl vaiko globos teisių iš esmės, kol nenustatoma, kad vaikas neturi būti grąžinamas <...>“. 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos šiuo atžvilgiu atitinka 1980 m. Hagos konvenciją – ilgalaikiai sprendimai dėl globos paliekami vaiko įprastinės gyvenamosios vietos prieš pat pagrobimą kompetentingo teismo jurisdikcijai. Pagal 1980 m. Hagos konvencijos 16 straipsnį galimybė pakeisti jurisdikciją globos klausimais, perduodant ją prašomosios valstybės teismams, paprastai atsiranda tik pasibaigus grąžinimo procesui pagal Hagos konvenciją²²³.
- 189 Konkrečiai nustatant, kokius klausimus galima nagrinėti taikinamojo tarpininkavimo sesijoje atskiroje tarptautinio vaikų grobimo byloje, reikia užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp klausimų, būtinų tvariam suderintam sprendimui priimti, nagrinėjimo ir griežtų laiko reikalavimų paisymo. Be to, sprendžiant dėl taikinamojo tarpininkavimo taikymo srities, reikia atidžiai apsvarstyti galimus (papildomus) veiksmus, reikalingus, kad susitarimas dėl tam tikro dalyko būtų teisiškai privalomas ir vykdytinas abiejose atitinkamose teisinėse sistemose. Pavyzdžiui, įmanoma, kad atskiru atveju išlaikymo klausimų įtraukimas į susitarimą dėl vaiko grąžinimo dėl sudėtingų jurisdikcijos klausimų gali labai uždelsti taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo pripažinimo vykdytinu abiejose teisinėse sistemose procesą²²⁴. Šiuo atveju patartina atskirti išlaikymo klausimą nuo pagrindinių tarptautinio vaikų grobimo atvejo klausimų, t. y. vaiko grąžinimo ar negrąžinimo klausimo ir galbūt susijusių klausimų dėl tėvų pareigų. Šalis reikėtų informuoti, kad jeigu tam tikri klausimai šiuo etapu į taikinamąjį tarpininkavimą neįtraukiami, tai nėra kliūtis vėliau juos išnagrinėti atskirose taikinamojo tarpininkavimo sesijose.

5.2 Jurisdikcijos ir taikytinos teisės, susijusios su tėvų pareigomis, ir kitų taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytame susitarime aptariamų dalykų svarba

→ **Vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose, reikia atsižvelgti į vykstant taikinamajam tarpininkavimui aptariamų klausimų ir jurisdikcijos bei taikytinos teisės aspektų tarpusavio ryšį.**

- 190 Vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose, reikia atsižvelgti į klausimų, aptariamų vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą, ir taikytinos teisės bei jurisdikcijos klausimų tarpusavio ryšį. Kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas įgytų teisinę galią, paprastai reikės teismo įsikišimo, nepaisant to, ar jį reikėtų užregistruoti, ar priimti dėl susitarimo teismo nutartį. Todėl svarbu apsvarstyti, kuris (-ie) teismas (-ai) gali būti kompetentingas (-i) spręsti klausimus, įtrauktinus į taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytiną susitarimą, taip pat svarbu apsvarstyti ir taikytinos teisės klausimus. Jeigu taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas apima daug dalykų, gali būti, kad prireiks daugiau negu vienos teismo arba administracinės institucijos įsikišimo, kad šio susitarimo turinys įgytų teisinę galią²²⁵.

223 Žr. šio vadovo 13 skyrių dėl jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklių klausimų; dėl jurisdikcijos pasikeitimo pagal 1996 m. Hagos konvencijos 7 straipsnį, taip pat žr. 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio vadovo 13 skyrių (skelbiama www.hcch.net, rubrikoje „Leidiniai“).

224 Žr. šio vadovo 5.2 skirsnį ir 13 skyrių, kuriuose pateikta daugiau informacijos apie jurisdikciją.

225 Žr. šio vadovo 13 skyrių dėl jurisdikcijos ir taikytinos teisės.

6 Taikinamojo tarpininkavimo principai, modeliai ir metodai

- 191 Siekiant užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo kokybę, yra sukurti tam tikri taikinamojo tarpininkavimo principai, daugelis jų yra įtraukti į taikinamąjį tarpininkavimą reglamentuojančius teisės aktus, elgesio kodeksus ir kitus atitinkamus dokumentus. Kai kurie iš šių principų, pvz., nešališkumo ir neutralumo, dažnai netgi įtraukiami į paties taikinamojo tarpininkavimo apibrėžtį.
- 192 Nors įvairiose valstybėse ir įvairių taikinamojo tarpininkavimo organizacijų puoselėjami taikinamojo tarpininkavimo principai gali skirtis, galima nustatyti daug bendrų požymių. Šiame vadove aptariama geroji patirtis, susijusi su populiariausiais principais, ypač reikšmingais taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose.
- 193 Kalbant apie skirtingose valstybėse ir įvairių taikinamojo tarpininkavimo sistemų taikomus taikinamojo tarpininkavimo modelius ir metodus, vaizdas yra gerokai įvairesnis ir šiame vadove jų visų neįmanoma apžvelgti. Paisant požiūrių į taikinamojo tarpininkavimo metodus ir modelius įvairovės, šiame vadove siekiama atkreipti dėmesį į gerąją patirtį, naudingą taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose.

6.1 Taikinamojo tarpininkavimo principai. Tarptautiniai standartai

6.1.1 TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO SAVANORIŠKAS POBŪDIS

- taikinamasis tarpininkavimas yra savanoriškas procesas.
- Gražinimo procedūros pagal Hagos konvenciją pradėjimas neturėtų būti priklausomas nuo dalyvavimo taikinamajame tarpininkavime ar taikinamojo tarpininkavimo informacinėje sesijoje.
- Noras arba nenoras dalyvauti taikinamajame tarpininkavime neturėtų paveikti gražinimo procedūros pagal Hagos konvenciją.

- 194 Pats taikinamojo tarpininkavimo pobūdis yra įtraukti šalis į savanorišką taikaus ginčo išsprendimo procesą. „Savanoriškumas“ yra pagrindinis ir negincijamas taikinamojo tarpininkavimo principas, dažnai vartojamas taikinamojo tarpininkavimo apibrėžtyse, todėl yra įtrauktas į taikinamojo tarpininkavimo apibrėžtį šiame vadove²²⁶.
- 195 „Savanoriškumo“ principas neprieštarauja privalomų informacinių susitikimų dėl taikinamojo tarpininkavimo reikalavimams, taikomiems kai kuriose valstybėse²²⁷. Netgi tose valstybėse, kuriose ginčo šalims privaloma mėginti imtis taikinamojo tarpininkavimo²²⁸, galima teigti, kad toks reikalavimas atitinka savanorišką taikinamojo tarpininkavimo pobūdį, jeigu šalys iš tikrųjų nėra priverstos išspręsti savo ginčo taikinamuoju tarpininkavimu.
- 196 Tarptautinio vaikų grobimo bylose dėl taikinamojo tarpininkavimo neturėtų būti vilkinamas skubus gražinimo procesas, todėl reikia atidžiai apsvarstyti „privalomų“ priemonių taikymą taikinamajam tarpininkavimui skatinti.
- 197 Gražinimo procedūros pagal Hagos konvenciją pradėjimas neturėtų priklausyti nuo abiejų šalių dalyvavimo informacinėje taikinamojo tarpininkavimo sesijoje, ypač jeigu dėl to vaikų paėmusiam vienam iš tėvų būtų suteikta galimybė vienašališkai atidėlioti procedūros pradžią. Be to, taikant bet kokias privalomas priemones, kuriomis tėvai raginami dalyvauti taikinamajame tarpininkavime, negalima nepaisyti konkrečių tarptautinio vaikų grobimo aplinkybių. Valstybėms reikia apsvarstyti, ar

226 Žr. šio vadovo skyrių „Terminija“.

227 Pavyzdžiui, **Prancūzijoje** ir **Vokietijoje** vykstant tėvų ginčui dėl vaikų šeimos bylos teisėjas gali įpareigoti tėvus dalyvauti susitikime, kuriame pateikiama informacija apie taikinamąjį tarpininkavimą, tačiau negali jų įpareigoti mėginti dalyvauti taikinamajame tarpininkavime, žr. **Prancūzijos** civilinio kodekso 373-2-10 straipsnį (paskutinį kartą pakeistas 2004 m.) ir 255 straipsnį (paskutinį kartą pakeistas 2002 m.) ir **Vokietijos** šeimos teisės proceso įstatymo (FamFG) 156 straipsnio I dalies 3 sakinį (paskutinį kartą pakeistas 2004 m.) ir 81 straipsnio 2 dalies Nr. 5 (paskutinį kartą pakeistas 2012 m.); **Australijoje** teismas gali įpareigoti „bylos šalis dalyvauti šeimos ginčo sprendimo procedūroje <...>“, apimančioje ir taikinamąjį tarpininkavimą, žr. 1975 m. Šeimos teisės įstatymo (angl. *Family Law Act*) (paskutinį kartą pakeistas 2010 m. Įstatymu Nr. 147) (minėtas 174 išnašoje) 13C ir paskesnius straipsnius. Daugiau informacijos apie privalomus susitikimus dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose kai kuriose valstybėse taip pat žr. K. J. Hopt ir F. Steffek (minėta 2 išnašoje), p. 12.

228 Žr. H. Joyce „Mediation and Domestic Violence: Legislative Responses“, komentaras, 14 *J. Am. Acad. Matrimonial Law* (1997), p. 451.

- mechanizmai, taikomi nacionaliniuose šeimos ginčiuose taikinamajam tarpininkavimui skatinti, yra tinkami tarptautinio vaikų grobimo byloms pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo.
- 198 Pasikartojanti šių bylų tendencija yra, pavyzdžiui, ta, kad be vaiko likęs vienas iš tėvų nėra susipažinęs su prašomosios valstybės (valstybės, į kurią buvo išvežtas vaikas) teisine sistema ir nekalba šios valstybės kalba, o vaiką paėmęs vienas iš tėvų paprastai turi kalbinį ryšį su šia valstybe. Šiuo atveju be vaiko likęs vienas iš tėvų jam daromą spaudimą dalyvauti taikinamajame tarpininkavime, kuris yra prieinamas tik prašomosios valstybės kalba, t. y. be vaiko likęs vienas iš tėvų negalės bendrauti savo gimtąja kalba, tikriausiai suvoks ir vertins kaip nesąžiningą. Jeigu tokioje padėtyje atsidūrusiam be vaiko likusiam vienam iš tėvų susidarys įspūdis, kad procedūros pagal Hagos konvenciją pradėjimas priklauso nuo jo mėginimo dalyvauti taikinamajame tarpininkavime, jis gali manyti, kad jam daromas nepagrįstas spaudimas, todėl gali būti pasiektas priešingas rezultatas.
- 199 Abiem tėvams reikia pranešti, kad taikinamasis tarpininkavimas yra tik galimybė, kuri, be grąžinimo procedūros pagal Hagos konvenciją, yra papildoma priemonė. Tėvų noras arba nenoras dalyvauti taikinamajame tarpininkavime arba tęsti jau pradėtą taikinamąjį tarpininkavimą neturėtų paveikti teismo sprendimo²²⁹.

6.1.2 INFORMACIJA PAGRĪSTAS SUTIKIMAS

→ Šalių sprendimas dalyvauti taikinamajame tarpininkavime turėtų būti paremtas informacija pagrįstu sutikimu.

- 200 Visa būtina informacija apie taikinamąjį tarpininkavimą ir susijusius klausimus šalims turėtų būti pateikta prieš taikinamojo tarpininkavimo procesą, kad šalys galėtų duoti informacija pagrįstą sutikimą dalyvauti taikinamajame tarpininkavime²³⁰. Ši informacija turėtų apimti: taikinamojo tarpininkavimo proceso detales ir šį procesą lemiančius principus, pvz., konfidencialumo principą; informaciją apie taikomą metodą ir modelį, taip pat informaciją apie praktinius ypatumus; galimas susijusias šalių išlaidas. Be to, reikėtų pateikti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo ir teismo proceso tarpusavio ryšį. Šalims reikėtų pranešti, kad taikinamasis tarpininkavimas yra tik galimybė ir kad mėginimas dalyvauti taikinamajame tarpininkavime nepaveikia jų galimybės kreiptis į teismą.
- 201 Jeigu taikinimo tarpininko ir šalių susitarime dėl taikinamojo tarpininkavimo apibrėžiamos taikinamojo tarpininkavimo sąlygos, atitinkamą informaciją galima pateikti šioje sutartyje; taip pat žr. šio vadovo 4.5 skirsnį dėl sutarties dėl taikinamojo tarpininkavimo dalyko.
- 202 Kadangi teisinė padėtis tarptautiniuose šeimos ginčiuose yra ypač sudėtinga, reikėtų atkreipti šalių dėmesį į tai, kad būtina specializuota teisinė informacija, kad diskusija vykstant taikinamajam tarpininkavimui būtų pagrįsta informacija, kuri padėtų parengti taikinamojo tarpininkavimo sutartį, ir kad susitarimas įgytų teisinę galią atitinkamose valstybėse. Šią informaciją galėtų padėti gauti centrinė įstaiga arba centrinis ryšių punktas²³¹.

229 Taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 5.1 skirsnis, p. 17, 18, kuriame pateikiama nuoroda į „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomąjį projektą (minėtas 97 išnašoje):

„Kai buvo kreiptasi į galimus „Reunite“ bandomojo projekto dalyvius, abiem tėvams buvo pabrėžiama, kad taikinamasis tarpininkavimas gali būti vykdomas abiejų šalių galutiniu sutikimu, o nenoras dalyvauti taikinamajame tarpininkavime neturėtų poveikio pareiškimo pagal Hagos konvenciją nagrinėjimo rezultatui.“

230 Žr. šio vadovo I priede pateiktus taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principus, įskaitant bendrąjį „informacija pagrįsto sutikimo“ principą.

231 Žr. šio vadovo 6.1.7 skirsnį dėl informacija pagrįstų sprendimų priėmimo; taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti atitinkamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas galėtų vykti pagal tokius principus: <...>

x. taikinimo tarpininkas gali teikti teisinę informaciją, tačiau neturėtų teikti teisinių konsultacijų. Tam tikrais atvejais jis turėtų pranešti šalims apie galimybę pasikonsultuoti su advokatu arba kitu reikiamu kompetentingu specialistu.“

6.1.3 TINKAMUMO TAIKINAMAJAM TARPININKAVIMUI VERTINIMAS

→ Turėtų būti taikomas patikros procesas, siekiant įvertinti, ar konkrečioje byloje taikinamasis tarpininkavimas yra tinkamas.

203 Pradinės patikros pranašumai jau nurodyti šio vadovo 2.1 ir 4.2 skirsniuose.

6.1.4 NEUTRALUMAS, NEPRIKLAUSOMUMAS, NEŠALIŠKUMAS IR TEISINGUMAS

→ Bendrieji neutralumo, nepriklausomumo, nešališkumo ir teisingumo principai yra būtini taikinamajam tarpininkavimui; juos reikia apsaugoti.

204 Neutralumo, nepriklausomumo, nešališkumo ir teisingumo principai turi esminę reikšmę taikinamajam tarpininkavimui²³². Jie glaudžiai susiję, nors jais reguliuojami skirtingi taikinamojo tarpininkavimo proceso aspektai. Taikinamasis tarpininkavimas turėtų būti neutralus proceso baigties atžvilgiu. Taikinimo tarpininkas turi būti nepriklausomas taikinamojo tarpininkavimo vykdymo būdo atžvilgiu. Kartu taikinimo tarpininkas turi būti nešališkas šalių atžvilgiu²³³. Galiausiai taikinamasis tarpininkavimas turi būti vykdomas teisingai. Tai reiškia, kad šalims turi būti suteiktos vienodos galimybės dalyvauti taikinamojo tarpininkavimo procese. Taikinamojo tarpininkavimo procesas turi būti pritaikytas prie kiekvieno konkretaus atvejo, kad būtų užtikrinta galimybių derėtis pusiausvyra. Pavyzdžiui, reikėtų kuo labiau paisyti šalių noro vartoti gimtąją kalbą arba jų norimą kalbą²³⁴.

6.1.5 KONFIDENCIALUMAS

→ Valstybės turėtų užtikrinti reikiamas priemones taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumui apsaugoti.

→ Valstybės turėtų apsvarstyti galimybę nustatyti taisykles, pagal kurias būtų užtikrinama, kad taikinimo tarpininkas ir kiti taikinamajame tarpininkavime dalyvaujantys asmenys negalėtų būti verčiami duoti parodymų dėl bendravimo, susijusio su taikinamuoju tarpininkavimu civilinėse arba komercinėse bylose, nebent būtų taikomos tam tikros išimtys.

→ Vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčuose, reikia išsamiai informuoti šalis apie atitinkamose skirtingose valstybėse konfidencialumui taikomas taisykles.

205 Visas bendravimas, vykstantis taikinamojo tarpininkavimo metu ir su juo susijęs, turėtų būti konfidencialus, laikantis taikytinos teisės²³⁵, nebent šalys susitartų kitaip²³⁶. Su taikinamuoju tarpininkavimu susijusio bendravimo konfidencialumas padeda sukurti pasitikėjimo aplinką, kuri reikalinga, kad šalys atvirai diskutuotų apie įvairiausius galimus ginčo sprendimo būdus. Šalys gali mažiau norėti svarstyti įvairias galimybes, jeigu baiminsis, kad jų pasiūlymai bus įvertinti kaip nuolaidžiavimas ir vėliau jais bus pasinaudota teismo procese. Pavyzdžiui, byloje dėl vaikų grobimo be vaiko likęs vienas iš tėvų gali nenorėti pareikšti, kad galėtų sutikti su vaiko pasilikimu kitoje valstybėje, baimindamasis, kad tai gali būti aiškinama kaip „sutikimas“ pagal 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 13 straipsnio 1 dalies a punktą.

232 Taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 3.2–3.4 skirsniai, p. 11–13, taip pat Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti atitinkamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas galėtų vykti pagal tokius principus:

i. taikinimo tarpininkas šalių atžvilgiu yra nešališkas;

ii. taikinimo tarpininkas yra neutralus taikinamojo tarpininkavimo proceso baigties atžvilgiu;

iii. taikinimo tarpininkas paiso šalių nuomonių ir užtikrina jų galimybių derėtis lygybę.“

233 Taip pat žr. JAV elgesio standartų (minėti 56 išnašoje) II standartą; dar žr. AIFI taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčuose gerosios patirties vadovo (minėtas 144 išnašoje) 8 straipsnį; dar žr. J. Zawid, „Practical and Ethical Implications of Mediating International Child Abduction Cases: A New Frontier for Mediators“, *Interamerican Law Review*, vol. 40, p. 1 ir toliau.

234 Žr. šio vadovo 2.5 skirsnį.

235 Žr. šio vadovo 211 punktą dėl konfidencialumo principo išimčių.

236 Taip pat žr. JAV elgesio standartų (minėti 56 išnašoje) V standartą; dar žr. AIFI taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčuose gerosios patirties vadovo (minėtas 144 išnašoje) 7 straipsnį.

- 206 Jeigu kompetentingam teismui arba centrinei įstaigai, dalyvavusiems siunčiant šalis taikinamajam tarpininkavimui, perduodama tik administracinė informacija apie tai, ar taikinamasis tarpininkavimas prasidėjo, tęsiasi ar baigėsi, konfidencialumo reikalavimas nepažeidžiamas²³⁷. Priešingai, dalijimasis tokia informacija yra svarbi taikinimo tarpininkų centrinių įstaigų ir teismų organizacinio bendradarbiavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose dalis²³⁸.
- 207 Siekiant padėti užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumą, taikomos skirtingos priemonės. Daugelyje 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo susitariančiųjų valstybių taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumas reglamentuojamas teisės aktais²³⁹. Be to, į taikinimo tarpininko ir šalių prieš pradant taikinamąjį tarpininkavimą sudarytą sutartį paprastai įtraukiamos konfidencialumo taisyklės²⁴⁰. Sutartyje, pavyzdžiui, gali būti sąlygos, pagal kurias šalims draudžiama kviesti taikinimo tarpininką liudyti teisme, ir netgi įtraukiama atgrasymo nuostata, pagal kurią šalis, pakvietusi taikinimo tarpininką į teismą liudyti, turi padengti taikinimo tarpininko advokato išlaidas²⁴¹.
- 208 Tačiau jeigu nėra teisės aktų ar kitų teismams privalomų taisyklių, pagal kuriuos taikinimo tarpininkui ir kitiems taikinamojo tarpininkavimo proceso dalyviams netaikomas kvietimas į teismą liudyti dėl informacijos, gautos vykdant taikinamąjį tarpininkavimą civilinėse ar komercinėse bylose, vykstant tokiems teismo procesams taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumo reikalavimas gali būti pažeistas.
- 209 Valstybės turėtų apsvarstyti galimybę nustatyti taisykles, skirtas užtikrinti, kad taip nebūtų, nebent būtų taikomos tam tikros išimties²⁴². Įvairiuose regioniniuose dokumentuose, pvz., Europos direktyvoje dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo)²⁴³ arba Jungtinių Amerikos Valstijų taikinamojo

237 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendaciją Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose (minėta 52 išnašoje):

„V. Taikinamojo tarpininkavimo ir teismo ar kitos kompetentingos institucijos proceso santykis <...>
b. valstybės turėtų sukurti mechanizmus, kuriais: <...>
iii. teismo arba kitai kompetentingai institucijai būtų pranešama, ar šalys toliau tęsia taikinamąjį tarpininkavimą ir ar šalys sudarė susitarimą.“

238 Žr. šio vadovo 2.1.2 skirsnį.

239 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje) 19.2 skirsnį; valstybės, kuriose priimti teisės aktai dėl taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumo: **Airija, Belgija, Danija, Estija, Graikija, Ispanija, Izraelis, Jungtinės Amerikos Valstijos, Lenkija, Lietuva, Norvegija, Panama, Paragvajus, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Suomija, Švedija, Šveicarija ir Vengrija.**

240 Žr. šio vadovo 4.5 skirsnį; taip pat žr. S. Vigers „Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention“ (minėta 95 išnašoje), p. 53 ir toliau.

241 Žr. K. K. Kovach (minėta 110 išnašoje), p. 197, 198.

242 Dėl išimčių žr. šio vadovo 211 punktą.

243 Europos direktyva dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) (minėta 5 išnašoje), žr. 7 straipsnį („Mediacijos konfidencialumas“):

„1. Atsižvelgiant į tai, kad mediacija turi vykti konfidencialiai, valstybės narės užtikrina, išskyrus atvejus, kai ginčo šalys susitaria kitaip, kad nei mediatoriai, nei mediacijos procesą administruojantys asmenys nebūtų įpareigojami civiliniuose ir komerciniuose teismo procesuose ir arbitražo metu teikti įrodymų dėl informacijos, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su mediacijos procesu, išskyrus šiuos atvejus:

a) tai būtina dėl viršenybę turinčių atitinkamos valstybės narės viešosios politikos interesų, visų pirma kai reikia užtikrinti vaikų geriausių interesų apsaugą arba išvengti fizinės ar psichologinės žalos asmeniui; arba
b) kai atskleisti mediacijos būdu pasiekto susitarimo turinį būtina, kad tas susitarimas būtų įgyvendintas ar privalomai vykdomas.

2. Nė viena 1 dalies nuostata neužkerta kelio valstybėms narėms imtis griežtesnių priemonių mediacijos konfidencialumui apsaugoti.“

Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti tinkamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas galėtų vykti pagal tokius principus: <...>

v. sąlygos, kuriomis vykdomas taikinamasis tarpininkavimas šeimos ginče, turėtų užtikrinti privatumą;

vi. taikinamojo tarpininkavimo metu vykstantys pokalbiai yra konfidencialūs ir negali būti panaudoti paskui, išskyrus atvejus, kai dėl to sutinka šalys arba jeigu tai leidžiama pagal nacionalinę teisę.“

tarpininkavimo pavyzdiniame įstatyme (toliau – JAV UMA)²⁴⁴ reikalaujama, kad taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumas būtų užtikrintas tokiomis teisėkūros priemonėmis, ir daug valstybių iš tikrųjų yra nustačiusios tokias priemones.

- 210 Taikinimo tarpininkas turi pateikti šalims visą informaciją apie taikytinas konfidencialumo taisykles. Vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčuose labai svarbu, kad būtų paisoma požiūrio į šį klausimą abiejose (visose) atitinkamose valstybėse. Šalims reikia žinoti, ar informacija, kuria keičiamasi vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą, gali būti panaudota teisme kurioje nors iš atitinkamų valstybių. Jeigu taikinimo tarpininkas neturi žinių apie kitų valstybių konfidencialumo taisykles, jam reikia atkreipti šalių dėmesį į tai, kad šios taisyklės gali skirtis ir kad bendravimas vykstant taikinamajam tarpininkavimui kitoje valstybėje gali būti ir nelaikomas konfidencialiu. Galima raginti apie tai pasiteirauti šalių specializuotų teisinių atstovų. Be to, šalių profiliai pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo gali būti naudingas informacijos šaltinis apie esamus teisės aktus dėl taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumo Konvenciją pasirašiusioje valstybėje²⁴⁵.
- 211 Aišku, kad yra konfidencialumo principo išimčių, kai kalbama apie informaciją apie padarytas arba planuojamas padaryti nusikalstamas veikas. Šiuo atžvilgiu daugelyje taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumą reglamentuojančių taisyklių yra nustatytos aiškios išimtys²⁴⁶. Be to, išimtys gali būti kildinamos tiesiogiai iš kitų normų, pvz., baudžiamosios teisės normų. Pagal tokias normas taikinimo tarpininkas arba kitas vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą dalyvaujantis asmuo gali būti įpareigotas pranešti tam tikrą informaciją policijai, o jeigu informacija yra susijusi su galima psichologinės arba fizinės žalos vaikui grėsme, galbūt dar ir vaikų rūpybos organizacijoms arba kitoms vaikų apsaugos

244 **Jungtinių Amerikos Valstijų UMA** (minėtas 54 išnašoje), žr. 4 straipsnį (angl. *Privilege against disclosure; Admissibility; Discovery*):

„a) Išskyrus 6 straipsnyje aiškiai nurodytus atvejus, bendravimas vykstant taikinamajam tarpininkavimui yra konfidencialus, kaip nustatyta b punkte, ir negali būti atskleistas arba būti leistinu įrodymu procese, nebent būtų taikomas 5 straipsnyje nurodytas atsakymas arba išimtis.

b) Procese taikomos tokios privilegijos:

- 1) taikinamojo tarpininkavimo šalis gali atsisakyti atskleisti ir neleisti kitam asmeniui atskleisti taikinamojo tarpininkavimo metu vykusio bendravimo;
- 2) taikinimo tarpininkas gali atsisakyti atskleisti taikinamojo tarpininkavimo metu vykusį bendravimą ir gali neleisti kitam asmeniui atskleisti taikinimo tarpininko bendravimo taikinamojo tarpininkavimo metu;
- 3) dalyvis, kuris nėra šalis, gali atsisakyti atskleisti ir neleisti kitam asmeniui atskleisti dalyvio, kuris nėra šalis, taikinamojo tarpininkavimo metu vykusį bendravimą.

c) Įrodymai arba informacija, kurie kitu atveju yra leistini arba atskleistini, netampa neleistini arba apsaugoti nuo atskleidimo vien todėl, kad jie atskleidžiami ar naudojami vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą.“

245 Minėta 121 išnašoje, taip pat žr. 239 išnašą. Atitinkami teisės aktai, nurodyti šalių profiliuose, jeigu šiuos teisės aktus pateikė atitinkamos susitariančiosios valstybės, taip pat skelbiami Hagos konferencijos interneto svetainėje kartu su šalių profiliais.

246 Taip pat žr. Europos direktyvos dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) (minėta 5 išnašoje) 7 straipsnio a punktą, kuriame nurodyta išimtis (pranc. *qui prévoit une exception*): „Tai būtina dėl viršenybę turinčių atitinkamos valstybės narės viešosios politikos interesų, visų pirma kai reikia užtikrinti vaikų geriausių interesų apsaugą arba išvengti fizinės ar psichologinės žalos asmeniui“; taip pat žr. **JAV UMA** (minėtas 54 išnašoje) 6 straipsnį (angl. *Exceptions to privilege*):

„a) Bendravimui, vykusiam taikinamojo tarpininkavimo metu, pagal 4 straipsnį netaikomas slaptumas, jeigu toks bendravimas:

- 1) numatytas susitarime, patvirtintame visų susitarimo šalių pasirašytu dokumentu;
- 2) yra viešai prieinamas pagal (įrašyti nuorodą į *open records act*) arba vyko per taikinamojo tarpininkavimo sesiją, kuri yra vieša, arba pagal įstatymą reikalaujama, kad ji būtų vieša;
- 3) kelia grėsmę arba reiškia pareiškimą apie ketinimą sužaloti arba padaryti smurtinį nusikaltimą;
- 4) yra sąmoningai naudojamas nusikaltimui suplanuoti, pasikėsinti padaryti arba padaryti nusikaltimą, arba nuslėpti vykdomą nusikaltimą arba nusikalstamą veiką;
- 5) yra siekiamas ar siūlomas siekiant įrodyti ar paneigti kaltinimą arba skundą taikinimo tarpininkui profesiniu pažeidimu arba profesine klaida;
- 6) išskyrus c punkte nurodytus atvejus, yra siekiamas ar siūlomas siekiant įrodyti ar paneigti kaltinimą arba skundą taikinamojo tarpininkavimo šaliai, taikinamojo tarpininkavimo dalyviui, kuris nėra šalis, ar šalies atstovui profesiniu pažeidimu arba profesine klaida remiantis taikinamojo tarpininkavimo metu pasireikšusiu elgesiu; arba
- 7) yra siekiamas ar siūlomas siekiant įrodyti piktnaudžiavimą, aplaidumą, pametimą arba išnaudojimą procese, kurio šalis yra vaikų arba suaugusiųjų apsaugos tarnybos, nebent (A alternatyva: (valstybė turi įrašyti, pvz., vaikų arba suaugusiųjų apsaugą) teismas pasiūlo byloje taikyti taikinamąjį tarpininkavimą ir dalyvauja viešoji organizacija.)

(B alternatyva: viešoji organizacija dalyvauja (valstybė įrašo, pvz., vaikų arba suaugusiųjų apsaugą) taikinamajame tarpininkavime <...>.“

institucijoms. O nuo taikytinos teisės priklausys kitas klausimas, ar tokiais atvejais taikinimo tarpininko gali būti prašoma duoti parodymus teisme apie vykdant taikinamąjį tarpininkavimą gautą informaciją.

6.1.6 ATSIŽVELGIMAS Į VAIKO INTERESUS IR GEROVĘ

- **Vykdant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose būtina atsižvelgti į atitinkamo vaiko interesus ir gerovę.**
- **Taikinimo tarpininkas turėtų skatinti tėvus sutelkti dėmesį į vaikų poreikius ir tėvams priminti apie jų pagrindinę atsakomybę už jų vaikų gerovę ir apie jų poreikį informuoti savo vaikus ir su jais tartis²⁴⁷.**

212 Kadangi taikinamojo tarpininkavimo tėvų ginčiuose dėl globos ir bendravimo baigtis turi tiesioginį poveikį atitinkamam vaikui, vykdant taikinamąjį tarpininkavimą būtina atsižvelgti į vaiko interesus ir gerovę. Aišku, taikinamasis tarpininkavimas nėra nurodomojo pobūdžio procesas, taikinimo tarpininkas tik padeda šalims bendrauti, leisdamas jiems surasti jų konflikto sprendimą, už kurį jie būtų patys atsakingi. Tačiau taikinimo tarpininkas:

„Turėtų būti ypač susirūpinęs vaikų gerove ir interesais, raginti tėvus sutelkti dėmesį į vaikų poreikius ir priminti tėvams apie pagrindinę jų pareigą, susijusią su jų vaikų gerove, ir poreikį informuoti savo vaikus bei su jais tartis²⁴⁸.“

213 Be to, šio aspekto svarba pripažįstama taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principuose, parengtuose pagal Maltos procesą²⁴⁹, nurodant, kad tėvams reikėtų padėti pasiekti susitarimą, „kurio būtų atsižvelgta į vaiko interesus ir gerovę“.

214 Atsižvelgimas į vaiko interesus ir gerovę ne tik suteikia reikiamą svarbą vaiko teisėms, bet ir gali būti lemiamas, kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo teisinę galią. Daugelyje valstybių tėvų sutartis dėl tėvų pareigų turi patvirtinti teismas, užtikrinantis, kad sutartis atitinka konkrečius vaiko interesus.

6.1.7 INFORMACIJA PAGRĮSTŲ SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR TINKAMA GALIMYBĖ GAUTI TEISINES KONSULTACIJAS

- **Taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose vykdantis taikinimo tarpininkas turi atkreipti šalių dėmesį į tai, kaip svarbu apsvarstyti teisinę padėtį abiejose (visose) atitinkamose teisinėse sistemose.**
- **Šalims būtina turėti galimybę gauti reikiamą teisinę informaciją.**

215 Šalių suderintas sprendimas turėtų būti informacija pagrįstų sprendimų priėmimo rezultatas²⁵⁰. Jos turi žinoti visas savo teises ir pareigas, taip pat savo sprendimų teisinius padarinius. Kaip jau pabrėžta, teisinė padėtis tarptautiniuose šeimos ginčiuose yra ypač sudėtinga. Todėl reikia atkreipti šalių dėmesį į tai, jog siekiant, kad taikinamojo tarpininkavimo sesijos diskusija būtų pagrįsta informacija ir tarp šalių būtų parengtas susitarimas, kuris įgytų teisinę galią atitinkamose valstybėse, reikalinga specializuota teisinė informacija.

247 Šis principas įtrauktas į Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos bylose (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“).

248 Ten pat.

249 Žr. šio vadovo I priedą.

250 Žr. ten pat, įskaitant „informacija pagrįstų sprendimų priėmimo ir tinkamos galimybės gauti teises konsultacijas bendrojo principus“.

- 216 Šalys turi galėti gauti specializuotas teises konsultacijas²⁵¹. Gauti atitinkamą teisinę informaciją galėtų padėti centrinė įstaiga ar šiam tikslui įsteigtas taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinis ryšių punktas (žr. šio vadovo 4.1.4 skirsnį) arba ją galėtų suteikti specializuoti šalių teisiniai atstovai²⁵².
- 217 Jeigu teisinį atstovą turi tik viena šalis, taikinimo tarpininkas turi atkreipti kitos šalies dėmesį į būtinybę gauti teisinę informaciją. Tam tikrą teisinę informaciją gali pateikti ir pats taikinimo tarpininkas, tačiau jis turi aiškiai pareikšti, kad negali teikti teisinių konsultacijų.

6.1.8 KULTŪRŲ KOMPETENCIJA

→ **Taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose turi vykdyti kultūrų kompetenciją turintys taikinimo tarpininkai.**

- 218 Kaip jau buvo pažymėta anksčiau, taikinamajame tarpininkavime paprastai dalyvauja šalys, kurių skirtingos kultūrinės ir religinės aplinkybės²⁵³. Tokiose bylose taikinamąjį tarpininkavimą vykduojantys tarpininkai turi išmanyti kultūrinius ir religinius klausimus, kurių gali kilti, ir atidžiai į juos atsižvelgti. Tam reikalingas specialus mokymas²⁵⁴.

6.1.9 TAIKINIMO TARPININKŲ ARBA TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO SUBJEKTŲ KVALIFIKACIJA. BŪTINIEJI MOKYMO STANDARTAI

→ **Taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose turi vykdyti patyrę šeimos taikinimo tarpininkai, specialiai parengti vykdyti tokio pobūdžio taikinamąjį tarpininkavimą.**

- 219 Taikinimo tarpininkai, vykduojantys taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo bylose, turi būti specialiai parengti. Daugiau informacijos žr. šio vadovo 3 skyriuje.

6.2 Taikinamojo tarpininkavimo modeliai ir metodai

- 220 Kaip jau nurodyta, kalbant apie skirtingose valstybėse ir skirtingų taikinamojo tarpininkavimo sistemų taikomus taikinamojo tarpininkavimo modelius ir metodus, šiame vadove neįmanoma jų išsamiai apžvelgti. Be to, negalima padaryti išvados, kad vienas modelis ar metodas yra pageidaujamas labiau negu kitas. Vadove siekiama atkreipti dėmesį į konkrečią gerą patirtį, naudingą taikinamajam tarpininkavimui tarptautinio vaikų grobimo bylose, kalbant apie konkrečius taikinamojo tarpininkavimo modelius arba metodus.

251 Taip pat žr. šio vadovo 6.1.2 skirsnį dėl informacija pagrįsto sutikimo, 202 punktą.

252 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo šeimos ginčiuose (*minėta* 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti atitinkamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas galėtų vykti pagal tokius principus: <...>

x. taikinimo tarpininkas gali teikti teisinę informaciją, tačiau negali teikti teisinių konsultacijų. Tam tikrais atvejais taikinimo tarpininkas turėtų pranešti šalims apie galimybę pasikonsultuoti su advokatu arba kitu reikiamu kompetentingu specialistu.“

253 Žr. šio vadovo 2.4 skirsnį; taip pat žr., pvz., K. Kriegel „Interkulturelle Aspekte und ihre Bedeutung in der Mediation“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (*minėti* 98 išnašoje), p. 91–104; R. Chouchani Hatem (*minėtas* 110 išnašoje), p. 43–71; D. Ganancia (*minėtas* 110 išnašoje), p. 132 ir toliau; M. A. Kucinski (*minėtas* 110 išnašoje), p. 555–582.

254 Dėl mokymo žr. šio vadovo 14 skyrių.

6.2.1 TIESIOGINIS ARBA NETIESIOGINIS TAIKINAMASIS TARPININKAVIMAS

→ **nuo konkrečios bylos aplinkybių priklausys, ar tinkamesnis tiesioginis, ar netiesioginis taikinamasis tarpininkavimas.**

- 221 Sprendimas, ar pasitelkti tiesioginį, ar netiesioginį taikinamąjį tarpininkavimą²⁵⁵ arba šių modelių derinį priklausys nuo bylos aplinkybių, kaip antai išlaidų, susijusių su geografine vieta, galimais kaltinimais smurtu šeimoje (žr. šio vadovo 10 skyrių) ir kt. Sprendimas taip pat glaudžiai susijęs su taikinamojo tarpininkavimo vietos nustatymu, nusprendus, kad yra tinkama surengti asmeninio dalyvavimo susitikimą (žr. šio vadovo 4.4 skirsnį).

6.2.2 TAIKINAMASIS TARPININKAVIMAS, VYKDOMAS VIENO ARBA KELIŲ TAIKINIMO TARPININKŲ

→ **Itin konfliktiškose tarptautinio vaikų grobimo bylose, jeigu įmanoma, turėtų būti raginama taikinamajam tarpininkavimui pasitelkti kelis taikinimo tarpininkus.**

- 222 Kelių taikinimo tarpininkų vykdomas taikinamasis tarpininkavimas (arba dar vadinamas bendru taikinamuoju tarpininkavimu) sėkmingai naudojamas tarptautinio vaikų grobimo bylose įvairiose taikinamojo tarpininkavimo sistemose, specialiai sukurtose tokioms byloms.
- 223 Taikinamasis tarpininkavimas itin konfliktiškose tarptautinio vaikų grobimo bylose yra labai intensyvus ir sudėtingas; šalių diskusija gali būti labai jausminga ir emocijos gali trykšte trykšti. Tokiomis aplinkybėmis pasitvirtino, kad taikinamajam tarpininkavimui vykdyti yra labai naudinga pasitelkti kelis taikinimo tarpininkus²⁵⁶. Bendras taikinamasis tarpininkavimas yra naudingas, nes naudojamosi dviejų taikinimo tarpininkų patirtimi, žiniomis ir metodika, todėl tokiose itin konfliktiškose bylose didėja tikimybė pasiekti sutartą rezultatą. Vien dėl to, kad patalpoje yra du taikinimo tarpininkai, galima lengviau sukurti ramią ir konstruktyvią diskusijų aplinką. Taikinimo tarpininkų bendradarbiavimas gali būti pavyzdys tėvams. Be to, pranašumas yra jau vien tas, kad vykdant bendrą taikinamąjį tarpininkavimą bus užtikrinta, jog šalys per visas taikinamojo tarpininkavimo sesijas nepasiliktų viena su kita. Kartu reikia atsižvelgti į tai, kad taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose turi vykti ribotą laiką, o tai gali reikšti, kad taikinamojo tarpininkavimo sesijas gali tekti surengti netrukus viena po kitos, ir jos gali trukti apie dvi tris valandas. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo atžvilgiu taikinamasis tarpininkavimas yra didelė našta taikinimo tarpininkui, bendras taikinamasis tarpininkavimas gali padėti visiems jame dalyvaujantiems asmenims²⁵⁷.
- 224 Tačiau gali būti atvejų, kai bendras taikinamasis tarpininkavimas yra neįmanomas. Bendras taikinamasis tarpininkavimas gali būti brangesnis negu vieno taikinimo tarpininko vykdomas taikinamasis tarpininkavimas. Be to, per nustatytą trumpą laikotarpį gali būti sunku surasti du tinkamus taikinimo tarpininkus. Be to, jeigu du taikinimo tarpininkai anksčiau nėra vykdę bendro taikinamojo tarpininkavimo, gali kilti grėsmė, kad jiems reikės laiko prisitaikyti prie skirtingos bendro tarpininkavimo kaitos. Tai rodo vieno taikinimo tarpininko vykdomo taikinamojo tarpininkavimo pranašumus, jeigu jis yra patyręs taikinimo tarpininkas tarptautinio vaikų grobimo bylose, nes tikėtina, kad toks taikinamasis tarpininkavimas kainuos pigiau, jį bus galima lengviau suplanuoti ir jis nebus susijęs su grėsme, kad nesutaps dviejų taikinimo tarpininkų, anksčiau nevykdžiusių bendro taikinamojo tarpininkavimo, metodika.

255 Dėl apibrėžčių žr. šio vadovo skyrių „Terminija“.

256 Žr., pvz., 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą (minėta 97 išnašoje), p. 42–44 dėl taikinimo tarpininkų patirties tarptautinio vaikų grobimo bylose.

257 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitos (žr. ten pat), II d., taikinimo tarpininkai ypač rekomendavo, kad taikinamasis tarpininkavimas tokiose bylose būtų vykdomas kelių tarpininkų.

- 225 Vis dėlto, atsižvelgiant į įvairius bendro taikinamojo tarpininkavimo pranašumus, numatant įgyvendinti taikinamojo tarpininkavimo sistemą vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo reikėtų apsvarstyti galimybę itin konfliktiškose bylose taikyti bendrą taikinamąjį tarpininkavimą²⁵⁸.

6.2.3 DVIKULTŪRIO, DVIKALBIO TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO SAMPRATA

- Jeigu tai yra tinkama ir įmanoma, tarptautinio vaikų grobimo bylose reikėtų skatinti dvikultūrį, dvikalbį taikinamąjį tarpininkavimą.
- Informacija apie galimus taikinamojo tarpininkavimo modelius ir procedūras suinteresuotiesiems asmenims turėtų būti pateikta per centrinę įstaigą arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčuose centrinį ryšių punktą.

- 226 Ypatinga bendro taikinamojo tarpininkavimo forma yra dvikultūris, dvikalbis taikinamasis tarpininkavimas. Dvikultūriu, dvikalbiu bendru taikinamuoju tarpininkavimu atsižvelgiama į konkrečius kultūrų kompetencijos poreikius ir kalbinius įgūdžius, tarpininkaujant šalims iš skirtingų kilmės valstybių, kalbančioms skirtinga gimtąja kalba.
- 227 Pagal šį modelį taikinamąjį tarpininkavimą turi vykdyti du patyrę šeimos taikinimo tarpininkai – po vieną iš kiekvienos šalies kilmės valstybės ir skirtingų kultūrinių aplinkybių. Jeigu kilmės valstybėse kalbama skirtingomis kalbomis, taikinimo tarpininkai turės reikiamus kalbinius įgūdžius, nors derėtų pabrėžti, kad bent vienas iš jų turi gerai suprasti kitą susijusią kalbą. Yra dar du papildomi aspektai, kuriuos stengiamasi suderinti kai kuriose tarptautinio vaikų grobimo byloms sudarytose taikinamojo tarpininkavimo sistemose, kuriose naudojamas dvišalis taikinamasis tarpininkavimas, t. y. taikinimo tarpininkų lytis ir profesinė patirtis. Bendrą taikinamąjį tarpininkavimą tokiose sistemose vykdo vienas taikinimo tarpininkas vyras ir viena taikinimo tarpininkė moteris, vienas iš jų turi teisinį, o kitas – socialinį ir psichologinį išsilavinimą. Taip nagrinėjant įvairius taikinamojo tarpininkavimo klausimus galima suderinti profesinę patirtį ir kultūrų kompetenciją. Todėl tokias bendro taikinamojo tarpininkavimo sistemas, kuriose dalyvauja skirtingos lyties ir įvairių profesijų taikinimo tarpininkai, galima vadinti dvikultūrio, dvikalbio, dvilyčio ir kelių profesijų taikinamojo tarpininkavimo sistemomis²⁵⁹.
- 228 Istoriskai dvikultūrio taikinamojo tarpininkavimo sistemų raida vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo prasidėjo nuo dvišalės prancūzų ir vokiečių parlamentinio taikinamojo tarpininkavimo iniciatyvos. Kad padėtų ypač sunkiose grobimo bylose tarp Vokietijos ir Prancūzijos, kuriose dalyvavo abiejų šalių piliečiai, 1998 m. Prancūzijos ir Vokietijos teisingumo ministrai nusprendė sudaryti taikinimo tarpininkų parlamentarų grupę ir finansuoti jos darbą. Grupę, kurią sudarė trys prancūzų ir trys vokiečių parlamentarai, kurie visi buvo Europos Parlamento nariai, pradėjo savo darbą 1999 metais. Bylose taikinamąjį tarpininkavimą vykdė du taikinimo tarpininkai: vienas – prancūzų, o kitas – vokiečių taikinimo tarpininkas²⁶⁰. 2003 m. parlamentinė sistema buvo pakeista kita sistema, į kurią įėjo profesionalūs abiejų šalių taikinimo tarpininkai ne iš parlamento,

258 Dėl 1980 m. Hagos konvencijos susitariančiųjų valstybių, kuriose yra prieinamas bendras taikinamasis tarpininkavimas, taip pat žr. šalių profilių (minėti 121 išnašoje) 19.1 skirsnio d punktą. Pavyzdžiui, bendras taikinamasis tarpininkavimas yra prieinamas **Australijoje, Belgijoje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse, Šiaurės Airijoje), Jungtinėse Amerikos Valstijose, Lietuvoje, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Vengrijoje ir Vokietijoje.**

259 Pavyzdžiui, taikinamojo tarpininkavimo sistemos, dabar prieinamos per **Vokietijos** ne pelno organizaciją „MiKK e.V.“: **vokiečių ir lenkų** projektas (pradėtas 2007 m.), **vokiečių ir amerikiečių** projektas (pradėtas 2004 m.), **vokiečių ir prancūzų** projektas, kuriuo tęsiamas darbas pagal **prancūzų ir vokiečių** taikinamojo tarpininkavimo programą, kurią organizavo ir finansavo **Prancūzijos** ir **Vokietijos** teisingumo ministerijos (2003–2006 m.), **vokiečių ir britų** projektas bendradarbiaujant su „Reunite“ (pradėtas 2003–2004 m.); daugiau informacijos žr. 97 išnašoje. Taip pat žr. 2008 m. Vroclavo deklaraciją dėl principų, kurių šiose „dvikultūrisė“ taikinamojo tarpininkavimo programose siekiama laikytis, aptariamų S. Kiesewetter, C. C. Paul ir E. Dobiejewska „Breslauer Erklärung zur binationalen Kindschaftsmediation“, *FamRZ* 8/2008, p. 753 ir toliau; Vroclavo deklaracija taip pat skelbiama internete, prieiga per internetą: <<http://www.mikk-ev.de/english/codex-and-declarations/wroclaw-declaration/>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

260 Trumpas parlamentinės taikinamojo tarpininkavimo iniciatyvos aprašymas pateiktas **prancūzų ir vokiečių** profesionalaus dvikalbio bendro taikinamojo tarpininkavimo ataskaitoje, T. Elsen, M. Kitzing ir Prof. Dr. A. Böttger „Professionelle binationale Co-Mediation in familienrechtlichen Streitigkeiten (insbesondere Umgang) – Endbericht“, Hanoveris, 2005. **Prancūzų ir vokiečių** parlamentinio taikinamojo tarpininkavimo projekte taip pat dalyvavo profesionalūs taikinimo tarpininkai, žr. ten pat.

- ji veikė iki 2006 metų²⁶¹. Perėjimas nuo taikinimo tarpininkų parlamentarų prie bendro taikinamojo tarpininkavimo, vykdomo dviejų profesionalių specialistų, nepriklausomų taikinimo tarpininkų, buvo žingsnis į priekį siekiant išvengti politizavimo ir kai kurių privačių šeimos ginčų nacionalistinio apibūdinimo²⁶².
- 229 Atsižvelgiant į prancūzų ir vokiečių taikinamojo projekto metu įgytą teigiamą patirtį²⁶³, Vokietijoje pradėti įgyvendinti kiti dvišalio taikinamojo tarpininkavimo projektai (vienas su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis, taip pat lenkų ir vokiečių dvišalio bandomojo taikinamojo tarpininkavimo projektas).
- 230 Aišku, ne pati pilietybė lemia tai, kad profesionalūs taikinimo tarpininkai yra ypač tinkami taikinamajam tarpininkavimui bendrai vykdyti bylose, kuriose dalyvauja šalys iš taikinimo tarpininkų kilmės šalių. Veikiau svarbesnės yra taikinimo tarpininko kultūrinės aplinkybės ir iš to kylantis gebėjimas suprasti šalies vertybes ir lūkesčius, taip pat gebėjimas perteikti kultūriškai susietą žodinį ir nežodinį bendravimą taip, kad jį geriau suprastų kita šalis. Tai akivaizdžiai leidžia manyti, kad taikinimo tarpininkas gerai išmano kitos šalies kultūrą.
- 231 Pripažįstant, kad asmens kultūrą veikia daug veiksnių, o pilietybė yra tik vienas iš jų, ir kad konkrečioje byloje asmens kultūrą gali daug labiau paveikti kiti aspektai, pvz., religija ir ryšys su konkrečia etnine grupe, negu jo pilietybė, tada galima kalbėti apie „dvikultūrio“ taikinamojo tarpininkavimo principo skatinimą²⁶⁴.
- 232 Didelis „dvikultūrio“, „dvikalbio“ bendro taikinamojo tarpininkavimo pranašumas yra tas, kad jį pasitelkus galima stiprinti šalių pasitikėjimą, sukurti aplinką, kurioje šalys jaustųsi suprastos ir joms bendrauti padėtų tą pačią kultūrą išpažįstantis ir tą pačią kalbą kalbantis asmuo. Tačiau atsižvelgiant į grėsmę, kad šalis gali susitapatinti su vienu iš taikinimo tarpininkų ir laikyti jį savo atstovu taikinamajame tarpininkavime, taikinimo tarpininkams būtina pabrėžti savo – kaip neutralios ir nešališkos trečiosios šalies – vaidmenį.
- 233 „Dvikultūrio“ taikinamojo tarpininkavimo modelis taip pat gali padėti, jeigu šalys yra kilusios iš tos pačios valstybės, tačiau jų kultūrinė tapatybė skirtinga, nes jos priklauso skirtingoms religinėms arba etninėms bendruomenėms, ir tada taikinamasis tarpininkavimas galėtų būti vykdomas bendrai tarpininkaujant tų pačių kultūrinių aplinkybių taikinimo tarpininkams.
- 234 „Dvikultūrio, dvikalbio“ taikinamojo tarpininkavimo trūkumai gali būti susiję su išlaidomis. Be to, per trumpą laikotarpį gali būti sunkiau negu per įprastą bendram taikinamajam tarpininkavimui laikotarpį surasti tinkamus, galinčius dirbti taikinimo tarpininkus, ypač jeigu taikinamasis tarpininkavimas turi būti dar ir „dvilytis“ bei vykdomas dviejų skirtingų profesijų atstovų.
- 235 Aišku, tais atvejais, kai šalių kultūrinė kilmė yra ta pati, „dvikultūris“ taikinamasis tarpininkavimas papildomos naudos neduoda; tačiau „dvilytis“, „dviejų skirtingų profesijų atstovų“ vykdomas taikinamasis tarpininkavimas, jeigu tik yra įmanomas, gali tokią naudą duoti.
- 236 Informacija apie taikinamojo tarpininkavimo modelius suinteresuotiesiems asmenims turėtų būti prieinama per centrinę įstaigą arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą (žr. šio vadovo 4 skyrių).

261 Taip pat žr. ten pat: „Vokietijos teisingumo ministerija skaičiuoja, kad ši grupė nuo įsteigimo 2003 m. spalio mėn. iki savo veiklos pabaigos 2006 m. kovo mėn. tarpininkavo arba tebetarpininkauja maždaug 30 taikinamojo tarpininkavimo bylų“. Žinodami, kad 2006 m. pasibaigs valdžios finansavimas šiam projektui, šiose bylose dalyvavę taikinimo tarpininkai 2005 m. įsteigė dvišalio šeiminių taikinamojo tarpininkavimo asociaciją *Médiation familiale binationale en Europe (MFBE)*, kad projektas būtų tęsiamas toliau.

262 Deja, daugelį ypač sudėtingų tarptautinio vaikų grobimo bylų papildomai apsunkina žiniasklaida, reguliariai perdėdama bylų nacionalinį aspektą. Atitinkamiems tarptautinės teisės aktams, visų pirma 1980 m. Hagos konvencijai dėl vaikų grobimo, taip pat kitiems dokumentams, pvz., 1996 m. Hagos konvencijai dėl vaikų apsaugos ir Reglamentui „Briuselis IIa“ šalių pilietybė neturi reikšmės. Pagal šiuos dokumentus svarbi yra pagrobto vaiko įprastinė gyvenamoji vieta.

263 Daugiau informacijos žr. **vokiečių** dvišalio profesionalaus taikinamojo tarpininkavimo projekto ataskaitą, parengtą Vokietijos teisingumo ministerijos užsakymu: T. Elsen, M. Kitzing ir Prof. Dr. A. Böttger (minėta 260 išnašoje); taip pat žr. E. Carl, J.-P. Copin ir L. Ripke „Das deutsch-französische Modellprojekt professioneller Mediation“, *KindPrax*, 2005, p. 25–28.

264 Taip pat žr. S. Vigers „Mediating International Child Abduction Cases – The Hague Convention“ (minėta 95 išnašoje), p. 34 ir toliau.

7 Vaiko dalyvavimas

- 237 Tarptautiniuose šeimos ginčuose dėl vaikų sprendžiant ginčą dalyvaujant vaikui gali būti siekiama skirtingų tikslų. Pirmia, išklausius vaiko nuomonę, galima sužinoti apie jo jausmus ir norus, o ši informacija gali būti svarbi nustatant, ar sprendimas geriausiai atitinka vaiko interesus. Antra, taip gali atsiverti vaiko tėvų akys, ir jie suvoks savo vaiko norus bei galės atsiriboti nuo savo pozicijų priimtino bendro sprendimo naudai²⁶⁵. Trečia, vaiko dalyvavimu gerbiama vaiko teisė būti išklaustam²⁶⁶ ir kartu suteikiama galimybė vaikui būti informuotam apie tai, kas vyksta.
- 238 Svarstant, kiek vaikai turėtų ir ar turėtų būti įtraukti į taikinamąjį tarpininkavimą tarptautinio vaikų grobimo byloje, naudinga trumpai apžvelgti vaikų dalyvavimą grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją ir apskritai šeimos teisės procese skirtingose teisinėse sistemose. Visų pirma, kai reikia, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas taptų teisiškai privalomas, reikės atsižvelgti į atitinkamose teisinėse sistemose nustatytus standartus.

7.1 Vaiko dalyvavimas grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją ir šeimos teisės procese

- 239 Grąžinimo procedūroje pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo teisėjas, priimdamas sprendimą, gali atsižvelgti į vaiko nuomonę, paisydamas vaiko amžiaus ir brandos. Ypatingas dėmesys skiriamas vaiko prieštaravimui jį grąžinti. 1980 m. Konvencijos 13 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas „gali atsisakyti nurodyti grąžinti vaiką, jei nustato, kad vaikas prieštarauja grąžinimui ir jau yra sulaukęs tokio amžiaus ir brandos, kai tikslinga atsižvelgti į jo nuomonę“²⁶⁷.
- 240 Istoriskai šią nuostatą reikia aiškinti kartu su 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 4 straipsniu, kuriame Konvencijos taikymas ribojamas vaikams iki 16 metų ir pripažįstama, kad „paprastai vyresnis nei 16 metų asmuo turi savo nuomonę, kurios negali nepaisyti nei kuris nors iš tėvų, nei teismo ar administracinė institucija“²⁶⁸. Konvencijos 13 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismui būtų suteikta diskrecija dėl grąžinimo nutarties, jeigu vyresnis negu 16 metų vaikas prieštarauja grąžinimui²⁶⁹.

265 Žr., pvz., J. McIntosh „Child inclusion as a principle and as evidence-based practice: Applications to family law services and related sectors“, *Australian Family Relations Clearinghouse*, 2007, p. 1–23.

266 Žr. JTVTK 2 straipsnį, kuriame skatinama vaiko teisė „būti išklaustam“, prieiga per internetą: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12_fr.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

267 Be to, pokalbis su vaiku gali būti naudingas svarstant, ar „yra didelė rizika, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną situaciją“, kaip nurodyta 1980 m. Konvencijos 13 straipsnio 1 dalies b punkte.

268 E. Pérez-Vera 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo aiškinamasis pranešimas (minėtas 93 išnašoje), p. 450, 77 punktas; taip pat žr. P. Beaumont ir P. McElevy „The Hague Convention on International Child Abduction“, Oksfordas, 1999, p. 177, 178.

269 Dėl kitų 1980 m. Konvencijos 13 straipsnio 2 dalies istorinių aplinkybių žr. E. Pérez-Vera (minėtas 268 išnašoje); taip pat žr. P. McElevy INCADAT teismų praktikos analizę. Grąžinimo išimtytys. Vaiko prieštaravimas. Reikiamas amžius ir brandos lygis. Skelbiama www.incadat.com, rubrikoje „Teismų praktikos analizė“.

- 241 Tačiau dabar ši nuostata vis dažniau vertinama plačiau, atsižvelgiant į vaiko teisę būti išklaustam²⁷⁰, pripažįstamą JTVTK²⁷¹, 1996 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų apsaugos²⁷² ir keliuose regioniniuose dokumentuose²⁷³ bei iniciatyvose²⁷⁴.
- 242 Šiuos pokyčius rodo šalių profiliuose susitariančiųjų valstybių pateikta informacija²⁷⁵, susijusi su 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, ir jie buvo aptarti 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio veikimo specialiosios komisijos šeštajame posėdyje. Specialioji komisija „palankiai įvertino didžiulę pagalbą suteikiant vaikams galimybę būti išklaustiems grąžinimo procedūroje pagal 1980 m. Hagos konvenciją, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą, nepaisant to, ar yra pasinaudota gynybos priemone pagal 13 straipsnio 2 dalį“²⁷⁶. Specialioji komisija taip pat pripažino „vaiko poreikį būti tinkamai informuotam apie vykstantį procesą ir galimus padarinius, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą“²⁷⁷.
- 243 Reikėtų pridurti, kad daugelio valstybių teismų praktikoje taip pat matyti didesnis įsisąmoninimas, kad tam tikrose sudėtingose grobimo bylose vaikui turi būti atstovaujama atskirai²⁷⁸.
- 244 Vis dėlto derėtų pasakyti, kad būdai, kurių valstybės imasi vaikų teisėms ir interesams teismo procese apsaugoti, yra įvairūs ir kad labai skiriasi būdai, kaip vaikas gali dalyvauti arba būti atstovaujamas teismo procese, arba būdai išsiaiškinti vaiko nuomonę²⁷⁹. Kai kuriose valstybėse šeimos bylų dėl tėvų

270 Žr. P. Beaumont ir P. McEleavy (minėtas 268 išnašoje).

271 Žr. JTVTK 12 straipsnį (nurodytas 266 išnašoje), kuriame skatinama vaiko teisė būti išklaustam; dėl 12 straipsnio veiksmingo įgyvendinimo žr. Bendrąjį komentarą Nr. 12 (2009 m. liepos mėn.). Vaiko teisė būti išklaustam (minėtas 266 išnašoje).

272 Remiantis JTVTK 12 straipsniu, 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos 23 straipsnio 2 dalies b punkte nustatyta, kad valstybėje narėje taikytą priemonę gali būti atsisakyta pripažinti, „jeigu, išskyrus skubos atvejus, priemonės imtasi teismo arba administraciniame procese, nesuteikus vaikui galimybės būti išklaustam, pažeidžiant pagrindinius prašomosios valstybės proceso principus“; taip pat žr. P. Lagarde aiškinamąjį pranešimą dėl 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos (minėta 80 išnašoje), p. 585, 123 punktas.

273 Pavyzdžiui, 1996 m. Europos Taryba priėmė Europos konvenciją dėl vaiko teisių įgyvendinimo, įsigaliojusią 2000 m. liepos 1 d., kuria siekiama įvairiomis procedūrinėmis priemonėmis apsaugoti vaikų interesus, kad vaikai galėtų įgyvendinti savo teises, visų pirma šeimos teismo procesuose. Šio vadovo rengimo metu Konvencija galiojo **Austrijoje, Čekijoje, Graikijoje, Italijoje, Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, Juodkalnijoje, Kroatijoje, Kipre, Latvijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, Slovėnijoje, Suomijoje, Turkijoje, Ukrainoje ir Vokietijoje**, prieiga per internetą: <<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=160&CM=8&DF=07/01/2011&CL=FRE>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); taip pat Reglamentas „Briuselis IIa“, taikomas nuo 2005 m. gegužės 1 d. visoms ES valstybėms narėms, išskyrus **Daniją**, kuriuo papildomas 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo taikymas šiose valstybėse, atspindi tam tikrus sparčius pokyčius skatinant vaiko teises teismo procese. Reglamente „Briuselis IIa“, kuris iš esmės grindžiamas 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, dar aktyviau raginama atsižvelgti į vaiko norus.

274 Pavyzdžiui, Europos Tarybos Ministrų komiteto gairės dėl vaikai palankaus teisingumo, kurias 2010 m. lapkričio 17 d. priėmė Europos Tarybos Ministrų komitetas, prieiga per internetą: <<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1705197&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.); taip pat žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. ES vaiko teisių darbotvarkė, 2011 m. vasario 15 d. COM(2011)60, visų pirma p. 6, prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/policies/children/docs/com_2011_60_en.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.). Taip pat žr. d'U. Kilkelly parengiamąją ataskaitą „Vaikų išklausymas vykdamas teisingumą, kuriuo būtų atsižvelgiama į vaiko interesus ir gerovę Vaikams palankaus teisingumo Europos Tarybos ataskaita“, prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/CJ-S-CH%20_2010_%2014%20rev.%20E%205%20oct.%202010.pdf> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

275 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje) 10.4 skirsnį.

276 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 50.

277 Ten pat.

278 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje) 10.4 skirsnio d punktą ir Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 51. Be to, dėl **Jungtinės Karalystės** žr. M. Freeman ir A.-M. Hutchinson „Abduction and the Voice of the Child: Re M and After“, *IFL* 2008, 163-167; **Naujojoje Zelandijoje** žr., pvz., praktinį pranešimą „Practice Note: Hague Convention Cases: New Zealand Family Court Guidelines“, prieiga per internetą: <<http://www.justice.govt.nz/courts/family-court/practice-and-procedure/practice-notes>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.) ir 2004 m. *New Zealand Care of Children Act* Nr. 90 (2010 m. lapkričio 29 d. redakcija) 106 ir 6 straipsnius, prieiga per internetą: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0090/latest/DLM317233.html>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

279 Žr., pvz., įvairių Europos valstybių palyginimą M. Reich Sjögren „Protection of Children in Proceedings“, parengta Europos Parlamento Teisės reikalų komiteto užsakyму, Briuselis, 2010 m. lapkričio mėn., PE 432.737.

pareigų teisėjai vaikus išklauso tiesiogiai; vaikas gali būti apklausiamas įprastame teismo posėdyje arba specialiajame posėdyje, kai teisėjas apklausia vaiką vienas arba dalyvaujant socialiniam darbuotojui, ir pan.²⁸⁰ Tačiau net tarp šalių, kuriose vaikai teismo procese dalyvauja tiesiogiai, skiriasi amžius, nuo kurio anksčiausiai vaikas gali dalyvauti procese. Kitose valstybėse, kuriose teisėjai nėra linkę tiesiogiai išklausti vaikų, vaiko nuomonė gali būti pateikta teismui, pavyzdžiui, ataskaitoje, kurią tam parengia vaiką apklausęs socialinis darbuotojas arba psichologas²⁸¹.

- 245 Be klausimo, kaip vaiko nuomonę išreikšti bylą nagrinėjančiam teisėjui, atskiras klausimas dėl to, kiek reikšmės reikėtų teikti vaiko nuomonei ir norams, priklausys nuo bylos dalyko, vaiko amžiaus ir brandos.
- 246 1980 ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio įgyvendinimo specialiosios komisijos šeštajame posėdyje Specialioji komisija „pažymėjo skirtingus požiūrius (valstybių) nacionalinėje teisėje į tai, kaip galima gauti vaiko nuomonę ir pateikti ją procese“, ir pabrėžė „svarbą užtikrinti, kad vaiką apklausiantis asmuo (teisėjas, nepriklausomas ekspertas ar bet kuris kitas asmuo) turėtų būti tinkamai šiai užduočiai parengtas, jeigu apskritai tai įmanoma“²⁸².

7.2 Vaiko nuomonė vykdant taikinamąjį tarpininkavimą

- **Vykdam taikinamąjį tarpininkavimą į vaiko nuomonę turėtų būti atsižvelgta pagal vaiko amžių ir brandą.**
- **Reikia atidžiai apsvarstyti, kaip pateikti vaiko nuomonę vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, ir tai, ar vaikas jame turėtų dalyvauti tiesiogiai, ar tai turi priklausyti nuo atskiros bylos aplinkybių.**

- 247 Tarpininkaujant šeimos ginče dėl vaikų, reikia atsižvelgti į vaiko nuomonę²⁸³. Tas pats taikoma kitiems alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizms. Pirmiausia atsižvelgiant į vaikų teisių ir interesų apsaugos raidą teismo procese, vaiko teisės ir interesai turėtų būti vienodai gerbiami taikant alternatyvaus ginčų sprendimo būdus, visų pirma vaiko teisė, kad į jo nuomonę būtų atsižvelgta.
- 248 Vaiko teisių komitetas, patvirtinęs šį principą diskusijoje dėl JTVTK 12 straipsnio veiksmingo įgyvendinimo, 2009 m. bendrajame komentare dėl vaiko teisės būti išklausytam nurodė, kad teisė „būti išklausytam bet kokiame teismo ir administraciniame procese, turinčiame poveikį vaikui“, turi būti gerbiama ir tada, kai šis procesas „apima alternatyvaus ginčų sprendimo mechanizmus, pavyzdžiui, taikinamąjį tarpininkavimą ir arbitražą“²⁸⁴.
- 249 Kalbant apie „vaiko nuomonės išklausimą“ vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, palyginti su teismo procesu, yra du esminiai skirtumai. Pirmiausia, priemonės, kuriomis vykdant taikinamąjį tarpininkavimą gali būti pateikta vaiko nuomonė, gali labai skirtis nuo priemonių, prieinamų teismo procese. Antra, skiriasi būdas, kuriuo galima atsižvelgti į vaiko nuomonę ir norus.
- 250 Ar vaiko nuomonė gali būti pateikta taikinamojo tarpininkavimo procese ir kokiomis priemonėmis tai gali būti padaryta, šiek tiek priklausys nuo tėvų susitarimo dėl tam tikros procedūros. Taip yra todėl, kad daugelyje valstybių taikinimo tarpininkams nesuteikiama teisė apklausti, t. y. skirtingai negu teisėjai, taikinimo tarpininkai paprastai negali iškviesti vaiko į posėdį arba nurodyti ekspertui apklausti vaiką ir parengti ataskaitą. Taikinimo tarpininkas gali tik atkreipti tėvų dėmesį į tai, kad

280 Pavyzdžiui, **Vokietijoje** vaikai turi būti išklausti nuo 14 metų arba jaunesni, jeigu vaiko nuomonė laikoma ypač svarbia procedūrai (FamFG) (*minėtas* 227 išnašoje) 159 straipsnis, kuriuo pakeistas FGG 50b straipsnis), o taip paprastai būna globos bylose (šiuo atveju vaikai kartais išklausomi ir nuo 3 ar 4 metų); taip pat žr. Teisingumo ministerijos užsakytą tyrimą dėl vaikų išklausymo M. Karle, S. Gathmann, G. Klosinski „Rechtstatsächliche Untersuchung zur Praxis der Kindesanhörung nach § 50 b FGG“, 2010. **Prancūzijos** civilinio kodekso 388-1 straipsnyje nustatyta, kad vaiką gali išklausti teisėjas arba teisėjo paskirtas išklausti vaiką asmuo.

281 Žr. (su kitomis nuorodomis) M. Reich Sjögren (*minėtas* 279 išnašoje); **Jungtinėje Karalystėje** teismas gali įpareigoti Vaikų ir šeimos teismo konsultacijų ir pagalbos tarnybos (angl. *Children and Family Court Advisory and Support Service – CAF/CASS*) specializuotą socialinį darbuotoją byloje dėl globos arba bendravimo pateikti ataskaitą (angl. *Welfare report*); taip pat žr. M. Potter „The Voice of the Child: Children’s ‘Rights’ in Family Proceedings“, *IFL* 2008, p. 140–148, p. 143.

282 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (*minėtos* 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 50.

283 Taip pat žr. „The Involvement of Children in Divorce and Custody Mediation – A Literature Review“, išleistą *Family Justice Services Division of the Justice Services Branch (British Columbia Ministry of Attorney General)*, 2003 m. kovo mėn., prieiga per internetą: <<http://www.ag.gov.bc.ca/dro/publications/index.htm>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

284 Žr. bendrąjį komentarą Nr. 12 (2009). Vaiko teisė būti išklausytam (*minėtas* 266), p. 10, 33 punktas; taip pat žr. p. 13, 52 punktą.

yra svarbu išklausti vaiko nuomonę, ir nurodyti, jeigu taikytina, kad teismas, kurio bus prašoma susitarimą pripažinti teisiškai privalomu ir vykdytinu, gali patikrinti, ar buvo tinkamai atsižvelgta į vaiko nuomonę. Taikinimo tarpininkas turėtų rekomenduoti vaiko nuomonės pateikimo vykdatant taikinamąjį tarpininkavimą procedūrą, atsižvelgęs į konkrečios bylos aplinkybes (pvz., vaikų amžių, pakartotinio pagrobimo grėsmę, ar praeityje yra buvę smurto šeimoje ir pan.). Įmanoma, kad vaikas tiesiogiai dalyvautų vienoje ar keliose taikinamojo tarpininkavimo sesijose. Kita galimybė yra surengti atskirą pokalbį su vaiku ir atsiskaityti apie jį tėvams²⁸⁵. Tačiau vaiką apklausiantis asmuo turi būti specialiai parengtas²⁸⁶, kad būtų užtikrinta, jog vaiko nuomonė būtų išklaudyta „tinkamai atsižvelgiant į jo poreikius ir raidą“ ir kad „pokalbio pobūdžiu būtų išvengta bet kokios pareigos vaikui priimti sprendimą“²⁸⁷.

- 251 Jeigu vaiko nuomonė įtraukiama į taikinamojo tarpininkavimo procesą, atsižvelgimo į ją būdas irgi skiriasi pagal vykdomą teismo procesą. Teismo procese teisėjas padarys išvadas iš posėdžio, ir, atsižvelgęs į vaiko amžių ir brandą, priims sprendimą dėl vaiko interesų, atsižvelgdamas į jo nuomonę. Tačiau taikinimo tarpininkas tegali atkreipti šalių dėmesį į vaiko nuomonę arba aspektus, kurie gali būti svarbūs vaiko interesams ir gerovei, tačiau tik tėvai sprendžia dėl savo susitarimo turinio. Kaip jau minėta, šiuo požiūriu reikia pabrėžti, kad taikinimo tarpininkui „turi ypač rūpėti vaikų gerovė ir interesai (ir) jis turėtų skatinti tėvus sutelkti dėmesį į vaikų poreikius bei jiems priminti apie pagrindinę jų atsakomybę, susijusią su jų vaikų gerovės užtikrinimu <...>²⁸⁸“.
- 252 Atsižvelgiant į atitinkamas teises sistemas, taikinimo tarpininkui taip pat gali reikėti tėvams priminti, kad tai, ar teismas patvirtins susitarimą, gali priklausyti nuo to, ar buvo tinkamai apgintos vaiko teisės ir interesai.

285 **Nyderlandų** *Centrum Internationale Kinderontvoering* bandomajame taikinamojo tarpininkavimo projekte specialiai parengtas taikinimo tarpininkas, nevykdęs taikinamojo tarpininkavimo konkrečioje byloje, apklausė atitinkamą vaiką ir pateikė pokalbio su vaiku ataskaitą; **Jungtinėje Karalystėje** „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomajame projekte dalyvavę taikinimo tarpininkai, kai taikytina, prašo grąžinimo bylą nagrinėjantį teismą įpareigoti, kad vaiką apklaustų Vaikų ir šeimos teismo konsultacijų ir pagalbos tarnybos pareigūnas (angl. *CAFCASS Officer*) ir kad tėvams ir taikinimo tarpininkams būtų pateikta pokalbio ataskaita; žr. 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą (minėta 97 išnašoje), p. 10.

286 Pavyzdžiui, **Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse)** *Family Mediation Council* organizacijų narių patvirtintame „Code of Practice for Family Mediators“, 2010, skelbiamame internete (prieiga per internetą: <www.familymediationcouncil.org.uk> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.)), nustatyta, kad „taikinimo tarpininkai gali tiesiogiai tartis su vaikais tik jeigu šie tarpininkai yra sėkmingai baigę specialiuosius mokymus, kuriuos patvirtino organizacija, kurios nariai jie yra, ir (arba) Taryba, ir jiems yra išduotas specialusis *Criminal Records Bureau* leidimas“ (3.5 ir 5.7.3 punktai); taip pat žr. šio vadovo 14 skyrių.

287 Žr. J. McIntosh (minėtas 265 išnašoje), p. 5.

288 Žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) I dėl šeimos taikinamojo tarpininkavimo (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“); dėl atsižvelgimo į vaiko interesus ir gerovę principo žr. šio vadovo 6.1.6 skirsnį.

8 Galimas trečiųjų asmenų dalyvavimas

→ Jeigu ginčo šalys susitaria ir jeigu taikinimo tarpininkas mano, kad tai yra pagrįsta ir tinkama, vykdant taikinamąjį tarpininkavimą gali dalyvauti tretieji asmenys, kurių dalyvavimas gali padėti pasiekti taikų sprendimą.

- 253 Siekiant tvariai išspręsti šeimos ginčą, kartais gali būti naudinga įtraukti asmenį, kuris yra glaudžiai susijęs su viena iš šalių arba jomis abiem ir kurio bendradarbiavimas yra reikalingas sėkmingam pasiekto sprendimo įgyvendinimui. Tai, pavyzdžiui, gali būti naujas vieno iš tėvų partneris arba seneliai. Atsižvelgiant į kultūrines šalių aplinkybes, šalys gali norėti, kad vykdant taikinamąjį tarpininkavimą dalyvautų jų bendruomenės vyriausiasis atstovas.
- 254 Iš tiesų vienas iš taikinamojo tarpininkavimo pranašumų yra tas, kad šis procesas yra gana lankstus, kad į jį būtų galima įtraukti asmenis, neturinčius teisinio statuso byloje, tačiau vis vien galinčius turėti didelę įtaką sėkmingam ginčo išsprendimui. Tačiau taikinimo tarpininkui teks nuspręsti, atsižvelgus į konkrečios bylos aplinkybes, ar trečiojo asmens įtraukimas į taikinamojo tarpininkavimo sesiją ar jos dalį yra pagrįstas ir tinkamas ir ar jis nekelia grėsmės taikinamojo tarpininkavimo veiksmingumui. Aišku, trečiojo asmens dalyvavimas taikinamojo tarpininkavimo sesijoje arba suorganizavimas, kad taikinimo tarpininkas apklaustų trečiąjį asmenį, reikia, kad abi šalys dėl to sutinka. Trečiąjį asmenį gali būti sunku įtraukti, visų pirma tada, kai reikia užtikrinti, kad nenukentėtų šalių galimybių pusiausvyra. Be to, jeigu trečiasis asmuo dalyvautų taikinamojo tarpininkavimo sesijose, reikėtų spręsti konfidencialumo klausimą.
- 255 Kalbant apie taikų sprendimą, priimtą taikinamojo tarpininkavimo metu, reikia pabrėžti, kad dėl jo susitaria šalys ir kad trečiasis asmuo dėl savo dalyvavimo vykdant taikinamąjį tarpininkavimą netampa šio susitarimo šalimi. Tačiau tam tikrais atvejais gali būti naudinga, jeigu trečiasis asmuo, nuo kurio bendradarbiavimo priklauso susitarimo įgyvendinimas, patvirtintų šalių susitarimą, taip parodydamas, kad yra pasiryžęs jam pritarti.

9 Be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimo užtikrinimas vykstant taikinamajam tarpininkavimui

- 256 Dėl vaiko pagrobimo paprastai staiga ir visiškai nutraukiamas be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimas. Tai yra labai skausminga abiem ir, atsižvelgiant į jų bendravimo nutraukimo trukmę, jie gali susvetimėti. Atsižvelgiant į vaiko teisę išlaikyti ryšius su abiem tėvais ir tai, kad vaikas būtų apsaugotas nuo dar didesnės žalos, svarbu sklandžiai atkurti vaiko ir be vaiko likusio vieno iš tėvų bendravimą. Yra įvairių būdų laikinai atkurti bendravimą iš karto po pagrobimo. Galima apsvaistyti šiuolaikines ryšio priemones (įskaitant el. pašta, interaktyvų bendravimą pranešimais, interneto skambučius ir kt.)²⁸⁹.
- 257 Jeigu be vaiko likęs vienas iš tėvų vyksta į prašomąją valstybę, kad dalyvautų teismo posėdyje byloje dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją arba į taikinamojo tarpininkavimo susitikimą, labai patartina, kad būtų apsvaistytos priemonės, kaip leisti vaikui ir be vaiko likusiam vienam iš tėvų asmeniškai susitikti²⁹⁰. Tai yra vertingas žingsnis, kad konfliktas nebūtų dar labiau didinamas. Visų pirma vykdamas taikinamąjį tarpininkavimą, kur esminę reikšmę turi konstruktyvus šalių dialogas, tokie susitikimai gali labai padėti. Tarptautinio vaikų grobimo bylose patyrę taikinimo tarpininkai pripažįsta teigiamą tokių asmeninių susitikimų poveikį pačiam taikinamojo tarpininkavimo procesui²⁹¹.

9.1 Apsaugos priemonės ir (arba) pakartotinio pagrobimo išvengimas

→ Gali reikėti taikyti apsaugos priemones, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi laikinųjų bendravimo susitarimų sąlygų ir pašalinta pakartotinio pagrobimo grėsmė.

Tokios apsaugos priemonės gali būti šios²⁹²:

- paso arba kelionės dokumentų paėmimas, prašant, kad užsienio konsulatai ar ambasados neišduotų vaikui naujo paso ar kelionės dokumentų;
- reikalavimas prašančiajam vienam iš tėvų bendravimo laikotarpiu reguliariai registruotis policijos arba kokioje nors kitoje įstaigoje;
- finansinė garantija arba laidavimas;
- bendravimo priežiūra, kurią vykdo kompetentingas specialistas arba šeimos narys;
- vietų, kuriose gali būti bendraujama, ribojimas ir pan.

- 258 Daugiau informacijos pateikta Tarptautinio bendravimo, susijusio su vaikais, gerosios patirties vadovo²⁹³ 6 skyriuje, kuriame taip pat atsižvelgiama į 2003 m. gegužės 15 d. Europos Tarybos konvencijos dėl bendravimo, susijusio su vaikais²⁹⁴, tikslus.

9.2 Glaudus bendradarbiavimas su centrinėmis įstaigomis bei administracinėmis ir teismo institucijomis

→ Organizuojant be vaiko likusio vieno iš tėvų ir pagrobto vaiko bendravimą vykstant taikinamojo tarpininkavimo procesui, gali būti būtina bendradarbiauti su valdžios institucijomis, siekiant pašalinti bet kokią grėsmę vaikui, įskaitant pakartotinio pagrobimo grėsmę.

289 Žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 6.7 skirsnį, p. 33.

290 Taip pat žr. S. Vigers pranešimą apie taikinamojo tarpininkavimo, taikinimo ir panašių priemonių raidą (minėtas 11 išnašoje), 6.1 skirsnis, p. 20.

291 Žr., pvz., S. Kiesewetter ir C.C. Paul „Family Mediation in an International Context: Cross-Border Parental Child Abduction, Custody and Access Conflicts: Traits and Guidelines“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (minėti 98 išnašoje), p. 47.

292 Žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 6.3 skirsnį, p. 33 ir 34.

293 Ten pat, p. 33 ir toliau.

294 ETSS 192; Konvencijos tekstas skelbiamas internete, prieiga per internetą:

<<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/192.htm>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

- 259 Pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo centrinė įstaiga turi „tam tikrais atvejais imtis reikiamų priemonių, kad būtų veiksmingai įgyvendinta ar užtikrinta teisė matytis su vaiku“ (žr. 7 straipsnio 2 dalies f punktą); taip pat žr. 21 straipsnį²⁹⁵. Kartu 1980 m. Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies b punkte centrinės įstaigos įpareigojamos imtis visų tinkamų priemonių „užkirsti kelią tolesnei žalai vaikui ar suinteresuotųjų šalių teisių pažeidimui, imdamosi laikinųjų priemonių arba pasirūpindamos, kad jų būtų imtasi“. Kaip pripažinta 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio įgyvendinimo specialiosios komisijos šeštajame posėdyje, „pagal 1980 m. Konvencijos 7 straipsnio 2 dalies b punktą ir 21 straipsnį nagrinėjant bylą dėl grąžinimo prašomoji susitariančioji valstybė gali pasirūpinti, kad pareiškėjas grąžinimo byloje atitinkamu atveju bendrautų su pagrobtu (-ais) vaiku (-ais)“²⁹⁶.
- 260 Centrinės įstaigos raginamos „laikytis iniciatyvaus ir aktyvaus požiūrio, atlikdamos savo funkcijas tarptautinėse bylose dėl bendravimo“²⁹⁷. Taikinimo tarpininkai turėtų žinoti apie svarbią pagalbą, kurią centrinės įstaigos gali suteikti, organizuojant laikiną be vaiko likusio vieno iš tėvų ir vaiko bendravimą. Jie taip pat turėtų žinoti apie poreikį glaudžiai bendradarbiauti su centrinėmis įstaigomis ir kitomis organizacijomis, kad būtų pritaikytos būtinos apsaugos priemonės. Daugiau informacijos pateikta Tarptautinio bendravimo, susijusio su vaikais, gerosios patirties vadove²⁹⁸.

10 Taikinamasis tarpininkavimas ir kaltinimai smurtu šeimoje

- 261 Deja, smurtas šeimoje yra plačiai paplitęs reiškinys, galintis pasireikšti įvairiomis formomis: tai gali būti fizinis arba psichologinis smurtas²⁹⁹; nukreiptas prieš vaiką („smurtas prieš vaiką“)³⁰⁰ arba prieš partnerį³⁰¹; tai gali būti vienas atskiras incidentas arba pasikartojantis elgesio modelis. Jeigu smurtas šeimoje kartojasi, tipišką smurto ciklą sudaro: 1) įtampos etapas, nedideli išpuoliai; 2) didelis incidentas, kai smurtaujama ypač smarkiai; ir 3) susitaikymo etapas, kai smurtautojas neretai maldauja atleidimo ir žada daugiau niekada nesmurtauti, o auka mėgina patikėti įtikinėjimais, kartais netgi jaučiasi atsakinga už smurtautojo psichologinę gerovę³⁰². Pasikartojančiam smurtavimui būdinga tai, kad auka jaučiasi įkalinta smurto protruikių virtinėje ir bejėgė, mano, kad niekas negali pasikeisti ir bijo palikti smurtautoją galvodama, kad jis keršys³⁰³.
- 262 Tarptautinio vaikų grobimo bylose kaltinimai smurtu šeimoje nėra retas atvejis. Kartais šie kaltinimai nepasitvirtina, tačiau kitais atvejais jie yra pagrįsti ir gali būti ta priežastis, dėl kurios vaiką paėmęs vienas iš tėvų išvyko iš šalies. Smurtas šeimoje yra labai keblus klausimas ir jį reikia itin atidžiai nagrinėti.
- 263 Nuomonės dėl to, ar šeimos ginčai, susiję su smurtu šeimoje, yra tinkami taikinamajam tarpininkavimui, labai skiriasi. Kai kurie ekspertai mano, kad taikinamasis tarpininkavimas tokiose bylose dėl įvairių priežasčių paprastai nėra tinkamas. Jie pažymi, kad taikinamasis tarpininkavimas gali kelti grėsmę aukai. Remdamiesi motyvu, kad atskyrimo nuo smurtautojo momentas yra pavojingiausias laikas aukai, jie teigia, kad galimas asmeninis kontaktas su smurtautoju tuo metu kelia papildomo smurto ar traumavimo grėsmę³⁰⁴. Be to, motyvuojama tuo, kad taikinamasis

295 Daugiau informacijos žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovą (minėtas 16 išnašoje), 4.6 skirsnis, p. 23.

296 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 20; taip pat žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovo (minėtas 16 išnašoje) 4.4 skirsnį, p. 21 ir 22.

297 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas (minėtos 38 išnašoje), rekomendacija Nr. 18; taip pat žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovą (minėtas 296 išnašoje).

298 Minėta 16 išnašoje.

299 Fizinis ir psichologinis smurtas gali apimti lytinį, emocinį ir netgi finansinį smurtą. Smurtas šeimoje yra „kompleksinis reiškinys, turintis kultūrinių niuansų“ ir nepriklauso nuo „lyties, rasės, etninės kilmės, amžiaus ir socialinių bei ekonominių aplinkybių“, žr. J. Alanen „When Human Rights Conflict: Mediating International Parental Kidnapping Disputes Involving the Domestic Violence Defense“, 40 U. *Miami Inter-Am. L. Rev.* 49 (2008–2009), p. 64.

300 Kalbant apie smurtą prieš vaiką, vadove skiriamas tiesioginis ir netiesioginis smurtas. Tiesioginis smurtas apibrėžiamas kaip smurtas prieš vaiką, o netiesioginis – kaip smurtas prieš vieną iš tėvų arba kitą namų ūkio narį, turintis įtaką vaikui. Taip pat žr. šeimos smurto apibrėžtį šio vadovo skyriuje „Terminija“ ir šio vadovo 270 punktą.

301 Daugumoje bylų poros santykiuose smurto šeimoje auka yra moteris; žr., pvz., „Domestic Violence Parliamentary Report of the United Kingdom“, išleista 2008 m. birželio mėn., apibendrintą *IFL* 2008, p. 136, 137, „daugiausia sunkių ir pasikartojančių smurto atvejų buvo susiję su vyrų smurtu prieš moteris“; taip pat žr. H. Joyce (minėtas 228 išnašoje), p. 449, „iš užregistruotų smurto šeimoje incidentų 95 proc. jų aukų yra moterys“.

302 Ten pat, p. 499, 450.

303 Ten pat.

304 Daugiau nuorodų dėl šio požiūrio žr. ten pat, p. 452.

tarpininkavimas, kaip taikaus ginčų sprendimo priemonė, yra neveiksmingas bylose, susijusiose su smurtu šeimoje, nes taikinamasis tarpininkavimas grindžiamas bendradarbiavimu³⁰⁵ ir jo sėkmė priklauso nuo šalių, kurių galimybės derėtis yra vienodos. Teigiama, jog kadangi smurto šeimoje aukos, susidūrusios su smurtautoju, paprastai sunkiai gina savo interesus, taikinamasis tarpininkavimas gali lemti nesąžiningus susitarimus³⁰⁶. Kai kurie taikinamojo tarpininkavimo taikymo smurto šeimoje bylose priešininkai pažymi, kad užuot nubaudus smurtautojus, taikinamasis tarpininkavimas įteisintų smurtą šeimoje.

- 264 Tačiau daug ekspertų nesutinka su tuo, kad taikinamojo tarpininkavimo apskritai nereikėtų taikyti bylose, susijusiose su smurtu šeimoje, teigdami, kad tereikia pasitelkti gerai parengtus, dalyką išmanančius kompetentingus specialistus³⁰⁷. Jie pažymi, kad smurto šeimoje bylos labai skiriasi ir kad svarbiausia vertinti kiekvieną konkretų atvejį, nes kai kuriose bylose taikinamasis tarpininkavimas yra galimas, o kai kurias turi neabejotinai nagrinėti teismai³⁰⁸. Jeigu auka yra gavusi reikiamą informaciją, kad priimtą informaciją pagrįstą sprendimą, reikėtų paisyti aukos noro dalyvauti procese, kuris būtų naudingas, jeigu tik būtų saugus³⁰⁹. Kai kurie autoriai yra nurodę, kad aukos dalyvavimas tinkamame ir gerai organizuotame taikinamojo tarpininkavimo procese gali sustiprinti šio asmens padėtį³¹⁰. Susirūpinimas dėl aukos saugumo vykdant taikinamąjį tarpininkavimą atremiami argumentu, kad taikinamasis tarpininkavimas nebūtinai turi būti rengiamas organizuojant asmenišką dalyvavimo sesijas, jis gali būti vykdomas kaip telekonferencija arba nuotoliniu būdu.
- 265 Kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo procesą, argumentuojama, kad yra daug būdų šį procesą pritaikyti taip, kad auka būtų apsaugota ir jaustųsi stipresnė. Pavyzdžiui, taikinamojo tarpininkavimo sesijai nustatytose taisyklėse gali būti uždraustas žeminantis elgesys ir nurodyta, kad šių taisyklių nesilaikant taikinamasis tarpininkavimas iš karto nutraukiamas. Taikinamojo tarpininkavimo specialistai turėtų žinoti apie reabilitacijos programas ir kitus išteklius, kuriais galėtų pasinaudoti smurtauojantis vienas iš tėvų.
- 266 Šie skirtingi požiūriai matyti ir teisės aktuose. Kai kuriose valstybėse įstatymais aiškiai draudžiamas taikinamojo tarpininkavimo naudojimas šeimos ginčiuose dėl vaikų, jeigu yra įrodymų, kad praeityje būta smurto šeimoje, arba tokiais atvejais taikinamajam tarpininkavimui taikomos tam tikros sąlygos³¹¹.
- 267 Pabrėžtina, kad pats smurtas šeimoje paprastai laikomas sunkiu nusikaltimu ir, aišku, taikinamojo tarpininkavimo metu jis nenagrinėjamas; taikinamuoju tarpininkavimu sprendžiami tokie klausimai kaip vaiko globa ir bendravimas su vaiku, išlaikymo klausimai ir kiti šeimos organizavimo klausimai³¹².

10.1 Smurto šeimoje vertinimas grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją

- 268 Prieš nagrinėjant taikinamojo tarpininkavimo klausimą vaikų grobimo bylose, susijusiose su kaltinimais smurtu šeimoje, svarbu tarti kelis žodžius apie kaltinimus smurtu šeimoje vykstant grąžinimo procedūrai pagal Hagos konvenciją apskritai.
- 269 Jeigu vaikas yra pagrobiamas, centrinės įstaigos pagal 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 7 straipsnio 2 dalies b punktą privalo „užkirsti kelią tolesnei žalai vaikui ar suinteresuotų šalių teisių pažeidimui, imdamosi laikinųjų priemonių arba pasirūpindamos, kad jų būtų imtasi“. Taigi jeigu kyla grėsmė, kad vaiką paėmęs vienas iš tėvų gali pakenkti vaikui, centrinė įstaiga, atsižvelgdama į jai atitinkamos susitariančiosios valstybės suteiktus įgaliojimus, gali imtis laikinųjų priemonių arba priversti kompetentingą instituciją jų imtis. Ši nuostata veikia kartu su 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos 11 straipsniu, kuriame susitariančiosios valstybės, kurioje yra vaikas, institucijoms skubiais atvejais suteikiama jurisdikcija imtis būtinų apsaugos priemonių.
- 270 Tačiau daugelyje bylų kaltinimai smurtu šeimoje yra skirti ne vaiką paėmusiam vienam iš tėvų, bet be vaiko likusiam vienam iš tėvų³¹³. Prašomosios valstybės institucijos pagal šios valstybės procesinę teisę susidurs su tiesiogine grėsme vaiką paėmusio vieno iš tėvų ir (arba) vaiko saugumui. Centrinė

305 Daugiau nuorodų dėl šio požiūrio žr. ten pat.

306 Daugiau nuorodų dėl šio požiūrio žr. ten pat, p. 451.

307 Žr., pvz., 2006 m. „Reunite“ taikinamojo tarpininkavimo bandomojo projekto ataskaitą (minėta 97 išnašoje), p. 53.

308 Daugiau nuorodų dėl šio požiūrio žr. N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 665.

309 Daugiau nuorodų dėl šio požiūrio žr. ten pat.

310 J. Alanen (minėtas 299 išnašoje), p. 69, 69 išnaša.

311 Taip pat žr. H. Joyce (minėtas 228 išnašoje), p. 459 ir toliau.

312 J. Alanen (minėtas 299 išnašoje), p. 87 ir 88, 151 išnaša.

313 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 7 straipsnio 2 dalies b punktas parengtas iš esmės siekiant išvengti dar vieno vaiko išvežimo. Žr. E. Pérez-Vera 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo aiškinamosios ataskaitos (minėta 93 išnašoje) 91 punktą.

- įstaiga ir (arba) teismas gali, pavyzdžiui, imtis priemonių išvengti smurto šeimoje aukos buvimo vietos atskleidimo kitam iš tėvų arba kitaip užtikrinti, kad šalys nesusitiktų nelydimos kitų asmenų³¹⁴.
- 271 Vykstant grąžinimo procedūrai pagal Hagos konvenciją, kaltinimai smurtu šeimoje turi reikšmę sprendžiant, ar galima nustatyti vaiko grąžinimo išimtį pagal 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 13 straipsnio 1 dalies b punktą. Remiantis tuo straipsniu, prašomosios valstybės teismo arba administracinė institucija neprivalo nurodyti grąžinti vaiko, jeigu nustatoma, jog „yra didelė grėsmė, kad vaiką grąžinus jam būtų padaryta fizinė ar psichinė žala arba kad vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną padėtį“. Tokio pavojaus priežastis gali būti ne tik smurtas prieš vaiką, bet ir smurtas šeimoje prieš vaiką paėmusį vieną iš tėvų, nes tai turi netiesioginę įtaką vaikui. Tačiau 13 straipsnyje nustatytos išimtys pagal 1980 m. Hagos konvencijos tikslus aiškinamos siaurai³¹⁵. Tai, ar byloje, kurioje kaltinama smurtu šeimoje, yra įvykdytos didelės grėsmės išimties sąlygos, be konkrečios bylos aplinkybių, dar priklausys ir nuo gebėjimo taikyti apsaugos priemones, siekiant užtikrinti saugų vaiko grąžinimą³¹⁶ ir galbūt vaiką paėmusio vieno iš tėvų grąžinimą į jo įprastinės gyvenamosios vietos valstybę.
- 272 Nors 1980 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų grobimo reglamentuojamas vaiko grąžinimas, paprastai teismui, nagrinėjančiam vaiko grąžinimo bylą pagal Hagos konvenciją, rūpės ir saugus vaiką paėmusio vieno iš tėvų grąžinimas, ypač jeigu vaiką paėmęs vienas iš tėvų yra vienintelis pagrindinis vaiko globėjas. Vaiką paėmusio vieno iš tėvų saugaus grąžinimo surengimas gali būti būtina nurodymo grąžinti vaiką sąlyga, jeigu, atskyrus vieną iš tėvų ir vaiką dėl vaiką paėmusio vieno iš tėvų negalėjimo grįžti, vaikui galėtų būti padaryta didelė žala. Taip pat žr. šio vadovo 2.8 skyrių dėl baudžiamosios bylos kaip vaiką paėmusio vieno iš tėvų grąžimo kliūtis.
- 273 Nustačius, kad dėl grąžinimo kultų didelis pavojus, kad bus padaryta žala fizinei arba psichologinei vaiko sveikatai arba vaikas pakliūs į kitą netoleruotiną padėtį, grąžinimo prašymą nagrinėjantis teismas neprivalo įpareigoti grąžinti vaiką³¹⁷. Daugeliu atvejų priėmus sprendimą negrąžinti vaiko jurisdikcija globos klausimais pereis³¹⁸ vaiko naujosios įprastinės gyvenamosios vietos valstybei³¹⁹.
- 274 Kaltinimų smurtu šeimoje nagrinėjimas grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją yra labai keblus klausimas, ir jo negalima vertinti bendrai, ypač atsižvelgiant į daugelį bylų, kuriose kaltinama smurtu šeimoje, aspektų. 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio veikimo specialiosios komisijos šeštajame posėdyje pabrėžta grąžinimo bylą nagrinėjančio teismo autonomija „vertinant įrodymus ir sprendžiant apie didelės žalos grėsmės išimtį (13 straipsnio 1 dalies b punktas), įskaitant kaltinimus smurtu šeimoje <...>, tinkamai atsižvelgiant į 1980 m. Hagos konvencijos tikslą užtikrinti greitą ir saugų vaiko grąžinimą“³²⁰. Kartu Specialioji komisija pasiūlė priemones, skirtas skatinti didesnę 13 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo ir taikymo nuoseklumą³²¹. Po šio pasiūlymo Taryba 2012 m. balandžio mėn. nusprendė „sudaryti darbo grupę iš įvairių sričių ekspertų, įskaitant teisėjus,

314 Taip pat žr. šio vadovo 277 punktą.

315 Žr. E. Pérez-Vera (ten pat), p. 434, 34 punktą; taip pat žr. Specialiosios komisijos ketvirtojo posėdžio išvadas ir rekomendacijas (minėtos 34 išnašoje), Nr. 4.3, p. 12 ir Specialiosios komisijos penktojo posėdžio išvadas ir rekomendacijas (ten pat), Nr. 1.4.2, p. 8.

316 Saugaus grąžinimo užtikrinimo priemonės gali apimti tapačias nutartis (angl. *mirror order*), apsauginę nutartį arba kitokias apsaugos priemones. Daugiau informacijos žr. Vykdyto gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 9 skyrių, p. 35 ir toliau; taip pat žr. J. D. Garbolino „Handling Hague Convention Cases in U.S. Courts“ (3 leid.), Nevada, 2000, p. 79 ir toliau.

317 Reglamento „Briuselis IIa“, kuris veikia kartu su 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, 11 straipsnio 4 dalyje yra papildoma taisyklė, kad „teismas negali atsakyti grąžinti vaiko remdamasi[s] Hagos konvencijos 13b straipsniu, jeigu nustatoma, kad vaiką sugrąžinus imtasi priemonių jo apsaugai užtikrinti“.

318 Dėl jurisdikcijos klausimų žr. šio vadovo 13 skyrių; taip pat žr. 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio vadovo (minėtas 223 išnašoje) 13 skyrių dėl jurisdikcijos pasikeitimo pagal 1996 m. Konvencijos 7 straipsnį.

319 Pagal Reglamento „Briuselis IIa“ 11 straipsnio 8 dalį vaiką gali tekti grąžinti nepaisant negrąžinimo sprendimo, jeigu priimamas „bet kuris vėlesnis vaiką grąžinti reikalaujantis sprendimas, kurį priėmė pagal šį reglamentą jurisdikciją turintis teismas“.

320 Žr. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio veikimo specialiosios komisijos šeštojo posėdžio II dalies išvadas ir rekomendacijas (2012 m. sausio 25–31 d.) (skelbiamos www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), rekomendacija Nr. 80.

321 Ten pat, rekomendacijos Nr. 81 ir 82:

„81. Specialioji komisija rekomenduoja toliau imtis darbo 13 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo ir taikymo nuoseklumui skatinti, įskaitant kaltinimus smurtu šeimoje, tačiau jais neapsiribojant.

82. Specialioji komisija rekomenduoja Bendrųjų reikalų ir politikos tarybai nurodyti sudaryti darbo grupę iš įvairių sričių ekspertų, įskaitant teisėjus, centrines įstaigas ir tarpdalykinius ekspertus, kuri parengtų 1980 m. Konvencijos dėl vaikų grobimo 13 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo ir taikymo gerosios patirties vadovą, visų pirma atskiroje dalyje pateiktų rekomendacijas, konkrečiai skirtas teismo institucijoms.“

centrines įstaigas ir tarpdalykinius ekspertus, kuri parengtų 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo 13 straipsnio 1 dalies b punkto aiškinimo ir taikymo gerosios patirties vadovą, visų pirma atskiroje dalyje pateiktų rekomendacijas, konkrečiai skirtas teismo institucijoms³²².

10.2 Apsaugos priemonės vykdant taikinamąjį tarpininkavimą. Pažeidžiamos šalies apsauga

- **Taikinamojo tarpininkavimo pasitelkimą bylose, kuriose kalbama apie smurtą šeimoje, derėtų atidžiai apsvarstyti. Būtinai tinkamas specialistų parengimas, kad būtų galima įvertinti, ar byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui.**
- **Dėl taikinamojo tarpininkavimo neturi kilti grėsmė asmenų, visų pirma smurto šeimoje aukos, šeimos narių ar taikinimo tarpininko gyvybei ar saugumui. Renkantis tarp tiesioginio ir netiesioginio taikinamojo tarpininkavimo, taikinamojo tarpininkavimo vietą, modelį ir metodą, reikia prisitaikyti prie bylos aplinkybių.**
- **Jeigu taikinamasis tarpininkavimas laikomas tinkamu byloje, susijusioje su smurto šeimoje klausimu, jį turi vykdyti patyrę taikinimo tarpininkai, parengti tarpininkauti tokiomis aplinkybėmis.**

- 275 Derėtų atidžiai apsvarstyti, ar tarptautinio vaiko grobimo byla, kurioje vienam iš tėvų pateikti kaltinimai smurtu šeimoje, yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui. Asmuo, vertinantis, ar byla tinkama taikinamajam tarpininkavimui, turi būti tinkamai parengtas³²³. Net jeigu kaltinimų smurtu šeimoje nepateikta, vertinant, ar byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui, reikia atsižvelgti į tai, kad konkreti byla vis vien gali būti susijusi su smurtu šeimoje.
- 276 Vertinant, ar konkreti byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui, gali būti labai svarbūs tokie veiksniai³²⁴: smurto šeimoje pavojingumas ir dažnumas³²⁵; smurto „taikiklis“; smurto sistema³²⁶; šalių fizinė ir psichinė sveikata³²⁷; tikėtina pagrindinio smurtautojo reakcija³²⁸; taikinamojo tarpininkavimo, specialiai skirto smurto šeimoje byloms, prieinamumas; kaip teikiant taikinamojo tarpininkavimo paslaugą gali būti išspręsti saugumo klausimai; ar šalims yra atstovaujama³²⁹. Be to, reikėtų pabrėžti, kad jeigu atliekant pirminę patikrą arba vėliau vykstant taikinamajam tarpininkavimui taikinimo tarpininkas sužino apie aplinkybes, rodančias baudžiamąjį nusikaltimą (pvz., seksualinį vaiko išnaudojimą), jam daugelyje valstybių bus taikoma pareiga pranešti apie tai institucijoms, pvz., policijai ir vaiko apsaugos organizacijoms. Ši pareiga gali būti nustatyta, nepaisant taikinamojo tarpininkavimo konfidencialumo principo³³⁰.
- 277 Dėl taikinamojo tarpininkavimo neturi kilti grėsmė asmenų, ypač smurto šeimoje aukos, šeimos narių ir taikinimo tarpininko gyvybei ar saugumui. Asmenišką susitikimą vykdant taikinamąjį tarpininkavimą arba parengiamąjį susitikimą turėtų būti rengiamas tik jeigu galima užtikrinti saugumą. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes, gali prireikti valstybės institucijų pagalbos³³¹. Kitais atvejais gali pakakti išvengti grėsmės, kad šalys susitiks nelydimos kitų asmenų. Tokiais atvejais, pavyzdžiui, turėtų būti pašalinta galimybė, kad šalys susitiks atsitiktinai, vykdamos į taikinamojo tarpininkavimo vietą, todėl reikėtų įrengti atskirus įėjimus ir išėjimus³³². Kitos priemonės gali būti avarinis mygtukas patalpoje, kurioje vyks taikinamojo tarpininkavimo sesija. Vykstant taikinamojo tarpininkavimo sesijai šalys niekada neturi būti paliekamos vienos. Šiuo atžvilgiu gali būti ypač naudinga pasitelkti bendrą

322 Žr. 2012 m. Tarybos priimtas išvadas ir rekomendacijas (minėtos 39 išnašoje), rekomendacija Nr. 6.

323 Dėl kompetentingos patikros procedūrų žr. L. Parkinson „Family Mediation – Appropriate Dispute Resolution in a new family justice system“, 2 leid., Šeimos teisės įstatymas (angl. *Family Law Act*), 2011, 3 skyrius, p. 76 ir toliau.

324 Taip pat žr. 2011 m. gegužės 11 d. Europos Tarybos konvencijos dėl prevencijos ir kovos su smurtu prieš moteris ir smurtą šeimoje (prieiga per internetą:

<<http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>>) (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.) 48 straipsnį, kuriame valstybių, Konvencijos šalių prašoma „imtis reikiamų įstatymuose nustatytų ar kitų priemonių užtikrinti, jog visų formų smurto, numatyto šioje Konvencijoje, atveju nebus taikomi alternatyvūs ginčų sprendimo būdai, apimant ir tarpininkavimą, ir taikinimą“.

325 Žr. kartu su papildomomis nuorodomis N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 665.

326 Ten pat.

327 Ten pat.

328 Ten pat.

329 Ten pat.

330 Dėl konfidencialumo principo išimčių žr. šio vadovo 211 punktą.

331 Kuo sunkesnės aplinkybės, tuo mažiau tikėtina, kad byla apskritai yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui.

332 Taip pat žr. L. Parkinson (minėtas 323 išnašoje).

taikinamąjį tarpininkavimą. Dalyvaujant dviem patyrusiems taikinimo tarpininkams, auka jausis saugesnė, be to, tai gali padėti sumažinti įtampą. Jeigu vienas iš taikinimo tarpininkų turėtų dėl bet kokios priežasties išvykti iš sesijos, būtų užtikrinama, kad kitas patyręs taikinimo tarpininkas liks su šalimis. Jeigu taikytina, galima apsvarstyti ir kitų asmenų, pavyzdžiui, advokato arba kito pagalbininko, dalyvavimo galimybę³³³.

- 278 Jeigu prieinama taikinamojo tarpininkavimo tarnyba negali pašalinti saugumui kylančių grėsmių, susijusių su šalių asmenišku susitikimu arba jeigu toks susitikimas yra netinkamas dėl kitų priežasčių, galima apsvarstyti galimybę taikyti netiesioginį taikinamąjį tarpininkavimą, rengiant atskirus taikinimo tarpininko susitikimus su kiekviena iš šalių (parengiamieji susitikimai (angl. *caucus*)) arba naudoti šiuolaikines technologijas, kaip antai vaizdo ar interneto ryšį.
- 279 Užtikrinus apsaugos nuo žalos grėsmės priemones vykdant taikinamąjį tarpininkavimą, reikia imtis priemonių užtikrinti, kad taikinamajam tarpininkavimui nepakenktų nevienodos šalių galimybės derėtis³³⁴. Taikinamąjį tarpininkavimą turi vykdyti patyrę ir specialiai parengti taikinimo tarpininkai; taikinimo tarpininkai turi pritaikyti taikinamojo tarpininkavimo procesą prie kiekvienos atskiros bylos problemikos. Reikia tinkamai atsižvelgti į saugos klausimus, susijusius su taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo paskesniu įgyvendinimu.
- 280 Apskritai glaudus bendradarbiavimas su teismo ir administracinėmis institucijomis leidžia išvengti grėsmių saugumui³³⁵.
- 281 Apskritai taikinimo tarpininkai turėtų atkreipti dėmesį į smurto šeimoje ir (arba) būsimo smurto grėsmės požymius ir gebėti juos atpažinti³³⁶, įskaitant atvejus, kai nė viena iš šalių nekaltina kitos šalies smurtu, ir turi būti pasirengę imtis būtinų apsaugos ir kitų priemonių³³⁷.

333 Žr. kartu su papildomomis nuorodomis N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 666.

334 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl šeimos taikinamojo tarpininkavimo (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti reikiamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas būtų vykdomas pagal tokius principus: <...>

ix. taikinimo tarpininkas turėtų ypač atsižvelgti į tai, ar tarp šalių praeityje yra pasitaikę ar ateityje gali pasitaikyti smurto apraiškų ir į šios aplinkybės galimą poveikį šalių galimybėms derėtis, ir turėtų apsvarstyti, ar tokiomis aplinkybėmis taikinamojo tarpininkavimo procesas yra tinkamas.“

335 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 19.4 skirsnio g ir h punktus dėl informacijos apie tam tikrų konkrečių garantijų prieinamumą.

336 Dėl skirtingų smurto ir piktinaudžiavimo rūšių, kurias taikinimo tarpininkas turėtų gebėti atpažinti ir atskirti, žr., pvz., L. Parkinson (minėtas 323 išnašoje).

337 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl šeimos taikinamojo tarpininkavimo (minėta 52 išnašoje) III dalį („Taikinamojo tarpininkavimo procesas“):

„Valstybės turėtų užtikrinti reikiamus mechanizmus, kad taikinamojo tarpininkavimo procesas būtų vykdomas pagal tokius principus: <...>

ix. taikinimo tarpininkas turėtų ypač atsižvelgti į tai, ar tarp šalių praeityje yra pasitaikę ar ateityje gali pasitaikyti smurto apraiškų ir į šios aplinkybės galimą poveikį šalių galimybėms derėtis, ir turėtų apsvarstyti, ar tokiomis aplinkybėmis taikinamojo tarpininkavimo procesas yra tinkamas.“

10.3 Informacija apie apsaugos priemones

→ Turėtų būti prieinama informacija apie galimas apsaugos priemones atitinkamoje valstybėje vienam iš tėvų ir vaikui.

- 282 Turėtų būti prieinama informacija apie galimas apsaugos priemones, kurių gali būti imtasi vieno iš tėvų ir vaiko atžvilgiu valstybėje, kurioje vaikas gyveno iki pagrobimo, taip pat valstybėje, į kurią vaikas pagrobtas, kad šia informacija būtų pagrįsta taikinamojo tarpininkavimo sesijos diskusija. Padėti teikti šią informaciją gali centrinė įstaiga arba tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinis ryšių punktas³³⁸. Be to, šalių profiliai pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo gali būti naudingas informacijos apie prieinamas apsaugos priemones šaltinis³³⁹.

11 Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo sąlygos. Tikrovė

→ Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo sąlygos turi būti tikroviškos, jas rengiant turi būti atsižvelgta į visus susijusius praktinius klausimus, visų pirma dėl bendravimo ir lankymo.

- 283 Jeigu matyti, kad ginčas bus išspręstas taikiai, taikinimo tarpininkas turi padėti šalims nustatyti jų susitarimo sąlygas. Taikinimo tarpininkas daugeliu atvejų pagal šalių norus parengs faktinį „susitarimą“, arba „susitarimo memorandumą“³⁴⁰.
- 284 Kaip nurodyta šio vadovo 5 skyriuje („Taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritis“), taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose metu sudaryti susitarimai gali apimti tokius klausimus: susitarimą dėl vaiko grąžinimo arba negrąžinimo, o pastaruoju atveju – susitarimą dėl to, kur vaikas naujai įsikurs; su kuo vaikas gyvens; tėvų pareigų ir jų įgyvendinimo klausimą. Be to, susitarime gali būti reglamentuoti kai kurie finansiniai klausimai, pvz., kelionės išlaidos, tačiau kai kada ir vaiko bei sutuoktinių išlaikymo klausimai.
- 285 Svarbu, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas atitiktų taikytinus teisės aktus, kad jis galėtų įgyti teisinę galią abiejose (visose) atitinkamose valstybėse. Šiuo atžvilgiu, nors aišku, kad ne taikinimo tarpininkas turi teikti teises konsultacijas, jis gali nurodyti šalims atitinkamus nacionalinės arba tarptautinės teisės aktus. Bet kuriuo atveju taikinimo tarpininkas turėtų atkreipti šalių dėmesį į tai, kad šiuo atžvilgiu svarbu pasikonsultuoti su specializuotais teisiniais atstovais arba gauti kitokias specializuotas teises konsultacijas dėl teisinės jų atvejo padėties.
- 286 Parengus susitarimą, gali būti patartina prieš jį pasirašant numatyti ir skirti „šiek tiek laiko apmąstymams <...>“³⁴¹. Šį laiką reikėtų išnaudoti reikiamai teisei informacijai surinkti³⁴².
- 287 Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas turi būti tikroviškas ir kuo išsamesnis, ir jame tiksliai apibūdinamos visos nurodytos pareigos ir teisės. Tai svarbu ne tik tam, kad jis būtų įgyvendinamas be problemų, tačiau ir tam, kad susitarimas taptų vykdytinas (taip pat žr. 12 skyrių). Pavyzdžiui, jeigu tėvai susitaria dėl vaiko grąžinimo, reikia sureguliuoti grąžinimo ypatybes, įskaitant kelionės išlaidų klausimą ir tai, su kuo vaikas grįš ir kur gyvens iš karto po grįžimo³⁴³. Jeigu tėvai gyvena skirtingose valstybėse, reikia tikroviškai reglamentuoti tarptautinį tėvų pareigų vykdymą³⁴⁴. Rengiant tarptautinio bendravimo tvarką, pavyzdžiui, reikėtų įtraukti konkrečias datas ir laikotarpius, siekiant atsižvelgti į mokyklos atostogas ir kt. Reikia reglamentuoti ir kelionės išlaidas. Svarbu kuo labiau pašalinti bet kokius galimų nesusipratimų šaltinius ir praktines kliūtis dėl bendravimo tvarkos taikymo. Pavyzdžiui, jeigu be vaiko likęs vienas iš tėvų sutinka, kad vaikas gali likti su jį paėmusiu tėvu ar motina valstybėje, į kurią vaikas buvo išvežtas, jeigu tik yra tinkamai užtikrinamos jo bendravimo

338 Dėl taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinių ryšių punktų vaidmens padedant teikti informaciją žr. šio vadovo 4.1 skirsnį.

339 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 11.2 skirsnį.

340 Žr. K. K. Kovach (minėtas 110 išnašoje), p. 205.

341 Žr. Europos Tarybos rekomendacijos Rec (2002)10 dėl taikinamojo tarpininkavimo civilinėse bylose (minėta 53 išnašoje) VI principą („Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryti susitarimai“):

„16. Siekiant apibrėžti susitarimo dalyką, taikymo sritį ir išvadas, paprastai po kiekvieno taikinamojo tarpininkavimo procedūros reikėtų sudaryti rašytinį dokumentą. Parengus dokumentą ir prieš jį pasirašant šalims turėtų būti palikta šiek tiek laiko apmąstymams, dėl kurio susitaria abi šalys.“

342 Žr. šio vadovo 12 skyrių dėl susitarimo padarymo teisiškai privalomo ir vykdytino.

343 Dėl detalių, kurias reikia įtraukti į nutartį dėl grąžinimo, žr. Vykdyimo gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 4 skyrių, p. 21 ir toliau.

344 Žr. šio vadovo I priede pateiktą taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principų B.3 dalį.

teisės, tėvai gali susitarti, kad vaiką paėmęs vienas iš tėvų pirks lėktuvo bilietus vaikui, kad šis vasaros atostogas praleistų ankstesnės gyvenamosios vietos valstybėje kartu su be vaiko likusiu vienu iš tėvų. Reikėtų reglamentuoti būsimas finansines galimybes ir, siekdami išvengti bet kokių „paskutinės minutės“ sunkumų nupirkti bilietus, tėvai galėtų, pavyzdžiui, susitarti dėl tam tikros pinigų sumos atidėjimo gerokai prieš kelionę, kad be vaiko likęs vienas iš tėvų galėtų ją suplanuoti³⁴⁵.

- 288 Reikia atsargiai vertinti sąlygas, kurių šalys negali paveikti. Pavyzdžiui, susitarime vienai iš šalių neturėtų būti pavedama nutraukti baudžiamąją bylą, jeigu atitinkamoje teisinėje sistemoje iškelta baudžiamąją bylą gali nutraukti tik prokuroras arba teismas³⁴⁶.

12 Susitarimo padarymas teisiškai privalomo ir vykdytino

- **Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo sąlygas reikia parengti taip, kad susitarimas galėtų įgyti teisinę galią ir būtų vykdytinas atitinkamose valstybėse.**
- **Rekomenduotina prieš pasirašant susitarimą šalims palikti šiek tiek laiko apmąstymams, kad jos galėtų gauti specializuotas teises konsultacijas apie visus teisinius padarinius ir dėl to, ar jų „laikinojo susitarimo“ turinys atitinka atitinkamose skirtingose teisinėse sistemose taikytiną teisę.**
- **Priemonių, būtinų, kad susitarimas teisiškai įsigaliojūt ir taptų vykdytinas atitinkamose valstybėse, reikia imtis kuo skubiau, prieš įgyvendinant susitarimą.**
- **Centrinės įstaigos arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centriniai ryšių punktai turėtų padėti gauti informaciją apie atitinkamas procedūras.**
- **Administracinėms arba teismo institucijoms gali prireikti bendradarbiauti, kad susitarimas būtų lengviau vykdytinas visose atitinkamose valstybėse.**
- **Teismai raginami naudotis nacionaliniais, regioniniais³⁴⁷ ir tarptautiniais teismų tinklais, pvz., Tarptautiniu Hagos teisėjų tinklu, ir, jeigu tinkama, prašyti centrinių įstaigų pagalbos³⁴⁸.**
- **Valstybės prireikus turėtų išnagrinėti pageidavimą priimti reguliavimo arba teisės aktų nuostatas, kad būtų lengviau vykdomos taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų pripažinimo vykdytinais procedūros.**

- 289 Kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas atitiktų tvaraus ginčo išsprendimo tikslą, jis turėtų atitikti teisinės galios įgijimo atitinkamose valstybėse reikalavimus ir prieš jį įgyvendinant praktiškai turėtų būti padarytas jose teisiškai privalomas ir vykdytinas. Vykdytinumas abiejose (visose) atitinkamose teisinėse sistemose ypač svarbus, jeigu pasiektas sprendimas susijęs su tarptautiniu tėvų pareigų vykdymu. Vaiką reikia apsaugoti nuo galimo pakartotinio pagrobimo ateityje arba nuo bet kokios kitos žalos padarymo dėl to, kad vienas iš tėvų nevykdė susitarimo. Kartu tėvams susitarus vaiko grąžinimas turėtų būti įvykdytas kuo skubiau, kad vaikas nesusipainiotų ir nesusvetimėtų.

- 290 Pirmiausia taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas turėtų būti užrašytas ir pasirašytas abiejų šalių. Atsižvelgiant į šalių susitarime reglamentuojamus klausimus ir į taikytiną teisę, susitarimas nuo pat jo sudarymo momento gali būti laikomas šalių sudaryta teisiškai privaloma sutartimi. Tačiau daugelyje teisinių sistemų šalių autonomija šeimos teisėje šiek tiek ribojama, visų pirma kalbant apie tėvų pareigas³⁴⁹. Šiuo atveju daug valstybių mano, kad vaiko teises ir gerovę reikia apsaugoti dalyvaujant teismo arba administracinėms institucijoms. Pavyzdžiui, kad susitarimai dėl tėvų pareigų

345 Taip pat žr. Tarptautinio bendravimo gerosios patirties vadovą (minėtas 16 išnašoje).

346 Dėl ypatingų baudžiamąjo proceso sunkumų žr. šio vadovo 2.8 skirsnį.

347 Regioninio tinklo pavyzdys yra Europos teisminis tinklas civilinėse ir komercinėse bylose, daugiau informacijos žr. internete, prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/index_lt.htm> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 16 d.).

348 Žr. Vykdyto gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 8.2 principą.

349 Taip pat žr. taikinamojo tarpininkavimo tarptautinėse šeimos bylose galimybių studijos (minėta 13 išnašoje) 5.4 punktą, p. 23.

- vykdymo, kurie vis dėlto daugelyje šių sistemų yra skatinami, įgytą teisinę galią, gali būti reikalaujama, kad juos patvirtintų teismas, patikrinęs, ar jie atitinka „vaiko interesus“³⁵⁰.
- 291 Be to, šalių autonomija gali būti ribojama kitais šeimos teisės klausimais, pavyzdžiui, vaikų išlaikymo klausimu. Pavyzdžiui, kai kuriose teisinėse sistemose ribojama tėvų galimybė sutartimi nustatyti vaikų išlaikymo pareigas, atsirandančias pagal taikytiną teisę.
- 292 Taip pat pažymėtina, kad gali susiklostyti tokia padėtis, kada kai kuriuos iš įvairių taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytame susitarime aptartų klausimų šalys gali reguliuoti laisvai, o kai kurių – negali, ir kad pagal taikytiną teisę susitarimas tampa iš karto privalomas šalims dėl tų klausimų, kuriuos jos gali reguliuoti laisvai, o kitą susitarimo dalį turi patvirtinti teismas³⁵¹. Taigi galima tik apgailestauti, jeigu teismo patvirtinimo negaunama (arba neįmanoma gauti) dėl likusios susitarimo dalies, nes šalys paprastai susitaria dėl viso „paketo“ ir iš dalies privalomas susitarimas gali būti palankesnis kuriai nors šaliai³⁵².
- 293 Kadangi teisinė padėtis tarptautiniuose šeimos ginčiuose neretai yra sudėtinga, itin rekomenduotina prieš pasirašant taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą nustatyti šalims „laiką apmąstymams“, kad jos galėtų gauti specialisto teisinės konsultacijas dėl visų teisinių padarinių, kuriuos sukels jų susitarimas, ir išsiaiškinti, ar jų „laikinojo susitarimo“ turinys atitinka šiems klausimams įvairiose atitinkamose teisinėse sistemose taikytiną teisę. Gali būti, kad vienas iš tėvų nežino apie tai, kad sutinka atsisakyti tam tikrų teisių arba kad dėl susitarimo arba jo praktinio įgyvendinimo gali (ilgam laikui) pasikeisti jurisdikcija ir tam tikriems klausimams taikytina teisė. Pavyzdžiui, jeigu be vaiko likęs vienas iš tėvų sutinka su vaiko persikėlimu su jį paėmusiu kitu iš tėvų, anksčiau ar vėliau pasikeis vaiko „įprastinė gyvenamoji vieta“³⁵³ ir dėl to gali pasikeisti jurisdikcija ir įvairiems su vaiku susijusiems klausimams taikytina teisė³⁵⁴.
- 294 Jeigu viso susitarimo ar jo dalies galiojimas priklauso nuo teismo patvirtinimo, į susitarimo sąlygas reikėtų įtraukti nuostatą, kad jo įsigaliojimas priklausys nuo sėkmingo teismo patvirtinimo gavimo. Tokiais atvejais patartina taikinamojo tarpininkavimo metu pasiektą rezultatą nurodyti kaip „laikinąjį susitarimą“, ir tai turėtų atsispindėti dokumento, kuriame šis susitarimas užrašytas, pavadinime ir tekste. Kai kuriose teisinėse sistemose taikinimo tarpininkai tiesioginį taikinamojo tarpininkavimo rezultatą vadina „susitarimo memorandumu“, o ne „susitarimu“, kad išvengtų bet kokios užuominos į tai, kad susitarimas tuo proceso etapu yra privalomas.
- 295 Pabrėžtina, kad ne kiekvienas šalims vienoje teisinėje sistemoje teisiškai privalomas susitarimas yra savaime joje vykdytinas. Tačiau tose teisinėse sistemose, kuriose tam, kad susitarimai dėl tėvų pareigų taptų teisiškai privalomi, reikalingas teismo arba administracinės institucijos leidimas, priemonė, kuria suteikiamas toks leidimas (pavyzdžiui, susitarimo nuostatų įtraukimas į teismo nutartį) dažnai bus ir priemonė, kuria susitarimas padaromas vykdytinas toje valstybėje³⁵⁵. Tačiau tėvų susitarimui, kuris teisinėje sistemoje yra teisiškai privalomas nuo sudarymo momento, gali prireikti notaro arba teismo patvirtinimo, kad jis taptų vykdytinas, nebent tos valstybės įstatymuose nustatyta kitaip. Formalumai, būtini tam, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryti susitarimai taptų vykdytini 1980 m.

350 Žr., pvz., **Prancūzijos** civilinio kodekso 376 ir 373-2-7 straipsnius arba **Vokietijos** *FamFG* (minėtas 227 išnašoje) 156 straipsnio 2 dalį; taip pat žr. Taikinamojo tarpininkavimo darbo grupės, sudarytos vykstant Maltos procesui (minėta 42 išnašoje), II klausimyno atsakymus; taip pat žr. M. Lloyd „Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų statusas ir įgyvendinimas“, *La médiation familiale en Europe – Actes*, 4-oji Europos šeimos teisės konferencija, Palais de l'Europe, Strasbūras, 1998 m. spalio 1–2 d., Europos Tarybos leidinių biuras, 2000 m. balandžio mėn., p. 89–100.

351 Taip pat žr. šio vadovo 41 punktą.

352 Aišku, sunkumų kils tik tada, jeigu šalis, atsidūrusi palankesnėje padėtyje, reikalautų savo teisių pagal dalinį susitarimą ir daugelyje teisinių sistemų tokia padėtis būtų ištaisyta, tačiau teismo procesas būtų būtinas.

353 Jeigu tik įprastinė vaiko gyvenamoji vieta dar nepasikeitė; daugiau informacijos apie sąvokos „įprastinė gyvenamoji vieta“ reikšmę žr. P. McEleavy, INCADAT teismų praktikos analizės komentaras. Konvencijos tikslai ir taikymo sritis. Įprastinė gyvenamoji vieta. Skelbiama www.incadat.com, rubrikoje „Teismų praktikos analizė“.

354 Žr. šio vadovo 13 skyrių.

355 Detalės priklausys nuo atitinkamos proceso teisės.

Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo susitariančiose valstybėse, aprašyti šalių profiliuose pagal 1980 m. Hagos konvenciją, kurie šiuo atžvilgiu gali būti naudingas informacijos šaltinis³⁵⁶.

296 Jeigu kalbama apie tai, kaip vienoje teisinėje sistemoje (A valstybėje) vykdytinas susitarimas (įtraukus jį į teismo nutartį ar kitu būdu) padaromas teisiškai privalomas ir vykdytinas atitinkamoje kitoje teisinėje sistemoje (B valstybėje), paprastai gali būti numatomi du būdai:

1) Pripažinimo ir vykdymo B valstybėje būdas:

A valstybėje priimta teismo nutartis, į kurią įtrauktas susitarimas, gali būti pripažinta B valstybėje dėl to, kad tarptautinėje, regioninėje arba dvišalėje sutartyje toks pripažinimas yra numatytas arba dėl to, kad užsienio teismo nutartis gali būti kitaip pripažinta toje teisinėje sistemoje pagal B valstybės teisę. Kalbant apie faktinį sudaryto susitarimo vykdymą, gali reikėti papildomo jo pripažinimo vykdytinu arba užregistravimo B valstybėje. Šiuo atveju gali kilti problemų, jeigu B valstybės teismai mano, kad A valstybės teismai neturėjo tarptautinės jurisdikcijos priimti sprendimo nagrinėjamu klausimu (daugiau informacijos apie jurisdikcines problemas tarptautinio vaikų grobimo bylose žr. šio vadovo 13 skyrių). Taip pat gali būti, kad tarp A ir B valstybių taikomos taisyklės, pagal kurias B valstybėje leidžiama pripažinti A valstybėje vykdytiną susitarimą, neįtraukus jo į teismo nutartį³⁵⁷.

2) Kitas būdas yra nuvykti su pačiu susitarimu į B valstybę ir pasirūpinti, kad jis taptų joje privalomas ir vykdytinas: Šalys galėtų su savo susitarimu kreiptis į B valstybės institucijas, prašydamos, kad jis būtų padarytas teisiškai privalomas ir vykdytinas B valstybėje pagal šios valstybės vidaus procedūras. Tai reiškia, kad šalys toliau veiks nepaisydamos to, kokį teisinį statusą jų susitarimas yra įgijęs A valstybėje. Problemų dėl šio sprendimo gali kilti dėl jurisdikcinių aspektų. Pavyzdžiui, gali būti taip, kad B valstybės institucijos manys, jog neturi (tarptautinės) jurisdikcijos, kad paverstų susitarimą teismo nutartimi arba kad imtųsi kitų būtinų veiksmų, kad susitarimas būtų padarytas privalomas, nes mano, kad A valstybės institucijos turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti susitarimo reglamentuojamą (-us) klausimą (-us).

297 Geriausia, jeigu tarptautiniame, regioniniame³⁵⁸ arba dvišaliame dokumente būtų numatytas supaprastintas vienos valstybės teismo nutarčių pripažinimas ir vykdymas kitoje valstybėje. Toks dokumentas yra 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos. Pagal 1996 m. Hagos konvenciją teismo nutartis, į kurią įtrauktas susitarimas dėl globos arba bendravimo vienoje susitariančiojoje valstybėje, yra „apsaugos priemonė“ ir ji bus pripažįstama pagal teisės nuostatas bei vykdytina visose susitariančiose valstybėse. Tai reiškia, kad „nereikės pradėti jokio proceso, siekiant <...> pripažinimo“³⁵⁹ kitose susitariančiose valstybėse. Tačiau kalbant apie faktinį priemonės vykdymą, yra būtinas vykdytinumo pripažinimas arba registracija (26 straipsnio 1 dalis). Tačiau 1996 m. Hagos konvencijoje susitariančiosios valstybės šiuo atžvilgiu įpareigojamos taikyti „*paprastą ir greitą procedūrą*“ (26 straipsnio 2 dalis, šio vadovo autoriaus išskirta pasviruoju šriftu). Atsisakyti pripažinti

356 Žr. šalių profilių pagal 1980 m. Konvenciją (minėti 121 išnašoje) 19.5 skirsnio b punktą. Kai kuriose valstybėse galimos kelios alternatyvos. Toliau nurodytos valstybės yra pareiškusios, kad susitarimo vykdytinumui reikalingas teismo patvirtinimas: **Airija, Argentina, Australija, Belgija, Brazilija, Burkina Fasa, Čekija, Danija, Estija, Graikija, Hondūras, Ispanija, Izraelis, Jungtinė Karalystė (Anglija ir Velsas, Šiaurės Airija), Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada (Manitoba, Naujoji Škotija), Kinija (Hing Kongo specialusis administracinis regionas (SAR)), Kosta Rika, Latvija, Lenkija, Lietuva, Mauricijus, Meksika, Norvegija, Paragvajus, Rumunija, Slovėnija, Suomija** (Socialinės rūpybos valdybos pritarimas), **Švedija, Šveicarija, Vengrija** (Globos institucijos pritarimas) ir **Venesuela**; notaro patvirtinimas galimas **Belgijoje, Burkina Fase, Danijoje, Estijoje, Rumunijoje, Slovėnijoje** ir **Vengrijoje**, o registracija teisme – **Australijoje, Burkina Fase, Estijoje, Graikijoje, Hondūre, Kanadoje (Britų Kolumbijoje, Naujojoje Škotijoje, Saskačevane)** (šalių profiliai, 2012 m. birželio mėn. duomenys).

357 Žr., pvz., Europos reglamento „Briuselis IIa“ 46 straipsnį, pagal kurį „šalių susitarimai, kurie yra vykdytini (Europos Sąjungos) valstybėje narėje, kurioje jie buvo sudaryti, yra skelbiami ir pripažįstami vykdytinais tomis pačiomis sąlygomis kaip teismo sprendimai (pagal reglamentą)“. Taip pat žr. 2007 m. Hagos konvencijos dėl vaikų išlaikymo 30 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad „susitariančiojoje valstybėje sudarytą susitarimą dėl išlaikymo turi būti galima pripažinti ir vykdyti kaip sprendimą <...> tik jeigu jis yra vykdytinas kaip sprendimas kilmės valstybėje“.

358 Panašiai kaip ir 1996 m. Hagos konvencijoje dėl vaikų apsaugos, Europos reglamente „Briuselis IIa“ yra nustatytos supaprastinto sprendimų, priimtų tėvų pareigų bylose, pripažinimo ir vykdymo taisyklės. Be to, Reglamente „Briuselis IIa“ 46 straipsnyje nustatytas pačių susitarimų pripažinimas ir vykdymas tik jeigu jie yra vykdytini valstybėje narėje, kurioje buvo sudaryti, žr. šio vadovo 357 išnašą.

359 Žr. P. Lagarde 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos aiškinamąją ataskaitą (minėta 80 išnašoje), p. 585, 119 punktas.

vykdytinu arba įregistruoti galima tik jeigu taikoma kuri nors iš ribotų nepripažinimo priežasčių, nurodytų 23 straipsnio 2 dalyje. Atsisakymo priežastys, pavyzdžiui, gali būti, kad „priemonės ėmėsi institucija, kurios jurisdikcija nebuvo grindžiama viena iš <1996 m. Konvencijoje> nurodytų priežasčių“ ir kad „išskyrus skubos atvejus, priemonės imtasi teismo arba administraciniame procese, nesuteikus vaikui galimybės būti išklaustam, pažeidžiant pagrindinius prašomosios valstybės proceso principus“.

- 298 Galimas abejones dėl nepripažinimo pagrindų galima išsklaidyti anksti, taikant „išankstinio pripažinimo“ procedūrą pagal 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos 24 straipsnį. Pagal minėtą straipsnį „bet kuris suinteresuotasis asmuo gali prašyti vienos Susitariančiosios Valstybės kompetentingų institucijų, kad jos nuspręstų dėl priemonės, taikytinos kitoje Susitariančiojoje Valstybėje, pripažinimo ar nepripažinimo“ (daugiau informacijos žr. 1996 m. Konvencijos praktiniame vadove³⁶⁰).
- 299 Pabrėžtina, kad vaikų grobimo bylose jurisdikcijos padėtis yra labai sudėtinga³⁶¹. Ir 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, ir 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos grindžiamos idėja, kad vaiko pagrobimo atveju valstybės, į kurią vaikas buvo pagrobtas (prašomosios valstybės) institucijos turi kompetenciją priimti sprendimą dėl vaiko grąžinimo, tačiau ne dėl globos esmės³⁶². Bylą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas prašomojoje valstybėje turės problemų paversti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą teismo nutartimi, jeigu į jį yra įtraukti ne tik grąžinimo, bet ir globos ar kiti klausimai, dėl kurių bylą pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas neturi (tarptautinės) jurisdikcijos (daugiau informacijos apie ypatingą jurisdikcijos padėtį tarptautinio vaikų grobimo bylose žr. šio vadovo 13 skyrių).
- 300 Jurisdikcijos padėtis gali dar pasunkėti dėl papildomų klausimų, pvz., situoktinių ir vaiko išlaikymo klausimų įtraukimo į susitarimą. Todėl, kad visas susitarimas taptų teisiškai privalomas ir vykdytinas atitinkamose teisinėse sistemose, gali prireikti įvairių institucijų, galbūt esančių skirtingose valstybėse, dalyvavimo. Tokiais atvejais gali reikėti specialisto konsultacijų dėl to, kokių veiksmų imtis ir kurioje iš susijusių valstybių tai daryti.
- 301 Gauti informaciją apie tai, kur ieškoti specializuotos teisinės pagalbos, ir apie veiksmus, būtinus, kad susitarimas taptų vykdytinas atitinkamose valstybėse, gali padėti atitinkamos valstybės centrinė įstaiga arba kita organizacija, veikianti kaip taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinis ryšių punktas³⁶³.
- 302 Užtikrinant susitarimo vykdytinumą skirtingose valstybėse, gali būti reikalingas skirtingų atitinkamų valstybių administracinių arba teismo institucijų bendradarbiavimas.
- 303 Teismai turėtų kuo labiau palaikyti sudaryto sprendimo tvarumą, padėdami šalims padaryti susitarimą teisiškai privalomą ir vykdytiną skirtingose atitinkamose teisinėse sistemose. Todėl gali būti priimamos tapačios nutartys (angl. *mirror orders*) ar apsauginės nutartys³⁶⁴. Be to, jeigu tai galima ir tinkama, teismai turėtų naudotis esamais teismų tinklais³⁶⁵ ir prašyti centrinių įstaigų pagalbos. Ypač svarbus šiuo atžvilgiu yra Tarptautinis Hagos teisėjų, kurie specializuojasi šeimos bylose, tinklas, sukurtas³⁶⁶

360 Minėta 223 išnašoje.

361 Daugiau informacijos pateikiama šio vadovo 13 skyriuje.

362 Žr. 1980 m. Hagos konvencijos 16 straipsnį; 1996 m. Hagos konvencijos 7 straipsnis.

363 Žr. šio vadovo I priede pateiktą Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principų C dalį („Taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo pripažinimas teisiškai privalomu“). Žr. šio vadovo 4.1 skirsnį, kuriame pateikta daugiau informacijos apie taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinių įstaigų vaidmenį.

364 Sąvoka „tapati nutartis“ reiškia nutartį, kurią priėmė prašančiosios valstybės teismai ir kuri yra identiška prašomojoje valstybėje priimtai nutarčiai arba į ją panaši. „Apsauginė“ nutartis – tai tokia nutartis, kurią priėmė prašančiosios valstybės teismas, paprastai pagal be vaiko likusio vieno iš tėvų prašymą, siekdamas užtikrinti grąžinimo sąlygas. Daugiau informacijos apie tapačių ir apsauginių nutarčių naudojimą tarptautinio vaikų grobimo bylose žr. Vykdyto gerosios patirties vadovo (minėtas 23 išnašoje) 5 skyrių („Savanoriško laikymosi skatinimas“) ir 8 skyrių („Tarptautinis bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti saugų grąžinimą“). Pavyzdžius taip pat žr. E. Carl ir M. Erb-Klünemann „Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (minėti 98 išnašoje), p. 59 ir toliau, p. 72; taip pat žr. K. Nehls „Cross-border family mediation – An innovative approach to a contemporary issue“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (ten pat), p. 18 ir toliau, p. 27.

365 Dėl tiesioginio teismų bendravimo siekiant užtikrinti susitarimų tarptautinio vaikų grobimo bylose teisinį pripažinimą ir vykdymą žr. dviejų **Vokietijos** teisėjų E. Carl ir M. Erb-Klünemann pranešimą „Integrating Mediation into Court Proceedings in Cross-Border Family Cases“, S. Kiesewetter ir C. C. Paul (red.) (minėti 98 išnašoje), p. 59 ir toliau, p. 72, 73.

366 Tinklas sukurtas pateikus pasiūlymą 1998 m. *De Ruwenberg* teisėjų seminare dėl tarptautinės vaikų apsaugos; daugiau informacijos žr. www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“. Daugiau informacijos apie Tarptautinį Hagos teisėjų tinklą ir tiesioginio teismų bendravimo veikimą žr. 128 išnašą.

siekiant padėti teisėjams bendrauti ir bendradarbiauti tarptautiniu lygmeniu ir padėti užtikrinti veiksmingą tarptautinių dokumentų vaikų apsaugos srityje veikimą, įskaitant 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo³⁶⁷. Naudodamas tiesiogines teismų bendravimo priemones, gražinimo bylą pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teisėjas gali gebėti suderinti su teisėju, kompetentingu spręsti globos klausimus grįžimo valstybėje, tėvų susitarimui reikiamą palaikymą³⁶⁸.

- 304 Valstybės turėtų palengvinti paprastas procedūras, kurias taikant šalių prašymu kompetentinga institucija galėtų patvirtinti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytus susitarimus ir (arba) padaryti juos vykdytinus³⁶⁹. Jeigu tokių procedūrų nėra, valstybės turėtų ištirti pageidavimus priimti reguliavimo arba teisės aktų nuostatas, pagal kurias tokias procedūras būtų lengviau taikyti³⁷⁰.

13 Jurisdikcijos ir taikytinos teisės taisyklių klausimai

- Sudarant taikinamojo tarpininkavimo metu pasiektą susitarimą reikia atsižvelgti į jurisdikcijos ir taikytinos teisės klausimus.
- Prašomosios ir prašančiosios valstybės teismo ir administracinės institucijos turėtų kuo glaudžiau bendradarbiauti, kad įveiktų galimus sunkumus, susijusius su susitarimu, kuriuo taikiai išsprendžiamas tarptautinio vaiko grobimo ginčas, padarymu teisiškai privalomo ir vykdytino abiejose valstybėse. Šiuo atžvilgiu gali labai padėti tiesioginis teismų bendravimas.

- 305 Kaip pabrėžta šio vadovo 12 skyriuje, tarptautiniuose šeimos ginčiuose labai svarbu apsvarstyti jurisdikcijos ir taikytinos teisės klausimus, siekiant užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo vykdytinumą skirtingose atitinkamose valstybėse. Po tokių svarstymų iškilus sunkumams, susijusiems su tam tikrų papildomų klausimų, kaip antai išlaikymo, įtraukimu gali tekti atitinkamai pritaikyti taikinamojo tarpininkavimo taikymo sritį³⁷¹.
- 306 Kalbant apie jurisdikciją tarptautiniuose šeimos ginčiuose, tarptautinės jurisdikcijos (t. y. klausimo, kuri valstybė turi jurisdikciją) klausimą reikia skirti nuo vidaus jurisdikcijos (t. y. kuris teismas ar institucija yra kompetentingi spręsti konkretų klausimą vienoje valstybėje) klausimo. Daugiašalėse tarptautinėse sutartyse, kuriose nustatytos jurisdikcijos taisyklės, paprastai reglamentuojama tik tarptautinė jurisdikcija, o vidaus jurisdikcijos reguliavimas paliekamas atskiroms valstybėms.
- 307 Kalbant apie tarptautinę jurisdikciją tarptautinio vaikų grobimo bylose, ypatingą dėmesį reikia skirti padariniams, galintiems kilti dėl dviejų klausimų, paprastai sprendžiamų taikinamojo tarpininkavimo metu sudaromuose susitarimuose, derinio, t. y.: 1) vaiko gražinimo arba negražinimo klausimo; ir 2) globos ir bendravimo teisių, įgyvendintinių gražinus vaiką arba jo negražinus, sureguliuojamo klausimo.

367 Žr. Jungtinės ET ir HPTK teisėjų konferencijos išvadas ir rekomendacijas, 2009 m. sausio 15–16 d., skelbiamas www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“, priimtas pritarus daugiau negu 140 teisėjų iš 55 šalių.

368 Žr., pvz., **Australijos** eksperto pareiškimą Specialiosios komisijos šeštajame posėdyje, „1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio veikimo specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvados ir rekomendacijos“ (2011 m. birželio 1–10 d.), kurias parengė Nuolatinis biuras, 2011 m. lapkričio 14 d. pareng. dok. Nr. 14, pateiktas 2012 m. sausio mėn. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio veikimo specialiajai komisijai (skelbiamas www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), 252 punktą; taip pat žr. E. Carl ir M. Erb-Klünemann (minėti 364 išnašoje), p. 59 ir toliau, p. 72.

369 Dėl raidos Europos Sąjungoje žr. Europos direktyvos dėl mediacijos (taikinamojo tarpininkavimo) (minėta 5 išnašoje) 6 straipsnį, pagal kurį Europos Sąjungos valstybių narių prašoma užtikrinti, kad „ginčo šalys arba viena ginčo šalis, gavusi aiškų kitų šalių sutikimą, turėtų galimybę prašyti mediacijos būdu pasiektą rašytinio susitarimo turinį pripažinti privalomai vykdomu“. 6 straipsnyje nurodytos išimtys – tai atvejai, kai „susitarimo turinys prieštarauja valstybės narės, kurioje pateikiamas prašymas, teisei arba tos valstybės narės teisėje nenumatytas jo privalomas vykdymas“. 6 straipsnyje pabrėžiama, kad „nei viena šio straipsnio nuostata nedaro įtakos taisyklėms, kurios taikomos susitarimo, tapusio privalomai vykdomu pagal šio straipsnio 1 dalį, pripažinimui ir privalomam vykdymui kitoje valstybėje narėje“. Dėl priemonių, kurių Europos Sąjungos valstybės narės ėmėsi šiai direktyvai įgyvendinti žr. Europos teisminių atlasą (minėtas 60 išnašoje).

370 Taip pat žr. Europos Tarybos rekomendacijos Nr. R (98) 1 dėl taikinamojo tarpininkavimo (minėta 52 išnašoje) IV dalį („Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų statusas“):
„Valstybės turėtų sudaryti sąlygas, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytus susitarimus šalims prašant patvirtintų teismo ar kita kompetentinga institucija, ir numatyti taip patvirtintų susitarimų vykdymo mechanizmus pagal nacionalinę teisę.“

371 Niekas nekliaud šalims grįžti prie taikinamojo tarpininkavimo ir išspręsti šiuos papildomus klausimus po to, kai bus išnagrinėta vaiko pagrobimo byla.

Dėl paties neteisėto išvežimo ar laikymo tarptautinio vaikų grobimo bylose, kurioms taikoma 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo ir (arba) 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, atsiranda speciali jurisdikcija. Pagal plačiai taikomą tarptautinės jurisdikcijos principą jurisdikciją priimti ilgalaikius sprendimus dėl vaiko globos ir bendravimo su vaiku, taip pat sprendimus dėl tarptautinio šeimos persikėlimo, turi vaiko įprastinės gyvenamosios vietos teismas. Šis principas palaikomas 1996 m. Hagos konvencijoje³⁷², kuri veikia kartu su 1980 m. Hagos konvencija, taip pat atitinkamuose regioniniuose dokumentuose³⁷³. Principas grindžiamas argumentu, kad įprastinės vaiko gyvenamosios vietos teismas paprastai turi glaudžiausią ryšį su įprasta vaiko aplinka, t. y. šis teismas gali nesunkiai įvertinti vaiko gyvenimo sąlygas ir yra labiausiai pritaikytas vaiko interesus atitinkančiam sprendimui priimti. Vaiko pagrobimo atveju 1980 m. Konvencijoje ginami vaiko interesai, neleidžiant vienam iš tėvų sukurti „dirbtinius jurisdikcijos ryšius tarptautiniu lygmeniu, siekiant, kad jam (vieninteliui) atitektų vaiko globa“³⁷⁴. Tokiomis aplinkybėmis 1980 m. Konvencijos 16 straipsnyje užtikrinama, kad „[gavęs] pranešimą apie neteisėtą išvežimą ar laikymą“, prašomosios valstybės teismas „nesprendžia dėl vaiko globos teisių iš esmės, kol nenustatoma, kad vaikas neturi būti grąžintas pagal šią Konvenciją, arba sprendžia dėl globos teisių iš esmės tik tada, jeigu per protingumo kriterijų atitinkantį laikotarpį nuo minėto pranešimo gavimo dienos nepateikiamas prašymas pagal šią Konvenciją“.

308 Kartu, siekiant sustiprinti 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos 7 straipsnyje nustatyta, kad jeigu vaikas neteisėtai išvežamas arba laikomas, valstybės, kurioje iki išvežimo ar laikymo buvo vaiko įprastinė gyvenamoji vieta, institucijos išlaiko jurisdikciją globos klausimais, kol bus įvykdytos tam tikros sąlygos³⁷⁵.

309 Kalbant apie minėtų klausimų derinį tėvų susitarime, bylą dėl grąžinimo pagal Hagos konvenciją nagrinėjantis teismas turės jurisdikciją nagrinėti tik vieną tokio susitarimo dalį, t. y. dėl grąžinimo arba negrąžinimo, ir neturės tarptautinės jurisdikcijos patvirtinti antros susitarimo dalies dėl globos teisių ir ilgalaikio bendravimo. Jeigu teismas vis dėlto įtrauktų visą tėvų susitarimą į savo nutartį, kuria užbaigtų grąžinimo procedūrą pagal Hagos konvenciją, teismo nutartis negali būti privaloma prašomosios valstybės teismams (t. y. valstybės, iš kurios vaikas buvo pagrobtas, teismams) ilgalaikės globos klausimų atžvilgiu dėl tarptautinės jurisdikcijos stokos šiais klausimais.

310 Toliau pateiktas pavyzdys rodo, kokių praktinių sunkumų šie jurisdikcijos klausimai gali kelti:

- *Susituokusi jauna pora, auginanti aštuonerių metų vaiką, dėl didelių santykių problemų nusprendžia išsiskirti. Sutuoktiniai, kilę iš B valstybės, nuo vaiko gimimo įprastai gyvena A valstybėje. Nors skyrybų procesas vyksta A valstybėje, motina (M.) neteisėtai išveža vaiką į B valstybę (prašomąją valstybę), nes baiminasi, kad gali prarasti bendrą vaiko globą. Tėvo (T.) prašymu B valstybėje pradedama grąžinimo byla pagal 1980 m. Hagos konvenciją. Tačiau A valstybės (prašančiosios valstybės) teismas suteikia T. tik laikinąją vaiko globą. Kol T. yra B valstybėje, kad dalyvautų teismo procese, pavyksta pradėti taikinamąjį tarpininkavimą. Vykstant taikinamojo tarpininkavimo sesijoms tėvai sudaro apgalvotą susitarimą, pagal kurį susitaria dėl bendros globos ir pakaitinės vaiko gyvenamosios vietos. Be to, jie susitaria, kad grįš į A valstybę ir M. padengs kelionės išlaidas.*

M. ir T. nori padaryti savo susitarimą teisiškai privalomą prieš jį įgyvendindami. Visų pirma kadangi tėvui A valstybėje dėl neteisėto išvežimo vieninteliui suteikta laikinoji vaiko globa, motina nori tam tikrų garantijų, kad A valstybės teismai paisys tėvų susitarimo.

Jie sužino, kad bylą pagal Hagos konvenciją B valstybėje nagrinėjantis teismas gali į teismo nutartį įtraukti tik susitarimo dalį, kurioje reglamentuojamos grąžinimo ypatybės, ir kad susitarimo nuostatų dėl globos esmės į nutartį įtraukti negalima, arba bent negalima įtraukti taip, kad jos būtų privalomos A valstybės institucijoms. Visų pirma M. netenkina dalinis sutarties patvirtinimas. Todėl M. ir T. svarsto

372 Įprastinė gyvenamoji vieta yra pagrindinis siejantis veiksnys, taikomas visose šiuolaikinėse Hagos šeimos konvencijose, kaip ir daugelyje regioninių dokumentų, susijusių su vaikų apsauga, kaip antai Reglamente „Briuselis IIa“.

373 Pvz., Reglamentas „Briuselis IIa“.

374 Žr. E. Pérez-Vera 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo aiškinamąjį ataskaitą (minėta 93 išnašoje), p. 428, 11 punktas.

375 1996 m. Konvencijos 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Susitariančiosios Valstybės, kurioje vaikas nuolatos gyveno prieš pat jo išvežimą ar laikymą, institucijos tol, kol vaikas įgyja nuolatinę gyvenamąją vietą kitoje valstybėje, ir:

a) kol kiekvienas asmuo, institucija ar kuri nors kita organizacija, turinti globos teises, pritaris vaiko išvežimui ar laikymui; arba

b) kol vaikas bus išgyvenęs toje kitoje valstybėje bent vienerius metus po to, kai asmuo, institucija ar kuri nors kita organizacija, turintys globos teises, sužinojo arba turėjo sužinoti apie vaiko buvimo vietą, nėra jokio tuo laikotarpiu pateikto ir dar nagrinėjamo prašymo sugrąžinti vaiką ir vaikas yra apsipratęs su nauja aplinka.“

galimybę kreiptis į tarptautinę jurisdikciją globos klausimais turinčias A valstybės institucijas. Tačiau jie sužino, kad nors A valstybės kompetentingas teismas gali patvirtinti tėvų susitarimą, jis paprastai reikalauja, kad pagal įstatyme nustatytą pareigą globos bylose taikyti vaiko interesų kriterijų, dalyvautų abi šalys ir būtų išklaustas vaikas. Tačiau M. nenori grįžti į A valstybę su vaiku, kol nebus įsitikinusi, kad A valstybės institucijos paisys susitarimo. ■

- 311 Praktiniai sunkumai, galintys kilti dėl specialiosios jurisdikcijos tarptautinio vaikų grobimo bylose, buvo išsamiau aptarti 2011 m. birželio mėn. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio veikimo apžvalgos specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalyje³⁷⁶. Papildomas diskusijas šiuo klausimu taip pat galima rasti 2011 m. lapkričio mėn. parengiamajame dokumente Nr. 13³⁷⁷, parengtame rengiantis 2012 m. sausio mėn. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio II daliai, kai šis klausimas buvo aptartas platesniame kontekste, aptariant galimą poreikį supaprastinti susitarimų pripažinimą ir vykdymą šeimos teisėje³⁷⁸.
- 312 Esamoje teisinėje padėtyje tarptautinio vaikų grobimo byloje pasiekto suderinto susitarimo tvarumas iš esmės priklausys nuo prašomosios valstybės ir prašančiosios valstybės teismo institucijų bendradarbiavimo padedant šalims stengtis padaryti susitarimą teisiškai privalomą ir vykdytiną abiejose valstybėse. Kaip minėta šio vadovo 12 skyriuje, yra nemažai priemonių susitarimui palaikyti, kurių gali imtis ir bylą dėl grąžinimo nagrinėjantis teismas, ir prašančiosios valstybės teismai (daugiau apie tapačias nutartis, apsaugines nutartis ir pan. žr. pirmiau). Šiose bylose gali labai padėti tiesioginis teismų bendravimas³⁷⁹.
- 313 Siekiant išspręsti minėtas jurisdikcijos problemas, galima apsvarstyti galimybę perduoti jurisdikciją pagal 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos 8 ir 9 straipsnius, jeigu dvi atitinkamos valstybės yra 1996 m. Konvencijos susitariančiosios šalys (daugiau informacijos apie jurisdikcijos perdavimą žr. 1996 m. Konvencijos praktinį vadovą).
- 314 Atsižvelgiant į tai, kad yra sudėtinga padaryti susitarimus tarptautinio vaikų grobimo bylose teisiškai privalomus, tėvams labai rekomenduojama dėl savo bylos kreiptis į specialistus dėl teisinių konsultacijų. Centrinės įstaigos turėtų kuo labiau padėti šalims ir teismams gauti informaciją ir palaikyti jų pastangas įveikti jurisdikcijos kliūtis, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas taptų teisiškai privalomas ir vykdytinas prašomojoje ir prašančiojoje valstybėse.
- 315 Be jurisdikcijos klausimų, taikinamajam tarpininkavimui tarptautiniuose šeimos teisės ginčiuose svarbią reikšmę gali turėti taikytinos teisės klausimai. Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas turi atitikti taikytiną teisę, kad jis galėtų būti tinkamas pagrindas ginčo sprendimui priimti. Reikėtų informuoti tarptautinio šeimos ginčo šalis, kad kai kuriems susitarime reglamentuotiems klausimams taikytina teisė nebūtinai yra valstybės, kurioje vyksta taikinamasis tarpininkavimas, teisė. Joms reikia žinoti, kad gali būti netgi taip, jog vykdant taikinamąjį tarpininkavimą skirtingiems aptariamais klausimams bus taikomi skirtingų valstybių įstatymai.
- 316 Pavyzdžiui, tarptautinio vaikų grobimo byloje, jeigu taikinamasis tarpininkavimas vyksta prašomojoje valstybėje (t. y. valstybėje, į kurią išvežtas vaikas) kartu su grąžinimo procedūra pagal Hagos konvenciją, paprastai globos esmei taikytina materialinė teisė nebus tos valstybės teisė ir tikėtina, kad tai bus prašančiosios valstybės (t. y. vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės prieš pat pagrobimą) teisė. Aišku, šiuo atžvilgiu sunku kalbėti bendrai, nes taikytinos teisės atvejis konkrečioje byloje priklauso nuo atitinkamose valstybėse galiojančių tarptautinių, regioninių arba dvišalių sutarčių, o jų nesant – taikytinų nacionalinių kolizinių teisės normų. Jeigu byloje taikoma 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos, bylą dėl globos esmės kompetentingas nagrinėti teismas tiesioginio vaiko grobimo atveju (o tai, kaip jau nurodyta, yra prašomosios valstybės teismas) pagal

376 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio I dalies išvadas ir rekomendacijas bei ataskaitą, 2011 m. lapkričio 14 d. pareng. dok. Nr. 14 (minėtas 368 išnašoje), 247 ir paskesni punktai.

377 Žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio II dalies vadovą bei Pageidavimų ir galimybių toliau tęsti darbą, susijusį su 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijomis, svarstymą, kurią parengė Nuolatinis biuras, 2011 m. lapkričio mėn. pareng. dok. Nr. 13, pateiktas 2012 m. sausio mėn. 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos praktinio veikimo specialiajai komisijai (skelbiama www.hcch.net, rubrikoje „Vaikų grobimo klausimai“), visų pirma 29 ir paskesnius punktus.

378 Po 1980 m. ir 1996 m. Hagos konvencijų praktinio veikimo specialiosios komisijos šeštojo posėdžio rekomendacijos (žr. Specialiosios komisijos šeštojo posėdžio II dalies išvadas ir rekomendacijas, minėtas 320 išnašoje, rekomendacija Nr. 77) 2012 m. Taryba įgaliavo Hagos konferenciją „sudaryti ekspertų grupę, kuri atliktų papildomus tyrimus ginčų dėl vaikų metu sudarytų susitarimų tarptautinio pripažinimo ir vykdymo, įskaitant susitarimus, sudarytus taikinamojo tarpininkavimo metu, atsižvelgiant į 1996 m. Konvencijos įgyvendinimą ir taikymą“, ir nurodė, kad „atliekant šį darbą reikia nustatyti teisinių ir praktinių problemų pobūdį ir mastą, įskaitant jurisdikcijos klausimus, ir įvertinti naujo, privalomo arba neprivalomo šios srities dokumento naudą“, žr. 2012 m. Tarybos patvirtintas išvadas ir rekomendacijas (minėtos 39 išnašoje), rekomendacija Nr. 7.

379 Žr. 368 išnašą; daugiau informacijos apie tiesioginį teismų bendravimą žr. 128 išnašą.

1996 m. Konvenciją pagal bendrą principą taikys savo valstybės teisę (žr. 1996 m. Hagos konvencijos 15 straipsnį). Tokiu atveju taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo nuostatos, kiek jos susijusios su globos ir ilgalaikio bendravimo klausimais, turės atitikti vaiko įprastinės gyvenamosios vietos valstybės materialinę teisę (žr. 1996 m. Hagos konvencijos praktinį vadovą, kuriame pateikta daugiau informacijos).

- 317 Kalbant apie kitus aspektus, reglamentuojamus taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytame susitarime, pavyzdžiui, vaikų ir sutuoktinių išlaikymo nuostatas, taisyklės dėl jurisdikcijos ir taikytinos teisės gali skirtis. Atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir bylai taikytinas tarptautinės privatinės teisės taisykles, jurisdikciją išlaikymo klausimais gali turėti kitas teismas nei tas, kuris yra kompetentingas spręsti globos klausimus, ir išlaikymo klausimams gali būti taikytina kita materialinė teisė, o ne globos klausimams taikytina teisė. Tai dar viena problema, kuri irgi rodo, kad šalims reikia dėl savo konkretaus atvejo pasikonsultuoti su teisininkais specialistais.

14 Taikinamojo tarpininkavimo pasitelkimas siekiant užkirsti kelią vaikų grobimui

- Skatinant savanoriškus susitarimus ir padedant vykdyti taikinamąjį tarpininkavimą globos arba bendravimo klausimais galima padėti užkirsti kelią paskesniems grobimams³⁸⁰.
- Galima apsvarstyti specializuoto taikinamojo tarpininkavimo skirtingų kultūrų poroms pranašumus³⁸¹.

- 318 Pripažįstant, kad asmenų iš skirtingų valstybių santykių subyrėjimas yra daugelio tarptautinio vaikų grobimo bylų pagrindas, „savanoriško susitarimo užtikrinimas tuo metu, kai tėvai skiriasi arba aptaria globos ar bendravimo klausimus, yra naudinga prevencinė priemonė“³⁸².
- 319 Pavyzdžiui, jeigu vienas iš tėvų pageidauja po skyrybų su partneriu persikelti į kitą valstybę, taikinamojo tarpininkavimo taikymas ankstyvuju etapu gali būti labai naudingas. Pasitelkus specializuotą taikinamąjį tarpininkavimą tėvai gali geriau suprasti vienas kito nuomones ir surasti bendrą sprendimą, kuriuo būtų atsižvelgta į vaiko poreikius. Kiekvieno konkretaus atvejo rezultatai gali skirtis kaip ir jo aplinkybės, įskaitant abiejų tėvų persikėlimą į naują valstybę, abiejų tėvų pasilikimą toje pačioje valstybėje arba vieno iš tėvų persikėlimą, tinkamai užtikrinus kito iš tėvų teisę bendrauti su vaiku.
- 320 Kartu pasitelkus taikinamąjį tarpininkavimą, kad būtų užtikrinta, jog vienoje valstybėje ar keliose valstybėse būtų paisoma bendravimo tvarkos, galima lengviau išvengti atvejų, lemiančių tarptautinį vaiko pagrobimą. Daugiau informacijos apie atvejus, kai yra didesnė vaiko pagrobimo grėsmė, žr. Prevencinių priemonių gerosios patirties vadovo³⁸³ 2.1 punktą.
- 321 Padedant per centrines įstaigas arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčuose centrinius ryšių punktus gauti informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą ir priemones, būtinas, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas taptų vykdytinas abiejose atitinkamose valstybėse, bus lengviau skatinti taikinamąjį tarpininkavimą kaip vaikų grobimo prevencijos priemonę³⁸⁴.
- 322 Aišku, taikinamasis tarpininkavimas tėra tik viena iš galimybių. Galimybė kreiptis į teismą dėl persikėlimo neturėtų priklausyti nuo šalių dalyvavimo taikinamojo tarpininkavimo sesijose³⁸⁵.

380 Žr. Prevencinių priemonių gerosios patirties vadove (minėtas 23 išnašoje) nurodytus principus, 2.1 punktą, p. 15.

381 Žr. Prevencinių priemonių gerosios patirties vadove (ten pat) nurodytus principus.

382 Ten pat.

383 Ten pat.

384 Dėl centrinių įstaigų ir kitų organizacijų vaidmens padedant teikti šią informaciją žr. šio vadovo 4.1 skirsnį.

385 Žr. Vašingtono deklaraciją dėl tarptautinio šeimos persikėlimo (minėta 160 išnašoje).

15 Kiti taikaus ginčų sprendimo mechanizmai

- Be taikinamojo tarpininkavimo, tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl vaikų reikėtų skatinti taikyti kitus taikaus ginčų sprendimo mechanizmus.
- Nacionalinėse bylose prieinami taikaus ginčų sprendimo mechanizmai turėtų būti svarstomi taikyti tarptautiniuose šeimos ginčiuose tik jeigu juos galima pritaikyti prie specialių tarptautinių ginčų poreikių.
- Valstybės turėtų teikti informaciją apie jų jurisdikcijoje prieinamus taikaus ginčų tarptautinio vaikų grobimo bylose sprendimo mechanizmus.

- 323 Šiame vadove siekiama skatinti naudoti taikaus ginčų sprendimo mechanizmus, kad būtų taikiai sprendžiami tarptautiniai šeimos ginčai dėl vaikų.
- 324 Be taikinamojo tarpininkavimo, yra sukurta daug kitų taikaus ginčų sprendimo mechanizmų, sėkmingai taikomų šeimos ginčams spręsti skirtingose šalyse³⁸⁶. Tai yra „taikinimas“, „tėvų pareigų derinimas“, „išankstinis neutralus vertinimas“, taip pat tokie ginčų sprendimo modeliai kaip „teisinis bendradarbiavimas“ arba „teisinė kooperacija“.
- 325 **Taikinimas**, kurį dažnai teismo procese vykdo bylą nagrinėjantis teisėjas, yra vienas iš labiau nurodomojo pobūdžio ginčų sprendimo mechanizmų. Kaip pažymėta šio vadovo skyriuje „Terminija“, taikinimas kartais painiojamas su taikinamuoju tarpininkavimu. Taikinamojo tarpininkavimo atveju neutralus trečiasis asmuo negali būti tas asmuo, kuris gali priimti šalims tinkamą sprendimą; taikinimo tarpininkas tik padeda šalims bendrauti ir surasti tokį ginčo sprendimą, už kurį jos pačios būtų atsakingos. Tačiau taikinimo atveju neutralus trečiasis asmuo paprastai turi daug didesnę įtaką ginčo baigčiai³⁸⁷. Taikinimas reguliariai naudojamas daugelio šalių teismo procesuose dėl tėvų pareigų³⁸⁸. Teisėjo vykdomą taikinimą galima nesunkiai taikyti grąžinimo procedūroje pagal Hagos konvenciją, jeigu jis laikomas tinkamu ir įmanomu, kad ginčas teisme būtų sureguliuotas nedelsiant.
- 326 Kai kuriose Jungtinių Amerikos Valstijų valstijose itin konfliktiškose bylose dėl globos ir bendravimo siūlomos „**tėvų pareigų derinimo**“ programos, jeigu tėvai jau ne kartą parodė savo negebėjimą arba nenorą vykdyti teismo nutartis ar tėvų susitarimus³⁸⁹.
- „Tėvų pareigų derinimas yra į vaikus orientuotas alternatyvus ginčų sprendimo mechanizmas, kai patyręs psichinės sveikatos arba teisės specialistas, parengtas būti taikinimo tarpininku, padeda labai konfliktuojantiems tėvams įgyvendinti tėvų pareigų planą, padėdamas laiku išspręsti jų ginčus, šviesdamas tėvus apie vaiko poreikius, o šalims ir (arba) teismui iš anksto pritarus – priimdamas sprendimus pagal teismo nutartį arba paskyrimo sutartį³⁹⁰.“
- 327 Teismas, kompetentingas nagrinėti globos bylą, paskiria tėvų pareigų derintoją. „Tėvų pareigų derinimas“ sukurtas didelio konfliktiškumo ginčų dėl globos tarpdalykinei konferencijai, kurią 2000 m. parėmė Amerikos advokatų asociacija, pateikusi rekomendaciją.
- 328 Kita taikaus ginčų sprendimo skatinimo priemonė yra „**ankstyvas neutralus vertinimas**“³⁹¹, kai šalys gauna neprivalomą eksperto išvadą dėl savo teisinės padėties, o vėliau joms suteikiama galimybė taikiai išsiderėti sprendimą³⁹². Šis procesas taikomas, pavyzdžiui, kai kuriose Jungtinių Amerikos Valstijų

386 Daugiau informacijos apie alternatyvus ginčų sprendimo mechanizmus skirtingose 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo susitariančiose valstybėse žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 20 skyrių.

387 Daugiau informacijos apie taikinamojo tarpininkavimo ir taikinimo skirtumus žr. skyrių „Terminija“, sąvokos „taikinamasis tarpininkavimas“ apibrėžtį.

388 Pavyzdžiui, **Maroke** prieš teismui priimant sprendimą dėl skyrybų, reikia mėginti sutuoktinius iš naujo „sutaikyti“, žr. **Maroko** šeimos kodekso (pranc. *Code de la famille - Bulletin Officiel No 5358 du 2 ramadan 1426*, 2005 m. spalio 6 d., p. 667), skelbiamo www.justice.gov.ma, 81 ir paskesnius straipsnius. **Italijoje** gyvenimo skyrium (separacijos) ir skyrybų bylose irgi yra būtinas mėginimas sutaikyti sutuoktinius, žr. Civilinio proceso kodekso 708 straipsnį ir Italijos skyrybų įstatymo 1 ir 4.7 straipsnius (it. *Legge 1er dicembre 1970*, Nr. 898, *Disciplina dei casi di scioglimento del matrimonio*, *Gazzetta Ufficiale n. 306*, 1970 m. gruodžio 3 d.).

389 Žr. N. ver Steegh (minėta 8 išnašoje), p. 663, 664.

390 Žr. Šeimos ir taikinimo teismų asociacijos (angl. *Association of Family and Conciliation Courts – AFCC*) Tėvų pareigų derinimo darbo grupės parengtas gaires „Guidelines for Parenting Coordination“, 2005 m. gegužės mėn., prieiga per internetą: <<http://www.afcnet.org/Portals/0/PublicDocuments/Guidelines/AFCCGuidelinesforParentingcoordinationnew.pdf>> (paskutinį kartą žiūrėta 2012 m. birželio 14 d.).

391 Daugiau informacijos žr., be kitų, N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 663.

392 Ten pat.

- jurisdikcijose, kai ankstyvo neutralaus vertinimo sesijos trunka dvi tris valandas, yra konfidencialios, o jas vykdo vienas arba keli ekspertai³⁹³.
- 329 Taikaus ginčų sprendimo mechanizmų skatinimas skirtingose teisinėse sistemose taip pat matyti iš kintančio advokatų požiūrio į atstovavimą šeimos teisės bylose. Dabar advokatai labiau siekia surasti sprendimą, kuris reikštų geriausią rezultatą jų klientams.
- 330 Pirmasis iš dviejų įdomių procesų, kuriuos reikėtų šiuo atžvilgiu paminėti, yra „**teisinio bendradarbiavimo**“ modelis. Pagal šį modelį, naudojamą kai kuriose valstybėse³⁹⁴, šalims padeda „bendradarbiaujantys advokatai“, taikantys interesais grindžiamą problemų sprendimo techniką, kad išspręstų ginčą nesikreipiant į teismą³⁹⁵. Jeigu susitari nepavyksta ir klausimą reikia spręsti teismo procese, bendradarbiaujantys advokatai toliau šalims nebeatstovauja; todėl tokioje byloje šalims reikia naujų advokatų. Kai kuriose valstybėse, pvz., kai kuriose Jungtinių Amerikos Valstijų jurisdikcijose, teisinio bendradarbiavimo modelis jau kurį laiką yra sėkmingai taikomas. Per tą laiką kai kuriose iš tų teisinių sistemų buvo priimti teisės aktai arba „teisinio bendradarbiavimo“ „etikos rekomendacijos“³⁹⁶.
- 331 Kitas taikaus ginčų sprendimo modelis yra „**teisinė kooperacija**“. Teisinės kooperacijos modelis grindžiamas teisinio bendradarbiavimo modelio principais, išskyrus tai, kad tuo atveju, jeigu klausimą reikia perduoti teismui, šalių advokatai nenustoja joms atstovauti³⁹⁷.
- 332 Tarptautiniuose šeimos ginčiuose reikėtų apsvarstyti galimybę taikyti taikaus ginčų sprendimo mechanizmus, prieinamus nacionaliniuose šeimos ginčiuose. Tačiau šie procesai turi būti pritaikyti prie konkrečios tarptautinių šeimos ginčų problematikos, visų pirma prie konkrečios tarptautinio vaikų grobimo bylų problematikos, nurodytos kalbant apie taikinamąjį tarpininkavimą. Pavyzdžiui, gali būti nepatartina tarptautinio vaikų grobimo bylose taikyti teisinio bendradarbiavimo modelį, nes šalims gali tekti susirasti dar po vieną atstovą, jeigu tam, kad pasiektas susitarimas taptų privalomas, tektų kreiptis į teismą, o jų atstovai privalėtų atsisakyti šalims ten atstovauti.
- 333 Šiame vadove aprašyta geroji taikinamojo tarpininkavimo patirtis turėtų būti pritaikyta tiems kitiems mechanizms.
- 334 Valstybės raginamos savo jurisdikcijoje teikti informaciją apie taikaus ginčų sprendimo mechanizmus, kurie gali būti taikomi tarptautinio vaikų grobimo bylose. Ši informacija galėtų būti teikiama per centrinės įstaigas arba taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinius ryšių punktus³⁹⁸.

393 Ten pat. Išankstinis neutralus vertinimas taip pat taikomas **Kanadoje (Manitoboje)**, žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 20 skirsnio a punktą.

394 Teisinio bendradarbiavimo modelis dabar taikomas, be kita ko, **Izraelyje, Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje ir Velse, Šiaurės Airijoje), Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kanadoje (Albertoje, Britų Kolumbijoje, Manitoboje, Naujojoje Škotijoje, Saskačevane)**, žr. šalių profilių pagal 1980 m. Hagos konvenciją (minėti 121 išnašoje) 20 skirsnio a punktą.

395 Daugiau informacijos žr., be kitų, N. ver Steegh (minėtas 8 išnašoje), p. 667.

396 Ten pat, p. 667, 668.

397 Ten pat, p. 668.

398 Dėl centrinių įstaigų ir kitų organizacijų vaidmens padedant teikti šią informaciją žr. šio vadovo 4.1 skirsnį.

16 Taikinamojo tarpininkavimo ir panašių taikaus ginčų sprendimo mechanizmų taikymas bylose, kurioms 1980 m. Hagos konvencija netaikoma

- Skatinti taikyti taikinamąjį tarpininkavimą ir panašius taikaus ginčų sprendimo mechanizmus reikėtų ir tuose tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl vaikų, visų pirma tarptautinio vaikų grobimo bylose, kurioms 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo ar kiti lygiaverčiai dokumentai netaikomi.
- Valstybės turėtų skatinti steigti taikinamojo tarpininkavimo struktūras tokioms byloms, kaip nurodyta Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principuose, parengtuose pagal Maltos procesą³⁹⁹. Visų pirma valstybės turėtų apsvarstyti galimybę paskirti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinius ryšių punktus, kad būtų galima lengviau skleisti informaciją apie prieinamą taikinamąjį tarpininkavimą ir kitas susijusias paslaugas, apie gerosios patirties, susijusias su specializuotu mokymu tarptautinio šeimos taikinamojo tarpininkavimo, skatinimą ir apie tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo procesą. Kartu reikėtų teikti pagalbą, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryti susitarimai būtų padaryti teisiškai privalomi atitinkamose teisinėse sistemose.
- Prireikus šalys turėtų „išnagrinėti galimybę priimti reguliavimo arba teisės aktų nuostatas dėl taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdymo“⁴⁰⁰.

- 335 Jeigu tarptautiniai šeimos ginčai dėl vaikų susiję su dviem valstybėmis, tarp kurių negalioja 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo, 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ar kitas atitinkamas tarptautinis ar regioninis teisės dokumentas, taikinamasis tarpininkavimas ar kitas taikaus ginčų sprendimo mechanizmas gali būti vienintelė priemonė ir būdas padėti atitinkamiems vaikams „išlaikyti reguliarius <...> asmeninius ryšius su abiem tėvais ir tiesiogiai su jais bendrauti“, kaip skatinama JT VTK⁴⁰¹.
- 336 Aišku, atitinkamų regioninių ar tarptautinių dokumentų netaikymas neturi poveikio tėvams prieinamiems teisių gynimo būdams pagal nacionalinę teisę. Tačiau tose bylose, kuriose yra įvykdytas tarptautinis vaiko grobimas arba yra kilęs kitoks tarptautinis ginčas dėl vaiko globos ar bendravimo su juo, dėl to, kad nėra taikytino regioninio ar tarptautinio teisinio dokumento, skirtingose valstybėse neretai priimami vienas kitam prieštaraujantys sprendimai, ir dėl to dažnai ginčas teisiniu požiūriu atsiduria aklavietėje.
- 337 Kaip jau nurodyta pirmiau⁴⁰², Taikinamojo tarpininkavimo darbo grupė, sudaryta pagal Maltos procesą, parengė Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principus, nustatytus pagal Maltos procesą. Valstybės turėtų skatinti steigti taikinamojo tarpininkavimo struktūras pagal minėtus principus. Visų pirma valstybės turėtų apsvarstyti galimybę paskirti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinius ryšių punktus, kad būtų lengviau skleisti informaciją apie prieinamą taikinamojo tarpininkavimo paslaugas ir kitą aktualią informaciją. Be to, valstybės turėtų skatinti gerąją patirtį, susijusią su taikinimo tarpininkų rengimu ir mokymu bei tarptautinio taikinamojo tarpininkavimo procesu.
- 338 Šiame vadove aprašyta taikinamojo tarpininkavimo tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo geroji patirtis yra vienodai taikoma tokioms byloms. Kaip ir tarptautinio vaikų grobimo bylose pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo, taikinamąjį tarpininkavimą reikia vykdyti labai atidžiai, o jo metu suderėtus susitarimus rengti taip, kad jie atitiktų atitinkamų valstybių teisę ir būtų jose vykdytini. Laikas irgi turi esminę reikšmę, jeigu tarptautinio vaikų grobimo bylose nėra taikomas joks regioninis ar tarptautinis teisinis dokumentas; vaiko ir be vaiko likusio vieno iš tėvų ryšius reikėtų atkurti kuo skubiau, siekiant išvengti susvetimėjimo.
- 339 Apskritai taikinamasis tarpininkavimas tarptautinio vaikų grobimo bylose, nesant taikytinų regioninių ar tarptautinių teisinių dokumentų, vykdomas labai ypatingomis aplinkybėmis. Nepavykus taikinamajam tarpininkavimui arba jeigu taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas tampa vykdytinas atitinkamose valstybėse, tačiau nepavyksta jo įgyvendinti praktiškai, ginčo negali išspręsti teismas. Todėl labai svarbu, kad bet koks taikaus sprendimas, pasiektas tokiose bylose, būtų

399 Žr. šio vadovo 1 priedą.

400 Ten pat.

401 Žr. jos 10 straipsnio 2 dalį.

402 Žr. 14, 112 ir paskesnius punktus.

padarytas teisiškai privalomas ir vykdytinas skirtingose atitinkamose teisinėse sistemose dar prieš pradėdant jį praktiškai įgyvendinti. Taip taikinamoju tarpininkavimu galima pašalinti atitinkamų skirtingų teisinių sistemų koliziją; pats taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas tampa pagrindu susidaryti vieną teisinę nuomonę dėl bylos atitinkamose skirtingose teisinėse sistemose.

- 340 Reikėtų teikti visą įmanomą pagalbą tarptautinio šeimos ginčo šalims, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas jų susitarimas taptų privalomas ir vykdytinas atitinkamose teisinėse sistemose. Teikti informaciją apie tai, kokių veiksmų reikia imtis, kad susitarimas teisiškai įsigaliotų, turėtų padėti centrinė įstaiga, kaip antai taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinis ryšių punktas⁴⁰³. Prireikus valstybės turėtų „išnagrinėti galimybę priimti reguliavimo arba teisės aktų nuostatas dėl taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdymo“⁴⁰⁴.
- 341 Taikinimo tarpininkai tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl vaikų globos ir bendravimo, kuriems netaikomi jokie tarptautiniai ar regioniniai teisiniai dokumentai, turėtų žinoti savo atsakomybės ribas. Jie turėtų atkreipti šalių dėmesį į teisinius padarinius, kylančius dėl atitinkamų regioninių ar tarptautinių teisinių dokumentų netaikytinumo, ir į poreikį konsultuotis su teisininkais specialistais, taip pat susitarimą padaryti vykdytiną atitinkamose teisinėse sistemose, prieš pradėdant jį praktiškai įgyvendinti. Šalims reikia pranešti apie specialius padarinius, atsirandančius dėl to, kad nėra viršnacionalinių taisyklių dėl globos ir bendravimo sprendimų pripažinimo ir vykdymo. Jos turi suvokti, kad net jeigu jų susitarimas taikinamojo tarpininkavimo metu bus pripažintas vykdytinu abiejose (visose) atitinkamose valstybėse, pasikeitus aplinkybėms ateityje gali pasikeisti ir susitarimo vykdytinumas. Bet kokie susitarimo turinio pakeitimai turės būti pripažįstami abiejose (visose) teisinėse sistemose, o tam reikės šalių bendradarbiavimo.

403 Daugiau informacijos apie taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinių ryšių punktų vaidmenį žr. šio vadovo I priede pateiktus Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principus ir šio vadovo 4.1 skirsnį.

404 Žr. Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principus (ten pat).

Priedai

1 priedas

TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO STRUKTŪRŲ STEIGIMO PRINCIPAI PAGAL MALTOS PROCESĄ

parengė darbo grupė padedant Nuolatiniam biurui

A CENTRINIS RYŠIŲ PUNKTAS

Valstybės turėtų paskirti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose centrinį ryšių punktą, kuris tiesiogiai arba per tarpininką vykdytų tokias užduotis:

- būtų ryšių punktu asmenims ir kartu tinklu taikinimo tarpininkams, dirbantiems su tarptautiniais šeimos ginčiais;
- teiktų informaciją apie toje šalyje prieinamas šeimos taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, kaip antai:
 - > šeimos taikinimo tarpininkų sąrašą, įskaitant kontaktinius jų duomenis ir informaciją apie jų pasirėngimą, kalbinius įgūdžius ir patirtį,
 - > taikinamojo tarpininkavimo paslaugas tarptautiniuose šeimos ginčiuose teikiančių organizacijų sąrašą,
 - > informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo išlaidas,
 - > informaciją apie taikomus arba prieinamus taikinamojo tarpininkavimo modelius, ir
 - > informaciją apie tai, kaip taikinamasis tarpininkavimas yra vykdomas ir kokios temos gali būti gildenamos vykdant taikinamąjį tarpininkavimą;
- teiktų informaciją, kuri padėtų perkelti vieną iš tėvų arba vaiką atitinkamoje šalyje;
- teiktų informaciją apie tai, kur gauti konsultacijas šeimos teisės ir teisinių procedūrų klausimais;
- teiktų informaciją apie tai, kaip suteikti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytam susitarimui privalomą teisinę galią;
- teiktų informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo vykdymo užtikrinimą;
- teiktų informaciją apie bet kokią prieinamą pagalbą, kad būtų užtikrintas ilgalaikis taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo gyvybingumas;
- ragintų bendradarbiauti įvairius ekspertus, skatindamas kurti tinklus, rengti mokymo programas ir keistis gerąja patirtimi;
- laikydamasis konfidencialumo principo, periodiškai rinktų ir viešai skelbtų informaciją apie bylą, su kuriomis dirbo centriniai ryšių punktai, skaičių ir pobūdį, veiksmus, kurių imtasi ir rezultatus, įskaitant taikinamojo tarpininkavimo rezultatus, jeigu jie žinomi.

Informacija turėtų būti teikiama oficialiaja tos valstybės kalba, taip pat anglų arba prancūzų kalbomis.

Hagos konferencijos nuolatiniam biurui reikėtų pranešti atitinkamus centrinio ryšių punkto kontaktinius duomenis, įskaitant pašto adresą, telefono numerį, el. pašto adresą ir atsakingo (-ų) asmens (-ų) vardą (-us) ir pavardę (-es) bei informaciją apie tai, kokiomis kalbomis jis (jie) kalba.

Centriniam ryšių punktui skirtus prašymus pateikti informaciją arba suteikti pagalbą reikėtų nagrinėti kuo skubiau.

Jeigu įmanoma, centrinis ryšių punktas turėtų informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo paslaugas skelbti savo interneto svetainėje oficialiaja kalba, taip pat anglų arba prancūzų kalbomis. Jeigu centrinis ryšių punktas negali suteikti šios paslaugos, Nuolatinis biuras galėtų skelbti centrinių ryšių punkto gautą informaciją internete.

B TAIKINAMASIS TARPININKAVIMAS

1 Taikinimo tarpininkų ypatybės. Centrinų ryšių punktų nustatytos taikinamojo tarpininkavimo organizacijos

Į toliau nurodytas ypatybes centrinis ryšių punktą turėtų atsižvelgti nustatydamas ir į sąrašus įtraukdamas taikinimo tarpininkus tarptautiniuose šeimos ginčiuose arba taikinamojo tarpininkavimo organizacijas:

- profesinį požiūrį į šeimos taikinamąjį tarpininkavimą ir tinkamą parengimą būti šeimos taikinimo tarpininku (įskaitant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose);
- didelę patirtį skirtingų kultūrų tarptautiniuose šeimos ginčiuose;
- tarptautinių ir regioninių teisinių dokumentų išmanymą ir suvokimą;
- prieigą prie reikiamo kontaktų tinklo (vidaus ir tarptautinio);
- įvairių teisinių sistemų išmanymą ir tai, kaip taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytus susitarimus galima padaryti vykdytinus arba privalomus atitinkamose valstybėse;
- galimybę gauti administracinę ir specialistų pagalbą;
- organizuotą ir profesionalų požiūrį į administravimą, dokumentų tvarkymą ir paslaugų vertinimą;
- prieigą prie reikiamų išteklių (medžiagos ir (arba) ryšių ir kt.) vykdant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose šeimos ginčiuose);
- taikinamojo tarpininkavimo paslaugas teisiškai pripažįsta valstybė, kurioje ji teikiama, t. y. jeigu tokia sistema yra;
- kalbos kompetenciją.

Pripažįstama, kad tose valstybėse, kuriose taikinamasis tarpininkavimas tarptautiniuose ginčiuose dar mažai išvystytas, dauguma pirmiau nurodytų ypatybių tėra lūkesčiai ir šiuo etapu jų negalima griežtai reikalauti.

2 Taikinamojo tarpininkavimo procesas

Pripažįstama, kad įvairiose šalyse šeimų taikinamajam tarpininkavimui taikomos labai įvairios procedūros ir metodika. Tačiau yra bendrieji principai, kuriais, laikantis taikinamajam tarpininkavimui taikomų įstatymų, turėtų būti grindžiamas taikinamasis tarpininkavimas:

- patikra, ar konkreči byla yra tinkama taikinamajam tarpininkavimui;
- informacija pagrįstas sutikimas;
- savanoriškas dalyvavimas;
- pagalba tėvams sudaryti susitarimą, kuriuo būtų atsižvelgta į vaiko interesus ir gerovę;
- neutralumas;
- teisingumas;

- gimtosios kalbos arba patogios (-ių) dalyviams kalbos (-ų) vartojimas;
- konfidencialumas;
- nešališkumas;
- skirtingų kultūrų kompetencija;
- informacija pagrįstų sprendimų priėmimas ir tinkama galimybė gauti teises konsultacijas.

3 Taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas

Padėdami sudaryti susitarimą, taikinimo tarpininkai tarptautiniuose šeimos ginčiuose turėtų visada turėti omenyje faktinį jo vykdymą. Susitarimas turi atitikti atitinkamas teises sistemas. Susitarimai dėl globos ir bendravimo turėtų būti kuo konkretesni, jais turėtų būti atsižvelgiama į atitinkamus praktinius dalykus. Jeigu susitarimas susijęs su dviem valstybėmis, kuriose kalbama skirtingomis kalbomis, jį reikėtų parengti dviem kalbomis, jeigu taip supaprastinamas procesas, kad susitarimas būtų padarytas teisiškai privalomas.

C TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO METU SUDARYTO SUSITARIMO PADARYMAS PRIVALOMO

Tarptautiniuose šeimos ginčiuose dėl globos ir bendravimo tarpininkaujantys taikinimo tarpininkai turėtų glaudžiai bendradarbiauti su šalių teisiniais atstovais.

Prieš pradėdant įgyvendinti susitarimą, jį reikėtų padaryti vykdytiną arba privalomą atitinkamose valstybėse.

Atitinkamų valstybių centriniai ryšių punktai turėtų padėti šalims gauti informaciją apie atitinkamas procedūras.

Prireikus valstybės gali apsvastyti, ar nebūtų pageidautina priimti reguliavimo ar teisės aktų nuostatų dėl taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdymo.

2 priedas

TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO STRUKTŪRŲ STEIGIMO PRINCIPŲ PAGAL MALTOS PROCESĄ AIŠKINAMASIS MEMORANDUMAS

parengė darbo grupė padedant Nuolatiniam biurui

APLINKYBĖS

2009 m. balandžio 2–kovo 31 d. vykusiam posėdyje Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos Bendrųjų reikalų ir politikos taryba suteikė įgaliojimus pagal Maltos procesą sudaryti darbo grupę, kuri skatintų taikinamojo tarpininkavimo struktūrų plėtrą siekiant padėti spręsti tarptautinius šeimos ginčus dėl vaikų globos ir bendravimo su vaikais, įskaitant vienašalio vaiko išvežimo į kitą valstybę atvejus, jeigu netaikoma 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų ir 1996 m. spalio 19 d. Hagos konvencija dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje.

Rekomendacija sudaryti tokią darbo grupę pateikta Trečiojoje tarptautinėje teisėjų konferencijoje šeimos teisės klausimais, surengtoje 2009 m. kovo 23–26 d. Saint Julian's mieste, Maltoje.

2009 m. birželio mėn. keletas 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo susitariančiųjų valstybių ir jos nepasirašiusios valstybės, pasirinktos pagal demografinius veiksnius ir skirtingas teisės tradicijas, pakviestos paskirti po ekspertą. Tai buvo Australija, Egiptas, Indija, Jordanija, Jungtinė Karalystė, Jungtinės Amerikos Valstijos, Kanada, Malaizija, Marokas, Pakistanas, Prancūzija ir Vokietija. Be to, keletas nepriklausomų taikinamojo tarpininkavimo ekspertų buvo pakviesta prisijungti prie darbo grupės.

Darbo grupė surengė du posėdžius telefonu, vieną – 2009 m. birželio 30 d., o kitą – 2009 m. spalio 29 d., taip pat vieną asmeninio dalyvavimo posėdį 2010 m. gegužės 11–12 d. Otavoje (Kanada). Posėdžiams bendrai pirmininkavo Lillian Thomsen iš Kanados ir Tassaduq Hussain Jillani (teisėjas iš Pakistano). Visuose šiuose posėdžiuose buvo užtikrinamas sinchroninis vertimas anglų, prancūzų ir arabų kalbomis. Rengiantis darbo grupės posėdžiams telefonu, buvo išdalyti du klausimynai dėl esamų taikinamojo tarpininkavimo struktūrų ir taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytų susitarimų vykdytinumo, atsakymai į juos skelbiami Hagos konferencijos interneto svetainėje www.hcch.net, rubrikoje „Einamieji darbai“, „Vaikų grobimas“.

Per pirmąjį posėdį telefonu darbo grupė padarė išvadą, kad būtų svarbu kiekvienoje šalyje įsteigti centrinius ryšių punktus, kurie teiktų informaciją apie atitinkamose valstybėse prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas. Po antrojo posėdžio telefonu darbo grupė pradėjo darbą dėl taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo „principų projekto“, užbaigto po išsamių diskusijų, vykusių asmeninio dalyvavimo posėdyje 2010 m. gegužės 11–12 d. Kanadoje ir paskesnių konsultacijų su ekspertais, negalėjusiais dalyvauti posėdyje Kanadoje.

Taikinamojo tarpininkavimo struktūrų steigimo principai pagal Maltos procesą

Šie principai parengti siekiant įsteigti veiksmingas taikinamojo tarpininkavimo struktūras tarptautiniams šeimos ginčams dėl vaikų globos, susijusiems su valstybėmis, kurios nėra 1980 m. Hagos konvencijos dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencijos dėl vaikų apsaugos ar kitų atitinkamų tarptautinių dokumentų šalys. Nesant taikytinų tarptautinių ar regioninių teisinių dokumentų, taikinamasis tarpininkavimas arba panašios taikaus ginčų sprendimo priemonės neretai yra vienintelis būdas rasti sprendimą, kad atitinkami vaikai galėtų išlaikyti nuolatinius ryšius su abiem tėvais.

Pažymėtina, kad taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose struktūrų įsteigimas bus vienodai svarbus tarptautiniams šeimos ginčams, kuriems taikoma 1980 m. Hagos konvencija dėl vaikų grobimo ir 1996 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos. Abiem konvencijomis skatinamas taikus šeimos ginčų sprendimas taikinamuoju tarpininkavimu ar panašiomis priemonėmis. Todėl principai gali būti naudingi ir kaip minėtose konvencijose nustatytos tarptautinės teisės sistemos papildinys.

Principai

Principais raginama įsteigti centrinį ryšių punktą, kuris teiktų informaciją, be kita ko, apie atitinkamose valstybėse prieinamas taikinamojo tarpininkavimo paslaugas, galimybę gauti šias paslaugas ir kitus svarbius susijusius klausimus, pavyzdžiui, aktualią teisinę informaciją.

A DALIS

Principų A dalyje nurodyta, kokią informaciją reikėtų teikti ir kaip ji turėtų būti padaryta prieinama per centrinis ryšių punktus.

Informacija apie taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose paslaugas visų pirma turėtų apimti taikinimo tarpininkų arba šias paslaugas teikiančių taikinamojo tarpininkavimo organizacijų sąrašus. Sąrašuose turėtų būti informacija apie taikinimo tarpininkų pasirengimą, kalbos įgūdžius ir patirtį, taip pat kontaktiniai jų duomenys. Centrinis ryšių punktas turėtų teikti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo išlaidas, kurios turėtų apimti taikinamojo tarpininkavimo įkainius ir kitas susijusias išlaidas. Be to, centrinis ryšių punktas turėtų teikti informaciją apie patį taikinamojo tarpininkavimo procesą, t. y. taikomus arba prieinamus taikinamojo tarpininkavimo modelius, kaip taikinamasis tarpininkavimas yra vykdomas ir kokios temos gali būti gvildinamos jį vykdamant. Informacija turėtų būti kuo išsamesnė, reikėtų įtraukti informaciją apie bendro taikinamojo tarpininkavimo, taip pat specialių bendro taikinamojo tarpininkavimo formų, kaip antai dvišalio taikinamojo tarpininkavimo, prieinamumą.

Centrinis ryšių punktas taip pat turėtų teikti informaciją, kad padėtų kitam iš tėvų arba vaikui įsikurti atitinkamoje valstybėje. Be to, reikėtų teikti informaciją apie tai, kur gauti konsultacijas dėl šeimos teisės klausimų ir teisinių procedūrų, kaip padaryti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą privalomą ir kaip jį įvykdyti. Atsižvelgiant į tai, kad dažnai šeimos ginčo šalys turi ribotas lėšas, reikėtų įtraukti išsamią informaciją apie išlaidas; taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į nemokamai teikiamas paslaugas arba nebrangiai teikiamas specialistų teises konsultacijas, jeigu tokios yra prieinamos. Centriniai ryšių punktai turėtų teikti informaciją apie visą prieinamą pagalbą, kad būtų užtikrintas ilgalaikis taikinamojo tarpininkavimo metu sudaryto susitarimo gyvybingumas.

Centrinis ryšių punktas turėtų gerinti ir stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą tarptautinių šeimos ginčų taikaus sprendimo srityje, skatindamas įvairių ekspertų bendradarbiavimą per tinklus, mokymo programas ir keitimąsi gerąja patirtimi. Galiausiai laikydamasis konfidencialumo principo centrinis ryšių punktas turėtų rinkti ir viešai skelbti išsamius statistinius duomenis apie nagrinėtus atvejus.

B DALIS

Principų B dalyje nurodomi 1) tam tikri standartai, kuriuos turi atitikti taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose ginčiuose teikiamos paslaugos, kurias vertina centriniai ryšių punktai; 2) taikinamojo tarpininkavimo procesas; ir 3) taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas.

Principų B dalies 1 punkte nurodyti tam tikri taikinimo tarpininkų arba taikinamojo tarpininkavimo organizacijų ypatumai, į kuriuos centriniai ryšių punktai turėtų atsižvelgti, nustatydami ir į sąrašus įtraukdami taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose ginčiuose paslaugas. Kartu principuose pripažįstama, kad daugelyje valstybių taikinamojo tarpininkavimo tarptautiniuose šeimos ginčiuose paslaugos dar mažai išplėtos, todėl kai kurie iš šių ypatumų vertintini kaip lūkesčiai. Tačiau tikimasi, kad principus įgyvendinančios valstybės ragins pažangią taikinamojo tarpininkavimo paslaugų, kurios atitiktų šias ypatybes, raidą.

Principų B dalies 2 punkte nurodyti platūs bendrieji principai, kurių, remiantis taikinamojo tarpininkavimo procesui taikomais įstatymais, reikėtų laikytis vykdant taikinamąjį tarpininkavimą tarptautiniuose ginčiuose. Pripažįstant, kad šie principai skirtingose teisinėse sistemose gali būti aiškinami šiek tiek skirtingai, ir siekiant, kad būtų įgyjama geroji patirtis, dokumente šie principai tiksliai neapibrėžti. Reikėtų pažymėti, kad šiuo metu rengiamame gerosios patirties pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo vadove geroji patirtis, susijusi su šiais bendraisiais principais, bus nagrinėjama gerokai išsamiau.

Principų B dalies 3 punkte pabrėžiami kai kurie svarbūs aspektai, kalbant apie taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą susitarimą, kad jis galėtų tapti privalomas atitinkamose teisinėse sistemose. Daugiau informacijos apie gerąją patirtį, susijusią su taikinamojo tarpininkavimo metu sudaromu susitarimu, vėlgi pateikiama rengiamame gerosios patirties pagal 1980 m. Hagos konvenciją dėl vaikų grobimo vadove.

C DALIS

C dalyje pripažįstama, kaip svarbu užtikrinti, kad taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytas susitarimas prieš jį įgyvendinant taptų privalomas ir vykdytinas visose atitinkamose teisinėse sistemose. Be to, jame pabrėžiamas poreikis glaudžiai bendradarbiauti su teisiniais šalių atstovais. Kartu centrinio ryšių punkto prašoma teikti šalims informaciją apie atitinkamas procedūras.

Baigiamasis žodis

Darbo grupė norėjo šiame aiškinamajame memorandume pareikšti savo nuomonę, kad valstybės, kurios nėra Hagos konvencijos šalys, turėtų atidžiai apsvarstyti 1996 m. Hagos konvencijos dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, pripažinimo, vykdymo ir bendradarbiavimo tėvų pareigų ir vaikų apsaugos priemonių srityje ir 1980 m. Hagos konvencijos dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų ratifikavimo arba prisijungimo prie šių konvencijų pranašumus.

Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos

Nuolatinis biuras

6, Scheveningseweg
2517 KT Haga
Nyderlandai

Telefonas (+31) 70 363 3303

Faksas (+31) 70 360 4867

E. paštas secretariat@hcch.net

Interneto svetainė www.hcch.net

ISBN 978-92-79-32402-4

9 789279 324024

doi:10.2838/57195